

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**AntiLutherus Judoci Clichtouei Neoportuensis. Doctoris
Theologi, Academiae Parrhisie[n]sis**

Clicthove, Josse

[Köln], 1525

VD16 C 4189

In tertio libro, hæc pertractantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36183

ANTILVTHE-

RI, LIBER TERTIVS: VOTORVM MO-

nasticorum perpetuam stabilitatem asserens, profes-
sionisq; cœnobiticæ institutum, laudabile esse &
probatissimum, demonstrans.

¶ Quā graue sit malū: monasticam uitā professum, cō-
tra eius uota & instituta scriptis pugnare. **Cap. I.**

DILIGENS LEROSQVE EST INVENIRE I.

usque adeo in malorum profundū demer-
sos, ut cum tetrum aliquod facinus admise-
rint & graue piaculum: non modo suam nō
agnoscant iniquitatē aut illius ducatur pœ-
nitudine, sed & eam insuper defendāt, uer-
baq; concinnēt ad excusandas excusatiōes
in peccatis, immo contendant se nihil mali

egisse: sed bonum opus cōmendationēq; dignum, ad quod alijs p-
suadendū: adductis undecūq; rationibus, totis neruis annituntur.

Quēadmodū solent interdū occurrere, qui cū ieiunium ecclesia-
sticū soluerint ut carni indulgeāt: primū extenuāt apud alios id eo-
rum factū: dānantes ieiunij obseruationē. causantes ieiunium esse
minimū honorū operū quod deo possit exhiberi: & inter omnia,
postremo reponendū loco, quo uideatur eius solutio: modica esse
aut minima præuaricatio.

Quod tamē eorū dictū, omnino uerita-
ti aduersatur, & Christianæ religionis pietati. quādoquidē quāto
difficilius factu est opus aliquod & laboriosius, afflictiuūq; magis:
tāto melius est (ubi reliqua omnia pari se habēt modo) & utilius,
deorū acceptius.

At qui longē molestius est & grauius homini iei-
niū: q̄ nōnulla alia opa bona, quod in ipso, intraneā corpis afflictio-
nē nobis ipsis irrogamus. Adde, quod ad refrenandā carnis petulā-
tiā, multo p̄pinqui⁹ & uicinius cōducit ieiuniū: q̄ alia bonorū ope-
rū exercitia. Ea autē carnalis lasciuix repressio, cū primis est nobis
necessaria: ut spiritus cōualecat, sibiq; carnē subigat.

¶ Alios inue-
nias: qui admoniti ab amicis nō recte solui ab eis ieiunia, autori-
tate ecclesiæ constituta: protinus ora laxant in maledicentiā obie-

Lctantes

Ieiunij cōmē-
datio.

IIII

II.

LIBER TERTIVS

ctantes iniquā esse & crudelē, illā ecclesiæ sanctionē de ieiunijs ob
 seruādis, multosq; ob illā incutere aduersā ualitudinē, cerebriq; le
 sionē & mētis deliriū: q; debita naturę alimēta subduxerit atq; sum
 monerit. Quid rogo de illis ferēdū ē iudicij; nōne ipsos grauissimo
 animi morbo laborare: quo dānant utilissima salutis humanę pre
 sidia, pie & sancte instituta, q; suis aduersa sint cupiditatibus? Haud
 dissimili ratione si quis uentri indulgens, feria sexta hebdomada,
 memorię dñicę passionis peculiariter dedicata: aut in ipsa quadra
 gesima uescatur carnibus, contra legitimū ecclesię morem. & ob
 huiusmodi transgressionem increpatus ab ijs qui salutis animę i
 plius flagrant desiderio, respondeat nō modo quicquā mali se nō
 admisisse: sed & bonum opus exercuisse, ecclesiasticos uero princi
 pes grauiter deliquisse: q; hisce diebus esum carnium interdixerint.
Propter eā enim prohibitionē, cōplures in suę incolumitatis in
 cidere dispēdiū: & grauiū morboꝝ materiā inde cōtrahere. Non
 ne is ipse (si quis talis fuerit) os est & organū diaboli, & apertus sa
 tanę præco: oblatrans uoce sacrilega & impia in sanctā ecclesiā &
 III. sacras eius leges: ¶ Quod si quis in maiorem prorūpens insanā, li
 brū ædat: blando uerborū lenocinio, & suauī elegātiā sermonis re
 spersum (ut aucupis more, illecebris illis fallat incautos: & melle cir
 cūlitū instillet animis uenenū) in quo totis contendat uiribus, per
 perā ab ecclesia interdictū esse certis diebus esum carnium: et iniq;
 indictā ieiunioꝝ obseruantā, ut non solū ipse decidat in barathrū
 iniquitatis: sed & plures alios secū perniciosā illa persuasione ꝑcipi
 tet in illud. minusq; peccare sibi uideat: q; plurimos alios illis uer
 boꝝ ꝑstigns, phaleratisq; rhetorico lepore scriptis, in eandē senten
 tiā adductos, eiufdē criminis habeat cōsortes atq; participes: unde
 grauiorem sibi exaggetet dānationē, quid de eo censendū putes?
 Nōne in eo suo opere præcursor uidetur antichristi: & public⁹ ho
 stis ecclesię: nonne etiā idē, affectator Epicuri, assertorq; uolupta
 III. tis habendus est: & Christianismi subsannator? ¶ Sed q̄sum hæc
 certe ut suis Lutherum depingamus coloribus: quibus est dignus,
 ob æditū in lucem librum pestilentē supra modū & exitialem, quē
 inscripsit (ut titulus ipse prodit) de uotis monasticis. Is enim (quem
 admodum de se ibidem scribit) postq̄ solenni professiōe assumptā
 cucullam monasticam sexdecim annos tulerat, in domo religiosa
 cum.

cum alijs fratribus suis uictitās: nō modo deinde p apostasīā exiit eam, abiicitq; (ut uulgo aiunt) in urticās: protestatus se ampli^o nullo hominū esse subiectū, nec abbati, nec episcopo, nec papæ: sed solum deo, cui tamē uere non fuit subiectus: quādiu præpositis ecclesiasticis fuerit rebellis & contumax. uez etia libellū pdictū emisit in publicū: maxime omnium perniciosum. In quo totū ordinē monasticū molitur euertere, triaq; eius p̄cipua uota, uniuersæ professionis regularis fulcra ac bases: omnino cōuellere, ostendereq; illa nō debere esse in omne uitæ tēpus reliquū obligatoria cōnitiū: sed libera et t̄paria. ut cuiq; cū libuerit, liceat ab eis resilire: atq; ad uitā secularem abiecto habitu monastico reuerti. Sanctitate p̄terea uitæ conspicuos Hieronymū et Bernardū, ordinisq; sacri fratrum minorū patre primariū Franciscū, grauissimis incessit cōtumelijs: q; id uitæ genus ei inuisum instituerint, obseruauerint, et scriptis suis cōmendauerint. Sic sane posuit in cælū os suū Luther^o: et lingua eius trāsuit in terra. Insuper totū suū studiū ibidē cōuertit in hūc finē: ut testimonij scripturæ p̄perā intellectis, et (ut mos illi frequēs ē) in cōgrue ad rē p̄positā applicatis, cōgestisq; undecūq; rōib^o: cōmonstret tria illa p̄cipua uota, obediētīę, castitatis, & pauptatis: repugnantē orthodoxæ fidei, libertati Christianę, rectę itidē rationi, diuinisq; p̄ceptis. tanq̄ suscitata cōiuratione omnino cōspirauerit in totū ordinē monasticū, ipse transfuga: animoq; cōstituerit, illū si possit ē mūdo sustollere, machinisq; & telis literarijs oia religionū monasterialium genera expugnare ac diruere. ¶ Cæterz in hac tāta im p̄bitate (sicut & in alijs p̄multis) ipse Lutherus mores imitatur auitos: suūq; sequitur Viclesum, qui cū simili insania debacchatus est in religionē mōasticā & eius cultores: quēadmodū ex nōnullis eius articulis cōstat, in concilio Cōstantiensi dānatis. quorū uicesimus secundus est. Sancti instituentes religiones priuatas: sic instituēdo peccauerunt. Vicesimus tertius. Religiosi uiuentes in religionib^o priuatis: non sunt de religione Christiana. Tricesimus primus. Peccant fundantes claustra: & ingrediētes sūt uiri diabolici. Quadagesimus quintus. Omnes religiones: indifferenter introductæ sunt à diabolo. Omitto ex industria & alios nō minus impios, eiusdem materiæ articulos Vicleianos: ex actis sacrosanctæ synodi Cōstantiensis facile cuiq; obuios in promptu, et ad manum patentes.

L 2 Ex qui

Psal. 72.

V.

Viclefus religionū hostis

L I B E R T E R T I V S .

Ex quibus perspicuū euadit: Lutherū inde tetrum hausisse uirus, quod libelli sui de uotis monasticis æditiōe, totū disperfit in orbē. **Q**uasi sui solius damnatione contentus Lutherus, desertor fuisse suæ cœnobiticæ professionis ac præuicator, cæterosq; suis scriptis non induxisset ad imitandū suæ peruersitatis exemplū: tolerabilius quidē et minus graue esset id malū, quo solus periisset in suo scelere. Nūc uero cū execrabili imprecatiōe deuouet omnia monasteria, cū detestat id uitę genus tanq̄ diuinis præceptis cōtrarium, cū deniq; prolato in publicū libro, quibuscunq; potest uis alios inducit in apostasiam & defectionē à religiōe suscepta: enitens omnibus persuadere nō posse quępiā se astringere deo per uotū perpetuo obligatorium: lōge grauiorē sibi parat damnationē, & tantoq; de futurā (nisi respiscat) acerbiorē: quāto plures, libri illius lectiōe fuerint cōtaminati, & ad id tentandū quod suadet: impulsī. Quāuis em̄ multitudine eorū q̄s in suā pertrahere conat̄ sententiā, aut existimet desertiōis suæ pct̄m minus fore, aut forte nullū: eaq; fretus & ductus spe, retia tetenderit insidiosa quibus multos secū illaqueet. contra tamē eo magis adaugebit̄ & increfcet eius malum: quo plures suorū lectiōe scriptorū secū inuoluerit in ruinā. ¶ **V**t igitur huic pestifero ueneno, tabiq; uirulentæ paremus antidotū: elaborabim⁹ in præsentī libro stabilire pro uiribus, monasticæ professionis uitā ac mores. uotorumq; indictionē et obligationē perpetuam, esse rationabilē oñdere: tanq̄ scripturæ sacræ sanctorumq; patrum sententijs apprime consentaneā. Deinde machinamēta rationū, sagittas & spicula quibus confodere nititur & destruere uotorum stabilitatem, totum que uitæ monasticæ genus euellere: & afferemus in medium, et pro nostra facultate diluemus atq; reuindemus. Neq; paruū afferent ad hæc nostra molimina adiumentū, ea quæ superioribus annis conscripsimus in libello de laude monasticæ religionis. ubi de eius exordio, progressu, atq; incremento, ex sacrarū literarū testimonijs, sanctorumq; patrum dictis, nonnulla edisseruimus: quæ huic nostro multū cōducent instituto. Cæterū id unū hic præcognitū esse uolumus et præmonitum: nos in toto hoc libro, nomine religiosorū monasticæq; uitæ cultorum: accipere omnes et singulos cuiusuis sexus, ordinis et professionis monasterialis: qui sub regulari disciplina per ecclesiam approbata,

bata, triumq; uotorum monachalium æditiōe degunt in domibus cenobiticis, siue possessiones habeāt: pro suæ communitatis sustentatione. siue illis careant: mendicitatem uoluntariam amplexi, quocunq; etiam nomine peculiari nuncupentur.

¶ Ex ueteris & noui testamēti scriptura, solidū haberi testimoniū: q̄ liceat, cōmendabileq; sit, uota facere deo. **Cap. II.**

Primo omnium, ut totius religionis monasticæ fundamentū (cui illa potissimū innititur) effodiat Lutherus & demoliat: uouendi in monasteriis morem conditionemq; improbat. obiectās eam: salutē animæ admodū esse periculosam, quoniā res est (inquit) sine autoritate & exemplo scripturæ. Sed et ecclesia primitiua & nouū testamētū: ignorant in totū, uouendæ cuiuscūq; rei usum: nedum probant perpetuum hoc uoti genus rarissimę & miraculosæ castitatis. Est enim merum (ait) & perniciosum hominū inuentū: cuiusmodi sunt omnia alia per homines inuēta. Hæc Lutherus. Verū illi ostendendū est aperto scripturæ testimonio: uouendi deo rem quāpiā usum, admodū probari. ¶ In primis, Iacob cū præcepto patris obediens proficisceretur in Mesopotamiam, uisitatusq; in somnis scalam in cælum erectam: experrectus & attonitustanti insomnij miraculo, inter cætera piæ religionis opera quæ ibi gessit: uotum uouit domino dicens. Si fuerit dominus mecū, & custodierit me in uia per quā ego ambulo: & dederit mihi panem ad uescendū & uestimentū ad induendū, reuersusq; fuero prospere ad domū patris mei: erit mihi dominus in deū, & lapis iste quē erexi in titulū: uocabit̄ domus dei, cunctorumq; quæ dederis mihi: decimas offeram tibi. ¶ Rursum, in libro Numeri cap. sexto, declarat dominus Moysi: quo uiuendi ritu & more, Nazareus q̄ ad certū tempus uoto se astrinxerit, uti debeat omnibus diebus suę separatiōis à communi hominū uictu: dicens. Vir siue mulier cū fecerint uotum ut sanctificentur, & se uoluerint domino consecrare: à uino & omni q̄d inebriare potest, abstinebunt. Vbi manifeste approbat id uoti genus: cuius obseruandi rationē & modū patefacit. Insuper eiusdē libri tricesimo capite, particulatim explicat dñs: quando uir siue mulier factu uoto, obstringitur ad illud reddendū, & quando non: id in primis proponēs. Si quis uitorum, uotū dño

L 3 uouerit,

Gene. 28

II.

Nume. 6

Nume. 30

LIBER TERTIVS.

- uouerit, aut se constrinxerit iuramēto: nō faciet irritū uerbū suū: sed omne quod promiserit, implebit. ¶ Cui respondet & illud do-
 III. Deuter. 23 mini uerbū in Deuteronomio. Cū uotū uoueris dño deo tuo, non
 tardabis reddere, quia requirit illud dominus deus tuus, & si mora
 tus fueris: reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri: absq̃
 peccato eris. Quod aut̃ semel egressum est de labijs tuis, obserua-
 bis: & facies sicut promisisti domino deo tuo, & propria uoluntate
 & ore tuo locutus es. Hæc ibi. Quis aut̃ nisi talpa cæcior, nō uidet
 his uerbis probari à domino uoti emissionē: eandemq̃ esse ad red-
 III. dendum quod promissum fuerit, obligatoriā: ¶ Rursum spectate
 I. Regū 1. uirtutis mulier, Anna mater Samuēlis: cū pro impetranda prole
 accessisset tabernaculū domini in Silo: orauit ad dñm (ait scriptu-
 ra) flens largiter, & uotū uouit dicens. Domine exercituū, si respi-
 ciens uideris afflictionē famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec
 oblitus ancillæ tuæ, dederisq̃ seruæ tuæ sexū uirilem: dabo eū do-
 mino omnibus diebus uitæ eius, & nouacula nō ascendet super ca-
 put eius. Quod sane uotū intētissimæ orationi & lachrymis coniu-
 tum, usq̃ adeo fuit acceptū domino: ut ipsa desiderij sui cōpos di-
 uino fauore paulo post euaserit. Cum igitur uidemus hanc specta-
 bilem matronā: de alio, utpote futura sobole, uotū fecisse in perpe-
 tuū tempus: promissisq̃ deo, quod ea proles toto uitæ suæ decur-
 su dedicaretur obsequio dei, in ministerio tabernaculi. cur nō po-
 terit aliquis iam usu ratiōis potitus, de seipso consimile facere uotū:
 quod toto reliquo uitæ suæ tēpore famulabitur dño in obseruati-
 one professionis monasticæ: Nonne si hoc uotū perpetuo obliga-
 toriū, improbatur in eo qui se obstringit disciplinæ regulari: eodē
 iure improbādū erit & illud sanctæ mulieris uotū, qd̃ fecit de filio
 quē necdū cōceperat? Sed q̃s adeo despiciet: ut illud improbet, qd̃
 VII. dñs approbauit? ¶ Ad hæc. Admonet unūquēq̃ de illoquus pro-
 Psal̃m. 49 pheta in psal̃m. ad uouendū dño & implendū sua uota: cū ait. Im-
 mola deo sacrificiū laudis: & redde altissimo uota tua. Et rursum.
 Psal̃m. 75 Vouete & reddite dño deo uestro: oēs qui in circuitu ei⁹ afferitis
 munera. Quid aut̃ nos ad id hortaret̃ diuinus psaltes: si nō eēt gra-
 VI. ta deo uotorū promissio, illorumq̃ exhibitio? ¶ Præterea Eccle-
 siastes eidem concinit sentētia: dicens. Si quid uouisti deo: ne mo-
 reris reddere, displicet enim deo: infidelis & stulta promissio, sed
 quodcūq̃

quodcunq; uoueris: redde. multoq; melius est non uouere: q̄ post uotū promissa nō reddere. Cui accedit & sapiens in prouerbis, cū **Prouer. 20.** ait. Ruina est hoī deuotare sanctos: & post uota retractare. Nonne igitur ualentiore iure detrimentum salutis infert: deo facta uoti promissio (qui sanctus est sanctorū) sine illius persolutioe? ¶ **De VII.** mum Hieremias propheta, in eplā quā scripsit per manū Baruch notarij sui, ad Iudæos in Babylone captiuos: inter cætera argumēta quib⁹ dilucide mōstrat deos gentium non esse ueros deos, & ergo nequaq; colendos: etiā affert & istud, de illis loquēs. Si quis illis **Baruch. 5.** uotū uouerit, & non reddiderit: neq; hoc requirunt. Quibus uerbis subinsinuat ex opposito: deū nost̄: cæli & terræ creatorē (qui uerus est deus) si quis illi uotū uouerit & nō reddiderit: id ipsum requirere, pœnasq; pro tanta impietate exigere. ¶ **Demū in acti- VIII.** bus apostolorū scribit beatus Paulus totondisse sibi caput in **Cen- Actū 18.** chris: quod haberet uotū. Et alio tēpore persuasus à sancto Iacobo, episcopo Hierosolymitano: legitur cū quatuor uiris qui habebant uotū super se, intrasse in tēplū, seq; secundū legē purificasse pro uoti impletione. Hęc aut nō fecisset Paulus, spū sancto plenus: si illicitū fuisset, deo uotum ædere, aut factū illi uotū exoluere. Ex his omnibus itaq; dilucidum est cuiq; (nisi quis prorsus cæcutiat) impletionē uoti, iuris esse diuini: & ad illā, arctissimo uinculo cūctos obstringi. q̄q; nō modo liceat uouere quippiā deo: sed & id cōmendabile esse, magnopereq; probandū. ¶ Cæterū hic obstrepet importune Lutherus, utrūq; id Pauli uotū, de quo in postrema ratione modo facta est mētio: ex ueteris testamēti ritu pependisse, & ad illū duntaxat pertinuisse. Quinimmo quæcunq; hacten⁹ adducta sunt in hoc capite pro uotoꝝ a pprobatione: ex ueteris etiam instrumēti pagina esse deprompta, cuius decurrente statu: et uota siebāt deo, eidemq; erant exoluenda. In noui uero testamenti scriptura, nequaq; contineri dicit: uota esse deo faciēda, neq; p ipsius decursu & tpe, licere illa deo promittere & ædere. Et quod de uotis ante proposuit Lutherus, in uerbis suis circa principium capitis huius adductis: se perhibebit duntaxat intelligere pro eo, in quo nunc degimus, noui testamēti tēpore. ¶ **Verū si hanc quærit IX.** tergiuerationē, & ad id declinat subterfugiū Lutherus: hac rōne est reuincēd⁹. Uoti promissio & persolutio neq; p̄inet ad ueteris legis

LIBER TERTIVS

legis caerimonias & sacra, neq; ad iudicia: sed tantū ad ea quæ dicūtur decreta moralia, spectatq; ad cultum & uenerationē diuini nominis, cui augustiorem deferim⁹ honorē & reuerentiā: cum quippiā ei uouemus & reddimus. Quæ autē in ueteri testamēto ad ritus sacrificiorū ac iudicia populī nō pertinet, sed ad mores formādos: eandē habēt efficaciam in nouo testamēto quam habuerant in ueteri, quemadmodū decē dei præcepta liquido prodūt. Ergo uotoꝝ emissio & impletio, in ueteri testamēto (ut multifariā est ostensum) approbata: eandē habet uim & efficaciam in noua lege, ut non minus nunc q̄ prius: habeatur licita. ¶ Ad hæc. Aeditio uoti atq; persolutio, ad diuinæ maiestatis pertinet honorificentiā & reuerentiā: ut planū est, quādoquidē eo ipso honorat⁹ deus: quod ab homine ultronee illi & libere quippiā ultra debitū & præceptū offertur, tanq̄ à seruo: syncere in dominū suum affecto. In nouo autē testamēto syncerior decet deū cult⁹ & ueneratio in spiritu & ueritate. q̄ in ueteri: ob ampliora beneficia humāo generi in eo exhibita, & prōptior esse debet animus noster ad munus aliquod grauitū ultro ei offerendū: ad testificandā nostrā in eum gratitudinē, propter exuberantiore gratiā nobis præstitam. Ergo ualētiore iure, in nouo testamēto q̄ ueteri: locum habet uotorū promissio, itidem & persolutio. ¶ Rursum, quod in psalmo dictū est, Redde altissimo uota tua, non plus constringi potest ad solum tempus ueteris testamēti quā id proxime præcedēs, Immola deo sacrificiū laudis. Eodē enim cōtextu atq; continuo, illa duo proferunt: eiusdēq; uersus cōplexu cōtinētur. Atqui id psalmi dictum, immola deo sacrificiū laudis, de oblatione orationis laudatoriæ deo faciēda, intellectum: nō minus ad noui quā ueteris testamēti tempus extendit. siquidē æque in noua, ac ueteri lege: obsequiū diuinæ laudis exoluere deo debemus. Ergo & id continuo subiunctū, redde altissimo uota tua: ad utriusq; testamenti pertinet statum. Quare & ad nouam legē in qua uersamur: pertinet notorum promissio & redditio. Quod si quis illud prophetæ uerbū, immola deo sacrificiū laudis, censeat esse intelligendum de immolatione sacrosanctæ eucharistiæ in officio missæ: quod uerum est & singulare sacrificium laudis (quemadmodum in libri præcedentis capite undecimo: & ratione penultima illius capi. quæ inter cæteras est ordine duodecima: dictū

XI.
Psal. 49.

dictum est, nonnullos graues auctores, hoc modo sacrificiū laudis illic accipere) tunc longe ualentius & efficacius nostrū cōficietur p. positū. Enim uero immolatio huiusmodi sacrificij laudis, sanctissimi- mæq; eucharistiæ in mysterio missæ: ad nouū pertinet testamentū. immo solūmodo ad illud, & nullo pacto ad antiquū: ut norūt oēs. Ergo & uotorū redditio quæ fiat altissimo: etiā ad noui testamenti, non minus q̄ ueteris, attinet tempus. ¶ Deniq; quod ex Ecclesia- ste supra adductum est, Si quid uouisti deo: ne moreris reddere. & cōsimile dictū ex libro Numeri, ex Deuteronomio, & ex Prouer- bijs, cū ad moralia pertineat præcepta: quis nisi proteruiēs aut ter- giuersans, uelit unquā ad solū ueteris testamēti curriculum coarcta- re? cum absolute id proferatur à Sapiēte: & sine certa tēporis de- terminatione. Violentiā igitur facit scripturæ, & ad coactū eā cō- torquet sensum; qui ut ueritatē subterfugiat, dictā sententiā ad so- lum ueteris instituti tempus constringit. Arcerioribus enim loris cō- primit ea uerba: q̄ pro rei qualitate premenda sunt.

¶ In noua etiā lege, autoritate & exemplo proba- ri uota: sanctūq; uirginitatis propositū, à multis in ea esse seruati.

Cap. III

Voniā autē in uerbis ante dictis, circa principium præcedētis capituli: Lutherus proponit, uotū esse si- ne autoritate & exemplo scripturæ, & ecclesiā pri- mitiuā nouūq; testamentū ignorare in totū uouenda cuiuscunq; rei usum. & supra ostensum est abun- de, autoritate & exemplo scripturæ ueteris organi: uotū multifa- riam approbari, non quidē tanq̄ permissum: ut libellū repudiij, nam tūc suapte natura malū esset, quod utiq; falsum est. neq; tanq̄ pro illius status conditione licitū: & cum cærimonijs ueteris legis, simul ea lega desinente, abolitum, quoniā uotū nō ad figuras & umbras illius antiqui ritus pertinet: sed ad mores, & primi præcepti cōpleti onē, diuinū cultū cōcernētis. & ergo cum decalogo etiā in nouam trāslatū est legē: & in ea, nō minori q̄ prius habuerat, uigore corro- boratum. ¶ Reliquum nunc est, testimonio scripturæ sacræ pa- riter & sanctor; patrū autoritatibus, commōstrare: uouēdi mo- rē simul & usum in ipso nouæ legis exordio fuisse, necnō in primiti- ua ecclesia frequētem atq; celebrē habuisse obseruationē. Nepe

M apostoli

XII
Eccēs.

II.

LIBER TERTIVS

apostoli, cum relictis omnibus, Christū (à quo externa pariter & interna fuerant uocatione acciti ad eius discipulatū) secuti sunt: uotū paupertatis, re ipsa attestante, & diderūt. Quod satis ostēdūt illa beati Petri, nomine omnium coapostolorū, uerba. **Ecce nos reliquimus omnia: & secuti sumus te.** De quibus loquēs beatus Augustinus, libro decimo septimo de ciuitate dei, cap. quarto: ait. **Dixerant potētes illi, Ecce nos dimisimus omnia: & secuti sumus te. Hoc uotum potentissimi uouerāt. Sed unde hoc eis: nisi ab illo, de quo hic cōtinuo dictū est. Dans uotū uouenti? Alioquin ex illis essent potētibus: quorū infirmatus est arcus. Dans (inquit) uotū uouenti. Nō enim domino quisquā, quicūq; ratū uoueret: nisi qui ab illo acciperet quod uoueret. Hęc ibi, De eisdem etiā uerbis beati Petri loquens sanctus Bernardus, in declamationib⁹ super euāgelio Matthæi, illa referēte: ait. Arbitror uerba lectionis hui⁹ ea esse: de quibus ad immortalē spōsum à finibus terræ clamat ecclesia. **Propter uerba labiorū tuorū: ego custodiui uias duras. Hęc nēpe sunt uerba: q̄ cōtemptū mūdi in uniuerso mūdo, & uolūtariā persuasere hominibus paupertatem. Hęc sunt, quæ monachis claustra replent: deferta anachoritis. Hęc in quā sunt uerba, quæ Aegyptū spoliant: & optima quæq; eius uasa diripiūt. Hic sermo uiu⁹ & efficax, conuertens animas: felici emulatione sanctitatis, & ueritatis promissione fideli. Hęc Bernardus. Prædicta antē omnia: sine uoto nequaquā fiunt. ¶ Eandem præterea paupertatis p̄fessionem edocuerūt apostoli: & instituerūt cōtinuo post exuberantissimā spirit⁹ sancti susceptionē. Ad quā quicūq; admittebātur: se uoto astrinxerūt ad integrā illius obseruationē, neq; eis licebat ab illo uitæ instituto retrogredi: quod semel fuerāt amplexi. Huiusce autē rei testis locupletissim⁹ est beatus Bernardus: ita scribēs in apologia ad Guilhelmū abbatem. **Heu me miserū, qualēcūq; monachum. Cur adhuc uiuo: uidere, ad id deuenisse ordinem nostrum: ordinem scilicet, qui primus fuit in ecclesia: immo à quo cœpit ecclesia, quo nullus in terra similior angelicis ordinibus: nullus uicini⁹ ei q̄ in cælis est. Hierusalē mater nostra, siue ob decorē castitatis, siue p̄pter charitatis ardorē, cuius apostoli: institutores, cuius n̄ quos Paulus tā læpe sanctos appellat: inchoatores extiterūt. Et quidē inter illos, cū nihil quod suum esset quispiam retinisset: diuidebatur (ut scriptū est)******

Mat. 4.

Luca. 9

Mat. 9

Mat. 19

Augustinus.

Regū. 2.

Bernardus

Psal. 10

Exodi. 12

III.

Bernardus

Roma. 15

1. Corin. 10

2. Corin. 8

& 9.

Actu. 4

est) singulis, prout cuiq; op^o erat. nō igit: quod quisq; pueriliter gestire poterat. Hæc ille. ¶ Insuper Ananias cum Saphira uxore sua cōscia detētiōis occultæ unius partis de precio agri uēditi: repenti na morte est extinctus, quoniā cōtra uoluntariæ paupertatis uotū à se factū, aliquid sibi propriū retinisset. Quod plane attestat Hieronymus: in expositiōe loci huius apostolici, Si acceperis uxorem: nō peccasti. dicēs, quod & in primo libro citatū est. **Categ.** qui uel in corde suo promisit: si aliter fecerit, habebit dānationē, quia primā fidē irritā fecit. Quod em̄ erat licitū: per uotū sibi fecit illicitū. Sicut Ananias & Saphira. quibus post uotū de precio possessionis suæ retinere nihil licuit: illicite tenuerūt. Ob quam causam: subita morte prostrati sunt. Hæc Hieronymus, Cui succinit Raban^o: de eodē Ananiæ factō ita loquens. Vide^t mēdaciū fuisse: quia totū uouerat Ananias. Melius est autē nō uouere: q̄ post uotū nō solūtere. Hæc ille. Quod si Ananias uotū fecit: cur nō & alijs, eādē tūc professi regulā apostolicā: ¶ Porro nunc etiā expedit uno noue legis exēplo (sed quod mille alijs exēplis excellenti^o est: atq; sublimius) ostēdere: uotū ipsum nō esse sine auctoritate scripturæ noui testamenti. exēplo inquā, sacratissimæ uirginis Mariæ. Quæ cum ab angelo Gabriele audisset se cōcepturā & pariturā dei filiū, mundi saluatorē atq; in domo Iacob perpetuo regnaturū: prudenter nūciati mysterij modum quo cōplendum esset, percontata est, dicēs. Quomodo fiet istud: quoniā uirum nō cognosco. Quo quidē uerbo plane indicauit: se concepisse animo propositum perpetuæ uirginitatis seruandæ. Non enim id interrogans: præsentis tantū temporis habuit rationem, nam ea erat tum ætate: qua potuisset secundum naturæ legem, ex uiro suo (cui legitime desponsata erat, cōiugalitq; foedere iuncta) prole cōcipere & parere. & ita fuisset illa interrogatio eius, ad angelū facta: præter rectā rationē ac nulli^o momenti. Sed ad futurum etiā tēpus, ipsa prudentissima uirgo & spiritu sancto plena, oculos suæ mentis & uerba inflexit: quo apud se firmauerat animo atq; cōstituerat: ab oī uiri cōsortio, ppetuo abstinerere, integrāq; deo cōseruare candidissimam suā uirginitatē: q̄ ad uita sibi foret superstes. Quod etiam cōfirmat uenerabilis Beda, in homelia euangelij, legationem illam angelicā ad sacrosanctā uirginem describentis, ubi ait: de saluatione illa honoratissima,

M 2 ab ange-

Actu. 5

1. Corn. 7
Hieronymus
1. Timo. 5.

Actu. 5.

Rabanus.
Ecces. 5

III.

Lucæ. 1

LIBER TERTIVS.

ab angelo illi delata, loquens. Quæ salutatio, quantû humanæ cõ-
suetudini inaudita: tantû est beatę Mariæ dignitati cõgrua. Vere
etenim gratia erat plena; cui diuino munere collatû est, ut prima in
ter foeminas gloriosissimû deo uirginitatis munus offerret. Vnde
iure, angelico aspectu simul & affatu meruit perfrui: quę angelicâ
studebat uitâ imitari. Hæc ille. Quantû aut distat firmû perpetuę
uirginitatis propositû in sacratissima illa uirgine; à uoto perpetuę
castitatis? Certe nullo discrimine: uel minimo: ut si unû in ea pro-
betur ex scripturæ testimonio: reliquû in eadē nõ debeat abnega-
ri.

V.
Beatam uir-
ginem fecisse
uotû: de ser-
uanda sua uir-
ginitate.

¶ Quantû non desunt grauissimi scriptores, & sanctitate præ-
clari authores: qui astruunt q; postq; illa sancti uiri sui Ioseph expo-
ratû habuit animû, q; cû ea uoluerit & suâ dño uirginitatē conse-
crare, atq; in syncero uiuere cælibatu: ipsa tû uotû ædiderit, deoq;
protulerit de intemerata sua uirginitate illabefacte, custodienda,
quod etiã uotû: & sanctû Ioseph de se fecisse deo, tradit. Id sane
astruit inter cæteros beatus Augustinus in libro de nuptijs & con-
cupiscētia: his uerbis, quæ etiã adducunt in libro de decretis, uicesi-
mas septima, quæstioe secundâ, ca. sufficiat. Beata (inquit) Maria

Augustinus.

proposuit se seruaturâ uotû uirginitatis in corde: sed ipsum uotû
non expressit ore. Subiecit se diuinæ dispositioni: dū proposuit se
perseueraturâ uirginē, nisi deus aliter ei reuelaret. Cõmittēs ergo
uirginitatē suâ diuinæ dispositioi: consensit in carnalē copulâ, non
illam appetēdo: sed diuinæ inspiratioi in utroq; obediēdo. Postea
uero cum filiû genuit; quod corde conceperat, simul cû uiro labijs
expressit, & uterq; in uirginitate permansit. Hæc Augustinus. In
eodem quoq; cap. sufficiat: paulo ante hæc Augustini uerba, ea-
dem corroborat sentētia, hoc modo. Vouerat Maria: se uirginem

Lucæ. 1.

perseueraturâ. Vnde ait angelo. Quomodo fiet istud? quoniam
uirû nõ cognosco. id est me nõ cognituram, pposui. Neq; em̃, quia
tunc uirû nõ cognoscebat necesse erat inquiri, quomodo posset fi-
lium habere: sed quia nunq; se cognituram proposuerat. Hæc ibi.
¶ At nõ est expresse scriptû in euāgelio (inquit Lutherus) sacro
sanctâ dei matrē ædidisse tale uotû: de uirginitate perpetuo seruâ-
da. Esto id. quoniã multa, ab ipsa singulari uirgine laudatissime fa-
cta: nequaq; in euāgelico codice sunt conscripta. Sed exinde inua-
lidû sumitur argumentû: ipsam sacratissimâ uirginē, ne utiquam id
uotum.

uotū deo fecisse. Propriū quippe est hæreticorū: ex eo q̄ quippiā in euāgelio scriptū nō est, ducere argumentū: id neq; factum esse. quod utiq; infirmū est: et mancū. Sufficere certe hoc nobis debet: ex euāgelio manifeste id colligi, utpote ex illa sua interrogatione prædicta, angelo facta: q̄ firmū seruandæ uirginitatis propositum in totū uitæ tēpus, habuerit: q̄d illi diuinit⁹ inspiratū fuisse: ambigit nemo. sicut & cōpluribus etiā candidissimis uirginibus, **Agneti**, **Agathæ**, **Tede**, **Cecilię**, **Luciæ**, & multis alijs: idē cælitus indultū est desideriu. Quæ ad imitationē supersanctę dei matris, suā spōso cælesti uirginitatē in tenella ætate sacrarūt: & pro ea conseruāda, spretis nuptijs, usq; ad mortē animose decertarūt. Fuit itaq; sanctissima uirgo **Maria**, nitidæ uirginitatis ppetuo seruādæ in nouo testamēto primicæria & primipila: quæ in ecclesia dei candidū illud perpetuæ castitatis uexillū & niueū erexit in sublime: coëgitq; sub eo numerosum agmen sacrarū uirginū. quæ eiuldē militiæ sacramēto se obstrinxerunt: iisdemq; copijs militaribus sunt ascriptæ. ¶ In antiqua quidē lege admodū rara erat & infrequēs apud Hebræos, uirginitas: q̄ tū multiplicādo dei populo erat indulgēdum. Vnde & filia **Lepthe** unigenita ubi rescuit se uoto paterno destinātā morti: petijt ab eo duotū mēsiū inducias: ad defendā cū sodalibus suā uirginitatē in mōtibus, q̄q; moriendū ei foret ante inita fœdera nuptialia. In noua uero lege postq̄ sacra dei mater explicuit uexillū illud niue cādidius cōsecrādæ deo suæ uirginitatis: cater uatim accurrerūt ad eā teneræ uirgines, & ad albicātia illius castra ocys couolarūt, id uno exposcētes uoto: ut sub deiparæ uirginis militarent signis, eiuldemq; cādida gestarēt insignia. Inter cæteras aut, **Vrsula** uirginæ dux & regina cohortis, agmē agēs densum: undena uirginū milia coëgit in aciē, cādoreq; ygineo & purpureo martyrij decore adornata: secū, puxit in atria cælestia. Quid memorē etiā innumeros uirilis sexus milites: q̄ Christū spōsum uirginū rectis uestigijs imitati: abdicarūt carnales illecebras, nuptias aspernati sunt, & arduū uirginitatis seruādę callē subierūt. Quos si particulatim referre pergerē: profusior eēt futur⁹ sermo, q̄ suscepti opis angustia deponat. Obmutescat ergo **Luther⁹** & labia cōprimat: q̄b⁹ effuit, eccliam primitiuā & nouū testamētū nequaq; probare ppetuū hoc uoti genus rarissimæ & miraculose castitatis.

M 3 quibus.

VII.

Iudicū II.

Vrsula.

quibus itidē oblatrat: hoc eē meꝝ & pnciosum hoīm inuētum cū
iā aperte sit ostensum: à deo primū prodīsse tā salutare institutū.

¶ Non solū temporaria & ad certum seruanda tēpus:
sed & perpetua totoꝝ uitæ spacio obligantia uo
ta, fieri ab hominibus posse. Cap. III.

I.
»
»
»

N superioribus quidem uerbis, circa secundi capitis
huiꝝ libri principiū citatis, proposuit Lutherus: no
uū testamentū et ecclesiā primitiuā damnare perpe
tuū hoc uoti genus, rarissimæ & miraculosæ castita
tis: qd in pcedēte capite, diffuse refutatū ē. **V**bi ad
iecit ex industria particulā illā, ppetuū: ad genus uoti, qm̄ sentit, q
si qua fiant uota in monasticæ uitæ professiōe: ea solū debere eē
ad tēpus obligātia, & q̄ diu uoluerit is q̄ huiusmodi uotis se obstrin
git, eo qdē pacto, ut cū uisum ei fuerit: possit deposito habitu mo
nachali redire ad seculū, & si animo suo sedeat, eiꝝ sit cordis: uxore
ducere: & liberos progignere. Quod ex uerbis eius sequētibus: ex
libro ipsius de uotis monasticis inscripto desumptis (sicut & om̄ia q̄
in hoc libro adducunt ab eo dicta) erit om̄ibus apertissimū. **V**otū
» (inquit) castitatis et totiꝝ monasticæ, si piū est: debet necessario se
» cū inuoluere libertatē rursus omittendi, & in hanc ferme senten
» tiā interpretari. **V**oueo tibi obedientiā, castitatē, paupertatem ser
» uandā in tota regula sancti Augustini usq; ad mortē, libere, hoc ē
» ut mutare possim: quando uisum fuerit. **S**i aliter interpreteris aut
» intellexeris: cernis ex prædictis peccari aduersus libertatē diuinā
II. » nobis mādatā. **H**æc Lutherus. ¶ Sed non uidet ipse: in medio die
palpitans ac captus oculis: q̄ secū pugnent illa uerba, quæ tamē si
» simul cōnectit, uouere tria illa uota usq; ad mortē seruāda: eademq;
uouere libere, ut possit uouens ea rescindere & infringere, cū libi
» tū ei fuerit. **S**i em̄ usq; ad mortē quis ea uouet: nō ergo libere, ad
Lutheri sensum (id est, cū facultate prætermittendi ea uota: quā
» do placitū ei fuerit) eadē uouet. **E**t diuerso si secundū illā intelligēt
am, libere quis ea uouet uota, & cū potestate dimittendi illa p suo
» arbitrio, atq; frāgēdi: nō ergo usq; ad mortē uouet ea seruāda. **V**t
plane hæc duo, uouere usq; ad mortē obseruāda uota, & libere uo
» uere quæ in eodē orōnis cōtextu unā cōiūgit) manifeste inter se
III. » dissideant, neq; inuicē cohærere possint. ¶ Præterea. Irrationabile
id plane

id plane uidetur, hominem in contrahendo cœdete connubiali se posse perpetuo obligare uxori; quandiu uita utriq; superstes fuerit, neq; à data fide coniugali eū posse desciscere: aut abrūpere uinculū illud ante obitū uxoris. & tamē uirum tractū desiderio contemnendi mundū, & deo seruiēdi in professione monastica: nō posse perpetuo se obstringere ad obseruandū id uitæ genus, & uota illi annexa. Sic enim maior fieri posset hominis ad hominē obligatio, quàm hominis ad deū: à quo tamē totus pendet. neq; deo polliceri quis posset tam diuturnū obsequiū: quantū homini pollicetur, quod reuera absurdū est. ¶ Ad hæc. In alijs uitæ generibus iiii. uidemus suscipi professionē ab ijs qui ea amplectunt, ad finē usq; totius ætatis: & ante mortē, illam semel susceptā deserere non posse. ¶ **V**t si quis sacris inietur ordinibus, & ad sacerdotalem gradū prouehatur: nō datur illi, ex statu illo ecclesiastico pro nutu suo regredi in laicū, neq; abiecto sacerdotio rursus in feri turbæ populari et plebeia. Quid ergo? nunquid licebit post facta deo uota & susceptam cucullā, rursus illam exuere: & post oblatā deo sui ipsius cōsecrationē, è sacro ad prophanū uitæ institutū regredi. Quis orosanae mentis: id unq; senserit? Nam si ita se res haberet: status monasticus esset omnium uitæ generū, quibus itur ad deum, abiectissimus, & nulla nixus firmitate. qui tamen à sanctis patribus merito sublimi constituitur loco: dignitateq; nō modica (ut sequēs ostendet sermo) est conspicuus. ¶ **A**dde q; si pro nutu liceret cuiq; à v. suscepta professione monachali ad uitam secularē regredi: nihil in monasterijs stabile, nihil firmū, nihil deniq; constans subsisteret. Hodie siquidē id uitæ institutū profiterent pleriq;: & cras aut perendie illud reicerent, causati se amplius ferre nolle iugū regularis disciplinæ: q; eis illud graue & intolerabile uideret. Neq; id tē tantes: soluerēt aut præuaricarent uota. quoniā ea fecissent, illa cōditione: q; ab eis discedere reuocareq; pedē, cum uisum sibi fuerit, possent. Et hoc pacto, quēadmodū apes in aluario alternāt intrandi egrediendiq; uices, subindēq; eadē modo introeunt apiarium, modo exeunt: cernerent in domibus cœnobiticis religiosi hōdē nunc parare ingressum, nunc egressum tentare: nunc itē assumere cucullā, paulo post uero eandē abijcere. ut nihil tunc in mundo miserabilius aut hortendum magis esset & despicabile: quàm domus

LIBER TERTIVS

- VI. **domus monastica.** ¶ Rursum ubi tunc locum haberet hæc salutaria dñi nostri documenta? Nemo mittens manū ad aratrū & aspiciens retro: aptus est regno dei. Et mēores estote uxoris Loth. Et qui perseverauerit usque in finē: hic saluus erit. & similia id genus: quæ ad persistendū in bono opere, studiosē nos admonent. Sane & apud antiquos patres anachoritas, nihil erat magis probrosum & ignominiosum: quā ex uita eremitica redire ad seculū. Apud Lutherū uero, gloriosum erit: quēpiā ex monacho fieri non monachū. ¶ Huic accedit, quod beatus Bernardus in uno sermonū de purificatione beatæ Mariæ uirginis purissimæ, post præclarā exhortationē ad fraternā dilectionē, ad sanctū seruorē, ad hūilitatē, & cæteras uirtutes: demū subnectit. In quibus omnibus si quis forsitan proficere dissimulat, & proficisci de uirtute in uirtute: non uerit, quisquis huiusmodi est, in statu nō in processione se esse, immo uero & in regressione: quoniā in uia uite progredi: regredi est, cū nihil adhuc in eodē statu permaneat. Hæc ille. Secundū Lutheri uero placitū, contra, regredi à uia dñi: erit in ea progredi. & retrocedendo: quis ad profectū uberiorem promouebitur. quod quonā modo fieri possit: non uideo. ¶ Postremū, afferet huic rei propositæ non contēendas suppetias Maphæus Vegius: uir præclaræ & religiosæ eruditionis, qui in suo opere, de perseverantia religionis inscripto, & in septē libros dissecto: copiose, elegāter & pie disserit, quanto sit enitendū studio & quibus uis: ad persistendū in religione monastica, quā quis semel fuerit amplexatus. ¶ Cæterū ad subuertendū Lutheri lapidem angularem, & in fundamento suæ structuræ positum, quem in huius capitis fronte monstrauimus ab eo erectum: operæ precii fuerit hic paucis ostendere, uota perpetua deo recte fieri posse: nō solum ad aliquod tempus, sed semper obligatoria. Quod & sequentibus mōsemur rationibus.
- IX. ¶ Primū nam rem quampiā inanimatā, ut domū, agrum, aut uestem: recte quis consecrare dño poterit, uotoq; dicare in tēpus perpetuū, ut non possit illud postea accommodari in alium usum: aut retrahi à domini ministerio cui semel est dicatum, ad prophanos usus, secundum illud uerbum domini in Leuitico. Omne quod domino cōsecratur, siue homo fuerit siue animal: non ueniet, nec redimi poterit. quicquid semel fuerit consecratum: sanctum sanctorum

rum erit. Et rursum, Quod semel domino cōsecratū fuerit: nō poterit amplius in alios usus applicari. Igitur & seipsum poterit etiā homo dedicare deo; cōsecratione in omne tempus uitæ reliquū obligatoria. Alioqui sanctior erit et augustior oblatio dño facta, cū domus aut uestis illi in ministeriū dicatur perpetuū: q̄ cū seipsum obtulerit homo per monasticā uitæ professionē in obsequium. q̄ nō posset ipse perpetuo uoto se obstringere: ad stabilē in eo dei obsequio permanentiā. ¶ Insuper, uidemus tēplum aliquod dño cōsecratū: amplius ad communē hominū usum non cōuerti, nec uas aliquod sacrū. Et Balthasar rex Babylonicus præsentiē dei ultionē sensit: quod uasa templi dñici in ministerium suæ mensæ temerarius applicuit. Homine igitur deo per uotum religionis dedicatū: quis probe admiserit, prætermissō uoto, ab ea sui cōsecrationē ad seculū regredi posse? Nōne si id ipsum annuimus; maiore inanimi dei templo aut uasi deferimus honorē & uenerationē: quā animato ei⁹ tēplo & homini; qui est tēplum dei uiui: & spūale quidē ac uiuum tēplum. ¶ Præterea. Cū admonet diuinus propheta nos uouere & reddere dño munera: simpliciter & absolute id profert, & sine certa tēporis determinatiōe, relinquēs id uouētis arbitrio: an perpetuo uoto aut tēporario se uelit astringere. Non enim dixit. Uouete ad tēpus solū: aut ad certos aliquot dies, ne uideretur dānare uotū pro toto uitæ tempore obligatoriū. sed duntaxat ait, uouete: nulla adiecta temporis mentione. quo insinuet, nos eo quo uouerimus modo: exoluere uotū debere. ut si ad tēpus uouerimus: illud ita reddamus. sin uero ad perpetuū nos astringerim⁹ uotū: illud itidē integre persoluam⁹. Detorquet igitur ad suum sensum scripturā, & suo arbitratu coarctant: qui dicunt nos solū ad tēpus posse q̄piā uouere, quoniā quod simpliciter prolatū est: ipsi cū adiectione constringunt. ¶ Ad hæc. Qui ad certum aliquod temporis spaciū uouet se quippiā boni facturum, ut per annum integrum: præstat deo gratum obsequiū illa uoti æditione. Qui uero per maius temporis interuallum ut per quinquennium, uouet se idē bonū opaturū: gratius deo præbet officiū. quoniā diuturnius, & quod prolixiore extendit mora. Qui igitur per maximum temporis quo potest spaciū, utpote totum suæ uitæ curriculū, alligat se uoto cuiuspiā gratissimū deo munus offert; ceterisq̄ præstantius.

N tens

X.

Danic. 5

XI.

1. Corin. 3
Psal. 75

XII.

LIBER TERTIVS

ens uotum duntaxat tēporariū fieri posse, & nō ppetuū: quod mi-
nus est bonū, relinquit homini. quod uero digni⁹ est & perfecti⁹ a-
dimit eidem. Nō recte igitur is consultit hominis perfectioni: quā,
ne ad summum prouehatur apicē, impedit & detrucat. ¶ Deniq;
uouentes deo monasticæ disciplinæ professionē, & postea eandē
iam inchoatā deferentes: persimiles habentur populo Israelitico, q-
egressus Aegypto & per desertum tendens in terram re promissi-
onis: suspirauit post ollas carniū Aegypti, post allia, cæpas & pepo-
nes Aegyptios, neglecto manna dulcissimo: cælitus sibi in cibū quo-
tidianum præparato. Quinimmo & ad id progressus est infanix ta-
dem populus: ut ducem sibi constituere uoluerit ac deligere, cuius
auspicis & ductu reuertere^t in Aegyptū. Atq; graui plaga popul⁹
ille est afflictatus et pcussus à domino: ob hanc mentis inconstan-
tiam, ingritudinemq; & reuersionē ad uomitū suum. Igitur & q-
subierint arctitudinē uitæ regularis, & postea defecerint ab ea per
uotorū uiolationē, reditūq; ad secularē uitā quam abdicauerant: nō
euadēt manū domini ultricē, sed graues temeratae fidei & promissa-
tionis dabunt pœnas. ¶ Porro qui hac de materia ampliorē & e-
xactiorē exposcit pertractationē: recurat ad octogesimum septi-
mum caput libri de sacramentalibus, uenerandi patris doctrinaq;
præstantissimi, Thomæ Walden. ubi contra Viclefum & suos as-
sectatores comprobatur egregius ille author, et multiplices sacrae scri-
pturæ testimonio, & eximiorū patrū Augustini, Ambrosii, Dama-
sceni, cæterorūq; autoritatibus: uota monastica debere esse per-
petua, neq; monachū posse à suo resiliere proposito nec regredi ad
seculum, quod hic inficiatur Lutherus.

¶ Religiois monasticæ dignitatē, ab antiquitate eiusdē,
& diuturnitate tēporis quo uiguit: liqdo patefieri. Cap. V.

¶ Aeterū quoniā totum Lutheri studiū & conatus
in eo (quē impugnamus) libro suo, de uotis monasti-
cis inscripto, tēdit ad uituperationē, damnationē ac
improbationē uitæ monasticæ: operæ precii factu-
ri sumus (nisi nostra nos fallat sententia) si è diuerso
elaboremus eam claris extollere laudibus: prædicareq; insigniter,
et ingenti commendatione admodū dignā esse ostendere. Quod
primum tentabimus aggredi per manifestationem antiquitatis
ipsius,

XIII.

Exodi. 16
Numeri. 11

Numeri. 14

XIII.

Thomas
Walden

ipſius, & diurnitatis: qua ſubſiſtit in terris, atq; in uſu fuit. ¶ **E**nim uero legimus in **G**eneſi: dictū eſſe **A**braę à domino. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & ueni in terram quam monſtrauero tibi. Per quā quidē **A**braę uocationē ex ſolo natali in terrā alienā: myſticę designat interna dei inſpiratione, qua multos uocauit & quotidie uocare non deſinit ad mundi abrenūciationē, terrenarū opū & deliciarū abdicatōnē: necnō ſe uenioris uitę in monaſtica auſteritate profeſſionē. quē admodū appoſite & cōcinne locū illū in morale traducēs expoſitionē **N**icolaus **L**iran⁹, diligētiffimus totius ſacrę ſcripturę ad literā interpres: id ipſum congruētē annotat & argute. Neq; ab illius ſententiā diſſidet **I**ſidorus: in eiufdē literę explanatiōe dicens. Nobis quoq; exeū dū eſt de terra noſtra: id eſt de facultatibus & opibus terrenis. & cognatione, id eſt cōuerſatione uitioꝝ, quę nobis à natiuitate cohęrētia: quaſi affinitate cōſanguinitatis ſunt cōiuncta. & de domo patris: id eſt de memoria mūdi. ut ei renūciātes, poſſimus cū populo dei dilatari: & in terrā promiſſiōis cęleſtis cū tēpus uenerit introduci. **H**ęc **I**ſidor⁹. Nulla autē cōmodiore uia & expeditiore dat exitus hoī & elōgatio ab opibus terrenis, à cōuerſatiōe uitioꝝ & à memoria mūdi: q̄ p̄ ſuſceptionē monaſterialis uitę. qua ſecret⁹ à mūdi ſtibus & abſtractus à turbine regū terrenarū: intētius atq; trāquill⁹ uacat homo deo. ¶ **R**urſum Moſaicę legiſlatiōis tpe, **N**azaræi ad certū et ſtatū tēpus dño cōſecrati: eoq; decurrēte ſeiugati à cōi hominū cōſortio, peculiareq; uitę genus diuina lege determinatū ſortiti: figura quædā erāt et rudis effigies cœnobiticę profeſſiōis, qua ſeparant hoies à ſeculi cōiōne & cōtagio. ¶ **H**elias itē propheta domini, uir piloſus & zona pellicea lūbos accinctus, deſerta pererrās & ſpeluncā habēs in domiciliū: religioſę etiā inſtitutiōis imaginē præ ſe tulit aſperitate ueſtiū & ſolitudinis incolatu. **N**ec min⁹ **H**eliſeuſ eius diſcipulus, cū filijs prophetarū cœ tenēs habitaculū, ab hominū turba ſecretū: expreſſit uitę regularis typū & effigiē, q̄ in cōuētū multoꝝ deo dedicatoꝝ agit: à cætera multitudine populi, & diſcerniculo habitatiōis & certa uiuēdi ratiōe, ſeparatoꝝ. ¶ **P**reterea, ſcti illi ueteris inſtituti patres: de qbus beatus **P**aulus ad **H**ebreos ſcribēs, ait. **C**ircuierūt in melotis, in pellib⁹ caprinis, egētes, anguſtiati, aſtiicti: q̄b⁹ dign⁹ nō erat mūd⁹. i. ſolitudinib⁹ errātes: in

N 2 montibus

I.
Gene. 12.

Nicolaus
Iranus.

Iſidorus.

II.
Numeri. 6.

III.
3 **R**egū 17.

4 **R**egum 4.

III.
Hebreos 13.

LIBER TERTIVS.

- mōtib⁹ et spelūcis, et in cauernis terræ. nōne etiā uiuā quandā ex-
 presserūt imaginē uitę abstractioris & seuerioris, q̄ agit intra septa
 monastica religiois? Illa siquidē uestiū durities, sequestratio à tur-
 ba populari, habitatioq; in desertis mōtib⁹ & spelūcis, q̄ in p̄sctis il-
 lis patrib⁹ cōmendat ab apostolo: magnā habet cognationē cū ritū
 uiuēdi in arctitudine claustrali. **P**erspiciū est igit: in ueteri lege
 repræsentatā eē hanc uitę formā. ¶ In ipsi⁹ uero noui testamētī lo-
 rib⁹: protinus se offert diuinus p̄raco Ioannes Baptista, teneris ab
 annis habitator deserti, uestē pilis camelorū cōtextā indutus, & mi-
 ra uictus abstinetia uitā agēs. Qui à uulgari hoīm frequētia seun-
 ctus ac manēs in solitudine: forma fuit nō obscura monastica pro-
 fessionis, in secessu à populo, asperitateq; uestiū & tenuitate uict⁹,
 agēda. ¶ **Q**uid & Christi referā discipulos, post suā ad apostolatū
 uocationē cū eo diuersatos, propemodū secundū disciplinę regula-
 ris ritū & legē: in abdicatiōe bonorū t̄paliū, sine eorū solitudine
 & cura, & missos ad p̄dicandū sine sacculo & pera & pecunia: quo
 expeditiores essent ad v̄bū dei annūciandū populo. Nōne in hac
 ipsoꝝ ante dñi nostri passionē cōuersatiōe, quasi in tabula quadam
 egregie depicta: legit nō obscure cōmendabilis institutio religiois
 monastica? ¶ **S**ed & post acceptas spūs sancti primitias, largiter
 ipsis infusas: instituerūt primi illi patres ac principes ecclīe, aposto-
 li, singulare uiuēdi genus: ut uiuū q̄ddā exēplar, & primitiuā uitę
 monastica formā. q̄d profiteri uolētes: uēdiderūt possessiōes suas,
 & attulerūt p̄ciū ad pedes ap̄lorū. Inde distribuebat singulis, pro
 ut cuiq; opus erat: nec quisq; aliqd suū esse dicebat: sed erat eis oīa
 cōmunia. **V**idemus igit, spūs sancti magisterio ac directiōe nō mō
 approbatā: sed & institutā hāc quę in cōenobijs obseruat, in cōita-
 te rerū uiuēdi regulā. ¶ **C**æterū ad solidiorē huius & proxime p̄e-
 cedētis rationis corroborationem, id magnopere cōducit: q̄d uene-
 rabilis pater **Thomas Walden**, carmelitani ordinis decus illustre,
 in libro suo de sacramentalibus, potissimū capite octogesimotertio
 & octogesimoquarto, pertractat de religionis monastica instituti-
 one. **Q**uoniam em̄ **Viclefus** impius et religionē oēm extinguere
 tentās (ut nūc eius assecla facit **Lutherus**) inter cæteras cōtra pro-
 fessionē cōenobiticā cōtumelias, dixit ordines istos religionū mona-
 sterialiū eē aduētitiōs et ab hoīe puro factitiōs: adiciēs, amplius q̄
 trecentis

trecentis post Christū annis, religionē monachicā sumpſisse initiū. cōtra hic ueritatis assertor & propugnator acerrimus Thomas in dictis duobus capitibus præclare & luculenter oñdit, q̄ Christus oēm religionū monasticā p̄fectionē primus instituit in euāgelio: oēm̄q; regulārē disciplinā inuenit, atq; in seipso tenuit, suisq; discipulis eandē tenēdā imposuit. Siquidē obedientiā illis seruandā mōstrauit: cū cuiq; eorū dixit. **Sequere me.** Quod nō tantū de gressu corporis: sed & de mētis affectu & morū imitatiōe, intellexit. Paupertatē uero: cū iussit q̄ nihil in uia tollerēt. & ad p̄fectionē tendenti perhibuit uendēda esse oia & danda pauperibus: seq; in p̄fectiōis uia sequendū. Continētiā uero & coelibatū edocuit à suis obseruandū: cū tertiū eunuchorū genus proposuit: sp̄taneē capel sendū. Itaq; discipuli cū ipso dño nostro cōuersantes: ipsum ut patrē imitati sunt in his & alijs religionū institutis, orōnis assiduitate, uigilijs, prædicatiōe uerbi dei, & cæteris sp̄ualibus exercitijs. Quæ à Chro ut primo fonte exuberanter primū manarūt: & in quoscūq; posteri t̄pis religiosos placido decursu profluxerūt. ut de ei⁹ plenitudine omnes monasticāq; regulāq; patres postea acceperint: q̄sq; q̄d suæ institutiōi & disciplinæ uidebat̄ accōmodū. ¶ Insuper ediferit idē probatissimus author in loco supra dicto: q̄ in ipso euāgelio Chrus duos distinxit hoīm ordines. p̄fectorū: scilicet: quib⁹ consilia euāgelica proposuit custodienda: ad propinquiorē uitæ cælestis imitatiōē, & hic religiosorū est ordo. & imperfectorū: minusq; sp̄ualiū: quibus cōstituit hāc uiuēdi regulā. Si uis ad uitā ingredi: serua mandata. & is erat ordo turbę popularis atq; plebeię. Hanc autē distinctiōē duplicis ordinis, in euāgelio inchoatā: apostoli q̄q; cōtinuarūt, post missionē sp̄s sancti in fideles. Nā ipsi cū sacratissima uirgine Maria et cæteris mulieribus religiosis, obseruarūt ordinē illū p̄fectorū: perseuerantes in orōe cōmunitatemq; uitæ seruātes cū ihs qui abdicatis suis bonis uoluerūt illoꝝ disciplinē se addicere. ita q̄ à cōuersatiōe beatissimæ dei matris et aploꝝ in cenaculo: traducta est deinceps schola religiōis p̄fectorū in monasterijs. Et hanc regulā aplicā (non quidē, quā ipsi primū instituerūt: sed quā à Christo institutā ipsi cōtinuarūt, et alijs implendā tradiderūt) obseruarūt ad unguē sancti illi fideles et pauperes, cōmorantes in Hierusalē: pro q̄rū sustentatiōe curauit beatus Paulus

N 3 collectas

Thomas
Vualden.

Ioan. 1

Matth. 9

Matth. 10

Matth. 19

Ibidem.

IX.

Matth. 19

Actuū. 1

Actuū. 4

LIBER TERTIVS.

Roma. 15 collectas fieri in ecclesiis, ubi uerbum dñi annunciauit. ut ex multis
1. Corin. 16 suar epularum locis constat: Eodem uero tempore, ordinem minus per-
2. Corin. 8 fectorum tenuerunt fideles ex gentibus conuersi: quibus nulla impo-
& 9. nebant ab apostolis onera, nisi ut abstinere à fornicatione ab idolothytis,
Gala. 2. à suffocato & sanguine: cum obseruatione preceptorum dei, quae cuique
Actu. 15. ad salutem semper fuit necessaria. Deinde hanc perfectionis disciplinam,
 in paupertate, castitate & obedientia tenendam; traduxit beatus
 Marcus euangelista (ut sequens latius explicabit ratio) ab illis pau-
 peribus Hierosolymitanis ad Alexandrinos, perfectiore adhuc sancti-
 tate & austeriore uiuendi genere: quae apud Hierosolymas habebatur. Ab
 illis pro deinceps & eremitae celeberrimi atque frequentissimi in par-
 tibus Aegypti proflexerunt: & in diuersis mundi plagis religiones
 monasticae, magno cum salutis prouentu demum sunt deriuatae. Quo-
 rum omnium fons, origo & principium, fuit ipse dominus noster: primus religio-
 sae (quae ad perfectionem tendat) uitae institutor in euangelio, & inte-
 gerrimus obseruator. Haec omnia diffuse pertractat, & solidissime
 comprobatur testimonijs in loco prius citato, idem grauissimum author
 & alia longe perclariora. Quinimmo per totum nonnumquam illius operis titulum
 (qui ab octogesimo tertio cap. continet ad nonagesimum secundum usque
 caput praeterit) omnes uiciles calumnias & contumelias contra religionem
 monasticam uibratas, fortissime retulit ac confutat. Et totus idem
 ille locus per decem extensus capitula: refutatae etiam Lutheranae impi-
 etati, hic contra religiones debacchatae: est maxime accommodus. Prae-
 terea circa ipsam primitiuae ecclesiae originem, fuit à beato Marco eu-
 gelista, instituta ecclesia apud Alexandriam Aegypti: apostolicae formae: à
Actu. 4. beato Luca in actibus apostolorum descriptae et modo adductae, conformis,
 magnaque affinitate respondens. Cuius, uiuendi normam ac ritum miris ex-
 tollit laudibus Philo Iudaeus: quemadmodum liquido constat ex ipsius
Philo, testimonio, per Eusebium Caesariensem in ecclesiasticae historiae libro
Eusebius secundo, capiteque decimo octauo ex libris eiusdem Philonis adducto.
 Vbi sanctae illius ecclesiae Alexandrinae mores et uictum describens: ab-
 dicationem facultatum suarum omnimodam, quam faciunt qui illius uitae con-
 sortio se addicunt, enarrat: sequestrationemque ipsorum à ceteris hominum con-
 uersatione. Deinde austeritatem uictus eorumdem, admirandam potius quam imitandam re-
 fert: continuatamque in multos dies sine cibi et potus sumptione ieiunia:
 perpetuam insuper à uino et carnibus abstinentiam; usumque folius aquae
 ad potum

ad potū, & panis cū sale uel hyssopo ad cibū. Demū illorū cæliba-
tū & expertē omnis maritalis cōgressus tū uirorū tū scēminarū pu-
dicitiam cōmemorat: & alia nonnulla, ad sanctæ illius congregati-
onis cōmendationē plurimū facientia. Quæ omnia: in prædicto
ecclesiasticæ historiæ loco, non minus eleganter q̄ copiose recitata
leguntur. Ecce in ipso legis euangelicæ uestibulo & exortu admi-
rabile uitæ genus: in segregatione à publica hoīm frequētia, in ie-
iunijs & singulari uictus parsimonia, in cælibatu ac castimonia: p̄
simile omnino cœnobiticæ obseruatiōi, ut ad illius Alexandrinæ
institutiōis exemplū uideatur hæc monastica professio efforma-
ta. ¶ Deniq̄ beatus pater Dionysius Areopagita, circa nouē legis
exordiū insigni doctrina & uite sanctitate refulgens, apostolisq̄ cō-
tēporane⁹ (ut q̄ à sancto Paulo ap̄lo, ex tenebris gētilitatis ad uere
fidei lumē cōuersus fuerit: quēadmodū in primo libro diffusius est
declaratū) in libro suo de ecclesiastica hierarchia, capite sexto, disse-
rēs de initiandorū ordinē triade: primū eorū locū dicit obtinere mo-
nachos, his uerbis. Porro initiandorū omniū excellentior ac subli-
mior ordo, monachorū est sancta distinctio: expiatione omni, tota
uirtute atq̄ exactissima suarū operationū castitate, mūdada. omnis
item (quantū sibi licet inspicere) sacræ operationis spiritualiter spe-
culatrix & particeps facta: pontificūq̄ cōsummantibus uirtutibus
tradita. Et paucis interiectis: subtextit. Vnde sancti præceptores no-
stri, diuinis eos appellatiōibus sunt profecuti: partim therapeutas, id
est cultores, à synæro dei famulatu atq̄ cultu: partim monachos,
ab indiuidua & singulari uita, appellantes, ut quæ illos sanctis diui-
sibiliū cōplicationibus: in diuinā & deo gratā monadē perfectionē
q̄ promoueat. Hæc Dionysius. Deinde paulo post eodē loco my-
steriū monasticæ consummationis ex apostolico ritu tum obserua-
ri solitū, modūq̄ quo tūc fieri solebat monachalis professio, adape-
rit: & quid spiritualis intelligētiæ cōtineat tale mysteriū, præclare
ac late depromit. Ex quo loco manifestū sumit argumentū: mona-
chorū ordinē & statū, circa primordiū nouæ legis atq̄ apostolorū
tēpore fuisse, magnōq̄ in precio tum esse habitum. Idem etiā sacra-
tus pater Dionysius inter epistolas suas undecim, unam ordine
octauam scribit ad Demophilum monachum: plenā salutaris do-
ctrinæ, atq̄ ad māsuetudinē, benignitatē & humilitatē exēplo Iesu
Christi

XI.

Cap. 5.

Dionysius.

Christi

LIBER TERTIVS

Christi & sanctorum patrum, exhortatoriam. Ex qua liquidum est, ordinem monachorum fuisse iam institutum in exordio ecclesiae: cuius ordinis professionem Demophilus ille suscepit. ¶ Postremum. Paulo post tempore apostolorum, cum adhuc fortissimorum Christi athletarum ac martyrum effunderetur sanguis, & deinde post consummata eorum certamina: mira sanctitate emicuerunt eremitae, mundi contemptores, relictis urbibus incolentes deserta, cavernas & speluncas. utpote sanctus Hilarion in Syria: cuius vitam admirabilem conscripsit beatus Hieronymus. Paulus primus eremita: Hieronymiano etiam eloquio illustratus & posteritati commendatus. Sanctus etiam Antonius, clarissimus Aegypti splendor: cuius acta, mores & felicem exitum scripsit Athanasius episcopus Alexandrinus, illi coetaneus. Praeterea Macharius, & alii innumeris contempto mundo angelicam in terris vitam agentes, quorum singulare sanctimoniam vitaeque austeritatem, Heraclides Bithyniae episcopus literariis tradidit monumentis: in libro quem paradisum appellavit, & quorum etiam meminit Cassianus in suo libro de institutis monachorum, & de collationibus patrum. Hi autem omnes, monasticae vitae formam quamdam manifeste per se tulerunt & exploraverunt: in ipso mundi contemptu, austeritate vivendi, ieiuniis, abstinentiis, castitate & divitiarum abiectioe, ut ex eis videatur quodammodo, & secundo quidem loco, post Christi scilicet & apostolorum disciplinam (quae prima iecit coenobiticam vitae fundamenta in nova lege, ut dictum est) deducta monastica institutio: in communi societate in seque sub tectis degens & uicinis. Anachoriticam igitur severitatem atque asperitatem probans: non potest monasticam improbare, ut arborem ex ea radice consurgentem: & tanquam rivum ex illo lapido fonte profluentem.

Hilarion
Paulus eremita
Antonius.
Macharius
Heraclides
Cassianus

¶ Excellentiam sanctitatis & doctrinae eorum qui ordines monasticos instituerunt magnam arguere coenobiticam vitae dignitatem & perfectionem.

Cap. VI.

Solent quidem primi urbium conditores, splendore uirtutum suarum, rerumque gestarum gloriam magnam efferre conditis à se urbibus commendatione & laudem, ut tanto preclarior urbs aliqua habeat: quanto prestantior claritudine nominis fuerit, qui eam primus condidit. Haud aliter & extremae vitae sanctimonia illustrisque doctrina

doctrina eorū, qui regulas cœnobiticę institutionis primi ordinatū: legesq; tulerūt, quibus in eo uitę genere, sanctę religioseq; uiuāt: nō modicā affert dignitatē & autoritatē mōasticę p̄fessiōi. ut eo debeat haberi cōmendatior & augustior, quo excellentiores eruditioe & uirtute fuerūt: qui eā tanq; reę publicarū legislatores certis legib; ac regulis instituerūt. ¶ Inter quos primo fere loco post t̄pa apostolor; emicat magnus ille **Basil** Cęsariensis episcop; doctrina Christiana & sanctitate uitę clarissimus, q; regulā cōposuit monastici ordinis directricē: qua p̄cul à seculi p̄cellis in arctitudine claustrī uita trāsigat. Præterea de institutis monachor; egregiū opus & singulare idē cōtexuit: quod à uiris eruditissimis & pie in deum affectis plurimū cōmendat. ¶ Cui cōtēporane; & magna familiaritatis necessitudine cōiunct; **Ioannes Chryso**stom; tres ædidi libros admodū p̄claros cōtra uitupatores mōasticę uitę, reliquis operibus eius annexos & insertos. Ex quor; lectione liquido constat: & ea tēpestate (iam ferme duodecies centū fluxerūt anni) fuisse sacrilegos cœnobiticę obseruationis calūniatores: qui eā grauissimis insectati fuerint maledictis, & acerba uituperatione sugillarent. ne existimet **Lutherus**: se primū esse huius impietatis cōmētorē & machinatorē. cognoscatq; iam olim sanctorū patrū scriptis cōfutata esse tantam improbitatē: quā tot ante seculis dānatā, hac ætate resuscitare atq; in auras reuocare, nequicq; conat. ¶ **Beat**⁹ item **Hieronimus**, splendidū ecclesię catholicę iubar: & regulam monasterialis institutionis cōpegit, & opusculū de laude uitę monasticę cōscripsit, eamq; in cōpluribus suis epistolis magna laude frequēs prosequitur: quā etiam ad finē usq; uitę suę in solo Bethleemitico duxit. ¶ Circa eadem quoq; tēpora, beatus **Augustinus** in Africa post susceptū baptisma, uitā añ pōtificatū egit secūdū apostolor; institutū & legē: q; monasticę uitę archetyp⁹ est, & forma primaria. In sup & regulā uiuendi suis fratrib; tradidit: quā declinantes turbā hominū & in monasterio agētes, seruaret. ¶ Ad hęc, **Beatus Benedictus** monachor; pater celeberrimus, mūdi cōtēptor & aspernator opū: certā itidē uiuendi in monachica disciplina legē suis alumnis constituit. quā postea amplexati sunt q̄ plurimi: p̄ totū pene orbē fecunda foetura dispersi. ut & beatus **Gregorius** uirtute & doctrina facta eximius ante susceptā sedis apostolicę mo-

I.
BasiliusII.
Chryso-
stomus.III.
HieronimusIII.
Ambrosius .V.
Benedictus

Gregorius

O ca mo.

LIBER TERTIVS.

- cæ moderationē, legatur relicto seculo hanc uiuendi regulā fuisse professus. Qui per totū secundū suorū dialogorū librū: uitā admirabile & miracula plurima eiusdē sancti patris **Benedicti** diffuse recenset. ¶ Cūq; exactis annoꝝ nō paucis curriculum totus fere mundus inerti uitiorū p̄meret ueterno, & ingēti colluuiē exundaret in eo iniquitas: diuina uocatione acciti sunt sancti **Dnicus** et **Franciscus**, ad excitādos homines ē graui sopore peccati: religionēq; sacrā fratru p̄dicatorū & minorū erexerūt, q̄ in paupertate diuitiarū abiectrice deo militaret; uerbūq; dñi assidua p̄dicatione disseminaret in populo. ¶ Quos subsecutus beat⁹ **Thomas Aquinas**, tanq̄ stellam matutinā: doctrinæ & sanctitatis claritate mirifice emicuit, atq; inter plurima literaria monumēta, q̄ posteritati reliquit: etiā librū con texuit singularē cōtra impugnātes religionē. In quo ualidissimis sacraꝝ literarū sanctorūq; patrū testimonijs elidit, eneruat & dissoluit improborū quorundā rationes; quibusea tēpestate oblatrarūt in religionē monasticā. Nā et tunc nonnulli impietatis spiritu exagitati, more Cerberi trifaucis horrendos ædiderūt latratus in monachicæ disciplinæ cōstitutionē, quorū ora sacrilega compressit opere illo luculento sanctus **Thomas**: fortissimus religionis monasticæ propugnator. Quod sane opus, & ad contundendā **Lutheri** insanā (qui toties cōdemnatā hāc impietatē, instituta uitæ mōachalis improbātē: in fausto molimine nitit̄ rursus in lucē excitare) magno opere conducit, et apprime est utile. ¶ Taceo p̄terea sanctū **Bonauenturā**, **Franciscanæ** regulę obseruātissimū: miroq; fulgore doctrinæ et uirtutis rutilantē. Qui etiā contra monasticę religiōis improbos hostes, potissimū in paupertatē cenobiticā ora impia laxātes: duos cōposuit libros insignes. unum, de paupertate **Christi**, in scriptū, et alterum: apologiā pauperū. In quibus, ipsam paupertatē: pie, religiose et argute tutat. Omitto et beatū patrē **Bernardū**, **Cisterciensis** ordinis sidus clarissimū: et in sc̄a dei ecclesia corusco doctrinæ sanctitatisq; splēdore præfulgentē. ¶ Prætereo et **Carthusiani** ordinis et **Cælestinorū** patres authores, primosq; institutores: in laudabili uitæ austeritate, arctitudineq; mōasterij salutarē militiā meditato, q̄ et fugiatur seculū, et mundus omniuaq; cōtēnatur. Prætermitto demū et reliquos, cæterorū mōasterialis uitæ mōdorū fundatores primarios: quos omnes, operosum esset et prolixū singillatim.

Singillatim recēdere. Ex his itaq; manifeste liquet: religionē monasti-
 cā pbatissimos habuisse authores et patronos, sanctitateq; uitae cō-
 mendatissimos, ut eo cognoscamus argumēto: eā plane haberi de-
 bere sanctā, deoq; placētē et acceptissimā. ¶ **H**is omnib⁹ insup ac
 cedit cuiusq; horū ordinū monasticorū publica approbatio: p sedē
 apostolicā diuerso tpe (ut ipsa rei exposulabat oportunitas, oblata
 que occasio) facta, & à tota ecclesia per tot seculorū interualla ac
 spacia: recept⁹ illoꝝ usus. Per quē sane cōsensum publicū, tātō an-
 noꝝ curriculo toti populo Christiano notissimū, magnū accrescit
 robur et authoramētū huic monachalis obseruatiæ professioni: fo-
 lidissimas uires, ex summorū pōtificū autoritate toti⁹ ecclesiae ap-
 probatiōe, cōmuniq; Christiani populi cōsensu, iā assecutæ. Quo
 circa quisquis uerbo aut scripto improbat has sacras uiuēdi leges,
 tātō firmatas rōbore: et apostolicæ sedi rebellis eē cōuincit, et ec-
 clesie scēte aduersus, atq; oblatrator in id qd cōcordi omnium assen-
 su iā olim est pbatū. Quinimmo idē, et antithe⁹ est, deoq; cōtrari⁹:
 nō tā in homines q̄ in deū bella ciēs, pugnaq; mouēs. cū id uitae in-
 stitutū demoliri et destruere nitit: quod de⁹ cōstruxit et erexit san-
 cti spūs occulto afflatu, dūq; illud dei opus impedire laborās: plane
 illi repugnat et obluatur. ¶ **V**nde et p̄similis esse dinoscit mona-
 chicę disciplinæ criminatō et sugillatō: feris illis et barbaris gētib⁹,
 q̄ indolētē tēplū dñi in Hierusalē reædificari ab ijs qui reuersi fue-
 rant de captiuitate Babylonica: p falsas et subdolas ad regē Persa-
 tū delationes conati sunt impedire operis illi⁹ cōsummationē. et ali-
 quot etiā annis impediuerūt: ne cœpta ad exitū pducere^t ædifica-
 tio. Verū quēadmodū illi Iudæorum æmuli: nō omnino præualue-
 runt in finem. nam benigno Darij Persarum regis indultu, nec nō
 et iussu: intermissa diu tēpli illi⁹ Hierosolymitani cōstructio, demū
 absoluta est et completa. Ita nec maledic⁹ obtrectator (quisq; fue-
 rit) in sanctā religionis monasticæ institutionē: assequet unq; impro-
 bi uoti sunt expletionē, uitae scilicet cœnobiticæ exterminiu, q̄tūlt
 bet repugnare deo labore. Nā magnificū hoc op⁹ disciplinæ mo-
 nasterialis, quod inchoauit deus & hacten⁹ cōseruauit: ad finē usq;
 custodiet integrū & incolume, uirtuteq; potēti dexteræ suæ pte-
 get cōtra oēs inimicos eius. ¶ **Q**uā ob rem aut insania mētis agita-
 tū cœcoq; furore Lutherū crediderim, aut satanico percitū cestro:

O 2 cum

X.

XI.

1. Esdra. 4

1. Esdra. 5. et c.

LIBER TERTIVS.

cum in suo (quē nūc cōfutandū suscepimus) libro, ita inter cætera
 » scribit. Propter hāc uel solā abominationē (quia scilicet sancti pa-
 » tres aliter interpretant locos aliquot scripturæ, ante à se adductos
 » q̄ ipse uelit eos interpretari debere. quæ certe abominatio nō est: sed
 » ueritas) eradicata, extincta, abolita cupio (sicut & oportuit) uniuersa
 » monasteria. Quæ & utinā (ereptis Loth & filiabus suis: de me-
 » dio eorū) dñs igne & sulphure cælesti ad exēplū Sodomæ & Go-
 » morræ demergeret in profundū, ut ne memoria quidē eorū super-
 » esset, neq; em̄ satis fuerit illis anathema imprecari. Hęc Lutherus
 » Quæ quidē uerba, uesani hoīs eē uidentur: aut rabie quadā horri-
 » da maledicēdi ijs quæ sancta sunt & sacra, cōcitati. Et quis illa, ne
 » quāq; cōfutatiōe immo nec recitatiōe digna sint: hic tñ eadē addu-
 » cta uolui, ut ex limbo uestis de tota tunicæ qualitate & textura di-
 » iudicēt hoīs: & ex ungue (ut aiūt) leonē agnoscat. Vtq; ex modica
 » libri portiuicula: de toto libro (q; platae mō particulæ haud diffi-
 » milis ē) iudiciū ferāt. perinde atq; modica fellis degustata parte: to-
 » tius amarorē tetrumq; saporē possunt oēs facile deprehendere.

¶ Tres uirtutes, circa quas uota cōsistūt monastica: tribus
 » præcipuis uitijs humano generi maxie noxijs aduersari,
 » & tribus etiā libere deo seruiēdi impedimētis. Cap. VII.

1.

s. Ioann. 2

Nnotescit etiā cœnobiticæ professionis dignitas &
 » cōmendatio nō mediocris, ex amplissimo salutis aia-
 » rum prouētū: quē cōsequunt, qui exacte & ad un-
 » guē illā custodiūt. Enimuero cū tria sint præcipua
 » scelerū genera: quibus hostis antiquus aiarum no-
 » strarū castra oppugnat, & q̄ plurimos in hac mūdi arena palæstra
 » q; prosternit humi: utpote superbia, auaritia & luxuria, iuxta illud
 » beati Ioannis in prima sua ep̄la canonica uerbū. Omne quod est
 » in mundo: concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum,
 » & superbia uitæ. quæ non est ex patre: sed ex mundo est. Illis autē
 » tribus peccatorum generibus, sua opponunt signa & ex diametro
 » aduersantur tria illa præcipua uota: quibus monastica religio præ-
 » fertim innititur. Nempe superbiæ contraria est obedientia: qua re-
 » ligiosus per humilitatem, suam abdicat uoluntatem. Auaritiæ ue-
 » ro, aduersa est paupertas cœnobitica: refecans omnem priuatae
 » possessionis cupiditatem & affectū. Deniq; luxuriæ opposita est
 » castitas.

castitas reprimens effrenē carnis libidinē, & omnem uitā incontinentiā. ¶ Sicut igit per tria illa uitia militant homines in castris satanae, mundumq; sequuntur & eius concupiscentias: ita quoq; per tres illas uirtutes, ad quas exercendas uoto se obstringunt religiosi: abdicuntur addicti monasticæ professioni, à laqueis mundi, debellantq; antiquū serpentē, & traducuntur ad dei castra. ¶ Cæterum assignatur ab alijs eruditione præclaris authoribus: & altera ratio prædictorū triū uotōz, in professione monastica fieri solitorū, & ea quidem huiusmodi. Quemadmodū in baptismo (quo homo per fi dei religionē deo obligatur) quis peccato moritur: ita per uotū religionis monasticæ, profitens eam, non solū peccato sed & seculo moritur, ut soli postmodū deo uiuat in illo opere: in quo se deo ministraturū per uotum promisit & astringit. Sicut enim per peccatū, animæ uita tollitur quā accepit in baptismo uiuificata per fidē & gratiā: ita per occupationes importunas seculi, Christi ministerium impeditur, ut non possit syncære deo impendi. Vnde ad Timotheū scribens beatus Apostolus: ait. Nemo militans deo, implicat se negocijs secularib; ut placeat illi cui se probauit. Ideo p̄ syn cerū religionis uotū & abrenūciationē mūdi, potissimū ea abdicā & abnegant: quibus humanus animus maxime occupari cōsueuit & à diuinis obsequijs impediri, eo ipso q̄ intricet & irretiatur reb; huius seculi. Eorū autē quæ animū hominis occupatū tenere solent et inuolutū seculo: primū et principale est coniugiū, dicēte apostolo in prima ad Corinthios epistola. Volo autē uos sine solitudine esse. Qui sine uxore est: sollicitus est quæ domini sunt, quomodo placeat deo. Qui autē cum uxore est: sollicitus est quæ sunt mūdi, quomodo placeat uxori, et diuisus est. Secūdū uero: est possessio diuitiarū terrenarū, quemadmodū perhibet dominus noster apud Matthēū. Sollicitudo huius seculi et fallacia diuitiarū suffocat uerbū: et sine fructu efficit. Et glossa exponēs illud uerbū Chri apud Lucā, cōformis sentētie. Quod aut in spinas cecidit: hij sunt qui audierūt, et à solitudinibus et diuitijs et uoluptatibus uitæ eūtes suffocātur: et non referunt fructū, ait. Diuitiæ etsi delectare uideātur, suis tamē possessoribus sunt spine: cum aculeis curarū mētes eorū confodiant, quæ auide quærentur et solcite seruantur. ¶ Deniq; tertiu retrainens nos à diuino obsequio libere syncrēq;

II

z Timo. 2.

1 Corin. 7.

Matthæi. 13.

Lucæ 8.

III.

O 3 impenden

LIBER TERTIVS

impedendo ei, cui omnia debemus: est propria uoluntas. Nempe qui suae uoluntatis est arbiter: sollicitudinē habet anxiam de uitae suae gubernatione, & quomodo eam transigat & ad finem usque quiete traducat. ea uero sollicitudo mentē distinet: ne omnino feratur ad deum. Proinde salutare nobis adhibere consiliū per sacrarū literarum auctores: ut nostri status dispositionē diuinę prouidentię committamus. quęadmodū per beatū Petrū in prima sua epistola: his uerbis. **H**umiliamini sub potēti manu dei, ut uos exaltet in tēpore uisitationis: oēm sollicitudinē uestrā proiciētes in eū, quoniā ipsi cura est de uobis. **E**t per sapientē in prouerbij. **H**abe fiduciam in dño ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentię tuę. **R**ursum per Tobiam seniorē, hoc salubre documentū dante filio suo. **O**mnī tēpore benedic deū, & pete ab eo ut uias tuas dirigat: & omnia consilia tua in ipso permaneāt. **D**enique per prophetā in psalmo: hoc memorabile monitū cuique nostrum inculcātem. **I**acta in dominū curā tuam, et ipse te enutriet: & nō dabit in aeternū fluctuationē iusto. **H**anc ob rem perfecta religio monastica triplici uoto cōsecrat: tanquā antido to efficaci & remedio presentaneo, cōtra hęc tria integre deo seruiendi impedimēta. utpote uoto castitatis: per quod abrenunciat coniugio, uoto itidem paupertatis: per quod uale dicitur diuitijs, & demum uoto obedientię: per quod abnegatur propria uoluntas.

III. **P**orro per hęc tria uota: homo sacrificiū offert deo de omnibus bonis suis. **N**epe per uotū castitatis: exhibet deo in hostiā & oblationē, corpus propriū, secundum illud beati Pauli ad Romanos uerbū. **E**xhibeatis corpora uestra hostiā uiuentē, sanctā, deo placētē. **P**er uotū autē paupertatis: sacrificiū deo facit de exterioribus suis bonis, de quo sacrificij genere: scribit apostolus ad Romanos **O**bligatio mei oblatio: accepta fiat in Hierosolymis, sanctis. **P**er uotum uero obedientię: immolat homo deo sacrificiū sui spūs & animi. de quo diuinus psalter ait. **S**acrificiū deo, spūs cōtribulatus: contitū & humiliatū deus non despiciet. **N**ec solū spūale sacrificiū, per hęc tria dño offert ab eo, qui in professione uitae monasticę ad prædicta uota seruanda se obstringit: sed etiā holocaustum mysticū, quod erat in ueteri lege inter omnia oblationū genera potissimū, deoque acceptissimū. **Q**uod attestatur beatus Gregorius super Ezechielem dicēs. **C**um quis suū aliquid deo uouet, & aliquid nō uouet:

1. Petri 5

Prover. 3
Tobia. 4

Psal. 54

III.

Roma. 12

Roma. 15

Psalm. 50

Gregorius

nō uouet: sacrificiū est. Cum uero omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit, omnipotenti deo uouerit: holocaustū est. Hæc ille. Atqui religiosus subiens uitæ cenobiticæ disciplinam, omne quod habet: uouet deo, per paupertatē, omne etiā quod uiuit: eidē uouet per castitatem, corpus suū (in quo naturæ uita consistit) deo per sanctimoniā consecrans. demū omne quod sapit: deo itidē uouet per obedientiā, animū suū (qui sedes est sapientiæ) dedicans deo, per propriæ uolūtatis abdicationē. Is igit spūale in illa sua professione offert holocaustū, oblationemq; perfectā & hostiam am cōsummatā deo, in odorem suauitatis; nihil sibi ipsi referuans.

¶ Obedientiā, paupertatē & castitatē, trium uotorum monasticorū materiā: sacræ scripturæ & sanctorū patrū testimonio, solide comprobati.

Cap. VIII

Prædictis et illud non immerito superaddēdum est: tres ante nominatas uirtutes, obedientiā, paupertatem et castitatē (in quā uoto et exercitio: tota monastica perfectiōis summa consistit) ex sacris eloquiis et euangeliorum autoritate, nec non grauissimis orthodoxorum patrum sententijs: suum etiam desumere robur et stabilimentum. ¶ Siquidem obedientia (quæ primū fortitur inter eas locum: quod radix uirtutum omnium et mater, sit humilitas) insinuat esse uia perueniendi ad Ch̄m: atq; cōmendatur his domini uerbis. Si quis uult uenire post me: abneget semetipsum, et tollat crucem suam, & sequatur me. Quæ autē uerior aut integrior sui abnegatio assignari potest: q̄ abdicatio propriæ uoluntatis, & illius propter deū ad alterius arbitrium subiectio: Nihil enim omnium, magis proprium nobis est & singulare: quā nostra uoluntas: quam cum abnegamus, & in alterius cōstituimus arbitrio: perfecte & sincere nos ipsos abnegamus. nostramq; tollimus crucem: quantūuis grauiā nobis patrum monasticorū præcepta ferētes modeste, & prompte exequentes, sequimur identidem in eo ipso opere per rectā uirtutis semitam Christum: qui factus est pro nobis obediens patri usq; ad mortem, mortem autem crucis. Eandem quoq; uirtutē capessendā esse admonet dñs dicens apud Lucam discipulis suis, et per eos: quibuscūq; aliorū directioni p̄positis. Qui uos audit: me audit. & qui uos spernit: me spernit. Cui sentē

1.

Matth. 10.

Philip. 2.

Lucæ 10.

tia

Bernardus in libro de p̄cepto & disp̄satio-
 ne ait. Obediētia q̄ maioribus debet: deo exhibet. Quāob̄re quic-
 quid uice dei p̄cipit homo: omnia accipiēda sunt, & si p̄cipiat deus,
 Rursum in euāgelio dñs de ijs qui auctoritate alijs p̄sunt, uitam
 Mat. 23. tamē agunt sceleratā: ait, Omnia quæcūq; dixerint uobis, seruate
 & facite: secundū opa uero eorū nolite facere. Dicūt enim: & non
 faciūt. Quod si illis obediendū est maiorib⁹: qui recta quidē dicūt,
 & eadē ope non cōplēt. quanto magis illis: qui p̄cipiunt bona & p̄
 ha opera, atq; eadē etiā agunt? Præterea beatus Hieronym⁹ ad
 Hieronymus Rusticū monachū scribens: eiusdem uirtutis amplectendæ saluta-
 re tradit documētū, dicēs, Præpositū monasterij timeas ut dñm: di-
 ligas ut patrē. Credas esse salutare: quicquid ille p̄ceperit. Nec de
 maioris sentētia iudices: cuius officiū est obedire, & implere q̄ ius-
 Deut. 6. sa sunt, dicēte Moysē. Audi Israël & tace. Demū consonat his &
 Hebræ. 3. beatus Paulus: ita scribens ad Hebræos. Obedite p̄positis uestris
 & subiaccete illis. Ipsi enim peruigilāt: quasi rationē pro animabus
 uestris reddaturi. ¶ Sed nunc exēplis propositā cōmendemus obe-
 diētiæ uirtutē, & monstremus quid fructus suis attulerit cultori
 II. bus obedientia: atq; ex opposito, quantū iacturæ multis ingesserit
 inobedientia. In primis dñs noster factus (ut dictū est) obediens pa-
 Roma. 5. tri: totū reparauit genus humanū, instaurauitq; ad uitā. quod pro-
 Gene. 3. toplastus diuino inobediens p̄cepto secum præcipitauerat atq;
 Gene. 22. prostrauerat in mortem. Abraam itidem dei iussioni obtēperans,
 filiumq; dilectum paratus immolare: benedictionē à domino ob-
 tinuit & propagandi seminis sui repromissionē. Contra uero Saul
 1. Regū. 15. in subuersione Amalechitarum obsurdescens ad dei p̄ceptum &
 4. Regū. 5. illud præuaricatus: regio deiectus est solio, factusq; reprobus. Rur-
 sum Naaman Syrus uoci propheticæ tandem obsecutus, ad mo-
 destam seruorū suorū suggestionem: cū septies in Iordane se ablue-
 ret, mundatus est à lepra. Populus uero Israēliticus sapius deo re-
 bellis & ad obmurmurandū propensus, immo & ducem sibi cōsti-
 tuere conatus ut reuertetetur in Aegyptū cōtra diuinā constituti-
 onem: plurimis eisdemq; grauissimis plagis in deserto est afflictus.
 Præterea filij Ionadab de domo Rechabitarum, quoniā paterno
 obsecuti p̄cepto abstinerunt à potu uini: benedictionem à deo
 consecuti sunt, atq; promissionem continuæ in sua posteritate suc-
 cessionis.

Nume. 11
 Nume. 14
 Hiero. 35

cessionis. Ediuerso propheta ille missus ad increpandū Hierobo- 3. Regū. 13.
 am regē Israēl, quia eo in loco comedit & bibit, quod sibi à dño fue- 3. Regū. 19
 rat uetitum: à leone in uia strāgulatus est. Quid Heliseū itidē dñi
 prophetam cōmemorem (qui pallio Helizæ humeris suis imposito,
 prompte uocātem secutus: demū & ipm sui magistri palliū & du- 4. Regū. 2
 plicē eiusdē spiritum est cōsecutus. Neq; minorem obtinere gra- Mat. 4.
 tiā discipuli Christi, per ipsum figurati: qui uocanti dño obtempe-
 rantes, incunctanter adhæserunt. Cætera exempla (nā complura
 III.
 da uirtus, cui obseruandæ se uoto obligant monastica institutiōis
 alūni: suum ex euangelicis uerbis sumit fundamentū & pōdus, ubi
 Christus dixisse legitur adolescenti. Si uis perfectus esse: uade & 3. Mat. 19
 uende omnia quę habes & da pauperibus, & sequere me. Reddit
 enim illa in dya uirtus expeditū hominem & promptū: ut sine im-
 pedimēto sarcināq; diuitiarū gressus mentis ratardātium, Christū
 libere sequatur, pauperem pro nobis factū: contestatumq; se non
 habuisse, cū hic uitā ageret, ubi caput reclinaret. Cuius paupertas 3. Mat. 8
 tem inspectandā pariter & imitandā, nobis proponit beatus Pau-
 lus: cum ita scribit ad Corinthios. Scitis gratiā dñi nostri Iesu Chri- 2. Corin. 8
 sti: quoniam propter uos egenus factus est cū esset diues, ut illi^o in
 opia uos diuites essetis. Rursum commendat ultroneā illam pau-
 pertatem quæ in bonorum terrenorū abdicatione consistit, Chri- 3. Mat. 19
 stus: cū ait. Omnis qui reliquerit domū, uel fratres, aut forores, aut
 patrē aut matrē, aut uxorem aut filios, aut agros, propter nomen
 meum: centuplum accipiet, & uitam æternā possidebit. Eandemq;
 uoluit arte obseruari dñs noster à suis discipulis: cū eos misit ad p-
 dicandū euāgeliū regni, dicēs eis. Nolite possidere aurum neq; ar- 3. Mat. 10
 gentum, neq; pecuniā in zonis uestris: non peram in uia, neq; duas
 tunicas, neq; calceamenta, neq; uirgam. Dign^o est enim mercenari-
 us cibo suo. Quod quidē dñi institutū usque adeo accurate sunt ex-
 ecuti eius discipuli: ut de ipsis merito dixerit beatus Iacobus. Audi 3. Iacobi. 2
 te fratres dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo:
 diuites in fide & hæredes regni, quod repromisit deus diligentib^o
 se? Astipulatur etiā p̄dictis scripturæ sacræ testimonijs & beatus 3. Augustinus.
 Augustinus: dicēs in libro de ecclesiasticis dogmatibus, Bonum
 est, facultates cum dispensatione pauperib^o erogare: sed meli^o est
 P pro

LIBER TERTIVS

pro intentione sequēdi dñm, eas in simul donare, & absolutū solici-
tudine cū Christo egere. Et merito hoc posterius, ibidē melius esse
dicitur: quandoquidē à Christo beati esse pauperes spiritu prædi-
cantur, quoniā ipsorū est regnum cælorū. Et apud Lucam ait dñs
ad discipulos suos. **Beati pauperes**: quoniam uestrū est regnū dei.
III. ¶ **Cæterum** quanta commendatione digna sit hæc uirtus, & quā
sublimem illū cōstituat apud deū, qui eā fuerit ultronee amplexa-
tus: non inutile fuerit hoc loco ex Chrysofomo audire, qui in ho-
melia quadragesima septima super Matthæū: ait. **Si uolueris uide-
re amātis aurū, animā**: quē admodū uestimentū à decē milibus cor-
rosum uermibus, & nihil habens sanū: ita inuenies perforatā eam
undiq; à solitudinibus, & à peccatis putrefactā, & rugine plenā.
**Sed nō anima inopis uoluntarij, talis est: sed fulget quidē uelut au-
rum, splēdet autē uelut margarita, florescit autē uelut rosa. Non est
illic tinea, non est illic fur: non est illic sollicitudo uitę huius negocio-
rum, sed sicut angelus ita cōuersatur. Nō subiacet dæmonibus, nō
assistit regi: sed assistit deo, & nō militat cū hominibus: sed cū ange-
lis. Nō habet thesaurū terrā: sed cælū. non indiget seruis: magis autē
habet seruos possessiones, & cogitationes quæ rebus dñant. Quid
igitur paupere hoc melius est unq;? Pauimentū deniq; habet cælū.
Si autē pauimentū tale est: excogita tectū. Sed nō habet equos &
currum. Quid autem ei opus est: qui super nube uehi debet & esse
cum Christo?** Hæc Chrysofomus. ¶ **At si quis** fortasse dixerit, se
paupertatē quidē capessere libenter uelle: nisi obstaret timor futu-
ræ omniū rerū penuriæ, de futurisq; demū uictus & amictus: ob ex-
tremam inopiā. Hūc uanū timorē trepidāq; formidinē dirigit Au-
gustin⁹ in opusculo de elemosyna dicēs. **Helias in solitudine cor-
uis ministrantibus pascitur: & Danieli in lacu ad leonū prædā ius-
su regis in clauo, prædiū diuinitus apportatur. Et tu metuis; ne ope-
ranti & etiā apud dñm promerenti desit alimentū, cum ipse in euā-
gelio ad exprobrationē eorū: quorū mens dubia & fides parua: con-
testetur & dicat. Aspiciate uolatilia cæli, quoniā nō serunt neq; me-
tūt, neq; cōgregāt in horrea: & pater uester celestis pascit illa. Nō
ne uos pluris estis illis? Volucres deus pascit: & uolucris alimē-
ta diurna p̄stātur. & quibus nullus diuinæ rei sensus est: eis nec ci-
bus nec potus deest. & tu Christiano, tu dei seruo, tu bonis opibus
dedito.**

Mat. 6
Lucæ. 6

III.

Chrysofo-
mus.

1. Thessa. 4.

Augustinus.
3. Regū. 17
Danic. 14

Mat. 6

dedito, tu dño suo charo: aliquid existimas defuturū? An eis terrena deerunt: quibus cælestia & diuina tribuunt? Vnde hæc incredula cogitatio: unde impia & sacrilega ista meditatio? Quid facit in domo dei: pfidū pectus? Quid qui Christo omnino nō credit: appellat & dicitur Christianus? Hæc Augustinus. Sed nūc ad alia transeundū. ¶ Demū castitas, tertia uirtus, ad quā obseruandā se uoto astringūt religionis monasticæ cultores: haud minus atq; reliquæ duæ, ex sacra scriptura accipit authoramentū & robur, utpote ex illis dñi nostri uerbis in euāgelio, de tertio eunuchoz genere. Sunt eunuchi: qui se castrant propter regnū dei, cultro scilicet spirituali repressiois libidinū. Et ne quis arbitretur illud omnibus esse præceptū, sed ultronee uolētibus id arduū uirtutis iter aggredi, consiliū: continuo subiungit. Qui potest capere: capiat. Quod & beatus Paulus aperte testatur: ita scribēs ad Corinthios. De uirginibus, præceptū dñi non habeo: consiliū autem do, tanq̄ misericordiam consecutus. Præterea in sacra Ioannis deo dilecti discipuli uisione, qui cum mulieribus non sunt coinquinati sed uirgines p̄māserunt: dicuntur in præmiū tātæ uirtutis, sine macula esse ante thronū dei, nouumq; cantare canticum coram deo & agno, & agnum sequi quocūq; ierit. Apud Esaiam quoq; dominus eunuchis spontaneis & uoluptatum carnis refrenatoribus, amplissimā repromittit mercedē: dicēs. Et nō dicat eunuchus: ecce ego lignū aridum. quia hæc dicit dominus eunuchis. Qui custodierint sabbata mea, & elegerint q̄ ego uolui, & reuerint scēd^o meū: dabo eis in domo mea & in muris meis locū, & nomē melius à filiis & filiabus, nomē sempiternū dabo eis quod nō peribit. Commendāt in super eandem uirtutē sacri doctores, ut angelicæ uitæ æmulā: red dentemq; homines angelis dei propemodū puritate cordis & corporis p̄similes. Vt facit Hieronymus: in sermone de assumptione beatæ Mariæ uirginis. Bene angelus ad uirginē mittitur: quia semper est angelis cognata uirginitas. Profecto in carne p̄ter carnē uiuere: nō terrena uita est, sed cælestis. Vnde in carne angelicā gloriam acq̄tere: maioris est meriti, q̄ habere. Esse em̄ angelū: felicitatis est. eē uero uirginē: uirtutis. dum hoc obrinere nititur cū grā: quod habet angelus ex natura. Vtrūq; tamē, & esse uirginē, & eē angelū: diuini muneris est officiū, non humani. Hæc ille. Cui respōdet

P 2 & beatus

v.

Mat. 19

1. Corin. 7

Apoca. 14

Esaiæ. 56

Hieronymus

LIBER TERTIVS.

& beatus **Ambrosius** in libro de uideis dicens. Supergreditur uir-
Ambrosius ginitas cōditionē humanæ naturæ: per quā hoies angelis assimilā-
 tur. Maior tamē est uictoria uirginū: q̄ angeloz. Angeli etiā sine
 VI. carne uiuūt: uirgines uero, in carne triumphant. ¶ Consonat eidē
Bernardus & beatus **Bernardus** in eplā ad **Henricū** archiepiscopū Senonen-
 sem: (quæ inter cæteras est quadragesimasecunda: & admodū lu-
 culenta) cū ait. Differūt quidē inter se, homo pudicus & angelus:
 sed felicitate, nō uirtute. Sed etsi illius castitas felicior: huius tamē
 fortior esse cognoscit. Rursum idē in eodē loco. Quid castitate de-
 corius: quæ mundū de immūdo conceptū semine: de hoste dome-
 sticū, hominē deniq; angelum facit. Iterū idem subnequit ibidem.
 Sola est castitas: quæ in huius mortalitatis & loco & tēpore, statū
 quendā immortalis gratiæ representat, in qua nec nubent nec nubē-
 tur. Hæc ibi. Sanctus quoq; **Cyprianus** in libello de singularitate
 clericorū, miris castitatē extollit præconijs, eo præsertim loco in q̄
Cyprianus post enumerata grauissima & plurima incōmoda, quæ ex cōtuber-
 nio clericoz cū sceminis oboriunt: subiungit. Tot itaq; & tantas
 strages calamitatis, et strages pessimæ cōuersatiōis nemo p̄sternit,
 nemo calcat, nemo funestat: nisi singularis castitas sola, quæ mun-
 den inuictū est sanctimoniam & expugnatio fortis infamiam: fortitu-
 dinis firmitas, & lasciuia petulantis infirmitas. probitatis præsidium,
 & improbitatis excidium, anime uictoria, & corporis præda. uertas
 gloriarū & captiuitas criminū. pronuba sanctitatis, & repudiū tur-
 pitudinis. synceritatis indicium, & abolitio scandalorū. exercitiū cō-
 tinentiæ, & euacuatio tota luxuriæ. pax secunda uirtutū, & debella-
 tio inquieta uitiorū. puritatis culmen & libidinis carcer. honestatis
 portus & ignominia naufragalis locus. uirginitatis mater & hostis
 immunditiæ. lorica pudoris & spoliū probrofitatis. seueritatis gladius tri-
 umphator, et dissolutionis occisor. armatura uirtutū et exarmatura
 fluxaz. Hæc ille, et multo plura, continuo contextu subsequētia
 in amplissimā castitatis pariter et uirginitatis cōmendationē. In sū-
 per idem celeberrimus author (**Cyprianū** dico) in suo tractatu de
 habitu uirginū: cœtū uirginālē et uirorū et mulierū magnificis p̄-
 sequitur laudibus, nitidimq; uirginitatis candorē eximīs adornat
 uerbis. Qui totus admodum salutarem continet doctrinā: et lectū
 dignissimus.

dignissimus est. ¶ Demū omitto de industria, cætera uirginitatis præconia, et præclara sane et insignia: quæ à beato Hieronymo contra Iouinianū, ab Augustino in libro de bono uirginali, ab Ambrosio in libro de uirginibus, et in alijs suis operibus: necnon et cæteris celeberrimis authoribus copiose et luculenter edisseruntur.

¶ Alias in super cœnobiticas cōstitutiōes: et sacris literis esse consentaneas, et aiarū saluti apprime cōducibiles. Ca. IX

Nec solum tres prædictæ uirtutes, circa quas præcipue consistunt uota monastica, ex diuinarū literarū fontibus hauriuntur: sed et cætera uitæ monachalis instituta deprehendunt magna concinnitate, sacrorum eloquiorū authoritati cōsonare, et ad expedite ambulandū in uia domini, admodū conducere. ¶ Siquidem secretio illa & sequestratio à cōmuni hominū turba quā cœnobia in suis habent domicilijs, habitaculis & cōuersione: magnā eis adimit materiam uitiorū, occasionesq; præcidit malorū, quibus cum graui plerūq; periculo salutis obijciuntur, qui diuersant in seculo. Quippe cum defecerint ligna: extinguitur ignis, ut ait Sapiens in prouerbijs, & cum sublata fuerint fomenta peccatorum, quæ in ruinam præcipitare multos solent: haud magno negotio et ipsa succiduntur, deuitanturq; peccata. Planum est autē, non tot & tantas offerri atq; ingeri malorū occasiones ijs qui monasteriorū occluduntur septis, & in solitudine quodā modo demorantur: sicut alijs qui in mediā hominū turba uitam agūt. Haud sane dissimili modo, atq; non tantis agitatur fluctibus nauis, in longo recessu tutaq; portus statione quiescens: uti ea quæ medio in pelago procellosis pulsatur aquarū uorticibus, uarijsq; iactatur tēpestatibus. Enim uero qui in secreto monasterij silentio, regularis disciplinæ obseruatricē degunt uitam: propemodū in portu quodam mystico nauigant, atq; in quieta tranquillāq; constituti statione, quasi subductis in terrā nauibus, tuti delitescunt, neq; tantis agunt malorum procellis: ut cæteri homines. Qui autē uersant in seculo, eiusq; implicatur negocijs: tanq̄ in tēpestuoso fluctuant mari, & undiq; turbido uitiorū æstu quatiunt, læuos etiā uentorū sustinent turbines, & quasi naufragiū facturi sæpenumero periclitant: ut rara sit eis à turbulēto seculi tumulu quies. ¶ Quod ut probatissimi autho

I.

Prouer. 26

ris testimonio euadat credibilis: audiendus est in p̄sentia Chryso-
stomus, qui in tertio libro sui opis aduersus uituperatores uite mō-
nasticæ: de illis cœnobicæ institutionis calūniatoribus loquēs, ait.

Chrysostr. Nec sane peccabit: qui istos, naturæ totius inimicos appellauerit. q̄
in aliorū perniciē coniuant: & doctrinis sceleratis ac impurismori-
bus, eos qui secū hoc in uitæ salo nauigāt, demergunt. Atqui nihil
horū: penitus in monasterijs inuenies. Verū quanq̄ procella tanta
tantiq̄ fluctus defœuiūt: soli & in tranquillo portu & securitate
summa residentes, ueluti ex cælo ipso, cæterorū naufragia prospe-
ctant. Nanq̄ cōuersionē plane cælestem elegerūt: nihilq̄ dete-
rius angelis affecti sunt. Hæc ille, & reliqua cōtinuo consequētia:
quibus oñdit cōuersionē religiosorū in monasterio, angelicorū
spūm felicissimē cōditiōi, quantū ad charitatis & cōcordiæ studiū
esse persimilē. quæ oīa: sane sunt lectu dignissima. Deinde nōnul-
lis interiectis, in eodē libro differēs de periculis uitæ & morū: quæ

Idem parentes filijs temere haud immerito debent, subiūgit. Nam si me-
tuendū fuisset: nō utiq̄ esset illis metuendū, qui fluctus & procel-
las fugerent, atq̄ omni studio ad portū festinarēt: sed eis, qui hie-
me ingēti & turbine inuoluti iactarent. In uita em̄ seculari: & plu-
ra sunt & paratiora naufragia. q̄ et plura sint quæ perturbent, et q̄
eā uitā degūt: negligētiores atq̄ ideo inualidiores sunt, q̄ ut aduer-
sus ea stare possint. In monachoz: autē uita, profecto et fluctus tāti
nō sunt: sed cōtra penitus serenitas summa et tranquillitas. et stu-
diū lōge excellentius aduersus eam fluctuum rabiem pugnaturō-
rū. Hæc Chrysostr. Ex quibus est perspicuū, tranquilliorē
à procellis seculi quietiorēq̄ uitā agi in solitudine monastica, secre-
toq̄ à turba populari loco: q̄ in medio plebis et uulgi strepitu. Vn-
de et beatus Ioannes Baptista, aduentus dominici præco: à tenentis

Lucæ 1. annis in deserto uitā transegit. Et Christus dominus noster disci-
pulos suos simul et turbā copiosā crebro in desertū traduxit lo-
Marc 8. cum, et seuoauit ab urbibus et pagis in solitudinē: cum eis discipli-
Ioann. 6. næ cælestis documenta esset traditurus. ad insinuandū, ipsam segre-
gationē à strepitu populari publicoq̄ tumultu, maiorē in modum
conferre: ad uitā recte cōponendā, ad prestandū etiā deo pleniorē
famulatū, et deniq̄ ad capeffendā liberius salutarē Chri doctrinā.

II. ¶ Insuper ipsa monasterij clausura, qua coërcetur monasticæ reli-
gio ni

gioni addicti, ne passim diuagent promiscueq; cōmisceant turbæ
 seculari in quotidiana congressione: quot (putas) amputat & præ-
 cidit malorū fomites atq; alimenta: à quot etiā & quantis malis a-
 uertit eos: qui huiusmodi claustris, cū corpore tū animo, libenter
 sponteq; continentur? Haud aliter plane, q̄ oues septis stabuli cō-
 clusæ, à morsibus luporū tutæ sunt. quorū paterent faucibus: si re-
 licto ouili. remoto pessulo, & ostio recluso, errarent palātes in me-
 dijs syluis. Nimirum urbs patens & absq; murorum ambitu: facile
 hostili occupatur manu, direptioniq; exponitur. Ita & domus mo-
 nastica nullis obseptis claustris, quibus eius incolę cōstringant arcti
 us, & à seculari turba sequestrent: haud magno impendio decedit
 à regularis obseruatiæ integritate, & in graue præcipitatur ruinā,
 morumq; corruptelam. Quinimmo et monachalē: professi uitam,
 ex quotidiana cū laicis uirisq; secularibus cōsuetudine familiarita-
 teq; eorū mores induerēt, a sumerentq; sibi cōditiones uitæ omnino
 secularis, nihil in se religiōis habentes reliquū: nisi uestē, cultumq;
 exteriorē. Quemadmodū de Hebræis inter Chananæos in terra
 Palestina diuersatis, abominationesq; & impietates illorū cōsecta-
 tis in sacrilego idolorū cultu & superstitionibus: dicit propheta in
 psalmo. **Commixti sunt inter gentes: & didicerunt opera eorum.**
 ¶ Sed & ipsum silentiū certis tenendū horis & locis: nōne multoꝝ
 malorū syluam materiamq; submouet: cū dominus noster in euan-
 gelio contestetur, q̄ de omni uerbo ocioso quod locuti fuerint ho-
 mines: reddent rationē in die iudicij. admoneatq; beatus Iacobus
 oēm hominē uelocē esse debere ad audiendū: & tardū ad loquen-
 dū. Et si quis in uerbo nō offendit: hunc perfectū esse uirū, idem
 affirmet. **A Sapiente quoq; perhibeatur eē beatus uir: qui nō est
 lapsus uerbo ex ore suo. Certe hāc silentij disciplinā se accurate ob-
 seruaturū proposuit propheta: dicēs in psalmo. Dixi, custodiā uias
 meas: ut nō delinquā in lingua mea. Posui ori meo custodiā: cum
 cōsisteret peccator aduersum me. Idem quoq; à dño postulauit si-
 bi gratiā discreti silentij impartiri: hanc alio in loco orationē illi pro-
 fundēs. Pone dñe custodiā ori meo: & ostiū circūstatiæ labijs me-
 is. Innumeris itaq; malis per linguæ loquacitatē oboriti solitis: mo-
 nasteriale silentiū uia oblepit, aditum denegat, & iter intercludit.**
 ¶ Nocturnæ præterea uigiliæ religiosorū ad matutinū officium
 quotidie

Psal. 105

III.

Matth. 12

Iacobi. 1

Ecc. 14

Psal. 38

Psal. 140

III. Psal. 118

LIBER TERTIVS

quotidie decantandū: approbatur eo dicto prophético. Media nocte surgebā ad cōfitendū tibi: super iudicia iustitiæ tuæ, cōformanturq; laudatissimis illis excubijs: quas egerūt in hora natiuitatis dñi: cæ pastores Hebræi, custodientes uigilias noctis super gregē suū: cū annūciatus est illis angelico præconio, exortus nostri saluatoris in mundū. Referunt etiā uigiliæ illæ monasticę, indefessam illā Christi in orando uigiliā: qua (ut scribit Lucas) erat petnoctās in oratione dei. ¶ Insuper dura lectisternia, uestiumq; asperitas & uilitas, quā sustinēt mōachicā uitā p̄fessi: arma sunt spūalia, lorice & thoraces ad debellandū carnē, ne ebulliat in uoluptates inaccessas. His etiam tanquā exteris, corporiq; circumpositis armis munimentis: edomatur caro, & in seruitutē spiritus redigitur, ne in solefcatur ne ue petulantia sua more ferocientis equi iugū castitatis abiciat, & proruat in libidinem. Nepe ut testatur sanctus Augustinus, inter omnia certamina Christianorū, duriora sunt prælia castitatis, nam ibi continua est pugna: & rara uictoria. Cui accedit et beatus Hieronymus: ita ad Furia scribens. Grandis uirtutis est & sollicitæ diligentia: superare id quod quis natus est, in carne nō carnaliter uiuere, secum pugnare quotidie: & inclusum hostē, Argi (ut ferūt fabulæ) cētū oculis obseruare. Hęc ille. Quāto aut uolētor est & fortior, hostis ille iternus: tāto pluribus opus ē armaturis ad eū prosternēdū. Cōueniētia uero & huic utilia negocio, sunt ea q̄ modo nominauimus: q̄ extrinsecus applicata corpori: refrenāt ei in spūm rebellionē. ¶ Nec tamen sufficiunt illa, sed interioribus in super armis est opus, ieiunio, parsimonia ciborum, uictusq; tenuitate quibus incēdia carnis restinguantur, sublatiscq; fomētis refrigerentur. ¶ Ut etiā scribit beatus Hieronymus ad Saluinā: nostrū est, uoluptatis ardorē maiore Christi amore restinguere, & lasciuiens iumentū frenis inedia subjugare, ut nō libidinē sed cibos quærat ac desideret: & sefforē spiritū sanctū moderato & cōposito portet incessu, multoq; melius est stomachū dolere q̄ mentē: imperare corpori q̄ seruire: gressu uacillare q̄ pudicitia. Hęc ille. Recte igit ad custodiēdā castitatis uoto promissę integritatē: instituta sunt in regulis uitę monachalis ieiunia, certis exercēda t̄pibus & determinato ciboꝝ genere, frenādis corporis uoluptatibus multū accōmoda. ¶ Ut his tanq; armis spūalibus succincti lumbos, milites Christi: ualentius

Luc. 2

Luc. 5

v.

Augustinus.

Hieronymus

VI.

Idem.

lentius intestinū suū hostē & urbis suæ mœnibus inclusum oppugnēt, & tandē adiutrice dei uirtute expugnēt. ¶ Neq; huiusmodi armorū genera iā dicta: carēt diuinæ scripturæ approbatōe & corroboratione. Cōmendat enim beatus Ioannes baptista à Christo apud turbas; q; mollibus nō esset uestitus, more eorū qui in domibus regū sunt. Et sancti euāgelistę in eiusdē scribūt p̄coniū: q; habebat uestimētū de pilis camelorū, q; locustas & mel syluestre comedebat, quodq; uinū & sicerā nō biberit. Pręterea, sacra libri Regū narrat hostoria: q; cū Achab rex Israël impius in deū & crudelis in Naboth innoxii, audisset sermōes Helię cōminatorios diuinę ultiois p̄pter cādē Naboth & uiolētā uineę illi inuistāq; possessiōnē: scidit uestimēta sua & operuit cilicio carnē suam, ieiunauitq; & dormiuit in sacco, uñ promeruit ipse dilationē irę dei: in tēpus futurę, quę admodū declarant uerba dñi ad Helię prophetam: paulo post eodē in loco subiuncta, Nōne (inquit) uidiisti Achab: hūiliatū coram me? Quia igit̄ humiliatus est mei causa: nō inducā malū in diebus eius. Et de rege Ninie scriptū est in Iona p̄pheta. q; postq; ad aures eius puenit p̄dicatio Ionę, de futura suę urbis euerfione: abiicit uestimētū suū à se, & induit̄ est sacco & sedit in cinere. utq; alij idē facerēt: publico edicto p̄cepit. Quod magno est argumēto: asperitatē uestiū, ad agendā p̄nitētiā admodū cōferre, deoq; gratā esse. quoniā pillā, indictūq; cōmune ieiuniū: rex ipse & populus eius auerterūt à se impendentē dei irā. Ad hęc, cū Christ⁹ in euāgelio dicit: q; si in Tyro & Sidonę & Sodomis factę essent uirtutes, q; in ciuitatibus Galilęę, quibus exprobrat ingratiudinē & duritiā cordis, per ipsum factę fuerāt: olim in cinere & cilicio egissent p̄nitentiā, his uerbis plane insinuat: austeritatē uitę & asperitatē uestium, agendę p̄nitētię accomodam esse, deoq; ualde acceptā. Quod & beatus Hieronymus confirmat: ita scribens ad Rusticū monachum. Sordes uestiū: candidę mētis indicia sunt. Vilis tunica: contemptū seculi probat. ita duntaxat ne animus uimeat: ne habitus sermoq; dissentiant. Rursum, cōmendatur & spectabilis illa uidua, Anna filia Phaniel: cū iusto Simeone etiam testis, nati & in tēplo oblatis saluatoris mundi, q; non discedebat de tēplo: ieiunij & obsecratiōibus seruiens nocte ac die. Apostoli quoq; cū ablati ab eis fuit sponsus: ieiunarūt, ut futurū eis Christus p̄-

Q dixerat.

VII.

Mat. 11

Mat. 3

Luca. 1

3. Regū. 21

Iona. 3

Mat. 11

Hieronymus

Luca. 2

Actū. 13

Mat. 9

LIBER TERTIVS

2. Corin. 6
2. Corin. 11

dixerat. Admonet etiā nos diuinus apostolus: ut exhibeamus nos dei ministros in ieiunijs multis. & quod alios admonuit: ipse prior impleuit. Quæ omnia, iam ex sanctæ scripturæ propuatio prolata: manifeste conuincunt commendādam esse in religiosis uilitatē uestitum & asperitatem, necnō ieiuniorum crebram obseruationē.

VIII.

¶ Porro de cæteris uitæ cœnobiticæ institutis & sanctionibus, cōsimili ratione promptum fuerit ostendere: ea omnia, ex sacrarum literarum uerbis pariter & exemplis esse desumpta: & ad deo seruiendum plenius in libertate spiritus, mirifice conducentia. Essent & hoc in loco afferenda sanctorum patrum testimonia, q̄ faciūt ad monasticæ institutionis cōmēdationē & approbationē: nisi id minime necessariū, & pene superuacū existimaretur. Enim uero beatorū Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Gregorij, Chrysostomi, Bernardi, & cæterorum sanctorum patrū uolumina: sententiatū, id monasticæ uitæ genus approbantū, & ingentibus efferentium p̄conijs, sunt refertissima. ut in lectione librorū, à clarissimis illis ecclēsiæ catholicæ patribus elucubratorū, uersanti: protin⁹ obuia occurrāt & plurima & amplissima huius rei testimonia. Quocirca ab his in præsentia adducendis supersedentes: ad retūdenda Lutheri tela, quæ cōtra professionem religionis monasticæ iaculatur: nos deinceps accingemus.

¶ Institutioem monasticā: nō esse doctrinæ Christi cōtrariā, nec omnia quæ in sacro cōtinētur euāgelio: dei præcepta dici debere. Cap. X.

V perior quidē sermo noster hactenus demonstrauit: arcem monasticæ religionis innixam esse solido fundamēto, extructāq; supra firmā petrā Christū, necnon munitionibus fortissimis sacrarum literarum: & illustrium uirorum autoritate exemplisq; undiquaq; circūseptam. Nunc reliquum est: crebra iacula, quæ à

Canti. 4

Luthero ex uallo prædicti libri, de uotis monasticis inscripti, cōturrim istam fortissimam (ex qua, mille pendent clypei: omnis armatura fortium) erecto uibrantur: retundere, quāq; sint imbellia

I.

ac hebetato mucrone, patefacere. ¶ Itaq; prima eius obiectio est.

Mat. 17.

Christus solus est uia quam tenere debemus: de quo, nobis dictum est à patre, Ipsum audite. Idcirco quicquid ultra, citra & præter Christum

Christum

Christum siue proprie præsumitur, siue à sanctorum exemplis et institutis petitur: hoc uelut humanum, diuina autoritate prohibitum ac damnatum est. Vota igitur omnia monastica, regulæ & ordines, tanquã statuta humana omnino uetita sunt: & merito cunctis improbanda. Hæc Lutherus. ¶ Responso. Verum id sane est, Christum solũ esse uiam primariã & præcipuã: per quã nobis est progrediendũ in patriã claritatis æternæ. quippe quide seipso dicit. Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrẽ, nisi per me. Et qui uitæ monasticæ genus instituerunt: non aliam sibi quæsierunt uiam quã Christũ: qua peruenirent ad regnum cælorũ. Verũ idem direttore deo cõpendiarias sibi parauerunt semitas, multifidosq; calles: non qui à Christo abduceret uiatores, sed qui cõmodius & expeditius ad ipsum adducerent, & ad principalem illam uiam recte tenendam ferrent suppetias: præsidiumq; darent. Et omnium illorum scopus ad quem tendebant, fuit Christus: quẽ & audierunt, & alijs audiendum esse, & uerbo et exemplo docuerunt. Quod si intelligat Lutherus, quicquid ultra, citra & præter Christum ab hominibus constituitur, id est contra ea quæ Christus præcepit & docuit, id esse damnandum & reijciendum: id perq; libenter recipimus. Quoniam quæ doctrinæ Christi aduersa sunt: nõ modo falsa, sed & impia & sacrilega debent haberi. Atqui ordines monastici & regulæ eorum, nõ hoc pacto sunt præter Christum et contra eius doctrinam: quinimmo illi maxime quadrãt ac cõsentiũt. quẽ admodum in capitibus præcedentibus huius libri, præsertim duobus proximis: affatim est demonstratũ. Sin uero intelligat Lutherus, quicquid præter Christũ, id est ultra ea quæ in euangelio sunt aperte à Christo præcepta, constituitur ab hominibus, hoc diuina autoritate prohibitũ esse & penitus reijciendum: id omnino abnuimus, quoniã à ueritate prorsus est alienũ, Cõplura namq; sunt ex sanctiõe orthodoxorũ patrũ & suggerente spiritu sc̃to cõstituta in republica ecclesiastica: quæ nequaquã in euãgelio sunt manifeste cõscripta. quẽ admodũ in primo op̃is huius libro multifariã est mostratũ. De illorũ autẽ numero, est uitæ monasticæ genus: nõ quidẽ cõtextu euãgelici codicis palãm præceptum, nec humeris hominum impositũ: sed ex sacris euãgeliorũ fontib; deductũ. Nõ eĩ omnia in quibus deo gratum præstatut obsequiũ, sunt plane exarata in

Ioan. 14

Cap. 3 & 4

Ex 27. cap. primi libri.

Q 2 euangelio.

gelio continent: ad cuius obseruationē tenent omnes. Fundamen-
 tū igit uotoꝝ monasticorū (ait) est impietas, blasphemia et sacrile-
 giū: tollendaq; sunt om̄ino uota monastica de sub cælo, et om̄ibus
 qui ea uouerūt: redeundū est ad coem uitā Christianorū à Christo
 institutā. Hæc Lutherus. ¶ Responſio. Quod primo hic loco pro-
 ponitur, est admittendū: quoniam uero est cōsentaneū. Quod au-
 tē deinde assumit & secūdo cōstituitur ordine, omnia scilicet quæ
 in euāgelio continētur, esse præcepta, & nulla cōsilia: omnino refu-
 tandū est ac repudiandū, quoniā falsa est ea assertio, pestifera & im-
 pia. Si enim præcepta sunt oīa quæ cōtinēt euāgelii: tunc cæliba-
 tus etiā de numero est p̄ceptorū, cū de eo dictū sit. Qui potest ca-
 pere: capiat. Cur ergo annitit in toto suo (quod improbamus) ope-
 re Lutherus damnate cōtinentiā monasticā: suaderēq; q̄ ea (quā-
 uis uoto pomissa sit deo: etiā solenni professione) reiecta, transeun-
 dū sit religiosi ad nuptias? Cur etiā grauiter nō delinquerēt & di-
 uino cōtrairēt p̄cepto, uitæ secularis uiri: qui uxores ducūt, conu-
 biōq; sibi iungūt, ad procreādā ex eis in legitimo thoro sobolem?
 nā cælibatū & cōtinentiā (quæ secūdū Lutherū in euāgelio p̄ci-
 pit: nō cōsuliūt) tales nō obseruāt. ¶ Præterea, legis in euāgelio dñs
 dixisse adolescenti diuiti. Si uis perfectus esse: uade & uende om̄ia
 quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Quod quidē uerbū
 si p̄ceptū esset, quicūq; domos haberēt in seculo & possessiones, di-
 uitijsq; abundarent: illius essent p̄cepti transgressores, grauiterq; de-
 um offenderēt. Sed quis adeo delirus fuerit & excors: ut illud af-
 firmet? ¶ Insuper in euāgelio dictū est à dño: q̄ nō sit om̄ino iurā-
 dū, neq; per cælū, neq; per terrā, neq; per aliud quodcūq; iuramē-
 tū. Quod sane uerbū si p̄cepti loco sit habendū: quomodo prophe-
 ta in psalmo dicit eū habitaturū in tabernaculo dñi & requieturū
 in mōte sancto eius, qui iurat proximo suo & nō decipit? Quomō-
 etiam alio in loco dicit deiloquus psaltes. Rex uero lætabit in deo:
 laudabunt oēs qui iurant in eo? Si em̄ laudabunt iurantes in deo:
 nō p̄uaticant p̄ceptū eius ita iurantes, q̄ nō debeat quis ob trās-
 gressionē diuini mandati laudibus affici. Deniq; quo pacto præci-
 pit dñs populo Israël. Reddes aut̄ domino iuramēta tua, si om̄ino
 habeat illicitū, diuinoq; sit cōtrariū p̄cepto: iuramentū aliquod
 præstare? Cur etiam eidem dicit populo, Dominū deum tuum ti-

Q 3 mebis:

v.

Matth. 19

VI.

Matth. 19

VII.

Matth. 5

Psal. 14

Psal. 64

Num. 30

Deute. 5. et 10

LIBER TERTIVS.

VIII. mebis; & per nomē illius iurabis, si quoduis iuramentū sine discrimine: uetitū sit & prohibitum; ¶ At hæc omnia (dicit quispiam) ad ueteris testamenti pertinet conditionē & statum. In nouo uero adijcitur super antiquū ea perfectio: qua profus omne interdictū iuramentū. Verū illi respondendū est, materiā iuramēti non ad ritus & cærimonias legis spectare, neq; ad iudicia populi Israëlitiæ: sed ad mores, & dei honorificentā aut inhonoratiōē, respicereq; præcipue secundū decalogi præceptū. Atqui eadem sunt p̄cepta domini, sacra decade cōprehensa, in ueteri & noua lege: approbataq; à domino in euāgelio. Quo igitur modo licitū erat iuramentū tēpore ueteris instituti & legis scriptæ: eodē itidem modo censendum est esse licitū in noua lege. Quis in hac superadditū sit consiliū de uitando iuramēto: ne quis ex eius consuetudine & assuefactiōe, plabat in piuriū. Et plane cōsimile oīno iudiciū debet ferri de iuramento: q; ad noui etiā testamēti tempus traductū est tanq; licitum, modo debitis definitatur circumstantijs: sicut de uoto ante dictum est in secundo libri huius capite, ipsum etiam ad nouā legem pertinere. Habent namq; inter se magnam conformitatē, uotum & iuramentū: unāq; cōiungūtur in psalmo. Sicut iurauit domino: uotū uouit deo **Iacob**. & in alijs nonnullis diuinæ scripturæ locis. ¶ Ad hæc. Si illud domini uerbū apud **Matthæum**. Si quis te percusserit in unā maxillā: præbe ei & alterā. est præceptotiū, & tenedū pro diuino mādato: fuisse ipse **Christus** illius trāsgressor p̄cepti, cū seruo pontificis **Annæ**, incutienti illi alapam, nō obtulit alterā maxillā percutiendā: sed modeste respondit eidē. Si male locutus sum: testimoniū perhibe de malo. Si autē bene: quid me cædis? Quomodo ergo uerum esset illud uerbū **Christi** ad pharisæos: de patre suo cælesti? Ego quæ placita sunt ei: facio semper. Et illud etiam eiusdē uerbū: ad discipulos suos. Manete in dilectione mea: sicut & ego præcepta patris mei seruauī, & maneo in eius dilectiōe. Fuisse et **beatus Paulus** eiusdē diuini præuaricator mādati: cū iussu **Ananiæ** principis sacerdotū percussus in faciem, non alteram obuertit cædendam maxillam: sed illi fidenter respondit. Percutiet te deus: paries dealbate. Et tu sedēs iudicas me secundū legem: et cōtra legem iubēs me percuti? Quis autem recte dixerit tunc beatū **Paulū** alicuius peccati labē incurrisse: aut præuaricati-

oni

Psal. 131

1X. Matth. 5

Ioann. 18

Ioann. 8

Ioann. 19

Actuū. 23

oni diuini præcepti fuisse obnoxii? ¶ Planum est igitur, illud Christi
 ſit uerbum, nouiſſimo adductum loco ex Mattheo, eſſe conſilium:
 ſicut & plæraq; alia in euangelio contenta. Neq; illa, à domino ap-
 pellantur præcepta: ut falſò aſſerit Lutherus. neq; ab eo docentur
 ut mandata: ſed tantummodo tanq̃ conſilia, quæ proponuntur iſs q̃
 arduum uirtutis illius callè uolunt inambulare. Et facientibus qui-
 dem ea conſilia: præmium promiſit Chriſtus. ſicut uendenti omnia
 quæ habet dantiq; pauperibus & ſequenti ſe: pollicitus eſt q̃ ha-
 bebüt theſaurũ in cælo. Et relinquenti patrem aut matrem, uxore
 aut filios, domũ aut agros propter nomẽ ſuũ: perhibuit dominus
 noſter, q̃ centuplum accipiet & uitam æternã poſſidebit. At non
 facientibus ea quæ tanq̃ conſilia proponit: nullam proſus cõmina-
 tur Chriſtus penã cuius oppoſitã partẽ perperam aſtruit Luthe-
 rus, quandoquidẽ eorũ prætermiſſio nõ infert homini alicuius cul-
 pæ reatũ. Demũ cõtinentur huiuſmodi cõſilia in euãgelio; ut con-
 ſilia quidem, non autẽ ut præcepta, & ad euangelij obſeruationẽ
 obligant oẽs: quantum ad ea quę in eo cõtinentur ut præcepta, nõ autẽ
 quantum ad omnia & ſingula particulatim in eodẽ collocata. quando
 quidẽ non ad ea obſtringuntur obſeruanda: quæ in ipſo euange-
 lio reponuntur tantum ut conſilia.

Matth. 19

Ibidem.

¶ Quæ ante uotum conſilia fuerũt: factò iam uoto tranſire
 in præcepta, & eſſe tunc obligatoria. Cap. XI.

Ertia Lutheri obiectio. Chriſtus uirginitatem non
 conſuluit: ſed potius deterruit ab ea. monſtrauit eã
 ſolum & laudauit: ſed & auocauit dicens. Non o-
 mnes capiunt uerbum iſtud. qui poteſt capere: capi-
 at. Quibus uerbis neminem inuitat & uocat: ſed tã-
 tum oſtendit. Et Paulus dicens, conſilium autem do, non inuitat
 quenquam ad eam: quin magis deterret & auocat, neq; ſuadet ne-
 q; diſſuadet: ſed in medio relinquit. Quod ſi uirginitas conſilium
 eſt: quid ergo monaſtici faciunt ex illo præceptum, cum per uotũ
 ad eam ſeruandam perpetuo ſe aſtringunt? In quo, omnino faci-
 unt contra euangelium. quia quod in euangelio conſilium eſt:
 ipſi per ſuum uotum faciunt præceptum. Hæc Lutherus.
 ¶ Reſponſio. Admirãda certe eſt hoc loco uel potius ridẽda Lu-
 theri theologia: quæ uirginitatem neq; ſub præceptis contineri euan-
 gelicis

» I.

» Matth. 19

»

» 1. Corin. 7

»

»

»

»

»

»

II.

LIBER TERTIVS.

gelicis, neq; sub cōsilijs censet. Sub p̄ceptis quidē eam non contine-
 ri: recte sentit. sub cōsilijs autē euangelicis eandē non cōprehendi: p̄-
 perā autumat. quod ipsa bonū sit in numero agendorū: ad quod
 non uoluit nos deus suo p̄cepto obligari. Ad illud autē astruendū, uir-
 ginitatē in quā non esse de numero cōsiliorū euāgelicorū: adigit ipse
 Lutherus. quoniā si id admitteret: cū dixerit prius (licet falso) q̄ ab
 alijs consilia dicuntur, esse p̄cepta euāgelica: protinus cōpelleretur
 admittere uirginitatē ad p̄cepta euangelica pertinere, quod fate-
 esse (sicuti & uere est) incōmodū. **Esset itaq; à Luthero p̄contan-**
dū: qua in parte euāgelicorū documentorū reponēdā putat eē uir-
 ginitatē, quā neq; ad p̄cepta neq; consilia euangelica existimat p̄-
 tinere. **Vtrū** ne uelit eandē in numero uetitorū collocari: q̄ simpli-
 citer quidē mala sunt & noxia. ut furta & fornicationes, & similia
 opa tenebrarū: diuini p̄cepti pr̄uaricatoria. **Quā** siquidē in euā-
 gelio continent, nostros formantia mores: aut p̄cepta sunt, aut
 consilia, aut eorū q̄ praua habentur prohibitiones. **Sed** credo Lu-
 therū non eō insanīā progredi uelle: ut omnino prohibitā dicat eē
 uirginitatē in euāgelio, tanq̄ humanā saluti exitiale. **Et** cum eā-
 dem dicat etiā nō esse p̄ceptam: cogitur ex sufficientis diuisionis
 ratiocinatione admittere ipsam esse de consilio. atq; in euāgelio
 cōsuli, quod & uerum est. ¶ **Attamē** ut suū stabiliat placitū, ipsam
 scilicet uirginitatem non esse de consilio: uerba Christi in euāge-
 lio, & Pauli in prima ad Corinthios epistola, suā contraria assertio-
 ni, detorquet in obiectione modo adducta, ad sensum usque adeo
 absurdum & ineptū: ut nullus sanā mentis, talem scripturę interp̄-
 tationē receperit unq̄. **Quis** enim rectę ratiōis cōpos, animo q̄ se
 cum integre constans, dixerit hęc Christi uerba. qui potest cape-
 re: capiat, esse deterrentis ab amplectenda uirginitate: & nō potius
 inducentis ad eam benigna suasionē? relinquetis tamē id arbitrio
 alterius: & dantis optionem, utrū uelit, faciendi. **Quis** item hoc bea-
 ti Pauli uerbū, consilium autē do, recte dixerit esse deterrentis uer-
 bum, & auocantis à capeffendo uirginitatis proposito: & nō poti⁹
 consulentis ac inuitantis ad tā insigne bonū? **Id** certe perinde est:
 atq; si quis dixerit hanc orationē, dono te hoc munere, non esse do-
 nantis uerbum: sed recusantis donum, quod ab eo petitum fuerit.
 ¶ **Cum** uero subnectit in hac obiectione Lutherus, si uirginitas est
 de

III.

Mar. 19

1. Corin. 7

III.

de cōsilio, eorumq; in numero bonorū quæ cōsuluntur, non etiā p̄cipiūtur: perperā facere uiros monasticos, qui cōsiliū illud commutāt in præceptū, obstringentes se uoto ad illā perpetuo seruādā, suam plane ignorantia prodit & inscitia: q̄ nesciat discrimē constituere inter primā ipsius uoti emissionē atq; æditionem, & inter uoti iam facti adimpletionē. Quæ tamē duo: magno inter se distāt in teruallo. q̄ illud, cuiq; sit liberū, & de cōsilio: hoc uero, necessariū, et de præcepto, Enim uero nullus diuino obstringit mādato aut alio quouis uinculo: ut castitatis aut alterius cuiuspiam rei uoto se alliget. sed quisq; liber est ad subiiciendū se illi sacramento: uel ad recufandū id iugū si uoluerit. Postq̄ uera sponte sua quispiā se cōstringit eo uoto: iā nō ampli⁹ liber⁹ est ipsi, pedē ab eo reuocare, sed diuino obligatur præcepto ad uotū illud perficiendū. quæ admodū multis scripturæ testimonijs in secūdo hui⁹ libri cap. est ostensum: & illo dñi uerbo per Malachiam prophetā insuper corroborati potest, interminantis illi maledictionē: qui uoto suo integre nō satisfecerit. Maledictus (inquit) dolosus, qui habet in grege suo masculum: & uotū faciens, immolat debile domino. Cōprobat etiam eādem sententiā: & hoc Augustini dictū. Ante uotū, liberū erat reddere: sed necessariū saluti, post uotū. Voto nāq; cōsilia: uobis facta sunt præcepta, & libera: necessaria. Cui astipulatur & Innocētius tertius in epistolis decretalibus: titulo de uoto & uoti redēptione, cap. licet uniuersis. dicens. Licet uniuersis liberum sit arbitrium in uouendo: usque adeo tamē solutio necessaria est post uotū, ut sine propriæ salutis dispendio alicui non liceat resilire. Hæc ibi. ¶ Eandem quoq; sententiā corroborat beatus Bernardus, in libro de p̄cepto & dispensatione: his uerbis. Ut sentio ego: regula sancti Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli. prodest, si deuote suscipitur & tenetur: nō tamē si non suscipitur, obest. Quod autē in uolūtate est suscipiētis, nō in potestate proponētis: uoluntariū merito dixerim, nō necessariū. Attamē hoc ipsum quod dico uoluntariū, si quis ex propria uolūtate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendū: profecto in necessariū sibi, ipse cōuertit. nec iam liberū habet dimittere: quod ante tamē non suscipere, liber⁹ habuit. Ideoq; quod ex uolūtate suscipit: ex necessitate iam tenebit, q̄a omnino necesse est eū reddere uota sua quæ distinxerūt labia sua,

R & ex

Malachiæ. i

Augustinus.

Innocētius
tertius.

V.

Bernardus

Psalmo. 55

Mat. 12. & ex ore suo aut cōdemnari iam aut iustificari. **C**æterū felix (ut quidā sctōz ait) necessitas q̄ cogit in melius. **H**æc Bernardus ibidem. **H**inc beatus Petrus Ananiæ offerenti unā tantū partē precij agrī uenditi: cū totum offerre debuisset ad subeundē regulā apostolicā, ait. **A**nania, cur tētauit sanatas cor tuū: mētiri te spiritui sancto & fraudare de precio agrī? **N**ōne manēs tibi manebat: & uenūdatum in tua erat potestate? **Q**uibus uerbis p̄sertim postremis significauit Petrus, liberū fuisse Ananiæ: non uedere agrū, aut uēditi p̄cium sibi ipsi asseruare in proprios usus, & non asserre ad pedes apostolorū. **V**bi uero per uotū paupertatis seipsum subegit formæ uiuendi apostolicæ: non potuisse illū quicq̄ illius precij sibi ipsi retinuisse. **S**imiliter in Deuteronomio (quod & pri^o est adductū) dñs per Moysen ait ad populū Israēliticū. **C**ū uotū uoueris dño deo tuo: nō tardabis reddere, quia requiret illud dominus de^o tuus. **E**t si moratus fueris: reputabitur tibi in peccatū. **S**i nolueris polliceri: absq̄ peccato eris. **Q**uod autē semel egressum est de labijs tuis: obseruabis. **E**cce apertissimū testimoniū, ostendēs cuiq̄ liberū esse, uouere: necessarium autē, uotum iam factum reddere. **Q**uod & ex

Augustinus. uerbis Augustini amplius innotescit: dicentis in libro ad Pollentium. **Q**uod cuiq̄ anteq̄ uouisset licebat: cum id se nunq̄ facturū uouerit, nō licebit, si tamē id uouerit quod uouendū fuit, sicut est perpetua uirginitas, uel cōtinētia post experta cōnubia: solutis à uinculo cōiugali. uel ex cōsensu uouētibus & carnalia debita sibi inuicē relaxantibus, fidelibus castisq̄ cōiugibus: ubi alterā sine altero uouere fas nō est. **H**æc ergo, & si qua alia sunt q̄ rectissime uouētur, cū homines uouerint: nulla cōditione rūpēda sunt, q̄ sine ulla cōditione uouerunt. **Q**uia & hoc ipsum, dñm p̄cepisse intelligēdū est:

Psal. 75. ubi legitur. **V**ouete, & reddite dño deo uestro. **H**æc Augustin^o. **S**ic sane in optiōe uiri cuiuslibet, nullo adhuc sacramēto uoti aut ecclesiastici ordinis astricti, deuincti q̄, sed omnino liberi, cōstitutū est: ut ducat uxore, aut cēlibē agat uitā. **P**ost q̄ uero quispiā scēda ra subiit connubialia, & alligatus est uxori: nō amplius ei liberū est sine uxore uiuere, sed diuino obstringitur p̄cepto, manere cū ea. **S**ic & ante promissionem factam, liberum est cuiq̄: p̄mittere quā amico, aut non promittere. **V**bi uero promiserit: iam obligatus est suo ipsius ore ad satisfaciendū illi promisso. **N**ō ergo mona

scilicet quod in euangelio consiliū est, ipsi per uotum suū faciunt præceptum: ut eis impingit Lutherus. sed quod euangelicum est consiliū, scilicet ante uoti promissionē obstringere se uoto: dicūt eē consiliū, & ut tale amplectunt. Quod uero euāgelicū est præceptū, ut pote post uoti additionē satisfaccere uoto: censent esse præceptū, & ut diuinū mandatū student pro uiribus exequi.

Religionis monastica statū, nō statim à principio esse omnino perfectū: sed per obseruationē institutorū illius uitæ, ad perfectionē assequendā tendere. **Cap. XII.**

Varta Lutheri obiectio. Monastica uitæ predicatorum, Christianorū statū in geminas dissecant partes, ut puta in statū perfectionis, cōsistentem in consiliō: euāgelicorū impletione, quē sibi assignāt. & in statū imperfectionis, in diuinorum præceptorū executione subsistentē: quē laicis & secularē ducētibz uitæ designāt. Illud autem eorū dictum, arrogantiae plenū est: quod sibi statū perfectionis (quē in consilijs euāgelij agendis reponunt) uēdicēt, scēq; alijs, tanq̄ in sublimiore iustitiæ gradu sint collocati, p̄ferūt. **I**nsuper nec uouentur aliqua à subeunte professionem monasticā, nec ueri possunt: quā ea quæ in baptismo sunt uota, deoq; per uotū tunc promissa excepta cōtinentia. **D**icet enim uouēti deus. **Q**uid stulte uoues; non habes uota quę mihi reddas: satis multa. **M**emēto eorum quæ in baptismo uouisti: & illa exple. **S**unt igitur uota ista monastica: omnino damnanda. **H**æc Lutherus. **R**esponso. **Q**ui hanc status Christianorum partitionem assignant, quod hic perfectus sit, ille uero imperfectus aut minus perfectus, uiri doctrina & autoritate per celebres; monasticā institutionē nō dicūt eē statum perfectū, quoniam illam amplectens iam sit omnimodā uitæ perfectionem assecutus, sed quia per regulārē disciplinā tanq̄ uiam quandam cōuenientem; tendat ad perfectionē obtinēdam. **N**on enim **C**hristus dominus noster; in euangelio dixit adolescenti. **S**i es perfectus: uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, sed si uis perfectus esse: uade & uēde. hinc uerbis non obscure innuens: bonorū temporalium abdicatōne esse mediū quoddā compendiarium, & instrumentum ad consequendam perfectionem necdum habitam, **Q**uod & confirmat **O**rigenes in prædicti

Mat. 19

Origenes.

R 2 prædicti

prædicti loci euangelici expositione: dicens: Ille qui mutauit pro diuitijs paupertatem, ut fiat perfectus: non in ipso tempore quo tradidit bona sua pauperibus, fiet omnino perfectus: sed ea illa die incipit et speculatio dei adducere eum ad omnes uirtutes. Hæc ille. Quo circa in religione monastica haud minus inueniuntur incipientes progredi in ea uia domini, & proficietes: quam in quouis alio Christianorum statu. Sicut & in seculari uitæ actione inueniuntur in suo gradu uirtute perfecti: non minus quam in monachali institutione professione. **Cassianus** laus autem eisdem sententiæ modo propositæ, apud **Cassianum** in collationibus patrum abbas **Moses**: de religiosis ita loquens. Ieiuniorum, inedia, uigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, cæterasque uirtutes debere nos suscipere nouerimus: ut ad perfectionem charitatis, istis gradibus possimus ascendere. Hæc ibi. ¶ Non igitur arrogantiam supercilium præfert hæc denominatio: qua professio monasterialis appellatur status perfectionis, secundum intelligentiam modo explicatam: sed potius modestiæ & humilitatis gerit insignem. Siquidem ea appellatione insinuant se uitæ illius cultores, non iam perfectionem ipsam attigisse: sed abrenunciatione seculi, trium uotorum obseruatione, & cæteris institutis, tanquam instrumentis quibusdam congruis, anhelare ad eam capestrandam: elaborareque pro uiribus in eo poenitentiarum loco (monasterium dico) ut eam perfectionem (quam necdum se tenere, ingenue fatentur) quotidiano exercitio demum adipiscantur & apprehendant. **Lucas** 18. Neque se ipsos, cum pharisæo orante in templo & publicanum secum presentem aspernante, cæteris præferunt religiosi ex ipsa religionis monasticæ conditione atque natura. quauis ex propriæ uoluntatis prolapsione (quod dum uitam hic agimus: nullus sit omni ex parte beatus) id non nulli facere quidem possent, pro fragilitate humana. Sed non sunt uirtutia religiosorum particularia & personalia: ipsi religionis statui suapte natura salutari, ascribenda nec imputanda. Quinimmo ea ipsa status monastici susceptione, conscios se declarant uiri religiosi, suam imperfectionis: poenitentiamque se indigere ad uitam suam emendationem profiterentur. Quam ut commodius agant: elongant se fugientes, & subducunt à seculi strepitu, manentque in solitudine: totam reliquam uitam suam in poenitentiarum loco & dura austeritate transigentes. ¶ Porro in eo quod de uotis in baptismo factis deinceps in hac obiectio affert **Lutherus**: plane declarat se ignorare, quidnam sit uotum in propria sua acceptioe. Si enim

Si em̄ cognouisset aut saltē animaduertisset, uotū nequaquā fieri de
 ijs quæ necessaria sunt ad salutē & à deo præcepta nobis: minime
 asseruisset nos quippiā uouere deo in baptismo. Enim uero suscipi
 entes illud sc̄m̄ regeneratiōis sacramentū: fidē catholicā profitent:
 abrenūciant satanæ & operibus eius, ascribūturq; familiæ Christi:
 cuius mādata se impleturos promittūt. At in his om̄ibus: qd dabit
 nō ad salutē necessariū? Non certe fides, cū dictū sit ab apostolo: q; Hebræ. 11
 accedentē ad deū oportet credere quia est, & q; inquirētibus se re
 munerator sit. qd itē sine fide: impossibile est quenq; placere deo.
 Neq; satanæ abrenūciatio: assignari potest nō esse necessaria ad 2. Corin 5
 salutē. quia teste beato Paulo: nō est cōuentio Chri ad belial, neq;
 societas luci ad tenebras. Neq; dabitur insertio in numerū filiorū
 dei & adhæsiō ad Christum: tanq; non necessaria fideli ad salutē.
 quoniā secundū Petri uerbū ad principes sacerdotū: nō est in aliq;
 alio (quā Christo) salus. neq; em̄ est aliud nomen datū homini
 bus sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. Neq; demū manda
 torū dei impletio: dici posset non esse ad salutē credenti necessaria,
 cū scriptū sit & æternæ ueritatis dictū uoce. Si uis ad uitā ingredi: Matth. 19
 serua mandata. Et qui facit uoluntatē patris mei: hic intrabit in re Matth. 7
 gnū cælorū. Hec est aut uoluntas patris cælestis: ut custodiamus
 mandata eius. Hinc & discipulis suis, atq; per eos nobis omnibus:
 dixit Christus. Si diligitis me mandata mea seruate. Nulla itaq; ab Ioann. 14.
 ijs qui signaculū fidei suscipiūt in sancto baptisimi lauacro, fuit uo
 ta: secundū propriā uotorū rationē. ¶ Quod si Lutherus hanc for
 tasse ratiocinationē cōtexere pergat. Qui baptizatur, promittit se V.
 fidem integrā & dei mandata exacte obseruatutū: ergo uotū facit
 deo. om̄ino se imperitū esse dialecticæ, eo prodit ratiocinio. quod
 à superiore cōmuniōisq; rationis dictione, ad inferiorē cōtractio
 nisq; ambitus: affirmādo progrediat. quod argumentādi genus, q;
 artē differēdi percallent: oīno mancū & inualidū eē norūt. Nepe
 quicūq; aliquid uouet: idē etiā promittit, q; hoc latius sit & diffu
 sius illo. At nō contra res agitur: ut quicūq; promittit quippiā, idē
 & uoueat. quādoquidē promittere possumus nos ea facturos: quæ
 ad salutē æternā nobis sunt necessaria, quæq; deus fieri à nobis præ
 cepit. Non tamē unq; recte dicemur ea uouere: iuxta eā uoti signi
 ficationē, quæ in proterito est usu probatissimorū authorū. Secūdū
 R 3 quam,

LIBER TERTIVS.

quam, illa sub uoto cadere censetur: quæ non sunt à deo præcepta, neq; ad salutem simpliciter necessaria, sed quæ ultra dei mandata supererogantur, utroq; à nobis agenda suscipiuntur. **C**eterum quæuis ex promissione facta in baptismo, obstringamur ad mandata dei adimplenda, quæ tamē uix bene adamussum custodimus: nihilo secius uota monastica quæ superadduntur dei mandatis, nō existimari debent superflua aut superuacua. **N**am ipsa monasticæ institutionis uota nequaquam dei mandatis repugnant: sed maxime consentiunt, & quadrant. neq; impedimento sunt obseruandis huiusmodi præceptis: sed magno adiumento atq; adiuuamento ut expeditius commodiusq; dei præcepta à nobis perficiantur, re motis obstaculis quæ satanas, mundus & caro suggerere solent ijs qui uersantur in seculo, quæq; abducunt sæpius homines à recta mandatorum dei semita in præcipitia uitiorum. ¶ **D**emum nō est hoc loco prætereundum id silentio, **L**utherum in suis dictis paulo ante citatis non satis sibi constare: sed dissidere secum, & pugnantia ad inuicem enunciare. **N**empe in præsentē obiectione (quæ nunc dissoluta est) subinsinuat continentiam nequaquam sub dei mandatis contineri: neq; ipsam à deo nobis esse præceptam, eū ait. q; nō uouentur aliqua à religioso nec uoueri possunt: q; ea quæ in baptismo sunt uota, excepta continentia. ubi continentiam, innuit non esse de numero eorū q; in baptismo promittunt deo: & proinde eā sub præcepto nō contineri. quandoq; quæcūq; præceptorū dei ambitu cōprehendunt: promittunt in baptismo accurate custodienda. **E**t hoc ipsum, continentiam inquam & cælibatū non esse diuini præcepti sed tantū consilij: in alijs etiā suorū operū locis aperte fatetur: neq; ea in parte aberrat à uero, uerūtamen in secunda obiectione supra adducta capite huius libri decimo, asseuerat oīa quæ in euāgelio cōtinent: uniuersaliter esse præcepta & nulla cōsilia, imo quæ ab alijs consilia dicunt: uere esse præcepta. **E**t quoniam

Matth. 19

continentia cælibatusq; cōtinent in euāgelio: sub his uerbis, Sunt eunuchi: qui se castrāt propter regnū dei, & sub istis sequentibus etiam, nō oēs capiūt uerbū istud, qui potest capere capiat. cōsequēs ē utiq; & continentiam atq; cælibatū sub præcepto contineri. **Q**uod quomodo priori dicto cohæreat: uiderit ipse **L**utherus, non em̄ ex opposito pugnantia (ut hæc duo) coalescere unq; possunt.

¶ **D**isciplinæ

¶ Discipline monasterialis uota, nequaquam fidei repugnare: ne
 quod oino dānandā eē in bonis operibus fiducia. Cap. XIII.

Vinta Lutheri obiectio. Monachalis professionis
 uota repugnant fidei: nō igit debent cēferi recta nec
 rationabilia, cū dicat Paulus. Omne quod nō est ex
 fide: peccatū est. In qua quidē propositione data, si
 fides sumatur pro conscientia, ut multi accipiendam

putant: uota monastica sic nō sunt ex fide, quia faciens opera uoti,
 dubitat utrū illa sint grata & accepta deo: & ergo conscientia non
 habet quod placeant deo, ideoque peccat. Si quis uero fidē capiat pro
 fiducia in solo deo habenda: etiā uota monastica nō sunt ex fide, id
 est ex fiducia sola in deū, sed sunt ex operibus & meritis: in quibus
 potissimū habent confidentia monasticā uitæ obseruatores, & nō
 in deo. & ideo rursus peccant. Hęc Lutherus. ¶ Responso. Se-
 cundū quancunq; acceptionē sumat fides in adducta beati Pauli
 propositione: semper abnuendū est, uota religiosorum: repugnare fi-
 dei, & nō esse ex fide. Si em̄ fides ibidē accipiat pro uirtute fidei,
 qua quis credit in deū: clarū ē utiq; talia uota nō repugnare fidei, im-
 mo illi tanq; solidæ basi inniti, & sic ipsa esse ex fide: quoniā fide-
 les sunt & Christianismū professi, qui uotis monasticis seiplos deu-
 citunt. Sin uero pro cōscientia sumat inibi nomē fidei: & hoc etiā
 modo ex fide sunt uota monachalia, quoniā nō sunt contra consci-
 entiam. Siquidem qui uotorū sacramēto se obstringūt, monacha-
 tum professuri: nequaquam habent cōscientiā illi operi reluctātem,
 aut iudicātē: uotorū promissionē, deo in uitæ cōnōbiticā profes-
 sione fieri solitā, esse noxiā animæ saluti, aut aduersam. Nempe si
 quis huiusmodi haberet animi iudiciū, cui firmiter adhæreret quā-
 do uotū æderet deo: haud dubie grauiter peccaret, quoniā ut uul-
 gata est sententia: ex prædicta deiferi Pauli propositione, non incon-
 grue deducta, qui facit aliquid cōtra suam conscientia: ædificat ad
 gehennam. Porro religiosus faciens opera uoti: quāuis non omni-
 modā habeat certitudinem, quod talia opera eius grata sint & accepta
 deo, quoniā cū beato Iob uereri debet omnia opera sua: ne quid
 forte in illis sit quod diuinæ maiestatis oculis displiceat. attamē ha-
 bere potest quandam probabilitatē moralem & cōiecturam pro-
 babilem, cum fiducia diuinæ bonitatis: quod illa sint ipsi deo grata,
 quoniam

» I.

» Roma. 14.

» II.

Iob. 9.

LIBER TERTIVS

quoniam testimonijs sanctarū scripturarū sunt consona, exēplisq; sanctoꝝ patrū conformia: & talibus circumuallata actionū circumstantijs, q̄ ad operationē bonā exposcuntur. Eiusmodi autē certitudo probabilis sufficit: ad diiudicandū aliquod opus nostrū esse bonū. Verūtāme hęc illatio Lutherana, quā in hac subtexit obiectione: prorsus inualida est & inutilis. Hęc inquā. Faciens opera uoti, addubitat utrū illa sint grata deo: nec habet cōscientiā q̄ placeant deo. ergo ipse facit contra suā cōscientiā: & peccat. Nullus enim haec tenus diffiniuit (nisi forte Lutherus: primus fuerit huius diffinitionis author) agere cōtra cōscientiā, id esse: quod agere aliquod opus, quod subdubitet operator esse gratū deo. quādoquidē hoc pacto, omne ferme opus nostrū esset contra conscientiā: cū nemini certo constet suū opus (quantūlibet bonū uideatur) esse acceptum deo.

III. ¶ Demū si in citata circa obiectionis huius principiū sancti Pauli propositione, fides capiatur pro fiducia habenda in deo: ipsa uota monastica etiam sunt ex fide, quoniā ea nequaquā tollūt confidentiā primo loco reponendā in deo. Quippe ea ipsa uota, cōsilijs Christi obteperādo, fiunt: & cū spe certa, q̄ qui uouendi propositū animo inspirauit: suā cōferet gratiā (nisi per hominē ponatur obstaculū) qua promissioni tā piæ: is qui uouit: integre satisfaciat, suūq; compleat uotū. Et quāuis secundo atq; consequēter collocetur in operibus uotorū fiducia, spesq; cōcipiatur animo: q̄ p̄ illis deus (qui in suis promissis uerax est & fidelis) reddet mercedē, si modo ad finē usq; uitæ in ipsis recte persistatur: id tamē nō impedit fiduciam primariam ac principalē in deo reponi, qui solus est spes nostra præcipua, & anchora salutis nostræ firmissima. Vnde uidetur hoc in loco subindicare Lutherus, in solo deo sic habēdā esse fiduciā: quod in nulla alia re debeat aliquo pacto cōstitui etiam inferiore gradu fiducia nostra, quod non est omniqua; uerū. Sed sentiendū potius in solo deo primā & summā esse debere fiduciā nostrā: tanq̄ nostræ salutis authore supremo. In alijs autē rebus sub deo, ut operibus bonis, habēdam esse fiduciam secundariā & accessoriā: quod illorū adminiculo & exercitio cōsequemur participationē æternæ hæreditatis. Si quis enim hanc in solo deo collocaret fiduciā, quod sine aliquoꝝ bonoꝝ operū studio & actione, per solā eius misericordiā assequeretur uitam æternā: quis nō uidet hanc fiduciā esse temera-

Psal. 144

temerariā p̄sumptionē, & nimīā de diuina bonitate cōfidentīā: Si quis item p̄cipuā in suis opibus cōstitueret fiduciā existimās ex dignitate atq; natura eorū, obligatū esse deū ad elargiendā sibi æternæ uitæ p̄mīa, meritoq; sibi debet ex opē suorū conditione et qualitate mercedē sempiternā: is etiā superbiē spiritu inflatus iure haberetur, sibi placēs, plus æ quo sibi tribuēs, & arrogantīæ plen⁹. Et huiusce generis atq; modi esse religiosos, disciplinæq; regularis cultores: emētitur Lutherus in hac obiectione. cū dicit, monasticę uitæ obseruatores potissimū habere cōfidentīā in suis meritis & operib⁹: & nō in deo. Quod utiq; falsum est: & calūniandi magis studio q̄ uera p̄ferendi, dictū. Cæterū si qui tales fuerint monachi, q̄les hic describit Lutherus: id ipsum propria eorum obuenit culpa, & nō ex ipsius cenobiticę professionis institutione. ¶ At uero si quis primā ac summā suam fiduciā reponit in diuina bonitate & misericordia, secundariā uero & posteriore loco in suis operibus, tanq̄ medijs à deo ordinatis atq; instrumentis ad pueniendū in requiē beatitudinis æternæ: sperans ex promissioē largitatis diuinæ, & ueritate uerborū eius qui fidelis est et seipm̄ negare nō potest, se p̄ talia opera ut adminicula mediāq; cōueniētia à deo ordinata (quæ adiutrice eius gratia facere cōstituit: & ad finē usq; uitæ in illis persistere) adepturū perpetuę salutis brauiū: quis hunc (oro) iure carperit aut increpauerit: cum diffinatur spes esse certa expectatio futuræ beatitudinis: ex dei gratia & meritis proprijs proueniens. An reprehēsiōi obnoxius est quispiā: si quoniā ab apostolo didicit, q̄ unusquisq; propriā mercedē accipiet secundū suū laborem, cōfidat per duros labores in agone huius uitæ exantlatos, atq; per uirtutū opera, se accepturū mercedē repromissam: Nihil certe magis: q̄ is qui cōfecto per totum stadiū cursu, ante omnes metā consecutus, cōfideret se propter exacti cursus celeritatē habiturū id brauiū: quod in illo currēdi certamine, primo omnīū attingenti metā & finē stadij esset cōstitutū, aut q̄ is, qui quoniā sibi pacta esset merces ob laborē diurnū in uinea: cōpleto totius diei labore, speraret cōsideretq; se à dño uinæ accepturū ob operā præstitam denariū sibi p̄missum. Augustinus itidē in libro de uera innocentia, regula ducentesima nonagesima septima: dicit, Debetur merces bonis opibus si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiāt. Ex quo uerboliquet;

S deum

IIII.

2. Timo. 2.

1. Corin. 3.

1. Corin. 9.
Mat. 20

Augustinus.

LIBER TERTIVS

deū alia liberalitate dare hominibus primā gratiā iustificatiōis: & alia reddere præmiū pro opib⁹. Illa enim, omnino gratuita est: & ex solo eius beneplacito. Hæc uero: ex pacto & promissione, à se benigniter facta. Quis aut̄ improbauerit, fiduciā cū debita moderatiōe in ijs reponi: qbus ex diuina pollicitatiōe debet merces: ¶ Neq; sine sacrarū literarū testimoniō astruere cōnitimur: hāc sub deo habendi in bonis operibus fiduciā; dūmodo p̄cipue innitatur diuinæ largitati, bonitati et ueritati. Quippe beat⁹ Petr⁹ ubi audiuit à dño uiam ad perfectiōē obtinēdā esse, relinquere omnia bona externa pro Christo & ipsum sequi: hanc ei proposuit interrogatiōē. **Mat. 19** Ecce nos reliquimus omnia: & secuti sumus te. quid ergo erit nobis? In quibus uerbis innuit se fiduciā habere consequendi alicui⁹ p̄mij, ob id ipsum: q; cū condiscipulis suis dimiserit quæ possederat, & Christū uocantē sit consecutus. Quod & sacer Hieronym⁹ cōfirmat: ita locum illum euāgelicū exponens. **Grandis fiducia.** Petrus piscator erat: diues nō fuerat, cibos manu & arte quærebat, & tamē loquitur confidenter: reliquimus omnia. Hæc ille. Beatus etiā Paulus, hanc laudabilē bonorū operū fiduciā sæpiuscule in suis exprimit epistolis: ut cū scribit ad Timotheū. Bonū certamē certauit: cursum consummaui, fidē seruauit. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ: quam reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex. **2. Timo. 1** Et rursus ad eundē. Scio cui credidi, & cert⁹ sum: quia potēs est depositum meū seruare in illum diem. Ecce cū quanta loquitur apostolus ipse fiducia, assequendi ob bona opera à se peracta; immarcessibilem æternæ gloriæ coronam. ¶ **VI.** Rursus Ezechias rex Iuda, pius & uerus dei cultor, cum graui morbo decūbens, ab Esaiā propheta intellexisset mortē sibi imminere: orauit dñm cum lacrymis dicēs. **4. Reg. 20** Obsecro dñe, memento quæ so: quomodo ambulauerim corā te in ueritate & in corde perfecto, & quod placitū est corā te, fecerim. Nōne & hic meritorū, bonorūq; operum actorū fiducia exprimitur: quorū cōtēplatiōe, rex laudatissim⁹ & optimus petijt à deo uitam sibi prorogari? **V**sq; adeo tamē accepta fuit deo hæc oratio, p̄ijs cōiuncta lacrymis: ut diuinę bonitatis largitas quindecim annorū spaciū, uitæ eius adiecerit, atq; pristinā illi instaurarit sanitatem. Non est igitur omnifariā dānanda in bonis operibus fiducia: & ob ea, expectatiō præmij, ut neq; improbādus

agrico.

agricola: qui ex larga semēte amplam expectauerit messem. Quæ enim seminauerit homo: hæc & metet. Et qui parce seminat: parce & metet. & qui seminatur in benedictionibus: de benedictionibus & metet. quādoquē bonorū laborū, teste Salomone, gloriosus est fructus. & nulla prohibitiū lege nouimus, ex ipsis sudoribus sperare nascētē fructū: & in ipsis cōfiderē laboribus, quia uia sint & adiuuētū ad colligendum lucrum, ex illis consurgere solitum.

¶ Vota monastica minime aduersari libertati Christianæ: sed eam potius reddere perfectiorem. **Cap. XIII.**

¶ **S**exta aduersarij obiectio. Monasticę professionis uota: repugnant libertati euāgelicæ seu Christianæ. quæ non solū est ea libertas in spū regnans (inquit Lutherus) qua soluit conscientia ab operibus: sed etiā ea, qua sublata sunt uniuersa hominū mādata, & quicquid externis cærimonijs seruari potest. ut sunt omnes cibi, omnes uestes, omnes psonæ: omnes gestus, omnia loca, omnia uasa, omnes dies. ut ea liceat obseruare & nō obseruare: quādiu, ubi, & quomodo, quando & quoties placuerit, aut res ipsa obtulerit. Et omnino quicquid non est mandati diuini: abrogatum, & libertate donatum est. At uouendi institutum: nonne merissime humanū est: nōne situm est in rasura, ueste, cibo, potu, diebus, locis, gestibus, & alijs cærimonijs? Vbi aliquod illorum præcepit deus: ubi præcepit eam paupertatem, eam obedientiam, eam castitatem? Quid igitur adhuc dubitas: ea nec licere nec licuisse uouere? Libera sunt diuinitus: quæ tu necessaria facis humanitus. Sunt itaq; uota monastica, contra libertatem euāgelicā: & diuinis mandatis omnino prohibita, estq; uotorum institutum, seruilis hominū doctrina: nequa q̄ toleranda. Hæc Lutherus. ¶ **R**esponso. Tot et tanti complicatur in hac obiectione execrandi errores: ut à quo eorū refellendo sumi debeat exordium, uix satis constet. Quæ tamē in primo huius operis libro ante dicta sunt de cōstitutionibus ecclesiasticis obseruandis, magnum afferent ad hanc rem momentū & pondus. quoniam ipsæ ferme uis promptū fuerit ostendere: & constitutiones monasticas ab ijs ad unguē obseruari debere, qui illi professioni se addixerint. In primis itaq; negandum est, illam esse libertatem euāgelicam & Christianam: quam in superiore descriptione, circa

§ 2 præsentis

LIBER TERTIVS

presentis obiectionis initiū posita, proponit Lutherus. sed talis libertas, effrenis est uiuēdi sine lege & regula recta, licentia: & uera seruitus peccati, ex insolescente in spiritū carne & inobedientiā malo enāscēs, q̄ per eā fiat homo mancipiū uitiorū: & ex dei hoimq̄ contemptu, seruus suarū cupiditatū. Quod si eā, libertatē uocare lubet (etsi tam præclaro nomine, profecto sit indigna) uocet quidē libertas: ne ad nomē ipsum cōtentiosi uideamur, nō tamē Christiana aut euāgelica: qm̄ & sanctis Christi institutis & euāgelicis præceptis omnino repugnat, sed appelles dūtaxat libertas Lutherana: à suo authore. q̄ inter cæteros suos minime tolerandos errores: & hanc libertatē Christo aduersam, euangelioq̄ contrariā inuenerit hac nostra tēpestate Lutherus. Quinimmo uocet etiā (si libitū fuerit) libertas antichristiana: quoniā Christianæ pietati ac religiōi penitus est opposita. ¶ Siquidē per hanc libertatē, regnantē (ut Lutheri uerbis utar) in spū, nō quidē humilitatis, sed superbix & insolentiæ: absoluit auctoritate & sentētia Lutherana, cōsciētia humana ab operibus, ut sola ei fides operib⁹ uacua: sufficere putetur à Luthero, ad salutē aeternā consequendā. Illud autē: quis nō uideat profus oblectari & cōtraniti disciplinæ Christi: qui euāgelicis documētis & institutis nos obligauit ad opera bona, fidei superaddenda: requiritq̄ à nobis ex factorū eloquiorū testimonio nō fidē nudā, sed & opera bona illi sociā, cōfortioq̄ sancto cōiuncta, quē admodū in uicesimosexto capite primi libri: plurifariā est à nobis ostensum. Per eandē quoq̄ libertatem suā, submouendas contēdit Lutherus oēs humanas constitutiones: & quicquid in externis obseruationibus, cærimonijs & ritibus teneri potest, ut nō sit discrimen aliquod inter esum carnū & pisciū: aliorum uel esulentorū. Nihil etiā inter sit inter uestes sacras benedictioneq̄ sacerdotali cōsecratas: & inter non sacras, nihil itidē sit discerniculi inter psonam ecclesiasticā sacrisq̄ initiatā ordinibus: & laicā. In celebrādo quoq̄ diuino officio & præsertim sacro missæ mysterio nulli fiant gestus in genuflexionibus, inclinatione capitis, signaculis crucis: aut omnes promiscue pmittant. Nulla præterea habeat locorū differētia: ne q̄ sint aliqua sacra, & alia non sacra, nihil insup sit discriminis inter uasa ministris tēpli deputata: & alia, q̄ in culina aut mēsa humanis accommodāt usib⁹. Deniq̄ nihil sit discrepantię inter dies festos & nō festos

Libertas
Luthera-
na: et an-
tichristi-
ana.

III.

festos: & ita habeatur dies dominicus, ut unus aliorū quorūlibet di-
erū ipsius hebdomadae. Sed quis tam emotæ est mentis & infang
qui nō uideat hæc oīa Lutheri placita, suæq; libertatis documenta
factis literis et recte rationi penitus aduersari? cū in ueteri lege co-
gnoscamus deū: locorū, personarū, uasorū, dierumq; discernicula
cōstituisse ad suū cultū, certosq; ritus et cærimonias iussisse obser-
uari in hostiarū oblatiōibus. et ex eo argumentū ducere debeamus
nō qdē prorsus eadē, sed cōsimilia distinctionū gña in nouo testa-
mēto eē obseruāda; habēdumq; discrimē suo mō, et legi euangeli-
cæ cōueniēte, inter loca et loca, personas et personas, uasa et uasa,
dies et dies. ¶ Deinceps permittit Lutherus in declaratione suæ li-
bertatis ante descriptæ: laxas habenas omnibus, illā suā libertatē IIII.
amplecti uolētibus. Vt scilicet quæcūq; in ecclia sunt cōstituta cir-
ca discretione ciborū, locorū, uestiū, uasorū, dierū, & cæterorū id
genus, obseruet fideles: quādo, & ubi, & quā diu uoluerint. Cū ue-
ro animo eorū nō sederit, ampli⁹ illa obseruare: impune & sine pec-
cati reatu, pro solo suo arbitratu illa prætermittāt. Sed quid hoc ali-
ud est: q̄ cuiq; facultatē indulgere, præuaricandi quæcūq; ab initio
nascētis ecclie sunt rectissime instituta, cōtēnendiq; eccliam & pa-
tres orthodoxos, qui illa deo auctore sanxerūt? Nōne id ipsum, est Math. 18
plane deū cōtēnere: qui iussit audiendā eē eccliam, & p̄positis obe-
dientia præstandā: Demū ut uno aperiat uerbo Lutherus, qd il-
la ualeat sua libertas: uult illius auctoritate abrogari in toto Chria
nismo, quicquid decalogo illo diuinorū p̄ceptorū expresse non est
cōprehensum, & fideles oēsea donari libertate, ut q̄ nō sunt hoc mō
diuini p̄cepti, & manifeste nō iubent à deo: nullo pacto obligentur
exequi aut facere, sed pro suo nutu aut faciāt ea aut p̄termittāt, si-
ne aliqua peccati labe. Quod si qs admittat: nōne protinus diuina
oīa humanaq; cōfundit & proculcat? Planū est itaq; hāc libertatē
Lutheranā optimo iure nō Chriānā dici debere, sed antichristia-
nā: q̄ sit Chro maxime aduersa. ¶ Sed nūc ad ea q̄ assumit secūdo V.
loco in hac obiectione: paucis respondeamus. in primis inficientes:
uouēdi institutū esse merissime humanū. cum in secūdo, tertio &
quarto capite huius libri multipliciter oñderimus: huiusmodi uo-
torū institutū à deo eē profectū, piorumq; mētibus inspiratū. Illud
aut, nequaquā præcipue consistit in rasura, ueste, cibo & potu, & reli-

LIBER TERTIVS.

quis cærimonijs: q̄tū ad substantiā et principalē uotoꝝ integritatem. sed in obedientiā, castitatis, ac paupertatis promissione solēni: et integra obseruatione, q̄nquidē rasura, uestis, cibus et pot⁹, et reliqua id genus: apud diuersas domos monasticas sunt diuersa & uaria. Institutū aut uouēdi. & ad cōsimilia tria uota essentialia obligatio: in omnibus penitus est eadē. Verūtāmē in omni domo cenobitica, ipsum uiuendi institutū habet has cōditiones, rasurā, cibum & potū, uestes, cæterosq; ritus ac cærimonias, sibi annexas & appēdices: tanq̄ accessorias & adminicularias ad perfectā triū præcipuorum uotoꝝ completionē. **V**t nisi quis istas qualitates additias & mores domus monasticæ in uictu, uestitu, & reliquis tenuerit: nō poterit ille tribus præcipuis uotis præfertim obedientiæ, satisfacere. **P**roinde & illa secundo loco digesta atq; accessoria: etiā cuiq; religioso secundū sui monasterij consuetudinē seruanda sunt. At nihil istorū (insistit Lutherus) præcepit deus. **E**sto nihil horū particulatim & speciatim iusserit, tamē cū obedientiā parentibus esse exhibendā præcepit & maioribus obēperandū: quodq; horum quodam cōsequio præcepit. **C**ū em̄ diuino præcepto iubet religiosus patri monasterij obsequi: etiā præcipit cōsequenter & ea uti ueste, rasura, uictu, & cæteris: quibus monasterij pater utendū esse constituit. **E**t q̄uis aperto præcepto atq; speciali nō sanxerit deus istas cōstitutiōes monasticas, q̄ in diuersis religiōib⁹ sunt uariomō, laudabiliter tamē et ob causam rationabilē institutæ: haud tamen idcirco floccipēdendæ sunt aut abiiciendæ. **N**am inspiratore deo, à primis ipsis monasterioꝝ authoribus sunt pie religiosq; ordinatæ: diuersæ illæ sanctiōes. et per diutinū usum in hūc usq; diē in sua incolumitate obseruatæ. **N**eq; diuinis p̄ceptis illæ regulæ uiuēdi ulla ex parte repugnāt: quinimmo ad ea plenius custodienda, maximo sunt adiūmeto. **V**nde uenerabilis ille pater, **Thomas Waldē**, sapius añ citat⁹, in nonagesimo secūdo libri sui de sacramentalibus ca. contra **V**iclest oblatratiōes in statū religiosq; egregie differit de habituum monachaliū diuersitate: diffuse declarās ex scriptura et sctōꝝ patꝝ testimonijs, q̄ rōnabilis sit et cōgrua, huiusmodi uestiū uarietas. ¶ **¶** Deinde p̄o nequicq; percōtat Lutherus circa obiectiōnis huius finē: ubi p̄cepit deus eā paupertatē, obedientiā et castitatē, cui obseruandæ, religiosi uoto se alligāt. **Q**uoniā non est illud

Thomas
Walden

VI.

ad

ad stabiliendā institutionē monasticā à quopiā unq̄ propositū: deū
 ea ipsa uirtutū gr̄a ut uoueant obseruāda, in euāgelio præcepisse,
 sed consuluisse tantū. Religiosos aut̄, tale consiliū tanq̄ salutare, ul-
 tro amplecti: q̄ cōparandæ animarū suarū saluti apprime cōducatur.
 Falsum est itidē qd̄ postea subinfert, nec licuisse unq̄ eos nec licere
 talia uouere: cū supra sit diffuse ostensum, & licita esse talia uota, et Cap. 7. & 8.
 exēplo sc̄toꝝ patrū primū inducta, Neq̄ p̄ illa, facit uouēs humā-
 tus ea necessaria, q̄ diuinitus sunt libera: ut obiectat Lutherus, sed
 quæ diuinitus libera sunt: etiā apud hoies sunt libera. scilicet ipsa
 uouēdi, aut à uoto faciēdo supersedēdi facultas: anteq̄ fiat uotū. Et
 quæ humanitus necessaria sunt: etiā in hac uotoꝝ materia apud
 deū necessaria sunt, atq̄ de necessitate salutis obseruari debēt. ut-
 pote uotoꝝ iā sp̄ote factoz̄ persolutio atq̄ cōpletio. Demū ex his
 omnibus iā dictis dilucidū est: uota ipsa, cōtra libertatē euāgelicā &
 uerā etiā libertatē Ch̄stianā, primi libri capite uicesimotertio expli-
 catā, nequaq̄ pugnare, quin poti⁹ eadē reddere illā auctiorē et, am-
 pliorē: per elongationē à seculi strepitu, & abdicationē curarū hu-
 ius mūdi. Neq̄ ipsa uota diuinis prohiberi præceptis: sed cū illis mi-
 ra concordia atq̄ harmonia cōspirare, atq̄ ad ea melius perficiēda
 magnū præstare adiumentū. Nec etiā uotoꝝ institutū, seruilē eē
 hominū doctrinā, nequaq̄ tolerandā: ut in totius obiectionis calce
 obstrepit Lutherus, sed dei potius esse doctrinā, admonitoria tātū
 & cōsiliū proponēte uoce traditā, ueræ libertatis assertricē atq̄ in
 totū orbem Christianum propagandam.

¶ Satisfactionē per bona opera de peccatis commissis: homi-
 ni ad salutem animæ esse necessariam. Cap. XV.

Tuero ex hac sua libertate tanq̄ uirulēta & noxia
 radice: Lutherus multos educit ramos nō min⁹ pe-
 stilētes, & ex quibus tetra maloz̄ enascit colluuiēs.
 In primis siquidē ex huiusmodi licentioꝝ libertatis
 stirpe uenenosa, in presentī quod improbamus ope
 re suo de uotis monasticis: damnat satisfactionē p̄nitentiariā de
 peccatis perpetratis, per bona opera, hisce uerbis. Hic uides, q̄ im-
 piæ sint leges de satisfactiōibus: quibus docemur per bona opa de-
 lete peccata. ¶ Verū si impiæ sunt ille satisfactiōnū leges o Luthē » II.
 re: cur p̄cepit Ch̄s leproso mūdato? Vade oñde te sacerdoti, et of Math. 2
 fer.

fer munus tuū ad altare: quod præcepit Moyses in testimoniū illis, Vbi per sui ostensionē sacerdoti faciendā, confessio secreta peccatorū: & per oblationē muneris ad altare, satisfactio per bona opera cōfessionē comitantia, secūdū sacros interpretes mystice designatur. ¶ Insuper, altiloquus Christi præco Ioānes baptista, postq̄ scribarū & pharisæoz: ad se uenientiū criminā acriter corripuit: medi camētum quo uulnera eoz: curarent subiuñxit, dicēs. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ: ut possitis fugere à uētura ira. Qui aut sunt digni pœnitentiæ fructus: nisi uitæ prioris in meliorē frugem cōmutatio, & bonoz operū ad abolenda præterita peccata, sustinendāq; pro illis satisfactoriā aliquā afflictionē exercitiū: quē admodū in homelia, illius loci euangelici expositoria (q̄ legit̄ in sabba to quatuor tēporū aduentus dñi) p̄clare demōstrat beatus Gregorius. ¶ Rursum, ad huiusmodi bonoz operū studiū, quæ p̄cōrum atrā detergant rubiginē: sanctus Daniel propheta dñi exhortatus est regē Babylonicū, dicēs. Peccata tua elemosynis redime: et iniquitates tuas misericordijs pauperū. Cui cōsonat illud in libro Tobie dictū. Eleemosyna à morte liberat: & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuēire uitā æternā. Et illud uerbū Ecclesiastici. Ignē ardentē extinguit aqua: & elemosyna resistit peccatis. Deniq; et illud salubre Christi monitū in euangelio. Verūtamē quod superest, date elemosynā: & ecce omnia mūda sunt uobis. At quomodo peccata elemosynis redimuntur? nunquid ut erogatis in pauperes pecunijs: impune postea p̄petrent peccata? Nequaquā, nā im punitatē illā peccatoz: cōmittēdoz: nullo quis possit cōparare peccato. Et stolidæ mētis esset atq; insulsæ: qui ita redimi posse peccata arbitraret. Sed redimunt misericordijs pauperū, peccata: q̄n̄ pœna pro illis etiā à deo dimissis debita, exoluit per huiusmodi largā bonoz in pauperes distributionē. Haud dissimili ratiōe elemosyna purgat peccata: quoniā sup̄stites in anima peccatoz: tam dimissoz: per cōtritionē & cōfessionē, reliquias abradit: & pœnā tēporariā p̄ illis exoluendā tollit & aufert. ¶ Ad hæc, Si impij sunt leges de satisfactionibus, ut proponit superiorib⁹ uerbis Lutherus: cur post humilē sui criminis perpetrati in numeratione populi toti⁹ regni, confessionē atq; remissionē: iussus est Dauid per Gad prophetam extruere altare dño in area Areuna Hiebusi, & super illud offer

re holocaustum, ad placandum diuinæ seueritatis iram? Nōne significatur uera ipsius regis de peccato illo cōmissio cōtritio: pariter & cōfessio, cū dicit ibi scriptura? Percussit ergo cor **Dauid**, eū: post quā numeratus est populus, Et dixit **Dauid** ad dominum. Peccauit ualde in hoc facto, sed precor domine ut trāfferas iniquitatem serui tui: quia stulte egi nimis. Quid præterea humiliter illa propria iniquitatis confessione: quæ paulo post subditur his uerbis? Dixitque **Dauid** ad dominum: cū uidisset angelū cædentem populum. **Ego** sum qui peccaui: & ego inique egi. isti qui oues sunt: quid fecerunt? **Veretur** obsecro manus tua contra me: & contra domū patris mei. Quid ergo adhuc opus erat oblatione holocaustorū & pacificorū: post dimissum iam peccatum: certe in satisfactionem pœnæ: cui **Dauid** erat obnoxius pro huiusmodi peccato, ut & illa adhuc debita: per sacrificium tale exolueretur. Quis igitur nō uidet ex hoc exēplo: post dimissam à deo culpā, regri adhuc satisfactionem pro illa, per bona opera sedulo faciendā? ¶ Adde, q̄ ple-
rūq; culpa perpetrata, à deo homini remittitur: pœna tamē tēporaria pro illa infligenda, in futurū tēpus reseruatur. **VI.** Ut ipsius **Dauid** exemplo dilucide cōstat. Qui post p̄petratū adulteriū & homicidium à **Nathan** propheta increpatus: cū humiliter suū cognouisset peccatū dicēs. Peccaui domino. audiuit & illius peccati remissionē sibi à domino factā, uoce prophetica: cū illi responsum est benigne à **Nathan**. Dominus quoq; transtulit peccatū tuum. nō morietis. Attamē **Dauid** postea grauissimas perpeffus est molestias, erūnas & calamitates à filijs suis: Amnō in uiolatiōe sororis suæ **Thamar**, & **Absalon** in cæde dolosa fratris sui, in rebellione cōtra mansuetissimū patrē, uxorū suarū: stupratione, & ignominiosa demum ipsius **Absalon** tātoꝝ malorū auctoris morte. Et hæc quidē omnia aduersitatū fulgura atq; tonitrua perpeffus est **Dauid**: in expiationē utriusq; criminis iam dicti, per eū lōge ante tpe perpetrati. quē admodū **Nathan** propheta etiā futurū ei p̄dixerat, Similiter **Manasses** rex **Iuda** filius **Ezechia**: ante actorū à se malorū ueniā fuerat cōsecutus per salutarē uitæ suæ emēdationē, integrāq; sui & uerā ad dñm cōuersionem. In illoꝝ tamē scelerū suorū: iā dimissoꝝ punitionē & pœnā, disperdidit dñs populū **Iuda**: & ciuitatē **Hierusalē** sub **Sedechia** rege aliquāto post tpe tradidit in manus **Chaldeorū**.

2. Regū. 24

VI.

2. Regū. 11

2. Regū. 12

2. Regū. 13

2. Regū. 15.

2. Regū. 16

2. Regū. 17

2. Regū. 12

2. Paral. 33

T daorū,

daorū, ut liquido testatur scriptura. ¶ Enimvero quartus liber regum capite uicesimo primo, hec refert. Locutus est dominus in manu seruatorū suorū prophetatū; dicēs. Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerūt Amoræi ante eū, & peccare etiam fecit Iuda in immundicijs suis; propterea hæc dicit dominus deus Israël. Ecce ego inducā mala super Hierusalē & Iudā: ut quicūq; audierit, tinniant ambæ aures eius. Et extendā super Hierusalē funiculū Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Hierusalē sicut deleri solēt tabulæ. Delēs uertā & ducā crebrius stilū super faciē eius. Rursum eiusdē libri uicesimo quarto capite, cū describitur immissio diuersorū latrūculorū alienigenarū sub Ioachim rege Iuda in terrā eius; ad deuastandā penitus illā, subiungūtur hæc sacrę historie uerba. Factū est autē hoc, per uerbū dñi contra Iudam: ut auferret eū corā se, propter peccata Manasse uniuersa quę fecit, & propter sanguinē innoxiiū quē effudit, & impleuit Hierusalē cruore innocētium; & ob hæc rē noluit deus propitiari. Hæc ibi. Et tamē cū illa uicesimiquarti cap. acta cōpleantur: tū pridē Manasses facta salutari pœnitētia, erat pie in dño (ut credere fas est) defunctus. Insuper Hieremiæ decimo quinto ca. dñs de populo Iuda exterminādo loquēs: ait. Et uisitabo super eos quatuor species: dicit dominus. gladium ad occisionē, & canes ad lacandū: & uolatilia cæli & bestias terræ, ad deuorandū & dissipandū. Et dabo eos in feruorē uniuersis regnis terræ: propter Manassem filium Ezechie regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Hierusalem. Quem propheta locum exponēs beatus Hieronymus in suis super Hieremiā commentarijs: inquit. Legimus in dierū uolumine, Manassem post captiuitatē & pœnitentiā reuersum in Hierusalem: atq; regnasse. Sed quomodo sanctorū merita descendunt ad posteros, sicut Dauid & cæterorū: sic peccatorū flagitia, si liberi nepotesq; similia gesserint, ad posteros perueniūt. Quod autē dicitur dabo eos in feruorē siue cōmotionē, & angustias uniuersę terræ: & sub Babylonijs ex parte cōpletū est: & nūc expletur in toto. quā pessimum regē, & quę repleuit Hierusalē à porta usq; ad portā cruore iustorum: populus imitatus est impius. Ex quo discimus, regum ac principum & præpositorū scelere: populos plerūq; deleri. Hæc Hieronymus. Manifestū est itaq; ex prædictis, quę dimissa per dei misericordiā.

2 Paralip. 36.

4 Regum 21.

4 Regū 24.

Hieremiæ. 15.

Hieronymus
2 Paralip. 33.

4 Regum 21.

misericordiam culpa etiā graui peccatoris: plerūq; reliqua est pœna
 temporaria, quæ secundū diuinæ iustitiæ leges est perferēda in o-
 mnimodā illius delicti expiationē. Cur igitur ad sustollendā eā pœ-
 nam tēporalē, quæ debetur adhuc pro peccato iam deletō quan-
 tū ad labem: non fient bona opera satisfactoria, ad perficiendā sa-
 lutarē pœnitentiā: ¶ Ad hæc, Leuitici quarto capite, & quinto, iti-
 dem & sexto: determinatur à dño particulatim hostia, p diuersita-
 te peccantiū aut peccatorū offerenda in satisfactionē. Enimvero
 quartū libri illius caput singillatim explicat: quānā fuit faciēda ob-
 latio pro peccato sacerdotis, pro peccato itidē multitudinis: pro pec-
 cato quoq; principis, & deniq; pro peccato singularis psonæ. Quin-
 tū uero eiisdē libri cap. latius edisserit: q̄ fuit hostia in satisfactio-
 nē offerenda pro peccato procedente ex uehementi affectiōe in
 aliquē, pro peccato itidē cōmissō ex negligētia aut ignorātia, & de-
 mū pro peccato circa sacroꝝ abusum perpetrato. Sextū autē cap.
 prædicti libri speciatim explanat, quo sacrificij genere satisfactorio
 expiandū erat peccatū: ex electione, præmeditationēq; & propo-
 sito admissum. Cōstat igitur apertissime ex eo scripturæ loco: satis-
 factionē pro peccatis, esse iuris diuini, ipsamq; à deo esse primū or-
 dinatā. Neq; hic obstrepat quisquā hæc omnia oblationū ueteris
 legis genera, cū illa, iā olim esse abolita: & ergo per ipsa nō posse fir-
 miter & efficaciter ostēdi, satisfactionē à deo esse sancitā. Quoniā
 tãetsi illæ satisfactionū species ibidē explicatæ, sint antiquatæ: attā-
 mē satisfactio ipsa in genere & secundū uniuersalē suā rationē, pma-
 net integra, incolumis & semp̄stabilis, atq; perpetua. Pertinet em̄
 ipsa, ad dei honorificētiā: secundū æquitatis legē, illi offenso exhi-
 bendā. & ergo in noua lege nō min⁹ habet roboris & loci: q̄ habuit
 in antiqua. ¶ Deinceps. Integra & pfecta pœnitētia, secundū tradi-
 tionē ecclesiasticā, orthodoxoꝝ patrū sentētijs consentaneā: nō so-
 lum duabus cōstat partibus, contritiōe & cōfessiōe sacramētali: sed
 tertiā insuper exigit, ut consummata habeatur & completa. Satis-
 factionem inquam pro peccatis: per iniuncta à sacerdote piorum
 operum officia. Qui igitur hanc tertiā partē tollit & negat: nullū
 relinquit cōsummatæ absolutæq; pœnitētiæ faciēdæ locū aut mo-
 dū. Nec me fugit, Lutherū in alijs quoq; scriptis suis iam per alios
 acerrime confutatis: hanc tertiā pœnitentiæ partē, utpote satisfa-

VII.

Leui. 4

Leui. 5

Leui. 6

VIII.

Leui. 10

LIBER TERTIVS

ctiōne negare. ut p̄spicue liquet ex quinto articulo ipsius: inter u-
 nū & quadraginta articulos, à Leone decimo, bonę memorię, pro-
 ximis ante annis summo p̄tifice, auctoritate pontificia publice da-
 mnatos, eo ordine reposito. Quoniã tñ pro more suo Lutherus di-
 uersos libros suos ipsdē respexit, erroribus, tanq̄ uenenum sparsum
 disseminās, quo plures inficiant: & in hoc (quē impugnandū susce-
 pimus) libro suo de uotis monasticis, eandē astruit impietate, satisfa-
 ctionis p̄nitētiā abnegatoriã; hæc tãtilla, ad p̄dictæ improbita-
 tis destructiōne, assertiōneq̄ satisfactiōis, protulimus: quib⁹ & hæc
 pauca subiiciem⁹. ¶ Neminē sane id addubitare reor, beatū Pet̄:
 cū cōuersus dñs respexit eū oculo pietatis & misericordię: obtin-
 isse tū ueniã trinae negatiōis à se paulo añ factæ. Et tamē cōtinuo
 egressus foras fleuit amare: ut scribit Matthæus. Nec tantū uno
 aut altero fleuit die, sed q̄ diu uita illi fuit sup̄stes: audito gallicinio
 diciē in pias erupisse lachrymas, criminis illius admissi expurgato-
 rias. Sed nonne tã uberes illę lachrymę: ad satisfactiōne p̄tinebāt?
 X. ¶ Amplius. Cum quis reus criminis læsæ maiestatis aut humana
 cæde pollutus: publico secundū leges & iura ciuilia afficiendus est
 supplicio, obtinet autē à regia maiestate remissionē illi⁹ admissi cri-
 minis: per illā quidē ueniã à rege impetratā liberať à morte perfe-
 renda, quæ illi secundū decreta legū fuisset infligēda. Verūtāmē
 in reparationē illatæ iniurię, & læsæ parti utcunq̄, satisfacere ad-
 huc debet: aut solennē aliquã & publicā emendationē exoluere.
 Neq̄ aliqua in parte, iustitię aut misericordię prætergredit̄ offici-
 um rex iustus & clemēs: si post indultū ipsi reo mortis, munus uitæ
 exposcat ab illo tēporariã aliquã satisfactiōne. Quis igit̄ recte pu-
 tauerit, deū ipsum regē regū et dominū dominantū, inique nobis
 eū agere: si post cōdonatā culpā (ob quam æternæ morti eramus
 obnoxij) exquirat à nobis satisfactoriã aliquã operationē, in perso-
 lutionē aliquantulã p̄cænæ, propter eã culpā adhuc debitæ? ¶ De
 mum, beatus Paulus ad Romanos iã deigrā iustificatos scribens,
 ait. Sicut exhibuistis membra uestra seruire immūditati & iniqui-
 tati ad iniquitatē: ita exhibete mēbra uestra seruire iustitię in sancti-
 ficationē. Quib⁹ ꝑ̄bis salubriter eos admonet, ut cor pa sua per sa-
 tisfactionē condignā exhibeant instrumēta bonorū operum: sicut
 prius ea exhibuerunt organa grauissimorum scelerum. Nullum
 autem

XI.
Rom. 6

autem satisfactionis genus, illo est præstantius: quæ cum per quæ quis peccarit, per eadem punire in se peccata atque eluere studeat. Idem quoque in actis apostolicis perhibet se testificatum esse Iudeis atque gentilibus, in deum penitentiam; & fidem in dominum nostrum Iesum Christum. Vbi non solum fidem se dicit annunciasse ijs quibus euangelizauerat: sed & penitentiam in deum. Quæ autem est in deum penitentia, & salutaris: nisi ea ipsa, qua per sedulum bonorum operum exercitium student respicientes diluere maculas uitæ præteritæ: & prauos conuersationis pristinæ mores, in meliores conuertere commutareque. Hoc ipsum autem: nonne satisfactio est penitentialis? Constat igitur, non esse impias: sed maxime salubres & rectas, satisfactiois leges. ¶ Cæterum obstrepet hoc loco fortasse quippiam: sententiæ huic Lutheranae addictus, nimiumque in ipsam propensus. Christus in cruce, acerbissima sua passione & morte satisfacit pro peccatis nostris. non quidem solum pro peccato protoplastorum, quod totam humanam propaginem detruerat in damnationem mortis: sed et pro peccatis singulorum hominum particularibus, immo & singulis. Ipse enim est agnus dei: qui tollit peccata mundi, & est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum: sed etiam totius mundi. Quod & Esaias propheta contestatur: dicens de Christo. quod dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrorum: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus orauit. Idem etiam beatus Petrus confirmat: cum ait de domino nostro. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiæ uiam, cuius liuore sanati estis. Atqui huiusmodi satisfactio per Christum facta pro nobis, qua sustinuit penam pro peccatis nostris: fuit sufficientissima deoque acceptissima. Non igitur debet ulla à nobis fieri satisfactio pro quibuscunque peccatis nostris: sed simul atque remittitur culpa, delet & omnis pena culpæ debita, neque superest aliqua exolueda pena: pro qua abolenda, fiant opera satisfactoria. Alioqui iniurius est Christo, quisquis post tam exuberantem & dignam satisfactionem eius pro omnibus hominum peccatis: suam uult adicere satisfactionem, eo ipso insinuans, minus sufficienter Christum pro nobis satisfecisse. ¶ Verum huic reddenda est responsio. Christum quidem dolorosa sua passione satisfecisse pro omnibus & singulis mundi peccatis, ut astruunt testimonia scripturarum: modo adducta: sed certo quodam satisfactiois modo,

Actuū. 20.

XII.

Ioan. 1

1. Ioann. 2

Esaia. 53

1. Petri. 2

XIII.

LIBER TERTIVS.

modo, quo poenā aeternā peccatis nostris debitā sustulit, eamq; in
 t'palē tantū, cōmutari obtinuit. Proinde q̄ties fit homini à deo pec-
 cator; remissio & cōdonatio: tum uirtute efficacīe passionis Chri-
 sti, ignis aeterni poena (cui peccator erat ante obnoxius) cōmutatur
 in tēporariā, aut in hoc seculo aut in altero perferendā. Superest
 igitur post acceptā à deo peccator; remissionē, adhuc aliqua poe-
 na t'palis: ex diuinā iustitiāe rectitudine, debita illis peccatis, pro q̄
 exoluēda, debet fieri satisfactio: ad integrā poenitētiā agendā. Illius
 aut poenae partē aliquā tollit adimpletio prōpta poenitētiā: per sa-
 cerdotē cui detecta sunt peccata, iniunctae poenitēti. quae nō est à
 quoq; reiiciēda cū sup'cilio aut negligēda: sed cum humilitate atq;
 submissiōe animi libēter suscipiēda, & ocyus peragēda: qm̄ anti-
 dotū est salutare contra uirus mētis inuistū. At quoniā nō est cuiq;
 cōpertū: an opus illud bonum, iniūctū confitēti à sacerdote, aequa-
 lance respondeat illi poenae tēporali debitae, eamq; totā exoluere
 sufficiat. & plarūq; cōtingit, cōpleta ea poenitētiā: adhuc reliquā
 eē aliquā partē illius tēporariāe poenae, quae necdū est persoluta. Ad
 circo cōmēdabile est, laudēq; dignū: ultra illā satisfactoriā poenitē-
 tiā sup'addere & alia bona opa, orōnes, eleemosynas aut ieiunia: p
 om̄imoda poenae illius t'palis exolutiōe, utq; cōpleta fiat satisfactio.
 Non igit' iniuriā deo facit: qui bonor; operū obsequijs satisfactio-
 nū pro admissis peccatis exercet & perficit. sed qd à deo, & per eū
 ab eccl'ia catholica ordinatū est, reuerēter amplectēs & exequens:
 magna ipsum ueneratiōe, honorēq; ingenti prosequitur.

¶ Aliorū insuper Lutheri errorū, ex libertate sua (quā statuit)
 emanantiū: explicatio & confutatio, et potissimū aequalita-
 tis omniū honorū operū: in perfectione. Cap. XVI.

I.

X pestifera itidem suae libertatis, in decimoquarto
 libri huius capite latius explanatae, radice: et hunc
 deducit noxiū ramū Lutherus, circa hunc sui libri
 de uotis monasticis locū, eum qui fidē habet: nullis
 operibus malis damnari posse aut accusari apud de-
 um, cum ait, **C**redentis in Christum nulla sunt tam mala opera: q̄
 eum possunt accusare et damnare. **R**ursum nulla tam bona quae
 possunt eū defendere et saluare. sed omnia opera nostra nos accu-
 sant et damnāt: solius aut Christi nos opera defendunt et saluant.
 Cuius

Cuius qdē dicti prima particula, q̄ sit absona, ueritatēq̄ cōtraria: ostendit Ezechiel propheta, cōtestans impiū cū fecerit iniustitiā, in ea q̄ p̄stiterit: in sua impietate interiturū, & q̄ anima q̄ peccauerit ipsa morietur. Beatus itē Paulus idē declarat: in epistolis suis crebro affirmans, fornicatores, immūdos, fures, rapaces, maledicos: regnū dei nō possessuros. Neq̄ illis proderūt bona Christi opa: ut saluentur. quoniā ea nō cōmunicant nisi ijs: qui fide per dilectionem operante Christo sunt coniuncti, illiq̄ per charitatis glutinū coherent & coadunantur, quādoquidē in extremo iudicij die: dicturū se illis professus est. Amē dico uobis: nescio uos, discedite à me oēs operari iniquitatis. Secunda uero p̄dicta Lutheranae sententiae pars: omnino etiā interimitur & cōuellitur per eiusdem prophetae Ezechielis testimoniū, de iusto in sua iustitia persistente, necnon de impio auertente se à sua iniustitia operanteq̄ iustitiam: q̄ uita uiuet & nō morietur. & per psalmographi ȳbū illud: quo phibet eum qui ingreditur sine macula & opatur iustitiā: habitaturq̄ in tabernaculo domini, & regeturū in mōte sancto eius, quo etiā astruit, illū qui fecerit ea uirtutū opera quae ante descripsit: non commo-
 tendū in aeternū. Quā absurdum autem sit illud Lutheri dictum continuo subiunctum, omnia opera nostra esse peccata: in primi libri uicesimo septimo capite, satis superq̄ est ostēsum. ¶ Præterea ex eadem dissoluta libertate: Iudaeorū ac Turcarum, immo quorumnis ueræ fidei expertium mores ac ritus permittit Christianis Lutherus: cū eodem in loco ait. Potest Christianus omnium hominum leges, ritus, mores obseruare, & sese eis accommodare: modo non sint aduersus diuina mandata, nec in eis fiduciam conscientiae ponat. Quod si ita, ut his uerbis asserit Lutherus, se haberet: liceret & nunc uiris Christianis suscipere circūcisionē, celebratēq̄ septimo q̄q̄ die hebdomadae sabbatū, & decima quarta luna primi Iudaeorū mēsis manducare ritu Hebraico agnū paschalē, & in uniuersum totā Hebraeorū legem instaurare: modo spes & fiducia in eis nō collocaret, q̄ essent necessaria ad salutē. Nihil em̄ horum diuino præcepto in euāgelio expresso, legit esse prohibitū. Sed q̄s usque adeo fuerit amens & imposanimi: ut ita sentiat? cū altisonā Pauli tubā audiat: Galatis clare intonantē. Sic itē cū dimini: Christus uobis nihil proderit, nec non in diuersis suarum epistolarum locis:

Ezechi. 8

1. Corin. 6

Gala. 5

Ephē. 5

Matth. 7

Psalm. 114

II.

»

»

»

Gala. 5

Philip. 3

Coloss. 2

cis:

Actu. 17

cis: obſervationem rituum legalium cum magna inſlamatione omnino damnantem quando etiam in apoſtolorum concilio intelligat, circa principium naſcentis eccleſiæ eſſe decretum: quod nõ eſſet quicquã oneris Moſaicæ legiſ, credentibus in Chriſtum imponendum: niſi abſtinentia à ſuffocato & ſanguine. Prædictũ autem Lutheri uerbum: totam Moſi legem reſuſcitatur atq; reuocat in uſum, quinimmo & Saracenicis ritus, Turcarumq; abominations & ſacrilegia: Chriſtianos impune exercere poſſe definit. Quo certe nihil execrabilius: aut magis deteſtandum. Non eſt enim conuentio Chriſti ad Belial: neq; ſocietas luci ad tenebras, p̄hibetq; nos diuinus apoſtolus ducere iugum cum infidelibus: & aliam quam cum eis ſacrificiorum aut rituum communicationem habere. Quæ enim participatio (inquit) iuſtitia cum iniquitate? aut que pars fidelis cum infideli? quis autem conſenſus templo dei cum idolis? Omitto, quod idipſum, ſine graui ſcandalo proximi fieri non poſſet: nam obſeruatio illa ritus Machometici aut Iudaici: uideretur quædam illius legiſ approbatio & Chriſtianifmi abnegatio.

2. Corin. 6

- III. ¶ In ſup, ex eadẽ effræta libertate ſua; Luther⁹ bonorũ omnium æqualitatem, quantum ad dignitatem & gradum, cum Iouiniano aſtruit: cuius hac in parte eſt aſſecla, cum ait. Vna uita melior eſt ſuper alias: quod coram hominibus, non coram deo uerum eſt. Prærogatiuam itidem aureolæ quæ uirginitati aſſignatur, tanquã nugas & mendacia ad fallendum concinnata ſubſannat: his uerbis. Prærogatiuæ aureolæ, & id genus nugæ, quæ prædicantur, quibus alluciantur ad uirginitatem Chriſtiani: quid ſunt niſi mera ſatanae mendacia, quibus ad ſuperbiam & corrupendam conſcientiæ uirginitatem concitantur? Beatum quoque patrem Hieronymum, quod contra Iouinianum agens uirginitatem nuptiſ p̄tulerit: indignis inceſſit contumeliſ, amarisq; reſpergit conuiſiſ, cum inquit, Fertur uir ſanctus (quod nemo negare poteſt) impetu & feruore humano, & nimio ſtudio obſequendi amicis: & in primis ſuæ Euftochio, magiſq; premit Iouinianum authoritate quã ſolida eruditione. Id quod probat parum conſideratus ardor corradendi undique teſtimonia ſcripturarum, congrua & incongrua, magno ludibrio futurus: ſi paris authoritatis antagoniſtam ſortitus fuiſſet. Nam eos locos quos principes habet, in quibus cardinem uictoriae

Lutherus
in ſanctũ
Hieronymũ
obla.
trans.

uictoriae locat: torquet, ne dicam deprauat. Deinde subiungit. **Quis** scit (inquit) si Hieronymus hac parte fuerit unus illorum: de quibus in Ezechiele dicit dominus. **Propheta** cum errauerit & mendacium locutus fuerit: ego dominus qui decepi prophetam istum. **Hæc Lutherus.** Audistis candidi lectores rabulam ipsum et blateronem: in sanctissimum iuxta ac doctissimum uirum Hieronymum tartareo rictu (uti quondam Cerberus, ut ferunt fabulæ, in Hercule) oblatrantem: uerbaq; non modo relatu sed & auditu indigna, plena probrorum & contumeliarum euomentem. Et mihi certe hanc (si qua est) culpam condonari impensius oro: quod huiusmodi uerba, perpetuo damnanda silentio, hic in auras protulerim. Quod tamen eo factum est animo: ut ex illis tanquam aperto quodam argumento cognoscant omnes, quàm contumeliosus est in patres orthodoxos, lucida ecclesiæ luminaria, solidasq; bases Lutherus: ubi suæ repugnant sententiæ. Quoniã enim Iouinianum (in cuius uerba iurauit hac in parte Lutherus) telis suis acutissimis confodit Hieronymus: id illi maxime dolet. eoque demum uesaniæ ipsum perpellit: ut eo in opere & errasse Hieronymum, & scripsisse mendacia atq; deceptum fuisse, plane affirmet. Sed indigna sunt profecto quæ refellantur, ea uerba: in ipsum fidei sanctæ propugnaculum, malleum hæreticorum, uallumq; ecclesiæ fortissimum ei aculata: ut tela imbellia sine ictu & mucrone, in murum adamantinum uibrata. **Cæterum** ad hanc omnimodam operum æqualitatem destruendam, nuptiarumq; cum uirginitate æquiparatione: unus sufficit agonistes & athleta sacer, ipse Hieronymus (qui dente Theonino tantaq; mordacitate à Luthero impetitur) in luculento illo opere: quod in Iouinianum duobus libris absolutissime elaborauit. **Iisdem** namq; telis, & Lutherus affectator Iouiniani: penitus traiectus confosusq; iacet. Enim uero in primo operis illius libro, & scripturarum testimonijs & secularis literaturæ copiosis exemplis, contra primam Iouiniani propositionem demonstrat beatus Hieronymus: uirginitatem nuptijs, dignitate & merito præferri, singularemq; ipsius prærogatiuam luculenter adaperit. de qua etiam infra, capite uicesimonono: non nihil pro loci oportunitate sumus dicturi. In secundo uero libro, contra quartam & extremam Iouiniani propositionem ostendit idem: inter opera bona, gradus quosdam

» Ezechl. 14

III.

Hieronymus
in Iouinianum

LIBER TERTIVS

quosdam esse ponendos & distinctiones, quantum ad dignitatem
 & precium, de quo nūc obiter etiam aliquid subiiciemus. ¶ Sane
 id ipsum, inæqualitatem inquam & discretionem quandam digni-
 tatis inter opera bona, diuersaq; uitæ electorum genera esse astruē-
 dam: ostendit in primis trifariam diuersus ille fructus, centesimus,
 sexagesimus atq; tricesimus, quem attulit semen iactum in terram
 bonam: secundum euāgelicā parabolam. Nempe centesimus fru-
 ctus, iuxta beati Hieronymi sententiam, in ipso pene uestibulo pri-
 mi libri contra Iouinianum expressam: uirginali respōdet gradui,
 sexagesimus: uiduali, tricesimusq; nuptiali. Et ipsa inæqualitatis in
 illis numeris, centenariō, sexagenariō & trigenariō proportio: triū
 illorū statū in dignitate & meritis dissimilitudinē arguit. ¶ Desi-
 gnat idem: & illud Christi uerbum ad suos discipulos apud Ioānē.
 In domo patris mei mansiōes multæ sunt. Quippe p̄ has multipli-
 ces mansiōes: diuersa insinuāt præmia, in regno cælesti electis di-
 stribuenda: & non nisi diuersis inæqualibusq; operibus & meritis,
 secundum diuinæ iustitiæ rectitudinē, respondentia. ¶ Exprimi-
 tūdem eandem sententiam, & illud apud Lucam uerbum domini.
 parabolicum: quod unius seruorum mna, decem mnas acquisiuit,
 alterius autem: solummodo quinq; quibus & diuersa data sunt præ-
 mia: secundum consimilem operum in ipsa inæqualitate proportio-
 nem. Ille namq; super decem ciuitates constitutus est princeps: hic
 uero, super quinq;. Sed nonne hæc ipsa parabola: diuersitatē et im-
 paritatem bonorum operum, dilucide loquitur? ¶ Accedit his, et il-
 lud beati Pauli uerbum ad Corinthios: de ædificantibus supra fun-
 damētum illud unum quod est Christus, quod alius superædificat
 aurum, alius argentum: et alius lapides preciosos. Per quos indicā-
 tur, qui diuersa faciunt opera bona: dignitate et qualitate disparia.
 Haud aliter quā aurū, argentū et lapides preciosi, magnam quidē
 habent præcij dignitatem: quodam tamen gradu et ordine distin-
 ctam. ¶ Consonat iisdē: et illud eiusdem apostoli dictum. Alia cla-
 ritas solis, alia lunæ, et alia stellarū: et stella à stella differt in clarita-
 te; sic et resurrectio mortuorum. Sed unde hæc cōsurgit diuersitas
 gloriæ in resurrectione iustorum: nisi ob diuersitatē bonorum ope-
 rum in hac uita peractorum: ut qui excellentiora fecerint: conferā-
 tur claritati solari, qui mediocritia: lunari, qui uero inferiora: stellarū
 splendori.

V.

Mar. 4

VI.
Ioan. 14

VII.
Lucæ. 19

VIII.
a. Corin. 3

IX.
b. Corin. 15

splendori. ¶ Ipse quoque altisonus Christi præco euangelicæq; tuba
Paulus, qui plus omnibus laborauit, & ab Hierusalem usque ad Il-
 lyricum repleuit loca omnia euangelio Christi: nonne perfectiora
 habuit & præstantiora opera, ijs qui non tantum impenderunt la-
 boris ad annunciandum mundo Christum: aut qui nullum subie-
 runt prædicandi euangelij laborem: cum in Daniele scriptum sit:
 quod qui ad iustitiam erudierint multos, fulgebunt quasi stellæ in
 perpetuas æternitates. ¶ Quis etiam suæ mentis compos inficiari
 ausit, opus martyrii longe esse præstantius cæteris operibus bonis
 minus arduis: cum dictum sit à domino: quod maiorem charitatē
 nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.
Hæc paucis perstricta sunt: contra hanc pestiferā Lutheri de ope-
 rum honorū æqualitate assertionē. Quā qui uoluerit amplius im-
 probatam perspicere: ad liquidum beati patris Hieronymi fontem
 sã monstratū appropere, & de uiua illius aqua pleno cratere hau-
 riat fluenta sanæ doctrinæ.

¶ Monasticū institutū, sacræ scripturæ athuoritati haud
 quā aduersari: & in bonis opibus homines etiā deo coa-
 gentes esse, nec solū passiuè se habere. **Cap. XVII.**

Septima Lutheri obiectio. Institutio monastica re-
 pugnat authoritati sacrarum literarum: potissimū
 illi quam beatus Paulus scribit ad Timotheum, ta-
 xans peruersam aliquorum doctrinam prohiben-
 tium nubere, & abstinere à cibus quos deus creauit
 ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus. Hanc au-
 tem doctrinam (inquit) sequuntur monasticæ uitæ cultores: indu-
 centes cælibatum & abstinentiam à carnibus, & ita prohiben-
 tes nuptias: docentes que abstinere à cibus, humano generi in u-
 sum à deo concessis. Aduersatur etiam obseruatio monachalis: il-
 li uerbo beati Pauli ad Colossenses. Nemo uos iudicet in cibo aut
 in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ aut sabbatorum: quæ
 sunt umbra futurorum. Et paulo post eodem loco. Si ergo mortui
 estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tanquā
 uiuentes mundo decernitis? Ne tetigeritis, neq; gustaueritis: neq;
 contrectaueritis, quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundū p-
 cepta & doctrinas hominum: quæ sunt rationem quidē habentia

V 2 sapientiæ

X.
1. Corin. 15
Roma. 15

Danie. 12.

XI.

Ioan. 15.

I.

1. Timo 4

I.

Coloss. 2

LIBER TERTIVS.

» sapientiæ in superstitiõẽ & humilitate. Nempe instituti monacha
 » lis professores delectũ faciũt ciborum & discretionem secundum
 » traditiones suas: quod in prædictis uerbis prohibet beatus Paulus,
 » & in alijs multis suarũ eplãrũ locis. Vetat etiam apostolus hisce
 » uerbis p̃dictis, credẽtes in Christũ decretis hoĩm teneri: cõformis
 Matth. 15 » ea in re uerbis Christi, adducentis contra Phariseorum traditio-
 » nes illud dictum propheticum. Frustra autem colunt me: docen-
 » tes mandata & doctrinas hominũ. Idem quoq; admonet & Pau-
 » lus, scribens ad Titum & fideles adhortans: q; nõ sint intẽdentes
 Titum. 1 » mandatis hominum auersantium se à ueritate. At uero instituta
 » cœnobitica nihil aliud sunt: q̃ humana placita & mandata, q̃ suo
 » sensu adinuerunt homines, & suo arbitratu constituerunt. Non
 » est igitur probandum hoc uitæ genus: quod tot & tantis scripturæ
 II. » locis plane reluctatur & refragatur. Hæc Lutherus. ¶ Respon-
 » sio. His omnibus in præsentẽ adductis obiectione: propemodum
 » satisfactum est & abunde, in primo huius operis libro, præsertim
 » in decimo octauo. & uicesimo primo eius capite. Quoniam tamen
 » hoc in loco adducunt etiam à Lutherò: non pigebit in transcurso
 » de iisdem adhuc aliquid differere, ut lætali ueneno præsentaneũ
 » sit antidotum. In primis igitur ea Pauli uerba ad Timotheum, in
 Taciani » ipsa obiectionis huius fronte citata: contra Tacianos dicuntur, da-
 » mnanter connubia in uniuersum, tanq̃ humano generi illicita. &
 » Seueriani » contra Seuerianos: improbanter usum certorũ ciborum, tanq̃ omni-
 » bus sine discrimine uetitum. Monachi autẽ & uitæ eorum institu-
 » tores, hoc modo nõ prohibent nubere: quasi nuptiæ omnino sint
 » etiam quibuslibet illicitæ. nec cibos in totum uetant & interdi-
 » cunt: quasi cuius hominum generi noxios. Sed docent nonnul-
 » los certũ uitæ genus professos: licite à nuptijs & certo ciborũ gñe
 » abstinere, ad frenationem uoluptatũ corporis & castigationem car-
 » nis. Quæ sane doctrina: nec euãgelio nec apostolicis documentis
 » nec ueritati repugnat. qm̃ nec diuina lex nec humana prohibet
 » quempiã sponte sua ab ijs abstinere, quæ alijs sunt concessa: ut ca-
 » stiget corpus suũ cũ apostolo, & in seruitutẽ spiritus redigat. Quis
 » em̃ nisi prorsus impius, sanctissimũ Christi præconem Ioannẽ Ba-
 » ptistam reprehendendum duxerit: q; aliorũ hominũ more, uinum
 » & siceram non biberit, & carnibus non fuerit usus in cibum, ob qd
 » sane

sane: datissimo est extollendus præconio. **Quis item Rechabitis** **Hiere. 3.**
 id uitio dederit: q̄ præcepto parentes paterno, abstinerint perpe-
 tuo ab usu uini: ob quod apud **Hieremiam** mirifice cōmendatur
 à domino: tantæq̄ obediētiae merces illis ampla repromittitur. **Ne**
 q̄ em̄ abstemiij fuerunt & temperarunt à potu uini, quoniã malũ
 erat aut insalubre uinum: sed ut paternæ uoci obtēperarent. **Quē-**
 admodum è diuerso primi parentes nostri non offenderunt deũ
 in esu pomi uetiti: quoniã illud esset incolumitati corporis officies
 atq̄ incōmodans bonæ eorũ ualitudini, cū id ipsum mulier uiderit, **Gene.**
 teste scriptura, esse bonũ ad uescendum: & pulchrum oculis, aspe-
 ctuq̄ delectabile. **Sed** ex ea fructus uetiti manducatione grauem
 incurrerunt culpã: quoniã contra dei legem sibi præscriptã & cō-
 stitutã, illum comederunt. **¶** **Ea** uero beati Pauli uerba ad **Colos-**
senses, secundo in hac obiectione adducta loco: intelliguntur de
 discretionẽ ciborũ ritibusq̄ & cærimonijs ueteris legis, quæ omnia
 coruscante legis euangelicæ luce uim suã & efficaciam deperdide-
 runt. **Neq̄** per religionis monasticæ cultores, resuscitatur eorum
 rituum usus: aut profertur in auras. sed noua facta sunt instituta
 circa ciborũ usum: nulla habita ad ueterẽ legem aut eius constitui-
 tiones ratione. **Quare** hæc omnia quæ ad **Colossenses** scribuntur
 perperã hic applicat **Lutherus** ad delectũ ciborũ, qui in professi-
 one monachali constitutus est, nec non ad ritus & cærimonias: in
 diuersis religiosorũ domibus uario modo atq̄ rationabiliter institur-
 tas. **In** his em̄ omnibus: scripturæ peruertit intelligentiam: & uerba
 apostolica ad suum detorquet sensum, à recta illorũ sententiã lon-
 ge abhorrentẽ. **Quod** & in cæteris etiã facit scripturarũ locis: in
 præsentĩ obiectione, tertio citatis ordine, & prætendentibus decre-
 ta hominũ minime esse seruanda. **Nēpe** & illud beati Pauli dictũ
 ad **Colossenses** quod hic affertur, & uerbũ **Esaiæ**, itidẽ & Pauli
 ad **Titũ**: accipienda sunt de mandatis & doctrinis hominũ, quæ de
 doctrinæ præceptisq̄ aduersantur. quales erant **Pharisæorũ** tra-
 ditiones: diuinis mandatis contrariæ. **Non** aut̄ debent intelligi de:
 constitutionibus humanis, diuinæ legi cōcordantibus: magnamq̄
 præstantibus opem, ut mandata dei integrius & sinceriùs obser-
 uentur. **At** qui religiosorũ statuta & leges: nullam habent cum di-
 uinis præceptis diaphoniam atq̄ discordiam, quinimmo illis ma-

- gna concinnitate & harmonia cōcordant. Neq; humano tantum
 sensu adinuenta censeñi debent ea monastica vitæ instituta: sed
 spiritu sancto suggerēte ea cordibus sanctorum patrum, primum
 sancita certisq; regulis digesta, quinimmo & ex ipso euangeliō
 liquido fonte (ut prius est ostēsū) deducta. Non ergo ut huma-
 na placita, contēnenda sunt: sed ut à deo authore primatio profe-
 cta, commendanda. ¶ Cæterum non est in præsentia sine excti-
 bratione prætereundū id Lutheri uerbum: circa hunc locū, suo
 (quem nūc improbamus) libro insertū. Debemus (inquit) nos deo
 ductiles præbere: ut ipse in nobis operetur, nō nos operemur, &
 ergo relicta operū fiducia: inniti soli fidei ac fiduciæ dei. Quo qui-
 dem in uerbo subinsinuat Lutherus improbū illud dogma & scie-
 pturæ sanctæ aduersum: in bonis operibus nos debere tantū passi-
 ue (ut ita dixerim) nos ipsos habere. ut nihil in illis agamus ipsi nec
 operemur: sed deus totum in nobis operetur. ¶ Si eñ ita se res ha-
 beret: minus essemus operū illorū causæ, q̄ instrumenta artis aut
 organa naturæ suarū operationū. Quāuis eñ illa à præcipuo mo-
 ueantur agente, ut artifice aut forma substantifica: nihilo secius a-
 liquā habent agēdi rationē, & coagentia dicuntur & coefficientia:
 ob secundariā operādi uim, illis ut organis insitam. Nostra uero uo-
 luntas & anima, non solum à deo ut præcipuo moueretur authore
 ad opus bonum: sed ut toto & omnimodo authore, nobis nullo pa-
 cto concurrentibus ad illius operis efficientiā. ¶ Quod si ita esset:
 cur tale opus, nostrum diceretur: qui nihil illius ageremus? Cur itē
 deus ipse opera bona quibus mādata illius obseruarem, donaret
 præmio, & remuneraret ampla mercede cælestis gloriæ: si nihil in
 illis nostrū esset, quod ageremus? Quid in nobis (oro) coronaret
 deus, & æternæ felicitatis brauiō dignaretur: si totū esset suū quod
 in bono fit opere, & nostanq̄ truncus iners, tanq̄ lapides & saxa, lu-
 men aut calorem (quē neutiq̄ efficiunt) suscipientia: moueremur
 ad opus? ¶ Dictū est utiq; in psalmo, eū in tabernaculo dei habita-
 turū: qui ingreditur sine macula, & operat iustitiā. Et in fine eius-
 dem psalmi subiunctum. Qui facit hæc non commouebitur in æ-
 ternum. Operari autem & facere, secundum rectas grammaticæ
 leges: nonne agendi significationem, & non patiendi, fortiuntur.
 ¶ Rursum in euangelio dicit Christus. Non omnis qui dicit mihi
 domine,

domine, domine: intrabit in regnū cælorū, sed qui facit uoluntatē
 patris mei qui in cælis est: hic intrabit in regnū cælorum. **E**t legis-
 petito post enumerationem præceptorum decalogi quam recen-
 suerat: respondit **Christus**. **H**oc fac: et uiues. **F**acere autem uolū-
 tatem patris cælestis, et facere mandata legis: actiuam nimirum ra-
 tionem, non passiuam in agentibus insinuant. ¶ **E**t ut paucis agā,
 tota ueteris et noui testamenti pagina his scatet sententijs: quæ si-
 gnificant nos etiam bonorum operum authores esse et actores.
Quod si ex plurimis unam adhuc libet audire: cum dominus no-
 ster discipulis suis dixit in diuino illo sermone post cœnam extre-
 mam. **S**ine me: nihil potestis facere. nonne hanc subindicauit af-
 fertoriam. me adiutore: aliquid potestis facere? quem admodum &
 palmes in uite manens, & ab ea germinandi uim sortitus: fructum
 producit, ipsius uitis adiutorio. **P**ossumus itaq; à deo adiuti bona
 facere opera: quorum etiam simus authores & efficientes, nō qui-
 dem præcipui & primarij: cum deus sit prima eorum causa, sed se-
 cundarij & subsequentes. ¶ **Q**uare sentiendum est inconcusse et
 firmiter: diuinam in nobis gratiam & deum, præcipuam in nostris
 bonis operibus & primariam agendi uim habere. **N**ostram autē
 uoluntatem, diuino motam præsidio: etiam illorum operum cau-
 sam esse operatricem atq; instrumentariam, ut quæ moueat & ui-
 res animi intraneas & corporis membra in executionē operis. &
 hoc ipsum à deo in nobis coronari: quod eis sponte nostra coopere-
 mur. ¶ **Q**uod etiam ex hoc uno **Pauli** uerbo aperte conuincitur,
 qui cum ad **Corinthios** scribens dixisset: se plus omnibus aposto-
 lis laborasse in annūciando dei uerbo, ne sibi soli id opus bonū at-
 rogasse uideretur: cōtinuo subiunxit. **N**on autē ego: sed gratia dei
 mecum. **E**cce dei gratiam, illius indefessi laboris causam præcipu-
 am: & **Paulum** illi cooperantem, eiusdem causam effectricem se-
 cundariam. ¶ **C**onsonat eidem & illud **Esaiæ** uerbum. **D**omine
 dabis pacem nobis: omnia em̄ opera nostra, opatus es in nobis. **V**bi
 planū est, prophetam de bonis operibus facere sermonē: quando-
 quidē mala opera nequaquam operatur deus in nobis. **A**t huiusmodi
 opera appellat **Esaias** nostra: quia aliquā efficiendi rationem habea-
 mus in illis, & simus quodā modo illorū causæ efficientes. **E**riue-
 ro si nihil actiue uirtutis haberem⁹ ad ea opera, sed tantūmodo dei
 actionē

Math. 7

Lucæ. 10

IX.

Ioann. 15

X.

XI.

1. Corin. 15

XII.

Esaiæ. 26

actionem in nobis suscipere, nihil ei coëfficientes: non deo dixisset propheta: omnia opera nostra operatus es, sed, omnia opera tua operatus es nobis. Cum itaq; testetur propheta, deum omnia opera nostra esse operatum: constat profecto nos illorum operum esse etiã effectores, ob quod, merito nostra dicantur. ¶ **XIII.** Demũ & oculus ipse lumine phœbeo collustratus, & illius adminiculo colores discernēs: idem dilucide pandit. Nempe in naturali illa uisione, oculus non solũ receptat in se lumen à sole, superne sibi infusum; sed & natua uirtute perficit unã cũ lumine uisionē coloris, & ipsi cooperatur lumini. Si enim irradiatio illa solis dũtaxat oculo insulgeret, non coëfficienti uisionem: sed sopito & torpido, quemadmodum accidere solet ijs, qui apertis oculis & nullo palpebrarum uelamine adopertis, somnum capiunt: nulla tum fieret per oculũ discretio colorum aut inspectio, quod uis illa natua oculi nõ esset ad actionem uitalem excitata, sed ligata, segnis & torpens nõ aliter in se lumen suscipiens, quã speculum inanime & arte politum, imaginem, quam non discernit. Haud absimili modo anima rationalis, ad bonũ opus agendũ: & gratiam dei, ut fulgorem quendam spirituale & calorificũ, in se admittit: & adiuta illiº subsidio, cooperatur ipsi ad illius boni operis productionẽ. Quocirca nõ solum patitur ipsa: sed & agendi illius operis uim quandã obtinet. ¶ **XIII.** Postremum, **Mat. 7** in euangelio frequenter homo bonus confertur arbori bonæ: sicut & malus malæ. ut cum ait dominus noster. Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum: excidetur, & in ignem mittetur. Atqui arbor ut fructum suum proferat: non solum à terra suscipit alimentum, & à solari uirtute uim uiuificatricem & productricẽ: sed etiam genuina ui & intima formæ substantialis actione coëfficit ad ipsius fructus æditionem. Igitur & homo, tanquã spiritualis arbor plantata in horto dominico: cooperatur superne gratiæ, ad fructus bonorum operũ largiter proferendos. ¶ Sed de his hactenus. Quod autem subnectit in prædictis uerbis Lutherus, nos relicta operũ fiducia, soli dei fiducię inniti debere: supra excessum est & improbatũ, capite huius libri decimotertio.

¶ Bonorũ spiritualiũ cõmunicationẽ, inter mēbra corporis mystici fieri: & unius in alterũ distributionẽ. **Cap. XVIII.**
Sed

Ed nec illud est oscitanter pertranseundum: quod 1.
 circa hunc locum subiicit Lutherus, damnans eos
 atq; improbens, qui morituris peccatoribus comu-
 nicant opera sua bona: his uerbis. Ecce do tibi quic »
 quid boni feci in uita mea, confidentes in suis operi »
 bus: quasi possint non solum sibi, sed & alijs prodesse ad salutē. At »
 Christi solius proprium est (inquit) suis meritis & operibus iuuare »
 & saluare alios. Cæterorum opera, nullis nec sibi ipsis profunt. ga »
 stat sentētia. Iustus ex fide sua uiuet. Et paulo post. Christiani dif- » Abacuc. 2
 finitio est hæc. Credens solius Christi operibus solis, sine proprijs iu » Mat. 2
 stificari, à peccatis liberari & saluari. Christi diffinitio est, Qui sal »
 uum facit populum suum à peccatis eorum: donans illis uniuersa »
 sua merita & uniuersam iustitiam. Fides autem & opera: in re iusti »
 ficationis, extreme aduersantur. Hæc Lutherus. ¶ In quibus qui » II.
 dem uerbis: duo continentur errores pestiferi. Primus astruens ali-
 quorum bona opera non posse alijs ad salutem prodesse, nec com-
 municari: excepto Christo, cuius iustitia prodest uniuersis. Secun-
 dus uero est, solam fidem sine operibus sufficere ad uitam: nec o-
 pera nostra ad salutem nobis ipsis quicquã conducere, quinimmo
 fidē & opera in iustificatione hominis omnino repugnare. Verū
 quoniam huius secundi erroris sæpius à Luthero etiam locis alijs
 inculcati, impietas, monstrata est in uicesimo septimo capita primi
 libri, & sacris literis & rectæ rationi penitus aduersari: non est cur il-
 li confutando amplius immoremur. Sed ad priorem illum eliden-
 dum, negantem quempiam suorum bonorum participationē alijs
 posse elargiri, comunicareq; consortiū: exacueda sunt rationū tela.
 ¶ In primis siquidē perspicimus in toto naturæ opificio & singulis III.
 eius partibus: hanc bonorū in alia cōmunicationē elucere. Quip-
 pe supremo collocati culmine angelici spiritus: acceptos (ut diuin⁹
 ait Dionysius) à deo sine ullo interstitio supernos fulgore straiiciūt Dionysius.
 in eos, qui medio collocantur ordine. & hi eosdē dispartiunt in po-
 stremos. In cælestiū uero globorū regione, nō modo sol: sed & lu-
 na & astra fulgida suā claritatē diffundūt in subiectū aërem, comu-
 nicantq; oculis mortalium. Demū in hac sublunari & elementari
 mūdi parte, ignis & suū calorē & splendorē in proxima primū cor-
 pora: deinde uero in distātiora traducit. Quis igitur recte cēsuerit
 X hominē

LIBER TERTIVS.

hominē (propter quē, sensibilis hęc mūdi machinā est cōdita) hūc ingenuū naturę conatū in rebus omnibus exploratū, imitari non posse: nec quę obtinet bona spiritalia, alijs cōmunicare: Certe si id daretur; esset homo, inanimis etiā corporibus abiectior, si qua habēt: in alia cōmunicātibus. ¶ Rursum. In corpore naturali non modo caput sublimi sitū fastigio, cæteris mēbris cōmunicat influxum, uirtutē & motū: sed & cætera etiam mēbra, præfertim cor & stomachus, q̄n immo naturali q̄dā instinctu unūquodq; mēbrū alteri est p̄sidio: per sollicitā eorū que obtinet bonorū dispartitionē. Atq; corporis mystici caput, Christus est: singuli autē (ut ait apostolus) alter alterius membra. Non igitur solū Christus sua bona nobis cōmunicat: sed etiā quisq; hominum spiritalia bonorū operū diuitias alijs impartiri potest & distribuere. Alias perfectior esset mēbrorū corporaliū: q̄ spiritaliū, inter se habitudo. ¶ Præterea. Mēbra corporis mystici maxime debēt eniti ad imitationē sui capitis: in ijs quę mēbrorū cōditioni nō repugnāt, quoniā in hoc consistit summa perfectionis mēbrorū: si q̄ proxime possunt, conformātur capiti. Et hinc beatus apostolus in suis epistolis tantopere nos hortatur: ut simus imitatores Christi. Atqui caput nostrum Christus: sua bona cōmunicat benigno influxu membris suis, & huiusmodi bonorum in alios cōmunicatio: nullo pacto aduersatur mēbrorum qualitati & cōditioni. cum uideamus in fruticibus & arbustis, radicem, susceptum alimentum & humorem deriuare in ipsum truncum: & deinceps truncū quod susceperit nutrimentū dispergere in ramos, & demum ramos in frondes, flores & fructus. Ergo ad imitationē capitis: & membra corporis mystici possunt alijs sua bona cōmunicare, & ad hoc debent generoso animo eniti. ¶ In sup̄ beat⁹ Thomas Aquinas in opusculo suo de expositione symboli apostolorū, cæteris eius opusculis inserto & annexo: explicās hūc articulū, Sanctoz; cōmunionē: ait. Sicut in corpore naturali, opatio unius mēbri cedit in bonū totius corporis: ita in corpore spiritali, scilicet ecclesia. Et quia omnes fideles sunt unū corpus: bonū unius alteri cōmunicat. Nā ait apostolus ad Romanos duodecimo capite. Singuli autē, alter alterius mēbra. Vnde & inter alia credēda q̄ tradiderūt apostoli: est q; cōmunio bonorū sit in ecclesia, & hoc est quod dicitur, sanctoz; cōmunionē. Inter alia uero mēbra ecclesię, principa-

III.

Roma. 12

V.

Ephē. 5

VI.
Thomas
Aquinas.

Roma. 12

le membrum est Christus: quia est caput, quemadmodum ait Paulus ad Ephesios primo cap. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam: que est corpus ipsius. Bonum ergo Christi communicatur omnibus Christianis: sicut uirtus capitis, omnibus membris. Et hec communicatio fit per sacramenta ecclesie, in quibus operatur uirtus passionis Christi: que operatur ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum. Hec Thomas. Ex quibus uerbis perspicuum est: hunc esse articulum fidei in symbolo apostolorum inter ceteros comprehensum, quod communio bonorum spiritualium & capitis in membra, & membrorum in alia membra: est in ecclesia, qui quidem articulus explicatur hisce uerbis, sanctorum communionem. Lutherus igitur, obdurata fronte negans bona opera unius fidelis posse alii communicari: desinit ab integritate fidei, & predictum negat articulum. ¶ Ad hec. Idem probatissimus author: circa finem expositionis predicti articuli, subnectit. Sciendum est etiam, quod non solum uirtus passionis Christi communicatur nobis: sed etiam meritum uitae Christi, & quicquid boni fecerunt omnes sancti, communicatur in charitate existentibus, quia omnes unum sunt. Vnde ait psalmista. Particeps ego sum omnium timentium te. Et inde est quod qui in charitate uiuit: particeps est omnis boni quod fit in toto mundo. sed tamen specialius illi: pro quibus specialius fit aliquod bonum. Nam unus potest satisfacere pro alio: sicut patet in beneficiis, ad quae plures congregationes admittunt aliquos. Sic ergo per hanc communionem consequimur duo. unum scilicet: quod meritum Christi communicatur omnibus. Aliud: quod bonum unius communicatur alteri. Hec Thomas. Sed quomodo uir iustus erit particeps omnium timentium dominum, & custodientium mandata eius: nisi fiat bonorum unius in ceteros communicatio, & mutua quaedam atque reciproca bonorum operum inter fideles participatio? Ex ipsius igitur psalmographi sententia: etiam astruitur haec bonorum unius in alterum communicatio. ¶ Amplius. Complura sacrarum etiam literarum exempla: testificantur hanc bonorum communicationem. Siquidem benedixit dominus ipsi Laban ad introitum Iacob: in bonorum temporalium multiplicationem. Benedixit item dominus domui Aegyptii: propter Ioseph uentum illi in seruum. Et cum arca dei tres menses maneret in domo Obadom: benedixit dominus domui hospitis ipsius arcae. Quid ergo faciet arca uiua & animata: anima scilicet uiri iusti: nonne maiora bona

Ephes. 1

VII.

Psal. 118.

VIII.

Gene. 39
Gene. 39
2. Regu. 6

X 2 scilicet

LIBER TERTIVS.

3. Regū. 17 scilicet spiritalia: in alium transfundere poterit: Helias itidem propheta, uiduæ Sareptanæ susceptus hospitio: farinam eius multiplicauit & oleum, insuper & filium ipsius mortuū suscitauit. Et Heli feus propheta, mulieris Sunamitidis domo receptus: & filiū illi impetrauit cum ante fuisset sterilis, & deinde illū extinctū reuocauit ad uitā. Si hæc beneficia tēporalia cōmunicarūt sancti patres alijs, cum quibus diuersabantur: nonne longe amplius spiritalia ipsdem gratiarū dona (ubi nullus erat obex) impartiuērunt? Demū factissima uirgo Maria iam dei filio pro nobis in carnato oppignerta, cū uisitauit Elizabeth: nonne merito suo id obtinuit atq; præsentia, ut exuberantia gratiæ (qua erat refertissima) transfunderetur in sanctā cognatā suā, et in filiū ei⁹ utero adhuc materno clausum: ut ad primā salutationis eius uocē, & repleta fuerit spiritu sancto Elizabeth: & exultauerit in gaudio infans in utero eius. Sed quid hoc aliud fuit: q̄ bonorū deiparæ uirginis in alios propagatio atq; deriuatio? ¶ Occurrent facile cuius & alia q̄ plurima exempla in sacris conscripta literis: quæ huius rei fidē faciant, cōmunionē scilicet bonorū unius in alios esse. ut de Abraā, Moyses, Dauid & cæteris: promptū esset ostendere. Cur em̄ dixisset dominus ad Isaac, se benedicturū illi & multiplicaturū semen illius propter Abraæ obedientiā & iustitiā: nisi fuisset bonorum operū Abraæ patris in Isaac filiū cōmunicatio? Cur etiam Ezechiaē regi Iuda denunciasset deus per Esaiam prophetā: se protecturū urbē Hierusalem, propter Dauid seruū suum: nonne cōmemoratio illa priscorum patrū: designat nobis eorū merita posteris profuisse, & impetrasse à deo bñficia? Cur etiam in oratione sua Moyses orans pro populo Israëlitico uituli cōflatis adoratiōe cōtaminato, & Azarias in fornace Babylonica, recēsuissent antiquorū patrū Abraā, Isaac & Iacob noīa: nisi ut iustitiæ illorū cōtēplatione, deus posteritati eorū bñficeret? Cumq; Moyses toti populo impetrasset criminis illius ueniā: nōne qd̄ in se erat bonū, alijs (quos syncero dilexit amore) impartiuit? Similiter beatus Paulus cū ducētas & septuaginta ex animas sibi à dño donatas seruauit incolumes ab impendente naufragio: nōne cōmunicabilitē bonorū in alios fieri posse oñdit? Obmutescat igit̄ Lutherus: tot exēploꝝ testimonio cōuictus. ¶ Demū, si nō pōt fieri bonorū spūaliū unius in aliū cōmunicatio, ut contendit

tendit **Lutherus**: non esset igitur unquam pro alijs uiuentibus facienda oratio, neque offerendum altaris sacrificium, aliud uel pius opus exercendum. quod bona uiuentium opera: nihil salutis aut fructus spiritualis possent alijs etiam uiuentibus conferre. Quinimmo & eodem deueniret insania, quod bona sanctorum opera, cum uita hic ageretur, facta: non potuerint alijs prodesse. & demum, quod orationes sanctorum in caelis cum Christo regnantium: uiuentibus suffragari non possint, ex quo consequens esset, nec ipsos orare pro nobis: neque a nobis orandos neque honorandos esse, quod extremae impietatis & amentiae est astruere: ut a nobis in opusculo bipartito de ueneratione sanctorum, est monstratum. Deinde & in id incidemus incommodum, si inficiari uoluerimus bonorum unius in alios comunicabilitate: quod suffragia uiuentium non prosint defunctis, loco purgatorio detentis. & proinde non esse pro illis orandum: aut pius aliquid opus agendum, quod praecedentis libri ca. uicesimo septimo, diffuse est reprobatum. Ecce triplicem impietatis hydrum: uiuentes pro uiuentibus orare non posse; sanctorum suffragia non prodesse uiuis, & uiuentium suffragia non prodesse mortuis, ex terra illa lacuna, immo tristissima consurgente: quod non possint unius bona opera, alijs communicari. Si quis ergo tutus esse uelit ab huius tricorporis hydrae pestifero afflatu: admittat cum sancta ecclesia, bonorum unius in alium communicationem. ¶ Postremum. Non minoris est efficaciae bonum opus, ut in alium quam autorem suum diffundat: quam malum, ut etiam alijs quam ei qui admiserit illud, officiat. Est enim bonum, in affirmatione, & potentia: ut lux, uita & calor. Malum uero, in negatione & priuatione: ut tenebrae, mors & horridum frigus. Atqui malum ab aliquo perpetratum: transfunditur etiam in alios, quantum ad nocendi perniciem & detrimentum. quemadmodum primorum parentum transgressio, in tota posteritate eorum est traducta: & unius delicto (ut ait apostolus) peccatorum constituti sunt multi. Et in Exodo legit dominus dixisse ad Moysen. Ego sum dominus deus tuus, fortis, zelotes: uisitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me. Multo igitur amplius & bona unius opera comunicari possunt alijs atque distribui: quantum ad profectum, ut per unius iustitiam, iusti constituentur multi. ¶ Postremum. contra Viclefium haeticum, negantem hanc meritum unius in alios communicationem (quam in hac impietate, ut & in alijs copulsculis, hic consecrat **Lutherus**) agens honorandus pater

XI.

Gene. 3

Roma. 5

Exodi. 20

XII.

LIBER TERTIVS

Thomas Walden. **Thomas Walden**, in suo libro de sacramentalibus cap. nonagesimo tertio & duobus proxime sequentibus: multipliciter ostendit, ex ueteris & noui testamenti scriptura deduci hanc meritorum communicationem. Christum item & apostolos, sanctosque patres posteris natos seculis, eandem alijs impartisse: quinimmo & ethnicos illam sibi concedi petiuisse. In reliquis uero eiusdem tituli decimi capitibus (quae usque ad centesimum quartum protendunt) obiectiones uidefi contra hanc meritoque participationem uibratas: ualide retundit.

¶ Tres uirtutes circa quas uota monastica uersantur, non solum libere seruari posse: sed etiam uoto promitti, exemplo sanctorum patrum, doceri; ut uoueantur, & promissa exigi. **Cap. XIX.**

I. »

» **Octaua Lutheri obiectio.** Paupertas, obedientia, & castitas, perpetuo quidem seruari potest: uoueri autem, doceri & exigi non potest. quia in seruando manet libertas euangelica: in docendo uero, uouendo, & exigendo, non manet. Ideo sancti qui ea seruauerunt: libere seruauerunt, seruaturi etiam, si nec uouissent nec docti nec exati fuissent. Quinimmo beatus Antonius hoc carimoniale monachorum genus prorsus ignorauit. libere celebs uixit: & libere etiam incoluit iuxta formam euangelij. Posterius uero eius, libertatem ipsius in necessitate uerterunt: & seruitutem ex illi fecerunt instituto, & solam Antonianam regulam speciem secuti sunt. Ita in principio cum monachi sponte ac libere continerent, obedirent ac pauperes uiuerent: postea transit illa obseruatio in preceptum. Nec ullus fuit Pannutius qui illis resisteret: sicut ipse legitur in concilio Niceno obstitisse caelibatui clericis imponendo. Non igitur probandum est id uoti genus: quod hac tempestate in monasterijs obseruatur. **Hac Lutherus.**

II. ¶ **Responsio.** In assumpta primo loco propositione: prima pars penitus repugnat secundae, & aduersatur. Si enim unaqueque illarum trium uirtutum seruari potest: consequens est quamque earum & bonam esse, & animam salutare. Et cum nulla earum sit ad salutem simpliciter necessaria, nec a deo precepta: constat earum quamlibet esse debitam uoti materiam, & ergo uoueri posse. Quod si quaeque ipsarum recte uoueri potest: cur non poterunt doceri homines, ut uoto se astringant ad cuiusque illarum obseruationem: cum huiusmodi doctrina, sana sit & recta, animaeque saluti conducens: suffulta (ut late est prius ostensum) uarijs scripturae testimonijs.

monij, & sanctorum patrum exemplis. Rursum si tres illae uirtutes uo-
 ueri possunt. cur non potest earum uotum exigi ab ijs qui monasticae
 uitae subeunt professionem? quoniam nihil tunc ab eis exigitur: nisi il-
 lud cui id uitae genus rationabiliter innititur, ubi uero se constrin-
 xerit uoto religiosi: manifestum est illorum uotum integram per solutionem
 (ut quae iam sit de praecipito) posse ab illis legitime exigi. Quocirca
 ex eo quod admittit Lutherus, eas tres uirtutes seruari posse, cum non
 sint de eorum numero quae deus nobis agenda praecipit: protinus re-
 cte conficias easdem & uoueri posse, & doceri quod uoueant, & earum
 uota etiam exigi posse. Neque admittendum est, sanctos patres qui uo-
 ta a se facta seruarunt, ea ipsa (postquam aedita fuere) seruasse libere,
 ut intelligit Lutherus: ea scilicet libertate, quod licuerit postea illos ab
 huiusmodi uotum obseruatione sine noxa desciscere atque discedere,
 quandoquidem resiliatio a proposito et reditus ad seculum post uoti aedi-
 tionem: manifeste repugnat conditioni propriaeque rationi ipsius uoti,
 quod in perpetuum tempus totumque reliquum uitae curriculum fieri
 in monasterijs debet: ex primaria ipsorum institutione. ¶ Quod uero
 deinde adducit Lutherus in hac obiectione de sancto Antonio ere-
 mita celebratissimo: omnino commentitium est, & ab ipso sine autho-
 ritate & exemplo gratis confictum in suae improbae assertiois appro-
 bationem. Quae enim pro se adducet auctor illud attestantem de bea-
 to Antonio, aut quouis alio eremita illustris sanctimoniae: quod libere
 caelebs uixit, secundum eam quam praetendit intelligentiam, & quod libere
 eremum incoluit: ea quidem libertate: quod ex eo uitae genere impune
 & sine noxa potuerit, posita ueste eremitica, ad secularem redire ui-
 tam. Certe de sancto Antonio memoriae proditum reliquit Athana-
 sius episcopus Alexandrinus, quod usque ad centesimum & quintum suae
 aetatis annum (qui & postremus uitae eius fuit) perstitit immo-
 bilis & constans in eremitica professione: quam ab ipsa adolescentia (ut
 pote circiter annum aetatis suae uicesimum) inchoauerat. Neque de ipso
 scribit idem auctor aut alius quisquam: quod inceptum semel id uitae genus
 deseruerit. quod tamen ostendere oporteret ad faciendam fidem: quod
 libere eremum incoluerit & caelibatum itidem libere, id est sine uoto, ob-
 seruauerit. Quinimmo uel unum exhibeat nobis Lutherus anacho-
 ritam: qui post inchoatam uitae eremiticae professionem, ad seculum redie-
 rit sine nota apostasiae, sine ignominia & culpa. & tunc illi credemus,
 astruenti.

III.

Athanasius
 in uita san-
 cti Antonij

LIBER TERTIVS

altruenti primos illos eremitas libere in cælibatu uictitasse, & libere solitudinē incoluisse: cum facultate scilicet redeundi citra ullam reprehensionem aut notā ad secularem habitum, quādo eis placitum fuisset. Sed credimus ipsum desudare multum debere: ad assig-
 III. gnandū illū unum, qualē ab eo exquirimus, eremitam. ¶ Nec minus falsum est, quod in hac subnectit obiectione **Lutherus**: monachos scilicet in principio, libere (id est, citra uotū: & cū facultate retrocedendi ad seculū) continētiam, obediētiam & paupertatē obseruasse. quandoquidē à principio nascentis ecclesiæ, qui monasticā profitebantur uitam: se uoto semper astrinxisse leguntur ad persistendū perpetuo, in eo uitæ genere, quod abrenūciātes seculo amplectebantur. Enimvero in secundo p̄sentis libri capite, latius est monstratū: uouendi morem & usum, in exordio legis euangelicæ fuisse, exemplo apostolorum & eorum qui regulā uiuendi apostolicam, post sancti spiritus missionem institutam, tenuerūt. Quod tamen ut firmitus habeatur & certius: adhuc amplius hoc in loco cōprobare studebimus. In primus ad **Timotheū** scribens apostolus ait, **Adolescētiōres autē uiduas deuota.** Cū enim luxuriatæ fuerint, in **Christo** nubere uolunt; habentes damnationē, quia primā fidē irritam fecerunt. **Vbi** primā fidem uocat **Paulus**, uotum castitatis: quod orbatæ primis maritis, fecerunt, pollicitæ deo, se permansuras deinceps in uiduali castitate. Sic enim **Hieronimus**: hunc apostoli locum exponit. **Habentes damnationem**: quia primā fidē irritam fecerunt. **Quæ** se uiduas (inquit) promiserant permansuras.
Athanasius Hæc regula, non solum in uiduis: sed & in uirginibus continentibus, quæ primā fidem irritam fecerunt, intelligenda est. **Athanasius** etiam, idem explicans uerbum **Pauli**: ait, **Fidem**: conuenta dicit & pactiones, **Hæc** nāq; inanes reddidere conuentiones: quas cum **Christo** pepigerant, quocitca & damnationē adipiscuntur. **Hæc** ille. **Quæ** autem conuenta sunt & pactiones, quas cum deo faciunt homines: nisi promissiones & uota rei alicuius agendæ; **Augustinus** quoq; in expositiōe psalmi septuagesimi quinti, pertractas hoc prophetæ dictum, **Vouete & reddite.** eadem apostoli ad **Timotheum** uerba de uiduis adolescentioribus, in eandem exponit sententiam, dicens. **Quid** autem ait apostolus de quibusdam: quæ uouerunt & non reddiderūt; habētes (inquit) damnationē: quia primam

nam fidem irritā fecerūt. Quid est, primā fidem irritam fecerunt? Vouerunt: & non reddiderunt. Et in libro ad Pollentiū: eandē dīctorum apostoli uerborū exprimit intelligentiam Augustinus, cū ait. Vnde apostolus de quibusdam quæ cōtinentiā uouent, & postea nubere uolunt: quod eis anteq̄ uouissent, utiq̄ licebat. habentes (inquit) damnationē: quoniam primā fidem irritam fecerunt. Hæc ibi. Constat itaq̄ multiplici sanctorum patrum testimonio: in prædictis apostoli uerbis, per primā fidē, intelligi debere uotum castitatis: à uidiuis, maritali uinculo solutis, factū. Ex quo protinus est consequens: q̄ tēpore nascentis adhuc ecclesiæ, in frequētī uersabatur usu & erat uotū seruandę castitatis, quod præsertim hic astruitur. ¶ Præterea, beatus Hieronymus in libro scriptorum illustriū de Philone loquens: ait. Philo Iudæus natione Alexandrinus de genere sacerdotū, idcirco à nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur: quia librū de prima Marci euangelistæ apud Alexādrīā scribens ecclesia, in nostrorū laude uersatus est. non solū eos ibi: sed in multis quoq̄ prouincijs esse memorans, & habitacula eorū dicēs monasteria. Ex quo apparet, talem primum Christo credentiū fuisse ecclesiam: quales nunc monachi esse nituntur & cupiūt, ut nihil cuiusquā propriū sit: nullus inter eos diues, nullus pauper. patrimonija egentibus diuiduntur: oratiōi uacatur & psalmis, doctrinæ quoq̄ & continētia, quales & Lucas refert: primū Hierosolymæ fuisse credentes. Hæc ille. Atqui sub apostolis primi credentes cū subdiderūt se illi disciplinæ regulari: uoto se obstrinxerūt ad cōmunitatem uitæ seruādā, quemadmodū in tertio huius libri capite ostēsū ē de Anania. Ergo & i ecclesia Alexādrina à beato Marco instituta ad imitationem ecclesiæ Hierosolymitanæ: etiam fiebant uota. Illius autem ecclesiæ cultores et alumni, erant monachi: & eorum habitacula, à Philone nominantur monasteria. Igitur in principio monachi deuinxerunt se uotorum sacramento: quemadmodum & hac tempestate, contra Lutheri assertionē. ¶ Rursum in historia passionis sancti Matthæi apostoli & euangelistæ: narratur Iphigenia filia regis Aethiopum Eglippi, ad Christum cū toto suo populo per apostoli prædicationē cōuersa, suam uirginitatē dedicasse deo in professione cœnobitica: sacrumq̄ uelamen à sancto Matthæo accepisse, præpositaq̄ fuisse sancto cœtui multarum uirginū

Idem

1. Timo. 5.

V.
Hieronymus
Philo

Actu. 4

VI.
Sanctus
Matthæus.

Y uirginū

LIBER TERTIVS

Hirtacus uirginum: idem seruadæ cōtinentiæ propositū ample xatū. Quam cum **Hirtacus**, **Eglippo** in regno **Aethiopiæ** suffectus, uellet uxorem ducere: sollicitaretq; apostolū ut id ipsum persuaderet **Iphigeniæ**, respondit beatus **Matthæus**, iniquam esse illā petitionē, neq; eam rem ullo pacto tentandā: q; ipsa uirgo, iā regis cælestis esset electa sponsa, & sancto uelamine deo cōsecrata. quare ad terrenas nuptias nequaquā recidere, & reuerti posset unq;. Quod respōsum egre ferens **Hirtacus**, & totus infrendēs: misit paulo post armatos satellites, qui sanctū dei apostolū obruncarēt, & ita glorioso coronatus est martyrio beat^o euāgelista. Sed quid ad hæc dicit **Luther^o**: nōne ea ipsa manifeste cōprobāt, circa primitiuæ ecclesiæ tēpus fuisse uotorum usum: neq; liberā tum fuisse cōtinentiæ p̄fessionem,

VII. Augustinus. cū facultate relabēdi ad nuptias? ¶ Insuper beatus **Augustinus** post susceptū à sancto **Ambrosio** baptismā reuersus in **Africā**: collectis aliquot fratribus mundi cōtemptoribus, cœpit uiuere secundū regulā sub sanctis apostolis constitutā, ut supra etiā est dictū, qui & uorum ædiderunt de seruanda obedientiā, paupertate, & castimonia. quemadmodū attestat ipse **Augustin^o** in sermone quadragesimo ad fratres in eremo. Vbi postquā exemplū obedientiæ ipsius

Gene. 22. **Abraæ** proposuit: exhortando subiungit. Attendite uos filij obedientiæ: qui uotum fecistis & professionē. Vade o tu frater: & fac similiter. Ex quibus uerbis id recte colligitur, nō modo **Augustini** tempore religiosos, mundi conculcatores, uota fecisse: sed & eos, q; sub regula apostolorum in ipsius ecclesiæ initio uixerūt. cum ad illius regulæ exemplū & formā: beatus **Augustinus** suam & suorū uitam uotis obligatam instituerit. Vnde perspicuū euadit, magno opere commendandā esse uotorum æditionē, cū discretione & maturitate factā: ut quæ à principio nascentis ecclesiæ fuerit in usu, & continue deinceps obseruata sit. ¶ Nō itaque opus fuit aliquo **Pannutio**, qui reclamaret obseruationi obedientiæ, paupertatis & castitatis, per uotum in religiosis faciendæ: post liberam anteriore tēpore, & sine uoto (ut ait **Lutherus**) illarum uirtutum obseruationem. quoniam ab ipsius ecclesiæ exordio semper obligatoria & per uotum fuit in monasterijs huiusmodi obseruantia: & nunq; libera. Continētia uero sacerdotū (quæ ne imponeretur clericis lege obligatoria, in cōcilio **Niceno**: restituisse traditur **Pannutius**, qui ea tēpore.

pestate floruit) neq; in ecclesie principio neq; ante illius concilij tēpora legitur fuisse stabiliter (ut nūc) indicta ordini sacerdotali. Nēpe ut in decretis, distinctiōe tricesima, cap. Nicena synodus. refert eorū collector, cū patres illius synodi legem ferre uellēt. q; sacerdotes, diaconi & subdiaconi abstinerent deinceps à consortio & usu uxorū, quas ante consecrationem duxerant: refragatus est illi legi tunc constituendæ Pannutius cōfessor, dissuasitq; eam obligationem tum clericis imponi debere. Cuius quidē sententiā probauit ipsa synodus: & nihil super ea re in illo cōfessu sanciuit ac definiuit eo tempore. Quare non cōsimile est iudiciū quantum ad hoc, de cælibatu sacerdotū & uotis monasticis. ¶ Quo fit ut execrabilis cēseri debeat & minime toleranda Lutheri circa hūc sui libri locum impietas: qui uotū sanctorū circa monasticam obseruationē, & qd in huiusmodi professione egiderūt, stultū uocat, eosdemq; sanctos errore lapsos: modum uouendi aliorū probasse dicit, ob feruorē tamen spiritus & fidē: ipsos à deo illius errati ueniam esse cōsecutos. Quid enim aliud hæc impia sonant uerba: nisi interiorē afflatum à spiritu sapientiæ & ueritatis factū, ad deuotū se deo per arctitudinis claustralis susceptionē, esse stultitiā & errorē? Et ita ab ipso sapientiæ spiritu, stultitia suggereretur cordibus hominū: & à spiritu ueritatis, error. ¶ Nec minus detestanda est ea improbitas: qua sanctissimum patrem Franciscum, uerum mundi contemptorem & singularem paupertatis amatorē, aberrasse à recta uia ut hominem dicit, in condenda sua regula pro instituendo ordine fratrum minorum, quod eam uocauerit euangelium, tum (inquit) q; euāgelium omnibus commune; ad suos fratres uisus sit contrahere, quasi soli illi essent Christiani. tum q; in euangelio contenta (ait) uouerunt omnes in baptismo: & ergo illa non debere iterū uoueri in sua regula. tum deniq; q; suos ad cælibatū astrinxit & abstinentiā à cōtractanda pecuniā: quæ non continentur in euangelio. Nēpe sanctus ille pater nequaquā suā regulam legitur uocasse euāgelium: ut ipsi impingit Lutherus, sed in illius frontispicio & primo in limine ita profatur. Regula & uita fratrum minorum: hæc est. Domini nostri Iesu Christi sanctum euāgelium obseruare. Id est, secundū formā in euāgelio expressam, & à dño nostro apostolis ad prædicandum missis præscriptam: uitam suam instituere. Planum est

Pannutius
confessor

VIII.

Sanctus
Franciscus.

LIBER TERTIVS.

Lucæ. 9 aut, ad eam normā euāgelicā qua prohibent̄ portari sacculus & pe-
Marci. 6 ra in uia, calceamēta in pedibus, & in zonis pecunia, ab ijs qui euā-
 gelizant uerbū dei: nō oēs astringi Christianos. Dictū etiā est su-
 pra, capite huius libri duodecimo, in baptismo nulla fieri uota: neq̄
 quenq̄ tum se uoto alligare ad ea seruanda quæ in euangelio con-
 tinent̄. Vnde nec beatus Franciscus suæ regulæ professores uoto
 constrinxit ad obseruationem eorū, omniū quæ in euangelio con-
 tinent̄ (quippe dei præcepta ibidē cōprehensā: non cadūt sub uo-
 to) sed dūtaxat ad obedientiæ paupertatis & castitatis integrā cu-
 stodiā: quæ in euāgelio non præcipiuntur, sed tantūmodo consu-
 luntur. Quo quidē in facto, nequaq̄ solis suis fratribus Christiano-
 rū nomē uendicauit: sed omnibus fidelibus cōmune (ut sem̄ p̄ fuit)
 illud dimisit. Deniq; id nequaq̄ uero cohæret: celi batū in euāgelio
Math. 19 non contineri. cū aperte insinuetur à domino, per eunuchos: qui
 se castrant propter regnū dei. Falsum est illud nihilo minus, quod
Math. 10 adiungit Lutherus: abstinentiam à contrectanda pecunia non cō-
 tineri in euangelico codice. Designatur enim eo domini nostri uer-
 bo: quo prohibentur discipuli eius ad prædicandū euāgelii ituri,
 portare pecuniam in zonis suis. Et q̄uis id ipsum aperte non expli-
 caretur in tota euāgelij pagina: haud tamē aduersatur alicui loco
 euangelico, immo q̄ proxime cū euangelio conspirat. quoniā suc-
 cidit cupiditatis materiam: & ad omnimodā rerum temporalium
 abrenunciationem (quam commendat euangelium) inducit. Sed
Innocentius quid opus est huic negotio defendendæ beati Francisci regulæ à ca-
tertius. lumnia Lutherana: hic diutius insistere: cum illa ab Innocentio
 tertio, apostolicæ sedis præside, diuina (ut id ageret) reuelatiōe ad-
 monito, fuerit superstitē adhuc beato Francisco approbata. quem
 admodum præclare refert sanctus Bonauētura: in opusculo de ui-
 ta beati patris Francisci conscripto. Hæc sane approbatio, suffici-
 ens est munimentū cōtra omnes Lutheri cauillos & obtrecciōes:
 quibus in sanctum dei uirū oblatrat, ut post hac obstruat os loquē-
 tū iniqua. Ad hæc, eadē regula ab Honorio tertio, proximo Inno-
 centij in summo pontificatu successore fuit confirmata: & à Gre-
 gorio nono deinceps declarata. Deinde à sancto Bonauētura, eadē
 particulatim à capite ad calcē usq; explicata est: in uno opusculo
 tuorū, quod inscribitur, declaratio super regulā minorū. Et demū
 nostra

nostra ætate ab insigni & præclaræ eruditiois uiro Gaspare Sa-
 ro: Franciscanæ professionis alūno, eadē egregie est defensa in cal-
 ce luculenti sui opis, qd̄ inscripsit de uita Christiana, & monastici insti-
 tuti ad eā optima quadratura. ¶ Demū nec beato patri Bernardo
 Cisterciensis ordinis clarissimo splēdori, parci Lutherana impie-
 tas: circa hūc libri sui de uotis monasticis locū. quē dicit, sub uoto,
 sed sine uoto & nō secundū uota uitā duxisse. perinde atq; aposto-
 lus Paulus (inquit) sub lege sed sine lege uixit. Immo neq; Bernar-
 dus (ait) uotū suū per omnia seruauit, citra tamē peccatū: quādo in
 causis papalibus relicto monasterio perambulabat terras, quod de
 us uoluit: ne institutū uotorū apud se ratū habere crederet. Hæc
 Lutherus. In quibus id primū occurrit absurdū: q̄ perhibet beatū
 Bernardū sine uoto in domo cœnobitica uixisse. quē utiq; cōstat
 in suis diuersis operibus præsertim in libro de præcepto & dispen-
 satione: palam edocuisse arctam uotorum integre obseruandorū
 obligationē. Quinimmo secū pugnāt Lutherus, cum subnectit e-
 undē sanctū patrem non per omnia uotum suum seruasse: innuēs
 his uerbis, ipsum ædidisse uotū: quod ante negarat. Neq; similitu-
 do illa de Paulo apostolo, q̄ sub lege sed sine lege uixerit: proposi-
 to Lutheri confirmando quicq; confert. Nempe lex Moysi tem-
 pore prædicationis beati Pauli declinauit ad occasum: quam tamē
 interdum Paulus ut aliorum consuleret salutē, etiam sine noxa ser-
 uauit. At non ita uotorum obseruatio tempore beati Bernardi fe-
 rebatur ad uesperam: sed in meridiano fuit suo splendore, neq; in-
 terea suum amisit uigorem. Sed nec minus illud est impium, q̄ in
 uerbis supra dictis Lutherus impingit sancto uiro Bernardo uoto-
 rum trāsgressionē: quando ob causas summorū pontificum coge-
 batur diuersas peragrarē regiones, relicto suo monasterio. Sane in-
 uitus propemodum & trepidus suscepit sanctus ille pater negociū
 illud sedandi schismatis: quod inter Innocentium secundū & Pe-
 trum Leonis excitatū grassabatur in ecclesia dei. neq; ullis peper-
 cit laboribus: ut discussa ueritate redderetur tranquillitas pax &
 unio ecclesiastico statui. Cūq; peracta diligenti indagine electiois
 factæ à patribus supremis, ad quos eligendi summi pontificis spe-
 rat officium: cōperisset Innocentiū canonicē electū esse, & uerū in
 ecclesia Chri uicariū: accessit reges & principes terræ, petiuit Ger-
 maniam,

IX.
 Beatus
 Bernardus.

Pro sancto
 Bernardo
 apologia.

Innocentius
 secundus.

maniam, Angliam, Italiam, pererravit & Galliã: ut induceret oēs ad obedientiã Innocentio præstandã, tanq̃ uero sedis apostolicæ moderatori. & tam arduã prouinciã adeo feliciter expleuit: ut demũ redierit concordia & unitas ecclesiastica. Verũ hic percontandum est à **Luthero**: cur in istis & alijs sancti uiri profectiõibus & expeditionibus pro ecclesiæ catholicæ utilitate, nõ potuerunt ab eo uota monastica seruari: aut cur integre non fuerunt ab eodem seruata, haud minus q̃ si monasterij tectis fuisset conclusus? Nonne sine uotorum monasticorũ iactura potest suscipi profectio à religiosis extra septa monasterij: potissimũ ea quæ fit suorũ patrũ & præpositorũ iussu? An in tali uitarũ peragratiõne ob legitimã causam facta, labefactatur obedientia? cũ ea fieri non soleat nec debeat: sine patris monastici consensu. Vel utrũ paupertas illic læditur: ubi aut communibus monasterij impẽs comparatur uiaticũ, aut eleemosynis? Sed neq; castitas ibidẽ periclitatur apud eos, qui tectis monasterij conclusi: semper caste uixerunt. Certe non minus in bonisq̃ malis hominibus: uerum est illud uerbũ Horatianum. Cælum non animum mutant: qui trans mare currunt.

¶ Vota monastica nequaquã diuinis repugnare p̃ceptis: neq; officijs charitatis, quæ proximis debemus **Cap. XX.**

- I. **ona** Lutheri obiectio. Monachalis professionis institutum repugnat dei præceptis: & illi in primis, q̃ debemus Christi nomen uenerari & in eo salutem sperare. Quoniam religiosi extincto propemodum & abiecto Christi nomine: suum erigunt. Non em̃ Christiani amplius nec filij dei: sed **Benedictini**, **Dominicani**, **Franciscani**, **Augustiniani** que dicuntur. Hos ut suos patres præ Christo iactant. Neq; hoc nomine salui & iusti fieri præsumunt, q̃ baptizati, q̃ Christiani sunt: sed hoc solo, q̃ sui ordinis nomẽ habent. Ideo in suo nomine confidunt, in hoc gloriantur: quasi baptisus & fides iam olim uelut naufragio perierint. Non ergo assumunt & inuocant nomen domini, nisi in uanum: sed nomen suũ, quod per opera erexerunt. Quare damnanda est profus hæc uitæ cõditio. Hæc **Lutherus**. ¶ **R**esponso. In hoc cauillo plus est contumeliarum et calumniæ: q̃ solidæ rationis. Ideo paucisei satisfaciendum est, hæc religiosorum denominationes à primarijs ordinum
- II.

num monasticorum patribus desumptas: nequaquam abijcere Christi nomen, aut Christiani nominis professionem, apud ueros & integros cenobitas: sed eas omnes in lege & fide Christi ut solida & unica petra fundari. Non enim diuersae appellationes quae post susceptum fidei in baptismo signaculum ob aliquam rationabilem causam nobis adueniunt: distrahunt aut dissecant Christi nomen, uel nos ab illo diuellunt, sed sub illo primo nomine constituuntur omnes: & in illo conueniunt. Alioqui dirimerentur à Christo fideles: ob diuersam regionum à quibus oriundi sunt, aut familiarum denominationem. quod hi Galli sunt, illi Itali: alij Germani, alij Hispani, apud quos tamen omnes unus colitur Christus. Aut diuerentur ab uno salutis nostrae authore Christo: qui in republica civili uarias sortirentur administrationum publicarum appellationes: quod hi reges dicantur & principes, illi duces; alij praefecti & praetores, alij uero senatores & iudices, aut quoniam in uita priuata ab artibus quas exercent laici: diuersis nuncupantur nominibus. hi agricolae, illi aedificatores: alij factores, alij sutores. Consimili denique ratione extinguere nomen Christi in se dicerentur: qui gradu ecclesiasticorum diuersas haberent appellationes, dicerenturque hi diaconi, illi subdiaconi: alij sacerdotes, alij uero pontifices, in quarum tamen denominationum singulis; honoratur & comprehenditur Christus, non secluditur neque diuiditur. Et certe quemadmodum ecclesia Christi sponsa, adornatur miro decore: suorum ordinum circumamicta uarietatibus, ad unum semper Christum respicientibus, ita & religio monastica effulget singulari splendore, multifida suorum ordinum & regularum circumdata uarietate: quae tamen omnis, in Christum unicum scopum & supremum culmen reuocatur. Ad hanc autem multiplicem regularum uarietatem, ad unum finem tendentium explicandam: diuersae huiusmodi denominationes à primis patribus sumptae uersantur in usu.

¶ Quocirca non sunt probrosi & contumeliosi nominibus appellandae, sanctae institutiones monasticae. ut faciunt nonnulli: cum eas, sectas uocitant, ad inuentionesque humanas, aut humana placita. cum etiam easdem dicunt factiones & dissectiones: haud procul à Lutheri uerbis distantes, qui monasticum institutum dicit esse seditiosum aduersum Christum, & Choreticum, à Chore factioso: cum.

III.

Contra ebli-
trantes in ui-
tam monasti-
cam.

Numeri. 10.

cum.

LIBER TERTIVS

cum **Dathan** & **Abiton** absorpto à terra. His etenim ignominio-
 sis & cōuitiorum plenis nūcupationibus, illi qui scriptis aut uerbo
 oblatrant in seruos dei: & sanctos in honorāt patres, qui primi mo-
 nachalium regularum iecerunt fundamēta. & spiritū sanctū (q̄ pa-
 cis est deus non dissensionis) graui afficiūt probro: cuius instinctu
 & directione, primū ordines illi cōstituti sunt, & hactenus incolu-
 mes perstiterūt. ¶ **Cæterū** si qui religiosorum, occasione suoz or-
 dinū schismata suscitāt: dicentes. Ego sum **Benedicti**, ego sum **Au-**
 gustini, aut **Bernardi**. more eorum quos beatus **Paulus** reprehen-
 dit: iactitātes. Ego sum **Cephæ**, ego **Pauli**, ego uero **Apollo**. Si hu-
 mano item affectu ita ferātur pleriq; in suam institutionē singula-
 riter extollēdā: ut cæteras omnes parui faciāt monasticas obserua-
 tiones, aut habeāt cōtemptui. Si deniq; sui ordinis statuta curent
 aliqui maiore distictione seruāda q̄ dei præcepta, & diuina māda
 ta suis post habeant decretis & traditiōibus: hæc omnia & consimi-
 lia id genus mala, non ex ipsa regulari monastica uitæ constitutio-
 ne (quæ recta est & sancta) proficiſcuntur: sed ex prolapsiōe ab ea,
 & particulari hominū obliquitate, quæ nequaq; ipsi professioni
 monachicæ uenit imputāda. Enim uero si dānate pergamus quod
 piam uiuendi genus, ob id ipsum, quod in eo pleriq; degunt aber-
 rantes ab illius rectitudine: nullus certe esset hominū status, nec ci-
 uilis nec ecclesiasticus, nec connubialis nec sacerdotalis: qui non ea-
 dem damnaretur ratione. cum nullus assignari possit uitæ gradus
 & conditio: in qua non inueniantur aliqui exorbitantes ab illius in-
 tēgritate. Nihilō secius ipse uiuendi modus: suapte natura & bon⁹
 est & rectus. Non enim quid faciant homines, sed quid facere de-
 beant secundum suam uocationem, spectādū est: si uolumus rectū
 de ipso uiuendi genere, quale sit, ferre iudiciū. ¶ **Porrd** hoc in loco
 operæ precii fuerit audire uerba beati **Augustini**: quibus huius-
 modi argutia (qua sæpius utitur **Lutherus**: ad monasticas impro-
 bationem) penitus retūdatur. Verba inquam, in explanatiōe psal-
 mi nonagesimi noni: ab eodē sic digesta. **Nemo** uos fallat. Si non
 uultis falli & uultis amare fratres: scitote omnē professionē in eccle-
 sia habere fictos. Nō dixi omnē hominē esse fictū: sed omnē pro-
 fessionē habere fictas personas. **Sunt Christiani mali**: sed sunt & bo-
 ni, **Quasi** plures malos uides, quia paleæ sunt: nec te ad grana ueni-
 re

i. Corin. i

III.
Augustinus.

re permittunt. Sunt ibi & grana: accede, tenta, excute, adhibe oris iudiciū. Inuenis sanctimoniales indisciplinatas: nūquid ideo sancti moniū reprehendendū est? Multæ non stant in domibus suis: circueūt domos alienas: curiose agentes, loquentes quæ non oportet, superba, lingue, ebriose. Sed si uirgines sunt: quid prodest integra caro, mente corrupta? Melius est humile coniugiū: quā superba uirginitas. Si enim nuberet: non haberet nomē unde extolleretur, & haberet frenū quo regeretur. Sed nunquid propter uirgines malas: dānaturi sumus & sanctas corpore et spiritu? Aut propter istas laudabiles: etiā illas improbandas laudare cogemur? Vndiq; unus assumetur: & unus relinquet. Hæc Augustinus. In quibus quidē uerbis cum perhibeat omnē professionē in ecclesia habere fictos: consequēs est & professionē monasticā habere etiā fictos, neq; illud inficiamur: sed potius indolemus. Sunt quidē mali religiosi: sed sunt & boni. Inueniuntur itidē religiosi si indisciplinati, incōpositisq; moribus: at nunquid ideo monachalis religio uituperāda est? Nūquid etiā propter improbos monachos: damnare debemus & eos, qui arctioris discipline sunt obseruātissimi? Nihil certe magis, quā propter bonos & spectabilis uitæ religiosos: cōmendare debeamus eos, qui à regulari cœnobiticæ institutionis disciplina exorbitant & deuiant. Et quia secundū Augustinū in uerbis supra dictis, undiq; id est in omni hominū statu, unus assumetur ad gloriā, & unus relinquetur ad pœnā: fiet hoc utiq; & in religiosorum multitudine. sed propter aliquot in ea malos: non oportet totam professionē monasticā damnare. ¶ Decima Lutheri obiectio. Institutio monastica repugnat præcepto dei, nos obliganti ad obedientiā parentibus impendendā: & ad succurrendū proximo, in necessitate constituto. Enimvero si alicuius religiosi pater ægrotat extra monasteriū, nō poterit ille filius exire septa monasterij ad uisitandum patrē ægrotum & ad ministrandum ei. aut si parentes egeant opera filij religiosi: ut pascat eos, aut seruiat eis. Sic si Franciscanus uidet pauperē in extrema necessitate constitutum: non poterit contrectare pecuniā ad succurrendum illi indigēti. nec egredi poterit claustro ad exercenda opera misericorditæ corporalia in alios: qui indigēt eius opera, quæ omnia sunt contra charitatē proximi. Nō est igitur, p. banda uitæ monasticæ, p. fessio: ut quæ transgrediatur mādata dei

Z propter

1. Timo. 7.

Mar. 24.

» V.

»

»

»

»

»

»

»

»

»

»

»

LIBER TERTIVS.

propter traditiones suas. Hæc Lutherus. ¶ Respõsio. Cõstantissi-
me abnuendum est: institutum uitæ monasticæ compugnare dei
mãdato de honorandis parentibus, aut de subsidio proximis exhi-
bendo. Obligatur enim addict^o disciplinæ regulari, haud secus at-
q; alius, secularis uitæ rationem sequens: honorare parètes & eis obe-
dire, sed modo cõgruente suæ uitæ cõditioni: atq; alio, q̄ si esset in se-
culari statu constitutus, Ita & religiosus obstringitur, haud min^o
atq; ante religionis ingressũ: ad succurrẽdũ pximo suo, in necessi-
tate posito, sed modo & uia conueniẽte suæ professiõis: & haud du-
bie alio, q̄ id præstare deberet officiũ, si in secularis uitæ genere uer-
saretur. Neq; p̄fessio monasterialis quæ piã absoluit à parètũ obe-
diẽtia, aut subuentione proximi: ut obiecat Luther^o. sed tantũ mo-
do ipsa cõstringit religiosum, ad illa p̄standa obediẽtiæ aut hũani-
tatis obsequia, secundũ modũ, suæ uocationi aut professioni cõue-
nientẽ. ¶ Quẽadmodũ i priore p̄sentis obiectiõis hypothesi, si cõse-
at ipse pater mõasterij non expedire filio religioso; q; relicto mona-
sterio inuisit patrẽ suũ ægotũ & ministret ei, uel quia huiusmo-
di corporalis, filij uisitatio: parũ sit opis & subleuationis patri languis-
do allatura, aut quoniam illa, timetur incommodatũ saluti ipsius
filij religiosi: qui propter hoc ministerium cogeret inter secula-
res fortasse cum graui animæ suæ dispendio diuersari, aut ob ali-
quam aliam rationabilem causam. Attamẽ filius ille religiosus a-
lia uia & modo potest obedire patri suo & subuenire, procurando
scilicet autoritate sui patris monastici: q; aliq; uir secularis illi mi-
nisterio exercendo idoneus, mittatur loco filij religiosi ad ministrã-
dum patri, aut quod illi indigenti subministretur à monasterio, a-
lio uel uiro probo eleemosyna ad subleuationẽ suæ inopiæ, aut qd
rotus fratrũ illius monasticę dõmus coetus: orationem fundat pu-
blicam ad deum pro salute patris ægoti, aut aliquẽ alium modũ
conuenientem necessitati paternæ subleuandæ excogitando: qui
professioni monasticæ filij non repugnet neq; saluti eius officiat.

VI. ¶ Cõsimili quoq; modo dicendum est de eo filio monasterij inco-
la; cuius pater incolumis est & pauper senioq; fractus, indigens opi-
tulamine filij qui pascat eum. Non enim oportet (sicut nec decet)
filium illum monasterio egredi: ut assiduus patri senectute cõfecto
assistat, illiq; ministret, sed alio quouis modo (quẽ adinueniet pater
monasticus

monasticus: sua prudentia & solertia curare debet sui patris a tate grauis & paupertate pressi subleuationem: ut designatione unius partis eleemosynæ publicæ, ibidē in usus pauperū distribui solita: ad ipsius patris pauperis etateq; prouecti peculiarē sustentationē, aut deputatione alicui⁹ uiri secularis: ad ministeriū singulare patri illi grādæuo & egeno exhibendū, cui ab ipso monasterio ea particulatim assignetur prouincia peragēda, aut alia quauis honesta ratione: à recto & æquo non exorbitante. ¶ In posteriore uero præsentis obiectionis hypothesi & exēplo: religiosus sancti **F**rancisci regulā professus non obligatur ad succurrendū pauperi extrema necessitate cōstricto per pecuniæ erogationē: cū illā apud se nō habeat. **N**emo autē adigitur ad id alteri dandū: quod non habet, cū sit illud impossibile, uerāq; sit sententia: ad impossibile neminē obligari. **A**lio tamē modo ut subueniat pauperi, si potest: astringitur. scilicet per diligentē alioz apud quos est pecunia, sollicitationē: ut illi pauperi ferat opē. quod ubi sedulo præstitit: satisfacit præcepto charitatis. **Q**uemadmodū beatus **P**aulus & uerbo & epistolis adhortatus est **C**orinthios & alios populos, quibus euangelizauit uerbū dei & scripsit epistolas: ad faciēdas collectas eleemosynāq; cōferēdā in subleuationē pauperū fidelium qui habitabant **H**ierosolymis. **M**agnamq; adhibuit curam: ut huiusmodi collectæ fideliter & integre perferentur ab illis populis fidelibus, in **H**ierusalē. **S**imiliter beatus **P**etrus paralytico petenti stipem ad portam templi **H**ierosolymitani, non erogauit pecuniam: libere professus, aurum & argentum non esse secum. sed alio modo & longe potiore illi succurrit: cum id quod habuit, illi dedit, & in nomine domini nostri **I**esu **C**hristi, repente sanum illum reddidit. ¶ **E**st igitur infirma huiusmodi consecutio: quam hic nescit **L**utherus. **F**ilius religiosus non obedit patri ægroto per egressum monasterij: ministrando illi necessaria, & corā illi assistendo. ergo filius ille non obedit suo patri. **S**imiliter & hæc collectio atque ratiocinatio, priori consimilis: etiam est inualida. **R**eligiosus **F**ranciscanus non adiuuat pauperem per pecuniæ erogationem: ergo non succurrit illi nec opitulatur. **P**rocedit enim utraq; à contractiore destructo ad id quod communius est, destruendum. quod argumentandi gen⁹: omnino uitiosum est. **E**t in ambabus, quod assumitur: uerum esse

Roma. 16
1. Corin. 16

2. Cori. 8. et 9

Actuū. 3

VII.

Z 2 potest

LIBER TERTIVS.

potest, & quod concluditur: falsum. cum sint alij modi (quam qui in assumptis propositionibus exprimuntur) statui monastico cōuenientes: quibus & hic pauperi succurrat, & ille patri ægroto obediatur. Et hunc in modum, argutia præsens Lutherana, quam tanquàm suum Achillem, existimabat insuperabilem: omnino concidit in becillis, eneruis & mutila.

¶ Filios etiam inuitis parentibus posse monasticam uitam aggredi: nec his, tali filiorum uoto dissentientibus, obedire illos debere.

Cap. XXI.

I. »

Ndecima Lutheri obiectio. Sicut uxor potestatem habet extrahendi uirum suum è monasterio, citra cōsensum suum, cucullatū: ita habet pater & mater auctoritatē extrahēdi filium suum uel filiam è monasterio, quod subiit sine illorum consensu. Et fili⁹ aut filia sub necessitate salutis & indignatiōe dei: tenetur sequi tūc parentes, & ponere cucullū absq; scrupulo: etiam si sexcenta uota fecisset, quoniam ex diuino præcepto obligatur ad obediendum parentibus. Non igitur possunt absolute fieri uota monastica à filijs: quorum superstites sunt parentes, sed adiecta hac conditiōe: si id parentibus placuerit. At nunc filios à parentum obedientia omnino soluūt prædicatores uitæ monasticæ: dicentes in rebus spiritalibus quæq; liberum esse. Hæc Lutherus. ¶ Respōso. Non est inficiandum, illam esse uxori potestatem reposcendi uirum suū: ipsa inuita & reclamante, monasticā uitam professum. Quoniā alligatus uxori (cui fidem dederat conjugalem: de indiuidua uitæ societate, cū ea ppetuo traducēda) nō potuit uir abrūpere id uinculū quo deus illū cōstrinxerat: ut ipsa dissentiente & refragāte, subiret aliud uitæ genus, ab ea separatus. At de filio aut filia: longe aliud ferendū est iudiciū. neq; putandū, ipsos pendere ex parentū consensu: ut profiteant regulārē monasterij disciplinā. sed patre & matre renitētibus atq; reluctātibus: liberos ipsos posse id cœnobiticū uitæ genus amplecti. Altoqui ubi diuino afflatu concitarent filij ad mūdi contēpticē, religionē monasticā subeundā, ut plærūq; usu uenit. ubi etiā perspecta suorū affectuū qualitate, procliuitateq; ad malum, & factio propriæ conditionis atq; inclinationis animi periculo: exploratum haberent, se uitam in seculo agere non posse, nisi

II.

nisi cum graui suæ salutis discrimine. ad quod fugiendū: aspirarēt ad monasticam solitudinem, non possent id sanctū piæ mentis institutum opere exequi, neq; mundū relinquere cum oblectatiōibus suis: si contradicerent illi religioso uoto parētes, amore fortasse carnali affectuq; nimium propenso in filios, ad impediendū ipōrū ardens desiderium inducti. Et ita potius hominibus q̄ deo foret obediendū: & animæ salus, parentum placitis esset posthabenda, q̄d nullus sanæ mētis dixerit unq̄. ¶ Sed id unū rogare uelim Lutherum. si beatum Ioannem Baptistam, clarissimū Christi præconē, sancti parentes eius Zacharias & Elisabeth domi uoluisent detinere, ne in puerili ætate & adhuc tenellus subisset desertum, & in solitudine uitam egisset austeram (quod tamē eos nunq̄ tentasse: minime dubito) quid censuisset beato Ioanni faciundum? an ne obtemperandū spiritui sancto: uocanti eum ab ipsis pene incunabulis ad illud arduum uitæ institutum? aut parentibus obsequendum: qui auocassent eum ab illo uiuendi genere insuetō? Respondebit (credo) Lutherus: sanctum Ioannem debuisset, tum obedire uocanti spiritui dei, quoniam magis deum q̄ homines audire oporteat. Cur igitur & nunc non fateat filios & filias posse uocanti deo in solitudinem monasticam, immo debere obedire: q̄ parentibus, diuinæ uocationi renitentibus? Cum etiam Christus uocauit ad suū discipulatum beatos Ioannem & Iacobum filios Zebedei: si illi uocationi reclamasset Zebedeus pater eorum, cum quo erant in nauī quando uocati sunt à domino, noluissetq; se relicto sequerentur uocantem. nūquid debuissent illi tunc obedire patri: & negligere dei uocationem? Nequaq̄: sed deo potius q̄ homini obtemperare: ¶ Sane leguntur complures uiri sancti in prima fere ætate subijisse inuitis parentibus iugum monasticum: & in eo ad magnū sanctitatis culmē fuisse peruectos. Inter quos: sufficit nobis in exemplū, sanctimonia uitæ & doctrinæ splendore præstantissimus Thomas Aquinas. cuius mater secundum carnem, nihil omnino intētatum reliquit, nullum non lapidem mouit: ut ipsum à sacri ordinis prædicatorij monasterio (quod ea inuita subierat) abduceret. Sed irriti fuerunt omnes eius conatus: quos per alios filios suos, fortissimi illius athletæ fratres, sed non secundum spiritum, nequicq̄ ipsa tenuit. Nam dei auxilio fretus sanctus Thomas, post graues insul-

Z 3 tus &

III.

Luca. 1

Actū. 4

Matth. 4

III.

Thomas
Aquinas

LIBER TERTIVS.

- tus & impetus hostiles, post duos agones & biennale carcerē, matris & fratrum euasit uictor indytus: & in ipsa, quā amplexatus à puero fuerat religione, cū magno totius ecclesie fructu pmanfit. ¶ Id ipsum autē quod proponimus: sacrarū literarū solido testimonio, illustriumq; uirorū autoritate, haud difficile suffulciri potest. Et primū ipsius prophetæ, immo dei in propheta loquētis uerbo: qđ in psalmo dicitur. Audi filia & uide, & inclina aurē tuam: & obliuiscere populum tuū & domū patristui, & concupiscet rex decorē tuū. Ecce adhortat filiam spiritualē deus, animamq; suspirantē ad ipsum: ut paterna domo obliuioni tradita, inclinet aurē suam ad internā uocationē, qua secreto pulsat & cōpellat eam. ¶ Rursum, in euāgelio apud Matthæū legimus Christum dixisse. Qui amat patrem aut matrem plusquā me: non est me dignus. At qui potius audit parentes dehortantes à capessendo iugo dñi in monastica obseruatione, qđ dominū introrsum uocantem ad illud subeundum: amat patrem suum & matrem plusq; deū, & propriam salutē. Nō est igitur ille, secundum domini sententiā: Christo dignus. ¶ In super, apud Lucam dicit dominus. Si quis uenit ad me, & nō odit patrem suum & matrem, & uxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus. Qui autem fiet, ut is parentes suos odio habeat, minusq; quam deum diligit: qui ipsis dissuadentibus professionem monasticam, potius qđ deo ad eam uocanti tacito impulsu obsequitur? ¶ Præterea, apud Matthæum Christus ait. Omnis qui reliquerit domū, uel fratres, aut sorores, aut patrē aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum: centuplum accipiet, et uitam æternam possidebit. Quomodo autem tam amplum et copiosum præmium promitteret dominus ijs, qui dimiserint parentes propter nomen eius: si id diuinæ legi contrarium esset et repugnans? ¶ Adhiciatur itidē et supra dictis una beati Hieronymi inia: de p̄p̄ta ex eiusdē epistola de contēptu mūdi et laude eremi ad Heliodorū. quæ sola sufficit ad cōtundendā Lutheri frontē: et hāc eius cauillationē eneruandā. Licet paruulus (inquit) ex collo pendeat nepos, licet sparso crine et scissis uestibus ubera (quibus te nutrierat) mater ostendat, licet in limine pater iaceat: percalcatopatre perge, siccis oculis ad uexillum crucis Christi euola. Solum pietatis

ris genus est: in hac re esse crudelem. Hæc Hieronymus. ¶ Sed
 & Chrysoſtomus in duobus poſtremis aduerſus uituperatores
 uitæ monaſticæ libris potiffimum agit in parentes: qui indolent fi-
 lios ſuos, iſtis inuitis, aggreſſos eſſe philoſophiam illam (ut ipſius
 utar uerbo) monaſticæ que uitæ arctam diſciplinam. In ſecundo
 nanque libro, aduerſus patrem infidelem, ſtilum conuertens; mi-
 ra eloquentia arteq; dicendi necnon acerrimis rationibus demon-
 ſtrat, non eſſe illi iuſtam querimoniam cauſam: q̄ ipſo reclamante
 filius ad montis incolatum, ad ſolitudinem, aut ad monaſterij arcti-
 tudinem conuolat. In tertio uero eiufdem operis libro, patrem
 fidelem & credentem in Chriſtum, iſdem aggreſſitur telis, oſten-
 ditq; luculenter & argute, nec ipſi eſſe iuſtum querelæ locum: q̄
 ipſo renitente filius mundum contempſerit, & ad ſecreta monaſte-
 rij ſilentia confugerit, calcato cum ſuis deſiderijs ſeculo. Neq; cui
 quã dubium eſſe debet: quin illud liceat. ¶ Idem quoq; in home-
 lia octogefima quarta ſuper Ioannem: exponens locum illum euã-
 gelij, decimo capite conſcriptum, quo Chriſtus matrem ſuam
 beato Ioanni commendaffe de cruce narratur: ait. Sed cur domi-
 nus: non alius cuiuſpiam mulieris meminit: cum aſſent. Admo-
 nens, quiddam amplius: patribus tribuendum, Vt enim cum ſpiri-
 tualia impediunt parentes: ne cognoſcendi quidem ſunt. ita cū ni-
 hil impediunt: merito omnia iſis ſunt tribuenda, & omnibus præfe-
 rendi: quia genuerunt, q̄ educarunt, q̄ innumeras pro ipſis mole-
 ſtias ſubierunt. Hæc ibi. At ubi parentes pro uiribus obſtant, ne fi-
 lij eorum ſubeant monaſticam arctitudinem, ad quam uocantur
 inroſum à deo: nonne ſpiritualia ipſorum impediunt opera, pati-
 ter & ſalutaria? Non ſunt igitur, ſecundum Chryſoſtomi ſenten-
 tiam, eo in negotio cognoſcendi parentes: nec audiendi. ¶ In ſuper
 beatus pater Bernardus in epiſtola ſua centeſima decima, cõſolato-
 riã ſcribit admonitionẽ ad parentes illuſtris cuiuſdam adoleſcentis;
 Gaufridi de Perona: q̄ in Claraualle monaſterialẽ ſuſceperat pro-
 feſſionẽ, oſtendens ibidem præclare, eos non eam ob rem dolore af-
 fici debere: q̄ ablatuſ ſit eis filius ut deo melius ſeruiat, ſed gaudere
 potius & lætari in domino, Cuius quidẽ epiſtolæ hoc eſt exordiũ.
 Si filiũ ueſtrũ, deus facit & ſuũ: quid uos perditis, aut ipſe quid per-
 dit? Fit de diuite ditior, de nobili generoſior: clarior de illuſtri,
 & quod

X.
Chryſoſtom⁹XI.
Ioann. 19
Chryſoſtom⁹

XII.

Bernardus

LIBER TERTIVS

- & quod omnibus maius est, sanctus de peccatore. Et paulo post.
- Ioan. 14.** Si diligitis eum, gauderetis utique: quia uadit ad patrem, & talem patrem. Ipse quidem uadit ad deum, sed uos non perditis eum: quin potius multos per eum acquiritis uobis filios. Quotquot sumus in Claraualle, de Claraualle: ipsum in fratrem, uos in parentes suscipimus. Hec ibi. Quae nequaquam scripsisset Bernardus ad parentes contristatos de conuersione filij sui, ipsis inuitis facta: nisi exploratum habuisset, si filios inuitis etiam parentibus posse uitae coenobiticae iugum suscipere.
- XIII.** ¶ Ad haec, in epistola proxima sequente, scilicet centesima undecima: scribit idem sanctus pater modestam quandam increpationem ex persona cuiusdam suorum religiosorum (cui, Heliae nomen erat) ad parentes illius: qui missis frequenter ad eum nuncijs, sollicitatum eundem, ut derelicto monasterio (quod ipsis inuitis subierat) rediret ad seculum. In qua tota epistola idem religiosus inducitur: uerba admonitoria dirigens ad suos parentes, hoc modo. Sola causa, qua non liceat obedire parentibus: deus est. Ipse enim dicit. Qui amat patrem & matrem plusquam me: non est me dignus. Si me uere ut boni, ut pii parentes diligitis: si ueram, si fidelem erga filium pietatem habetis: quid me patri omnium deo placere satagente inquietatis. & ab eius seruitio, cui seruire regnare est retrahere attentatis? Vere nunc cognosco: quia inimici hominis, domestici eius. In hoc: uobis obedire non debeo. in hoc non agnosco uos parentes: sed hostes. Si diligeretis me: gauderetsi utique: quia uado ad meum atque uestrum, immo uniuersorum patrem. Alioquin: quid mihi & uobis? Quid a uobis habeo: nisi peccatum & miseriam? Hoc solum quod gesto corruptibile corpus: de uestro me habere, & fateor & agnosco. Et reliqua: in eadem sententiam per totum epistolae contextum consequentia. quae nequaquam sanctus Bernardus, praedicti religiosi nomine scripsisset: si patris suum habuisset, non posse filium renitentibus & inuitis parentibus, monasticum amplecti. ¶ Caeterum obiecit hic Lutherus: filium debere obedientiam parentibus. quam si denegauerit: diuini precepti eam iubentis exhiberi, reus sit & prauaricator. At si parentes uolunt suum filium opulentiae domus futurum heredem, agere uitam in seculo: contra uero filius, inuitis parentibus monasticum aggreditur institutum: ipse parentibus suis est inobediens. Est igitur diuini transgressor mandati: & magni criminis reus. ¶ Huic respondetes cauillo

cauillo, fatemur quidem filium parentibus debere obedire, nō tamē omnibus in reb⁹ sine discrimine, sed tātū licitis & honestis, q̄q̄ deo non aduersantur, aut propriæ salutis nō incommodāt. Non est autem æquum & iustum, quēpiam interius à deo uocatum ad cœ nobis austeritatem & fugam seculi, aut suæ timētem salutis si illam nō amplectatur: deserere uocantē deum, suæq; salutis rationē nō habere, & parentibus uiam seculi ad eundā suadentibus, morē gerere. Et qui in eo negotio posthabitis parentibus inuitantē sequitur dei spiritum atq; trahentem: minime censerī debet in honorare, aut debitam eis obedientiā subtrahere. Siquidē inobediens parentibus (ut ea de nominatio: malæ rei est nota, & uitū sonat) is tātū dicitur: qui quādo, ubi, & quomodo, ac quibus in reb⁹ debet eis obedire, non obedit. Sic & parēs in honorat: qui debitū eis honorē, siue in reuerentiæ exhibitione, siue obsequio, siue bonorū subministratiōe: nō impendit: quādo, ubi, & quomodo debet impedere. Manifestū est autē, filiū non astringi ad obedientiā patri præstandam: in ijs quæ contra dei sunt uocationē, propriæq; salutis incolumitatē. Neq; eundē obligari ad id honorationis genus: quo relicto monasterio, iniussu patris mōastici accedat domū paternā, ut ægroto patri, p̄prijs manibus exhibeat obsequiū. Est enim id officij genus suo itatui quē spōte aggressus est, incongruū & minime cōdecens. Debemus autē in omni opere nostro seruare decorū: & id tantūmodo agere, quod nostræ uitæ cōgruat instituto. ¶ Porro ex his xv.

aperte cōstat, q̄ prodigus sit uerborū Lutherus: cū hoc in loco libri sui subnectit sequentiā uerba. Certus itaq; esto quilibet Christianus, q̄ sicut non potes uouere ut neges deū & mandata eius: ita uouere non potes ne obedias parentibus & seruias proximis, cū deus mandarit obedire parentibus & seruire proximis. Ideoq; uotū tuum cum fiducia sic interpreteris, ut ubi parēs uel proximus tuus te opus habuerit: uotum iam prorsus non tenere, autoritate ipsa dei certissimus sis. Si enim unū mandatū propter uotum potes dirumpere: potes omnia dirumpere, & totum deū negare. Si autem non potes deum nec uniuersa mandata negare: nullū ne minimū quidem potes negare aut dirumpere mādaturū. Monasticū enim uotū: pro mandatis, non aduersus mandata dei ualere debet, & semper eisdem cedere, etiam si eis perpetuo cedendum: & uotum prorsus
aa abolendū

LIBER TERTIVS

abolendū sit. **Hæc Lutherus.** Sed quo tanta uerborū tendit fatra-
gorinaniter iactata? cum nullus unq̄ dixerit posse quē piā uouere,
ne obediatur parētibus aut succurrat proximis, aliud ue dei mādatū
transgrediat. quēadmodū uidef his uerbis subindicare **Lutherus:**
monasticæ uitæ prædicatores id docere. **Quid itē opus est illa uoti**
interpretatione: quam nequicq̄ subtexit? cum nunq̄ id contingere
possit: ut propter uoti obseruationē, obediētia parētibus debitā q̄
deneget, aut proximis non succurrat, eo quidē modo: quo pro sui
status ratione id officiū præstare debet. **Quid præerea necesse fue-**
rat admonere: uotū ipsum debere ipsi mādato dei cedere, & abole-
dū potius esse uotū q̄ uiolandū dei præceptū: cū nunq̄ illud eueni-
re queat: q̄ uotū monasticū alicui dei præcepto repugnet, aut ulla
inter uotū & dei præceptum sit controuersia uel dissonantia.

¶ Institutionē monasticā, nequaq̄ impedire officia cha-
ritatis: nec ociosos aut desidēs enutrire. Cap. XXII.

I. **D**odecima Lutheri obiectio. **Charitas,** libera est
nullis personis proprie addicta. **At** monastici, sibi &
suis tantum charitatem alligāt: aliorū negligētes. **Im-**
mouidentur monasteria contra monasteria, & ordi-
nes aduersus ordines, odia gerere mutua & discor-
dias. **V**era autem illa charitas quæ omnibus exposita est, ad seruiē-
dum amicis & inimicis: est illis prohibita & illicita. **Quia** (ut ante di-
ctum est) religioso non licet exire monasteriū, uisitare infirmos, &
alia **Christiana** obsequia impendere: etiam si opus sit, & possit. **Im-**
mo contra peruertentes omnia, positis manuū operibus ipsi ociosi,
sinunt solis sibi bene fieri à toto mundo: omnium substantiam de-
uorantes, bene sani & robusti, magno etiam incommodo uere pau-
perum. **R**ependunt uero suis benefactoribus opera misericordię
spiritualia: orationes & missas infructuosas. **Certe** damnabile est in
eo uitæ genere inueniri, quod non nisi ociosos homines gignit: qui
uelut locustæ, eruçæ & bruchi, aliorum omnium substantiam de-
uorant. ipsi uero nullis seruiunt, nullis exhibent charitatē: nullis be-
nefaciūt. **Hæc Lutherus.** ¶ **R**esponso. **Hæc** cauillatio nō tam cō-
torquet in religionem monasticam tela impugnatōria: q̄ conuitia
in eandem probraq̄ certatim exaggerat & expuit, quibus tamen,
sine conuitijs respondere annitemur. **In primis,** liberam esse chari-
tatem.

tatem, expansamq; in omnes sine cuiusq; exclusione, fatemur: ut q; etiã ad inimicos diligēdos extēdatur. neq; ita ullis est addicta perso- Mat. 5
 nis: ut alias à sui cōmuniōe secludat. nō tamē omnib^o eadē ex cha- Cant. 2
 ritate præstantur officia: sed cuiq; pro suo gradu & dignitate. Ordina-
 nata siquidē à deo est charitas: & singulis quod suū est distribuit.
 superioribus quidē: obedientiã & honorē. æqualibus uero: humi-
 litatē & facilitatem cōgressionis. inferioribus autē: directionē & do-
 cetrinã. Eadem quoq; propinquioribus & arcta societate cōiunctis
 plura impartit officia: quod plus eis debeat. ijs uero q; debet mi-
 nus: impendit minora, pro merito scilicet & gradu cuiusq;. Hanc
 itaq; charitatē in omnes diffusam habēt religiosi, & ita obseruāt: ut
 nullū, ex institutionē sua regulari, prosequātur odio. Attamē sine i-
 psius charitatis offensione aut læsione, illis qui suæ sunt professio-
 nis: ob eūdē societatis gradū impēdūt potiora charitatis obsequia,
 alijs uero minora & inferiora: quod min^o ipsis debeāt. In omnes ta-
 mē: cōmunia charitatis officia, orationū suarū participationē bo-
 norūq; operū cōmunicationē profundunt. ¶ Neq; ex eo quod ex III.
 tra monasterij septa degentibus ægrotis aut pauperibus secularib^o
 non impendūt uisitacionē corporalē ac ministeriū religiosi: sumit
 efficac argumentū: hos non habere in illos charitatem. Tū quod
 illorum obsequiorū exhibitio, per exitū à monasterio faciēda: ne-
 quaq; ad statum & cōditionē religiosorū attinet. Charitas autē syn-
 cæra, semp̄ asseclā secū habet & comitē, discretionē: quę perspiciat
 quid quęq; agere deceat, & cui, & quādo, & ubi, & quomodo. Tū
 etiã quod alia sunt charitatis opera, q̄ loco uisitaciōis corporalis reli-
 giosum dedecētis ob euagationē: exhibere possit cœnobita. huius-
 modi egenis & ægrotis, sollicitatio scilicet sedula aliorū quos id de-
 cet opus: ad uisitacionē illorū pauperū & erogacionē subsidij pecu-
 niarū. frequēs item & assidua pro illorū salute ratio: & reliqua pia
 studia, à religiosi officio nō abhorretia. quēadmodum in uicesimo
 libri huius capite, abunde est dictum: & hic eadem repetisse, ferme
 est ociosum. ¶ Quod si mōasteria aliqua inter se odio flagrēt dis-
 sidentq;: ut obiectat hic Lutherus, si itidem unus in alium insur-
 gat ordo monasticus, exercēs odia mutua dissentionesq; miscēs: id
 ipsum non ex institutione monastica proficiscitur, cōmendate sum-
 mopere pacem inter omnes & concordiam, sed ex eorū qui ab in-

LIBER TERTIVS

regra illius synœritate prolabunt, culpa: admittentiũ intra cordis sui penetralia tetrũ serpentis antiqui uirus, odiũ & rixas. **V**erũ ob hanc particulariũ religiosorũ præuaricationẽ, qui totũ monachalis disciplinæ institutũ damnandũ censuerit: eodẽ iure & legẽ euãgelicam disciplinamq; Christianam damnet oportet. quod plurimi eam professi, à synœra eius exorbitant obseruatione: inhiãtes opibus, indulgentes uoluptatibus, & mundi huius gloriã q̄rentes, cõtra sacratissima documẽta in euãgelio cõtẽta. Sed nõ ẽ à singulorũ qualitate: genus aliquod uitæ diiudicandũ, bonũ ne sit an malũ. quin poti⁹ ab institutis & legibus: quas obseruãdas proponit. **Q**ue si recte sunt & probæ, cõmendabile est & bonũ illud uitæ genus: etsi mali sint qui id ipsum professi, à rectis ipsius legibus aberrãt & discedunt. **¶** Neq; oscitanter aut perfunctorie id in præsentia est pertranseundũ: quod in hac obiectione Lutherus religiosi impingit, utpote quod omniũ substantiam deuorent. magno etiam in cõmodo uere pauperum. quod item uelut locustæ, erucæ & bruchi: aliorũ absumũt opes & facultates, quæ in egenorũ & mendicorũ uulgariũ sustentationẽ essent dispartiẽdæ. **Q**uibus sane uerbis improbat erogationem elemosynatum quæ fit religiosis paupertatem uoluntariam amplexatis: eamq; potius faciendã esse censet cecis, claudis & cæteris mendicis paupertatẽ necessariã tolerantibus. **N**imirũ hac in parte uidetur ipse persimilis Iudæ proditori: qui in doluit effusionem unguẽti preciosi super caput et pedes dñi nostri in cœna à Maria magdalena esse factã. causatus, multo satius unguentũ illud uenũdari debuisse: & preciũ eius dari pauperibus. **H**oc autẽ dixit (euangelista teste) non quia de egenis ad eũ pertineret, aut misericordia in eos moueretur: sed quia fur erat, & loculos habens. **H**aud aliter & hoc in loco Lutherus subindicat melius esse q̄d medicis publicis erogat elemosyna q̄ religiosis medicantibus: nõ quia eũ tãgat illoꝝ pauperũ uulgariũ cura uel sollicitudo. sed ut illorũ obtẽtu & prætextu impediãt uere pauperibus spiritu, & qui sua omnia pro Christo reliquerunt, ut nudi & expediti ipsum sequerentur: impartiri uitæ subsidiũ. In quo quidẽ improbo suo molimine, nõ modo impij **V**iclefi resuscitat execrabile dogma: sed & ipsius **V**igilanti hœretici, qui prohibuit sanctis pauperibus, Hierosolymis deo in mira uitæ austeritate seruiẽtibus, cõmunicationem sumptuum.

Matth. 26

Ioann. 12

Vigilantius.

sumptuum & eorum que ad uictum attinet, fieri. quemadmodum his uerbis testatur **Beatus Hieronymus**: in libro contra ipsum ædito. Præterea **Hieronymus** **Gala. 2** in eisdem ad me relatum est epistolis: quod contra auctoritatem apostoli **Pauli**, immo **Petri Ioannis & Iacobi**, qui dexteras dederunt **Paulo & Barnabæ** communicationis, & præceperunt eis ut pauperum memores essent: tu prohibeas **Hierosolymam** in usus sanctorum aliqua sumptuum solatia dirigi. ¶ Deinde productis aliquot scripturæ testimoniis, in gentem beati **Pauli** sollicitudinem atque curam pro ministerio eleemosynarum in sanctos pauperes **Hierosolymitanos** attestantibus: subiungit **Hieronymus**. Nūquid in alia parte terrarum, & in istis ecclesiis quas nascētes fide sua erudiebat **Paulus**: quæ ab alijs acceperat, diuidere non poterat? Sed sanctorum locorum pauperibus dare cupiebat: qui suas pro Christo facultates relinquentes, ad domini seruitutem totam mentem conuersi sunt. Deinceps comprobatur idem, cum pauperibus omnibus porrigendam eleemosynam: tum istis præcipue, qui relictis omnibus in spontanea paupertate dominum sequuntur. Atque tales, & sanctorum illorum pauperum (quos ut tutor ab apostolis constitutus, curabat **Paulus**) proxime æmuli: sunt religiosi, monasticam professi paupertatem, atque ultroneam medicinam amplexi. In illos igitur secundum **Hieronimi** sententiam, primum collocanda est eleemosyna: & erogatio stipendii. Deinde in cæteros pauperes, inopia ac egestate pressos ob necessitatem, etiam porrigenda est larga manus & adiutrix: ad subleuandam eorum penuriam. Neque id iniuria. Spontanea enim paupertas, ei quam infert necessitas, est præferenda: sicut & uoluntarium necessario. Pauperibus etiam spiritu & ultronea mente: regnum cælorum repromittitur, & istis qui reliquerint domum uel agros propter nomen domini: centupla retributio ac æternæ uitæ possessio in mercedem est assignata. Denique ei qui ueritatem omnibus & in pauperes erogatis Christum fuerit consecutus: thesaurus in celo, ad præmiū deputatur. Cæterum hanc bonorum temporalium in religiosos pauperes communicationem, primo etiam loco faciendam esse: deinde uero in reliquos pauperes uulgares, diffuse demonstrat eximius pater **Thomas Walden**: in capite centesimoprimo sui operis de sacramentalibus. Vbi ad retundendam **Viclefianam** improbitatem, oblatrantem contra communicationem bonorum temporalium, religiosi fieri solita: declarat multis sanctorum patrum testimoniis, illam summopere commendandam esse. ¶ Porro cum deinde **Luthe-** **VI.**

rus in præfente obiectione uipereã exacuẽs linguã in quofuis religiofos: eos grauitè infectatur, quod pofitis manuũ operibus ociofi degunt: & ab alijs, uitæ fufentationẽ recipiunt fine labore corporali quæritante uictũ, cum fint robufti & fani: eõ totam illã uerborum tragœdiam contorquet, quod fua quidẽ fentẽtia religiofi debeant proprijs laborate manibus: & quotidiano labore corporis, uictũ fibi neceffarium comparare. Quod fane improbũ dogma et peruerfum etiã mutuatus eft à fuo præceptore & magifiro erroꝝ

Viclefus Viclefo: cuius uicesimus articulus inter quadragintaquinq; dãnatos in facrofancta fynodo **Constantienfi**, eft ifte. **Conferens** elemofynã fratribus: ẽ excõmunicatus eo facto. **Vicesimus** aut̃ quartus: eft hic. **Fratres** tenentur per labores manuũ, uictũ acquirere & non per mendicitatẽ. **Verũ** contra utrunq; perditiffimum dogmatiffẽ, & erroneã hanc atq; fandalofam eoꝝ affertionẽ: in proxime fequẽte capite armatã inftuemus aciẽ. auxiliarefq; petemus copias & tela literaria in eos uibranda: à fortiffimo pugile, & contra huiufmodi hoftes certare doctiffimo, fancto **Thoma Aquina** te. qui in opufculo fuo contra impugnãtes religionẽ in fcripto, hã uefanã improbitatẽ, propofitionemq; abfurdã de neceffario religioforũ labore corporali: copiofe & acute confutat. **Cuius** & nos ueftigijs q̃ proxime in hẽrebimus: ifdẽ p̃p̃emodũ rationibus uifuri,

Religiosos non obligari de neceffitate falutis: ad labores manuũ exercẽdos pro uictũ cõparando. **Cap. XXIII.**

I.

Dcõmonfttrandũ aut̃ propofitũ, in calce præcedentis capitis explicatũ: religiofos in quã non obftingi diuina lege, ut per quotidianũ manuũ laborẽ fibi uictũ corporalẽ & neceffaria uitæ comparent: fit hæc prima ratio. **Chriftus** in euangelio poft fufceptum publicæ prædicationis officium: non legitur opus manuũ exercuiffe ad neceffaria uitæ comparanda, quæ fibi debebantur ex ministerio euangelizationis. neq; recufãffe piatũ mulierum ob fequia: quæ illi miniftrabant de fuis facultatibus. **Quinimmo** nec apoftolis fuis ad prædicandũ euangeliũ miffis (cũ formã eis uitæ præfcriberet) in iũxit unq;: q̃ manibus laboratẽt ad uictũ confequendũ, qui merito illis debebatur ab ijs, quibus uerbũ dei annũciabant. **Et** beato etiã **Paulo** debita erãt eodem iure neceffaria uitæ quãuis

Luce 8.
Matth. 10
1. Corin. 9

quāuis ipse platisq; in locis eo noluerit uti iure. ne accipiēdo in illis
 qd sibi erat debitū: quempiā grauaret, morosioresq; redderet ad
 audiendū dei uerbū. ut in nōnullis epistolaz suaz locis: plane cōte
 statur. **M**ulti autē religiosorū ordines, instituti sunt ad annūciandū
 populo uerbū dei: & seminādū mysticū semē in agro pectoris hu-
 mani. **C**ur igit nō poterunt illi ab n̄s, quibus seminauerūt spūalia:
 metere carnalia: cū teste apostolo, dñs ordinauerit n̄s qui euāgeli-
 um annunciant: de euāgelio uiuere. ¶ **S**ecunda ratio. **C**um **M**ar-
 tha, excepto domino cæli & terræ in domū suam, satageret circa
 frequēs ministeriū: & **M**aria Magdalena soror eius sedens secus
 pedes dñi, audiret uerbū eius: conquerēti de sororis suæ ocio, **M**ar-
 thæ respondit dominus. **M**artha, Martha, sollicita es: & turbaris
 erga plurima. Porro, unū est necessariū. **M**aria optimā partē ele-
 git: quæ nō auferetur ab ea. Quibus sane uerbis, contēplatricē ui-
 tam labori manū nequaq; intentā, prætulit dñs actiue & opatrici
 uitæ: quæ opere manū sibi uictū queritat. **A**tqui nullā fere dede-
 ris religionē monasticā: quæ præcipuū suū studiū & exercitiū nō
 dirigit ad dei cōtemplationē, utq; tota uacet deo. **H**uiusmodi autē
 quieta mentis in deū intentio, maiorē in modū impediret per exte-
 riorē occupationē qua operi manū esset insudandū. **C**onstat igit
 hoc euangelico exemplo, non solum approbari religionem mona-
 sticam contēplationi deditam, & laboris manuum expertē: uerum
 etiam eandē præferri actiue uitæ, sollicitudinis & turbarum plene,
 quæ occupat opere manū ad corporis sustentationē. **V**nde **B**er-
 nardus in apologia, loquēs ad religiosos: qui se iactabāt operibus
 manū præter cæterorum morem solicite intentos esse, ait. **I**am
 uero de labore manū quid gloriāmini: cum & **M**artha laborās,
 increpata: & **M**aria quiescens, laudata sit. **E**t **P**aulus aperte dicat.
Labor corporalis, ad modicū utilis est: pietas autē ad omnia. **O**pti-
 mus labor: de quo propheta dicebat. **L**aboraui in gemitu meo. &
 de quo alibi. **M**emor fui dei, & delectat⁹ sum: & exercitatus sum.
At ne corporale intelligas exercitium: & defecit spiritus meus, in-
 quit. **V**nde ubi non corpus sed spiritus fatigatur: spūalis labor pro-
 culdubio intelligitur. **Q**uid ergo inquis: Siccine spūalia illa persua-
 des: ut etiā hæc q̄ ex regula habemus corporalia, dānes: **N**equaq;
Illa oportet agere: & ista non omittē. alioquin cū aut ista omitti
 necesse

2. Corin. 12

1. Thessa. 2

1. Corin. 9

11.

Luca. 10

Bernardus

Luca. 10

1. Timo. 4

Psal. 6

Psal. 76

Matth. 23

necesse

LIBER TERTIVS

neceſſe eſt, aut illa: iſta potius omittēda ſunt, q̄ illa. Quāto em̄ ſpiti-
tus melior corpore: tāto ſpiritualis q̄ corporalis exercitatio, fructuo-
ſior. Tu uero cū de horꝝ obſeruatione elatus, alijs nō eadē obſer-
uantibus derogas: nonne te magis regulæ tranſgreſſorē indicas?

III. **H**æc Bernardus. ¶ **Tertia.** Qui diuitias habent & poſſeſſiones iu-
ſte acquiſitas, unde uiuant ſine opere manuū: nō obligant̄ ad ope-
rādum manibꝝ, & ad uictū hac ratione ſolicite quærendū. Alioq̄
diuites omnes & laici & clerici, obtinentes amplos redditus annuos
quibus honeſte uictitent, & non laborantes manibus: eſſent æter-
næ dānatiōni obnoxij quod omnino abſurdū eſt: & à ueritate alie-
nū. At uero multæ religioſorum domus, largos habēt redditus an-
nuos ſibi deſignatos à p̄ſ regibus & principibus: qui primū domos
illas erexerūt, aut erectas magnifice dotarūt, ut omni abiecta pro-
curādi uictus ſolicitudine: eēt religioſi illarū domoꝝ incolæ, expe-
ditiores ad diuinū cultū & ſpiritualia exercitia. Recte igitur utunt̄
illis prouentibus & emolumentis tēporalibus ad uictū quotidianū,
huiuſmodi religioſi: nec obligantur ad laborē manuū exercēdum.

III. ¶ **Quarta ratio.** Clerici & uiri eccleſiaſtici, deſeruiētes tēplo dñi in
miniſterio altaris & officio horarū canonicarū: exinde uictum ſibi
debitū ob illud obſeqū, p̄be cōparāt ſine ope manuū. Nēpe ut at-
teſtatur beatus Paulus, q̄ altario deſeruiūt: de altario p̄cipiāt. Vñ
& ſacerdotibꝝ Aegyptijs tradita erat à rege terra in poſſeſſionē: et
alimēta eis, regia authoritate cōſtituta erāt ex horreis publicis, ut
hiſtoria Geneſeos refert. Et dñs in lege Moſaica filijs Leui dedit
omnes primitias, decimas & oblationes pro miniſterio, quo in ta-
bernaculo teſtimonij ſeruiebāt quotidie deo. Vt cōpertū habea-
mus ac perſuaſum: illud diuino iuri, naturali & humano eſſe cōſo-
nū, quod deſeruientibus tēplo domini debeatur uictus pro illo mi-
niſterio: citra exercitiū & opus manuū corporale. Sed nulla eſt do-
mus monaſtica, in qua nō ſint eius alumni diurnis & nocturnis of-
ficijs eccleſiaſticiſ occupati: decāntes aſſiduas deo laudes, & offe-
rentes ſalutare altaris ſacrificiū pro totiꝝ eccleſiæ catholicæ ſalute.
Igit̄ iure uictū ſibi habēt deſignatū religioſi, ex dotatione larga fun-
datorum, aut eleemoſynis uiſorum miſericordiū ſine operatione
quā manibus exercent. ¶ **Quinta.** Qui ſacræ ſcripturæ ſtudio aſſi-
due inſiſtunt: citra omnem reprehentionē abſtinent à labore ma-
nuum

1. Corin. 9
Gen. 47
Numeri. 18.

num. quoniam illū exercere cōmode nō possent: & simul accuratā
 factis literis operā nauare, cū unū alteri esset impedimento. Vnde
 beatus Hieronymus in prologo libri Iob ait. Si aut fiscellā iunco te
 xerē, aut palmarū folia manibus cōplicarē: ut in sudore uultus mei
 comederē panē, & uentris opus sollicita mente ptractarem: nullus
 morderet, nemo reprehēderet. Nunc autē quia iuxta sententiā sal-
 uatoris uolo operari cibum qui non perit, & antiquā diuinorū uo-
 luminū uiam sentibus uirgultisq; purgare: error mihi geminus in-
 figitur. Et paulo post. Quapropter d fratres, pro flabello, calathis,
 sportellisq; munusculis monachorū: spiritualia hæc & mansura do-
 na suscipite. Hæc Hieronymus, Ex quibus uerbis clare id dilucet,
 beatū Hieronymū qui monasticā uitā fuerat professus: loco ma-
 nualis operis, assumplisse sanctæ scripturæ studiū, quāuis id æmuli
 eius sugillarēt, caninoq; dente roderēt. Possunt igitur tāti uiri exē-
 plō: & religiosi, salutare illud studiū amplecti & in illo quotidie uer-
 sari post absolutū ecclesiasticū officii: sine exercitio laboris manu-
 um. ¶ Sexta ratio. Fideles secūdū regulā à sanctis apostolis cōstitu-
 tā Hierosolymis euāgelicæ disciplinæ addicti: ex elemosynis lar-
 ga & pia credentiū in Christū manu sibi collatis, in principio sur-
 gētis ecclesiæ uixerunt. Et id ipsum, ex erogatis in quā aliōz libera-
 litate bonis tēporalibus uitā agere, usque adeo tūc à reprehensioe
 fuit alienū, in illis uere pauperibus spiritu: ut ceteri apostoli beatis
 Paulo & Barnabæ (cū ituri essent ad annunciandū gētibus euan-
 geliū Christi) prouinciam iniunxerint, ut pauperū illoz memores
 essent: curarētq; eos cōmendare populis fidelibus apud quos præ-
 dicarent uerbum dei, ad aliquā elemosynæ contributionē illis mi-
 sericorditer impendendā. Quod sane nō segniter ambo sunt exe-
 cuti: quēadmodū ex Paulinis epistolis haud obscure liquet. Si igit
 id probro illis pauperibus fratribus qui propter Christū omnia reli-
 querūt, datum non est: quod ex elemosynis undecūq; collectis &
 Hierosolymā deuectis uitam agerēt, cur nunc id uitio uertetur &
 reprehensione censebitur dignū: quod n̄ qui ut Christū sequerent
 expediti, spontaneā subierūt paupertatem, & mendicitatē ultrone-
 am sponte sua, non autē necessitate sunt amplexi: subleuetur elee-
 mosynis diuitum, & sine manū labore alienis opibus alatur. Hæc
 quidē paucis in hanc rē perstricta sunt, de quibus qui ampliorem
 bb exoptat

Hieronymus

Ioa.

VI.
Actu. 4.

Gala. 2

Roma. 15
1. Corin. 16
2. Corin. 8

LIBER TERTIVS

exoptat pertractationem: ex hoc titulo, tenui decursu deducto, se-
 trāſſerat ad uberrimū fontē, larga ſcaturigine, pfluente: prædictū
 ſcilicet ſancti Thomæ Aquinatis opusculū, in quo exuberantius
 VII. inueniet hanc materiā diſcuſſam. ¶ Verūtamē nō uidebitur hoc
 loco ocioſum: alias iuſuper rationes & aliunde acceptas, ad corro-
 borandā rem propoſitā, in præſentia adducere. Sit itaq; ſeruato cō-
 Exodi. ſ tinuo ordine: hæc ſeptima ratio. Cū Moyses & Aarō à deo miſſi
 ad Pharaonē regē Aegypti: ſignificarent eidē ſuā legationē, præ-
 ciperentq; illi in nomine dñi, quod dimitteret populū Iſraëliticum
 ad ſacrificandū deo in deſerto: reſpōdit eis Pharaō. Quare Moy-
 ſes & Aaron ſolicitatis populū ab operibus ſuis: Ite ad onera ue-
 ſtra. Quē locū exponēs gloſſa ordinaria: ait. Hodie quoq; ſi Moy-
 ſes & Aaron, id eſt propheticus & ſacerdotalis ſermo: animā ſoli-
 citet ad ſeruitutē dei, exire de ſeculo, renunciare omnibus q̄ poſſi-
 det, attēdere legi & uerbo dei: cōtinuo audies unanimes & puertū
 Pharaōis dicētes. Videte quomodo ſeducunt homines & puertū
 tur adoleſcētes: ne laborēt, ne militēt, ne agāt aliquid quod proſit.
 relictis rebus neceſſarijs: ineptias ſectant & ociū. Quid eſt ſeruire
 deo; laborare nolūt; & oç occaſiōes quærūt. Hæc erāt tūc uerba
 Pharaonis, hæc & nūc amici eius loquuntur: nec ſolū uerbis ſed e-
 tiā uerberibus perſequunt. Flagellari iubet ſcribas Hebræos: pa-
 leas non dari, opus exigi. Hæc paſſi ſunt patres; & nunc dei popu-
 lus patitur. Hæc ibi. Ex quibus liquet, eos qui uolūt religioſoēs
 ſine diſcrimine & delectu ad opera manuū exercēda adigere: per-
 ſimiles eſſe Pharaoni & ppoſitis eius, qui aſſixerūt populū Iſraël
 duriffimis laborib; ne uacare deo poſſent & ſacrificiū deo in deſer-
 to offerre. ¶ Octaua. Non ſunt faciēda minora bona: q̄ maiorib;
 VIII. atq; potioribus ſunt impedimēto. quoniā meliora, ſunt min; bonis
 operibus recto iure præferēda. Atqui opera manualia q̄ ad uictū
 corporis cōparandū exercentur: plerūq; obſtaculo ſunt ſpirituali-
 bus operibus faciēdis, quibus tamen lōge ſunt inferiora. Nepe cū
 occurreret legitima occaſio faciēdæ p religioſum p̄dicationis, au-
 diēdæ cōfeſſionis, aut uiſitationis infirmorū aut alterius cuiuſpiā
 operis ſpiritualis: nō poſſet ille id proximo indigētī impēdere mi-
 niſteriū ſalutare, quoniā detineret occupat; ope ſuo manuali: q̄ ui-
 ctū ſibi acquirat, alioqui nō māducaturus. Quinimmo ſi ppoſitus
 monaſterij

monasterij aliquod opus ad spiritū pertinens cuiq̄ suotū religioso
 rum manibus laboranti agendū iniungeret: obtenderet ille excusa
 tionē pro rei qualitate legitimā, causareturq̄ se occupatū necessa
 rio manū labore: quem intermittere non posset. Alioqui opus il
 lud non expleret: quo uictū compararet. Sed ubi tunc in monaste
 rij obediētia & opera spiritualia: locū haberent? ¶ **Nona.** Beatus
 Augustinus in libro de opere monachorū, eximit occupatos qua
 tuor generibus operū spiritualiū, à regula illa apostolica: q̄ manu
 um laborē exercendū decernit. Si euāgeliste (inquit) sunt: id est di
 uini uerbi annuntiatores ad populū. Si ministri altaris: diuina dño
 cantica psonantes et ministrātes altari. Si dispensatores sacramen
 torū: illa administrantes alijs, potissimū eucharistiæ sacramentū &
 pœnitentiæ. Si deniq̄ aliquid habebāt in seculo, quo facile sine o
 pificio sustentarent hęc uitā: quod conuersi ad deum, indigentibus
 dispartiti sunt. Hi nancq̄ postremi (inquit) quia pauperes sustenta
 uerunt: de elemosynis etiā pauperū sustentari debent, & quia a
 lijs necessaria erogarunt: iure ab alijs, quæ sibi sunt necessaria acci
 piunt. Nō igitur hi, quamuis religionem sint monasticā professi: ob
 ligantur ad opera manū exercenda. ¶ **Decima.** Reges & princi
 pes, præfecti militiæ, iudices & magistratus urbiū, & in uniuersum
 qui intenti sunt operibus ciuilibus ad moderatiōē populi & admi
 nistratiōē iustitiæ: ad opera manū ministerio faciunda non ob
 strigunt. quoniā eorū officii: in totius cōmunitatis cedit utilitatē.
 Neq̄ etiā milites, armis defensores patriæ: ad opera manū obligā
 tur, sed suis contenti stipēdijs uiuere debēt. Ergo cōsimili ratione
 & religiosi intenti spiritualibus operibus: prædicationi, orationi, sa
 cræ lectioni, ueritatis defensiōi, & cæteris id genus, redūdātibus in
 salutē & pfectū animarū totius populi: etiā nō alstringunt pcepto
 apostolico ad opa manualia, quod hic nostrū est propositū. Am
 pliorem uero eiusdem materiæ discussionem qui expetuerit: euol
 uat opusculum sancti Bonauenturæ de paupertate Christi, & p
 fertim postremam eius partem: hæc omnia latius prosequentem.
 ¶ Hoc igitur iacto fundamēto, firmiterq̄ stabilito: palām est omni
 bus, q̄ iniuste & inique debacchetur Lutherus in religiosos oēs:
 cum eos in præsentī obiectiōe circa principium præcedentis capi
 tis explicata, uocat ociosos: qui in exercitijs spiritualibus: officio sci
 bb 2 licet

IX.

Augustinus.

Ephē. 4.

1. Thessa. 4.

X.

Luca. 3.

XI.

LIBER TERTIVS.

licet ecclesiastico decantando, contēplatione, orōne, & sancto scri-
pturarū studio, interdū etiā & uerbi diuini prædicatione: sunt occu-
patissimi. Cum etiā oblatrat eosdē ab alijs accipere beneficia: &
nulla suis benefactoribus munera rependere. qui plane cumulatio-
nem & ampliōrē illis referunt gratiam q̄ acceperūt; retribuētes, p
corporalibus bonis spiritualia, orationes assiduas, oblatiōes sacro-
sanctæ eucharistiæ, & alia pia opera: animabus suorū benefacto-
rū summopere conferentia. Cum deniq; eosdē calumniatur alioꝝ
deuorare substantiā: in detrimentū uere pauperū, nullisq; quā
sibiipsis benefacere. qui ex donationibus piorū principū sibi desi-
gnatis, & proprijs suarū domorū prouētibus; debitū sibi uictū legi-
time accipiunt, nihil alienū uendicantes, aut ex pijs aliorū eleemo-
synis ob rationabilē causam acceptis: uitā sustentant, quotidianasq;
ex ijs quæ supersunt fragmentis eleemosynas: alijs pauperibus e-
rogare nunq̄ desistunt, & præter huiusmodi reliquias: maiores eti-
am eleemosynas, secundū suā facultatē & constitutionē regulæ, so-
lent distribuere. Verū hæc obrectatoria amarulētāq; mentis infla-
næ uerba, in postrema obiectione expressa: ob maledicentiā obla-
trandiq; rabiē, pene indigna sunt quæ refellant. usque adeo à ueri-
tate distorta conspiciuntur: absurdaq; & improba.

¶ **V**otū castitatis neq; rationi recte repugnare: neq; eius
per solutionē cuiquā reddi impossibilem. **Cap. XXIII;**

I. » **D**Ecimateria Lutheri obiectio. **V**ota monastica, re-
» ctæ rationi cōtranunt: & in primis uotū castitatis,
» quandoquidē recta decernit ratio, si quicq̄ impossi-
» bile nobis factū fuerit: nos ampli⁹ ad illud nō astringi.
» Quare quoduis uotū, quantūcunq; rectū & piū
» fuerit: si nō possit à nobis impleri, desinit esse uotū. **E**xempli gratia
» si quis uouerit se iturū ad sanctū **I**acobū: & inopia pressus aut gra-
» ui affectus morbo carcere uel detentus aut morte correptus, non
» possit illud exequi: est absolutus coram deo, quamuis uotum non
» compleat. **S**ed in religioso qui uoto castitatis se astringit, infirmi-
» tas carnis potest esse tanta: ut nec ieiunijs nec oratiōibus, nec exer-
» citio domari possit. **I**s igitur impune uotū castitatis, qd implere nō
» ualet, soluere poterit: & ad coniugalē statū se conferre. **Q**uinimmo
» cū tale corā deo uotū ædidit: id sub cōditione debuit interpretari,
» se scilicet

se scilicet seruaturū cælibatū: si modo senserit illū sibi possibilem, & quādiu potuerit integre illum conseruare. **Hæc Lutherus ait.**

Responso. Nunq̄ id tribuendū: aliquod uotorū monasticorum rectitudini rationis & recto mentis iudicio repugnare, neq; ullum eorum triū præcipuorū uotorū nobis unq̄ reddi impossibile. Admittendū est autē: ad impossibile neminē aut lege diuina aut uoto obligari. cū uotū duntaxat de ijs fieri possit: quæ à nobis expleri queunt. Proinde cū quippiā factū est nobis impossibile, q̄uis ante uoto promissum, pro eo impossibilitatis articulo nequaq̄ obstringimur ad illius impletionē: sed tantummodo ad curandam illius uoti

Quid faciendū, cū uotū expleri nō potest.

in aliud opus bonū commutationē, per eos qui auctoritate possēt illius faciendæ cōmutationis, ecclesiasticos præfules: & ad operis illius in q̄d facta est uoti cōmutatio, executionem. At uero omnino negādū est: uotū castitatis nobis impossibile fieri posse, fatēdumq; ingenue, nunq̄ infirmitatē carnis tantū posse succrescere: ut quā tācumq; adhibuerimus diligentīā illi relucēdi, cogamur tamen ei demū succumbere & tandem sæuæ libidini manus dare uictas.

Nempe si quis ad implorandam opem diuinā studiose confugiat: quod nō possit homo esse continēs nisi deus dederit. si etiā sibi ipsi nō desit: arma spūalia ad tutamē castitatis, sobrietatē, abstinentiā, exercitiū laboris, deuotionē occasionū libidinis, & reliqua id genus munimēta assumens: tandē lasciuīā carnis adiutore deo deuinet, & castitatis assequetur coronā atq; brauiū. **Fidelis** em̄ est deus (inquit **Apostolus**) qui nō patietur uos tentari supra id q̄d potestis: sed faciet etiā cum tentatione prouentū, ut possitis sustinere.

Sapient. 8

1. Corin. 10

Fateor equidē non debere quempiā præcipitanter & incōsultē profilire ad faciendū deo uotū castitatis: sed prius propriæ conditionis & dispositionis facere periculū, atq; apud se explorare naturæ suæ qualitātē & habitudinem: an possit tale perferre iugum.

Quod ubi cōpertū habuerit, se opitulante deo posse continentiā seruare incontaminatā: tunc in confidentia diuini auxiliij emittere poterit uotū perpetuæ castitatis, & satagere ad illud illabefactē soluendū. quod tandē supernæ gratiæ præsidio feliciter explebit.

Quæ enim homini sunt impossibilia ex seipso: redduntur eidē ex deo possibilis, neq; sumus sufficientes ex nobis ad tam arduā uirtutem capeſſendā: sed sufficientia nostra ex deo est. **Neq; putam**

Marci 10
2. Corin. 3

uerim ullā dari posse tantā in aliquo carnis infirmitatē atq; propē
 sionē ad lapsum: quæ non possit suffragatē diuina gratia his sex ad
Cassiodorus. miniculis edomati, enumeratis à **Cassiodoro** super **Matthæū**. sobri-
 etate scilicet, operatione quæ deuinet ocū, asperitate cultus, in-
 hibitione sensuū, raritate sermonis cū honestate, euitatiōe deniq;
 oportunitatis & personæ & loci & tēporis. necnō & alijs spūalib;
 antidotis atq; remedijs: quæ sancti patres abūde literarū monumē-
 tis tradiderūt. Porro eximius pater & eruditioe insignis **Thomas**
Vualden. **Walden**, sæpenumero supra citatus in capite sexagesimoseptimo
 sui operis præclari de sacramentalibus: egregie confutat excusati-
 ones in peccatis eorū, qui post factū continētiae uotū dicunt se nō
 posse cōtinere propter infirmitatē carnis. luculenter ostendēs au-
 thoritate **Chrysofomi** & **Augustini**: eos etiā omnes id posse cū
 dei adiutorio, dūmodo uelint. ¶ Quod autē deinde in hac obiectio-
 ne proponit **Lutherus**, uotū castitatis à religioso fieri debere sub
 hac conditione: dūmodo à uouente seruari possit, & quādiu perci-
 piet uouens ipsam castitatē sibi esse possibile: omnino deridiculum
 est. Præberet enim ea uouēdi ratio ac modus ansam cuiq; resilien-
 di à uoto castitatis iam facto: quando libitum sibi foret. quod cau-
 saretur se continētiam amplius seruare non posse: ob carnis infirmi-
 tatē. Et ita magna aperiretur fenestra, qua quis sibi ipsi indulgens,
 à cælibatu transiret ad nuptias & à religione ad seculū, quod totū
 III. statū monasticū summopere dedecoraret. ¶ **Decimaquarta** ob-
 iectio. Inter ipsa monastica statuta, ea est affinitas atq; cognati-
 o, ut si de uno illoꝝ possit pater monasticus dispensare: æquo iu-
 re idē possit de omnibus. & si unū assignetur de quo dispēfare non
 ualeat: æquali omnino ratione de nullo statutorū dispēfare queat.
 Atqui de horis canonicis in ecclesia cōtinendis, de abstinentia car-
 niū, obseruatōe ieiunioꝝ, delatione cilicij & cæteris id genus, pot
 supremus monasterij rector cū religioso ualitudinario aut graui se-
 neclute presso dispensare, relaxareq; rigore istarū austeritatū cir-
 ca illū, ob causam rationabilē. Igit̄ consimili iure si quē fratrū suo-
 rū uiderit pater monasterij agitatū procellis libidini: poterit eun-
 dē relaxare à uoto castitatis, ducendēq; uxoris facultatē illi indul-
 gere. Et ita nō erit uotū castitatis in illo ppetuū: sed cōmutabitur
 V. in castitatē cōiugalē. Hęc **Lutherus**. ¶ **Responsio.** Non est admit-
 tendū:

tendū: quod in hac obiectione primo assumitur loco. Nam inter ea quæ ad monasticam spectant institutionem: quædam sunt essentialia. utpote tria uota præcipua, in quibus totius religionis summa consistit: quæq; apud omnes sine discrimine religionum monasticæ species, uniformiter ædunt & obseruant. Et in nullo horum trium, dispensatio superioris habere potest locum: cum dicat Innocentius tertius in epistolis decretalibus, titulo de statu monachorum, cap. cum ad monasterium. Nec æstimet abbas: quod super habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare. quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali: ut contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere. Hæc Innocentius. Si igitur non potest monacho summus pontifex relaxare uotum continentiam, neq; facere eidem potestatem ducendi uxorem: quomodo id poterit abbas monasterii, cuius longe est inferior potestas? Alia uero sunt in constitutionibus monasticis accidentaria, & quæ non cadunt sub uoto: conducuntur quidem ad trium uotorum obseruantiam, sed in diuersis domibus religiosis alia atq; alia. Qualia sunt: modus & qualitas uestiū, genera ciborum, ieiuniorum obseruationes, ritus ac cærimoniam: apud diuersos uariæ. Et hæc quoniam non ad ipsam religionis pertinet substantiam sed proprietates accidentarias: non adeo exacte sunt in sua integritate tenenda, quin pater monasterii occurrente morbo alia uel legitima causa possit super illis cum religioso dispensare, quoniam in manu eius est relicta potestas relaxandi talia statuta alicui particulatim de quibus non fiunt uota: quando uiderit oportunitatem illud efflagitantem. Quocirca ex eo quod permittit abbas cuius suorum religiosorum esum carniuum, ubi recta id exposcit ratio, præter regulæ decretum: nequaquam probe conficias, ipsum etiam posse eidem dare facultatem subeundi scædera nuptialia, & alligandi se uxori. Huic accedit, quod nunquam in aliquo religioso potest dari tanta libidinum procella: quin illa possit sedari alio remedio quam nuptiarum contractu, ut pote diuini auxilii imploratione, de quo ait Paulus. Omnia possum in eo: qui me confortat. Philip. 4.

¶ Quod non potest uotum castitatis ob difficultatem cælibatus in coniugium commutari: quod etiam deus nihil nobis præcepit factum impossibile.

Cap. XXV.
Decima.

Innocentius
tertius.

Philip. 4.

Roma. 7

I. **D**ecima quinta Lutheri obiectio. beatus Paulus in se-
 ptimo epistolæ ad Romanos capite cõfitetur pecca-
 tũ in carne sua tale: quo carere non possit in hac ui-
 ta, quod peccatũ absq; dubio cõtra legem dei est: sed
 propter fidẽ in spiritu repugnantẽ ignoscitur & nõ
 imputatur, quanq̃ lex exigat, in nobis nullũ esse peccatũ. Ex quo
 beati Pauli dicto ita deducitur ratiocinatio. Deus in sua lege à sei-
 pso posita indulget & ignoscit impossibile legis, quod reliquum
 est in nobis: ubi nullũ est periculũ, licet sit uerissime peccatũ. Quã-
 to magis præsumendũ est cũ fiducia de bonitate dei: quod non sit
 imputaturus uotum castitatis (quod ipse non mãdauit, inquit, neq;
 consuluit neq; probauit: sed humana temeritate & ignorantia sub
 intrauit) si fuerit impossibile nobis & periculũ urgeat libidinis: mo-
 do intra limites inferioris castitatis coniugij maneamus, & nõ secũ-
 dũ carnem ambulemus. Et credo (inquit) si quis hac fiducia ux-
 rẽ duceret, castitatẽ uotiuã seruare nõ potẽs: ex hac ipsa fiducia p-
 mouente, indulgentẽ & facilẽ patrẽ inueniret, cum hoc faceret: ne
 grauius in legẽ eius peccaret. Hæc Lutherus. ¶ Respõsio. In loco
 ex epistola ad Romanos citato, beatus Paulus cũ de peccato quod
 in carne est & quo carere nõ possit homo, loquitur: nomine pecca-
 ti fomitem intelligit, propensionẽq; ad malũ, ex natura corrupta no-
 bis insitam. Quã frenare quidẽ potest homo et reprimere per ad-
 iutricẽ dei gratiã & diligẽs studiũ: ne dñetur & inualescat in spiri-
 tũ. omnino autẽ eradicare & extirpare eandẽ; quãdiu hic uitam a-
 git, uix bene potest. Huiusmodi autem fomitem & procliuatẽ ad
 uitia: peccatum uocat sacer Paulus, ab effectu. quia ipsa multorũ
 peccatorũ est causa, seminariũ & incitamentũ. Haud trõ idcirco tri-
 buendũ est cuiq;: q; tale malorũ fomentũ siue natia inclinatio ad
 peccatũ, sit malum culpæ, & peccatũ diuinæ legi contrariũ. Quo-
 niam infantibus lauacro baptismi ablutis inest fomes ille carnis,
 immo & adultis Christo primum regeneratis, in quibus tamen
 nulla reliqua est culpa. quandoquidem in eis: omnis noxa per ba-
 ptismum est absterisa. Quin potius huiusmodi stimulus carnis, ma-
 teriam exercendæ præbet uirtutis: quando eius contra spiritum
 insultus & effrenis motio reprimitur. Quocirca abnegandum
 est, deũ ignoscere alicui nostro peccato: quod impossibile sit à no-
 bis

Fomite pec-
cati, nõ esse
peccatum.

bis euitari, & aliqd tale nō imputari nobis a deo. **T**ū q̄a hmōi
 ad malū stimulus natura insitus, non est malū culpæ nec pro-
 prie pct̄m, q̄uis sine illo esse nō possumus. **T**ū q̄a q̄dcunq; de
 deris pct̄m proprie dictū & malū culpæ, q̄d deus & lex eius
 p̄cipit nobis abesse, idipsum p̄t̄ a nobis, adiuuāte dei gr̄a, uita-
 ri, & sine illo uitā agere possum⁹. ¶ Alioq; obligaret nos deus **III.**
 ad aliqd nobis impossibile, q̄d non solū absurdū, sed & impiū
 est sentire, q̄uis in huius obiectionis cōtextu subindiceret **L**u-
 therus idip̄m, deū scilicet nos ad aliqd obstrinxisse, q̄d nequa-
 q̄ fieri possit a nobis. Siquidē illud, huic Hieronymianæ ad **Hierony-**
 uersat̄ inīa, Qui dicit deū nobis impossibile aliquid p̄cepisse, **mus.**
 anathema sit. ¶ Repugnat & idē scripturæ sacræ, attestati mā **III.**
 data dei graua nō esse, & iugū Ch̄i in fide atq; p̄ceptoz eius **I. Iohan. 5.**
 obseruatione constās, suaue esse, & onus eius leue. Si aut̄ ea q̄ **Matth. 23.**
 fieri a nobis nō p̄nt, p̄cepisset deus, non mō graue, sed & into-
 lerabile & importabile esset eius mādatū. ¶ Rectā itidē rōnē **V.**
 & illud refragat, alicui tale dari p̄ceptū adiecta cōminatione
 grauis p̄cenz ob trāsgressiōē, q̄d t̄n ille nulla rōne posset ex-
 equi. ¶ Et crudelis merito censere d̄ns ille, minimeq; iustus, **VI**
 q̄ seruo suo daret aliqd mādatū, cui⁹ trāsgressiōē cōstitueret
 graui multādā p̄cena, q̄d t̄n ab illo seruo nec suis nec auxili-
 aribus uiribus posset impleri. Quid ergo de d̄no deo n̄ro senti-
 re debemus, q̄ suauius est & mitis, & multæ miscd̄z oībus in **Psalm. 87.**
 uocātibus ser̄ qui etiā dulciter oēs inuitat ad se, dicens. Venite **Matth. 23.**
 ad me oēs q̄ laboratis & onerati estis, & ego reficiā uos. Num
 quid eū tāta esse dicemus austeritate, & adeo imperiosum, ut
 aliqd humeris n̄ris p̄cepti iugū inīciat, q̄d nequaq; a nobis fieri
 possit & sustineri? Absit a p̄is ch̄ranoz animis tāta impietas.
 ¶ Rursum, de ijs q̄ sita nō sunt in potestate n̄ra, nec laudē me-
 remur nec uituperiū, qm̄ uoluntaria nō sunt. Cōmendatio at̄ **VII.**
 & probrū, ea sola consequunt̄, q̄ spontanea sunt & ultronea.
 Atqui si aliqd nobis a deo traditū esset p̄ceptū, qd̄ a nobis fieri
 nō posset, opus illius p̄cepti nō esset collocatū in n̄ra pote-
 state, qm̄ per hypothesin esset nobis impossibile, Igit̄ ob illi⁹
 p̄cepti p̄uaricationē, nō esset quispiā uituperandus, immo nec
 illa mādati diuini uiolatio, posset cuiq; ad culpā iputari. Cuius

LIBER TERTIVS.

igitur gñis & modi esset tale pceptū, cuius transgressor nec culpa posset impingi, nec pœna a deo iuste irrogari. Certe illud, extra aleā & forte foret aliorū pceptoz. ¶ Præterea, Beatus Augustinus in libro de uera religione dicit. **V**scadeo pceptū, uoluntariū malū est, ut nullo mō sit pceptū, si nō sit uoluntariū. Ex quo protinus subinfert. Quare aut negandū est, pceptū cōmitti, aut fatendū est, uoluntarie cōmitti. Hęc ibi. Diuini autē pcepti transgressio quælibet, pceptū est, est igitur omnis illa, uoluntaria, & sponte nostra facta. Atqui si qd deus nobis pcepterit qd impossibile sit omnino adimpleri, illius transgressio nō erit arbitraria nec uoluntaria, sed necessaria, cū p hypothēsī, nullo nō conatu, etiā assistente dei adiutorio, a nobis impleri queat. Aut igitur illud, dei pceptū nō erit, qd repugnat posito, aut non ois diuini pcepti transgressio, erit pceptū, qd oim sanctorū parū aduersa sententiæ. ¶ Ad hæc. **O**bseruatio mandatorū dei ducit ad regnū cœlorū, secundū illud domini uerbum in euangelio. Si uis ad uitā ingredi, serua mandata. Ex opposito igitur, præuaticatio mandatorū dei detrudat ad gehennā. At uero si quod detur diuinū pceptū qd ab hoibus fieri nō queat, illius transgressio pceptū non erit, ut mō ostensum est, eo ipso qd ex uoluntatis libertate non proficiscit, sed ex necessitate. Quare nulla erit illi, secundū rectā æquitatis lancē, infligenda pœna. Et ita diuini mandati præuicatoribus nō poterit iuste irrogari gehenna, qd est propositionis mō ostensæ oppositū. ¶ Insuper Aristoteles in **E**thicis dilucide mōstrat uirtutū officia, sicut & opa uitioz, esse collocata in nra ptate, qd ea si uolumus, facimus, & si nolumus, nō facimus. Et idcirco recte colligit, nos sponte nra aut probos fieri, aut improbos. Potiori igitur rōne, & ea opa qbus salutē cōsequamur æternā, aut demergamur in extremā miserā, etiam in nra sunt facultate collocata, supposito sp̄ in bonis opibus benigno dei adiutorio, cū hęc ipsa, lōge maioris sunt momēti. Atqui si deus aliqd dei pceptū, cuius executio nris uiribus una cū diuini auxiliij concursu sit impossibilis, illius opus nō erit sitū in nra ptate, neq; etiā eiusdē mādati transgressio, in nro arbitrio erit constituta, quāquidē ad eā necessario adigimur, & omittere idipm cōpellemur.

VIII. Augustin⁹

IX.

Mat. 19.

Aristoteles

lemur

lemur p̄ceptū, q̄d nullo molimine expellere unq̄ possemus.
 Quo igit̄ tale mandatū, illius obseruatores p̄ducat ad uitā, aut
 salutē nobis opabit̄. Erit igit̄ illud oīno ociosum, irritū, & ne
 quicq̄ hoībus a deo datū, q̄d diuinā sapiētīā disponētī om̄ia
 suauiter, haudquaq̄ est ascribendū. ¶ Amplius. Pr̄ceptū, cū
 ab hoībus tū a deo cuiq̄ datur, ut is q̄ id accepit, illā obseruet,
 opereq̄ cōpleat. Alioqui frustra tradit̄ p̄ceptū, si nō uelit pr̄
 cipiens, ut illud fiat ab eo cui imponit̄ exequendū. Deus autē
 nihil in uanū & frustra aut citra rationē operat̄, cū sit ipse im
 mensum sapiētīā pelagus. Qd̄ aut̄ impossibile est nobis, nul
 lo ingenio aut conamine fieri p̄t̄ aut expleri, atq̄ in opus de
 duci. Repugnāt igit̄ hęc duo & oīo inter se dissident, aliq̄d
 esse dei p̄ceptū, & illud nobis esse impossibile. Itaq̄ Lutherus
 admittēs aliq̄d dei p̄ceptū posse dari, q̄d sit impossibile nobis,
 manifestā in illa ofone cōplicat & claudit contradic̄tionē, si
 mulq̄ pugnat̄ adinuicē profert, q̄ pariter cohærere minime
 p̄nt. ¶ Deniq̄ secundū eccl̄iastici sniam, deus ab initio cōsti
 tuit hoīem, & reliquit illū in manu cōsiliū sui. Adiecit māda
 ta & p̄cepta sua. Si uolueris mā data cōseruare, cōseruabunt te
 & in p̄petuū fidē placitā seruare. Apposuit tibi aquā & ignē,
 ad q̄d uolueris, porrige manū tuā. Ante hoīem uita & mors,
 bonū & malū, q̄d placuerit ei, dabit̄ ei. Ex q̄bus uerbis perspi
 cū est, id in n̄ra potestate atq̄ arbitrio cōstitutū esse, q̄ mā
 data dei etiā om̄ia obseruemus, aut q̄ ea pr̄uaricemur. Q̄
 si aliquod darē dei p̄ceptū, nobis factū impossibile, quanā
 rōne illud cōseruare possemus, ut & nos cōseruaret̄; q̄ itidē pa
 cto manū nostrā, uirtutēq̄ operatricē ad illud extēderemus,
 q̄d n̄ras uires penitus exuperaret̄. Nō esset igit̄ illud, de nūero
 p̄ceptoꝝ dei, neq̄ ita denominari deberet. ¶ Sed in clamat &
 obstrepit Luther⁹ hisce n̄ris dictis, q̄bus astruim⁹ deū nihil i
 possibile nobis p̄cepisse, huncq̄ obi ec̄iat cauillū, nō qdē i hoc
 loco, sed in alio qdā opere suo de decē p̄ceptis, q̄ tñ huic loco
 ut dissoluat̄, nō est incōgruus. Pr̄cepit (inquit) deus, ne cōcu
 piscamus rē proximi n̄ri, nec alienā uxorē. Neutrū aut̄ illoꝝ,
 potest a nobis impleri, cū sine concupiscentia bonorū exter
 norū, itidē & carnis concupiscentia, nō possit trāsigi hęc uita
 mortal̄

LIBER TERTIVS.

» mortalis, q̄ utraq; sit intimis humani cordis penetralibus in-
 » sita, nec oīno diuelli a uiro q̄tumuis profecto queat. Præcepit
 » igit nobis aliqd deus, qd̄ nequaq; ualeat a q̄piā pfici & cōple-
 » ri. ¶ **V**erū adhibēda est illi respōsio, aliquā esse regē externatū
 & carnis cōcupiscētiā, q̄ rationē p̄uenit, repēteq; obrepit et
 suggerit etiā nobis inuitis. Et hæc ex n̄ræ fragilitatis cōditio-
 ne oboriens, nequaq; est pct̄m, q̄ primæ eaz; regē motiōes nō
 sint in potestate n̄rā cōstitutæ. Et impossibile qd̄ est illā pro-
 fus auellere a nobis, sed nō prohibet hm̄ōi cōcupiscētiā duo-
 bus postremis dei p̄ceptis, q̄ nō habeat rōnē iniq̄tatis & mali-
 tiæ, sed pugnæ & certaminis cōtra mundū & carnē materiā
 subministrat. **A**liā uero est cōcupiscētiā rationē sequēs, q̄ cū
 cōsensu in opus exterius, ubi dare oportunitas. Et hæc ex ele-
 ctione animi proficiscit atq; p̄meditatione, nec nō deliberatio-
 ne, cū sufficiens iā fuerit mora t̄pis, ad primā illā cupiditatē aio
 excutiendā. Nō t̄n ad hoc p̄stita est diligētia, sed blādū malū
 sensim irrepens, altius egit aio radices. **H**uiusce autē ḡn̄is cōcu-
 piscētiā, peccati etiā letiferi habet reatū, ultimisq; duobus p̄-
 ceptis diuinis prohibet, sed cū diuino adiutorio uitari p̄t ab u-
 noq; operā dāte sedulā, ut cū obrepit uirus noxiæ, cupidita-
 tis, aio protinus eiiciat, nec sinat immoderādo ualidas sumere
 uires. Itaq; hononyma, diuersaq; rōne cōcupiscētiæ, hic hallu-
 cinatus est **L**utherus, sicut & in obiectiōe p̄sentis capitis dece-
 ptus est multiplicitate nōis peccati, qm̄ **A**ristotelicā illā pro-
 positionē nō satis diligēter attēdit, q̄ phibet, multiplex indis-
 tinctū parere cōfusionē. ¶ **C**æterū diruto euersoq; hoc fun-
 damēto **L**utherano, qd̄ in huius capitis fronte collocauerat,
 quicqd̄ deinceps supextruere nisus est, corruit simul & colla-
 bit, uotū scilicet castitatis deo solēniter exhibitū, cōiugio mu-
 tari posse. Nā ut paulo añ etiā est dictū, nunq; tāta p̄t dari agi-
 tatio & uexatio libidinis, ut nō possit tale uotū integrū & in-
 columne cū dei auxilio seruari in sua synceritate. **F**atedū etiam
 est ingenue, deū nō mādasse, id est p̄cepisse uotū castitatis, ut
 fiat a q̄piā, mādauit t̄n, ut iā factū integre seruet, cū ait p̄ pro-
 phetā. **V**ouete & reddite. **F**alsum est autē, deū nec cōsuluisse
 nec probasse uotū castitatis, cū cōmēdauerit eunuchos q̄ se ca-
 strant

Philos. 75.

strant propter regnū dei. Demū erroneum est & impium sen-
tire, uotum castitatis humana temeritate & ignorantia subin-
trasse, quēadmodum prius abunde monstratum est. Mat. 19.

¶ **Debitū cōiugalis usum nō sp eē annexū pctō, ut uult Luthe-
rus, sed ipm plerūq; citra oēm culpę labē fieri posse. Ca. xxvi.**

Decimasexta Lutheri obiectio. Debitū cōiuga-
le, teste propheta psal. 50. semp est pctm̄. Psal. 50.
Ait
nanq;. Ecce em̄ in iniquitatibus cōceptus sum,
& in pctis cōcepit me m̄r mea. Nihil itē ipsum
differt a fornicatione & adulterio, q̄tum ad ar-
dore libidinis & fcedæ uoluptatis. Et tñ illud nō imputat de-
us cōiugibus, nō alia cā nisi sua miscdia, q; sit impossibile, tale
pctm̄ uitari a cōiunctis matrimonio, cū tñ eo carere teneatur
Cur igit & coelibī nō potēti seruare pmissam deo cōtinētiā
& alioq; peccaturo, nō p̄sumeret de' impossibile illd relaxare,
& cōiugiū irritato uoto pmitteret; aut si tale cōiugiū, cū pctō luo-
ti soluti fiat, ceu debitū cōiugale benigniter indulgere? Hęc
Lutherus. ¶ **Rñsio.** Nullo pacto tribuendū est & admittere
dum obiectanti, qd hic in principio assumit, utpote debitum
cōiugale sp esse pctm̄. Nā qñ ipm ordinat p̄cipue ad procreā
dam prole, in qua honoret deus & glorificet, q; tunc ausit di-
cere, ipm eē pctm̄; cum ad finē illū, fuerit motrimoniū a deo Gene. 2.
etiā in statu innocētiæ institutū, his inter cetera uerbis. Cres-
cite & multiplicamini, & replete terram. Et iisdē uerbis, post Gene. 9.
exactum diluuiū, fuerit idē sacramentū a deo approbatū. Sicut
cum hmōi debitū exigūt aut reddūt ad euitandā in se aut cōsor-
te thori fornicationē & adulterium, nō debet itidē cēseri esse
pctm̄, cum post lapsum protoplastoꝝ, & illa accesserit priori
cā, quare institutū est fcedus cōiugale, ut scilicet sit in remedi-
um carnalis cōcupiscētiæ. Quā quidē causam nō subicit B.
Paulus, in prima ad Corinth. eplā dicēs. Propter fornicatio-
nē aut (subaudit uitandā) unusquisq; uir uxore suā habeat, & 1. Corin. 7.
unaquęq; uxor suum uirū. Rursum cum debitū cōiugale red-
dit alteri coniugū exigenti, seruatis rectæ rōnis circūstantiis,
quis nisi mētis inops dicere audeat, eā debiti redditionē intra
legitimos matrimoni finēs cōsistentē, esse pctm̄; cū reddere

LIBER TERTIVS.

1. Cor. 7 cuiq; qd suū est, sit opus iustitiæ, & diuinus ap̄lus in supra dicto primæ ad Corinthios ep̄læ loco plane dicat. Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & mulier nō habet potestatem sui corporis, sed ut. Neq; rōni est dissonū, ubi occurrit aliqua prædictoꝝ triū causarū ad officii cōiugale, ip̄m tūc exhiberi sine aliqua peccati labe, qm̄ unaquæq; earū ordinat, atq; referi ad aliquod bonū matrimoni, utpote ad fidē, prole aut sacramētū, quod quidē bonū, reddit ipsum debitū omnino peccati immune. Nō inficior tñ, ubi aliā a supra dictis triū bus causā impellerēt cōiuges ad maritalē cōgressum, illū plerūq; nō fieri sine pctō, qd pro cōditione & qualitate circūstantiarū, nūc leuius sit, nūc grauius. ¶ Haudquaq; tñ admittendū censuerim, qd uniuersali enunciatōe proponit Luther⁹, nunq̄ actū cōiugale exerceri posse sine pctō. Siquis em̄ id dederit, fateat̄ necesse est deū aliqd præcepisse, qd tñ præceptū nō potest sine pctō adimpleri. Siquidē præcepit deus primis parentibus adhuc in paradiso uoluptatis diuersantibus, q̄ crescerent, & multiplicarent, & replerēt terram. Et idē dedit p̄ceptū ip̄si Noe & filijs eius postq̄ egressi sunt arcā, q̄ eos piculo diluuij exemerat. At non potest hoim multiplicatio fieri sup̄ terrā secundū ordinatā dei legē, nisi per cōsortiū coniugale eorū qui matrimoni uinculo sint cōiuncti. Ergo si illud semp̄ esset peccatū, non posset illud dei p̄ceptū unq̄ sine pctō perfici, qd est graue incōmodū. ¶ Præterea, Sacratū literarū monumētis est traditū, deū interdū ætate prouectis coniugalibus & infœcundis denunciāsse futuræ proles conceptū & partū, ex singulari prærogatiua & munere, quēadmodū promisit deus Abrahæ filiū Isaac, ex Sara uxore sua tū sterili. Parentes etiā Samsonis diuina benignitate acceperūt promissionē nascituræ sobolis. Sic & Helisæus propheta mulieri Sunamidi, hospitię suę religiosæ, ipetrauit a deo filiū. Demū & sanctitate eximius Iohānes Bap. parētibus suis optimis reptomissus est & annūciatus anteq̄ cōceptus. Atq; nō potuerūt hmōi filij, speciali dei priuilegio anteq̄ cōciperent promissi in materno formari utero & demū in lucē ædi, nisi intercedēte cōmercio cōiugali inter ipsos parentes, qbus erat añ facta hmōi promissio, Ergo si illud erat

Gene. 2

Gene. 9

III

Gene. 18
Iudicū. 13.
4. Regū. 4

Luce. 7.

erat p̄ctm̄, ut sentit Lutherus, nō potuisset illa diuina pollicio
 ratio in ipsis cōpleri sine amboꝝ parentū p̄ctō, q̄d certe & abo
 surdū est & impiū. ¶ Rursum. Quid aliud est asserere, actum V.
 cōiugale sp̄ esse p̄ctm̄, q̄ dānare nuptias cū Taciano, Eraclio,
 & alijs hæreticis, q̄ prohibuetūt nubere, dicētes oēm cōiugū
 cōcubitū eē illicitū. Si em̄ idip̄m, sine q̄ ad procreationē pro
 lis nō sunt cōsummate sc̄dm̄ cōsuetā naturæ legē, utpote offi
 ciū cōiugale non p̄t citra p̄ctm̄ unq̄ præstari, nōne protinus
 cōsequens est, & nuptias esse illicitas & dānandas? At ea hæ
 resis execranda iā olim est explosa, q̄ scripturæ & ueteris &
 noui testamēti manifeste sit aduersa, & sc̄tio matrimoni sacra, *Ephē. 5.*
 mēto, q̄d magnū eē testat̄ Paulus iniuria, q̄nimo & a diuino *1. Timo. 4.*
 ap̄lo ad Timotheū scribēte, eadē est dānata. Ergo & hæc asser
 tio Lutherana cōtendēs debitū cōiugale semp̄ esse p̄ctm̄, affi
 nis & cognata p̄ dictę heresi, etiā est elimināda & explodēda.
 ¶ In sup̄, B. Paulus ad Timo. scribēs, de muliere nupta ait. *Sal. 1. Timo. 2.*
 uabit aut̄ per filioꝝ generationē, si p̄manserit in fide & dilecti *VI.*
 one, & sanctificatiōe cū sobrietate. Et paulo post in eadē eplā
 subiūgit, de uiduis adoleſcētioribus loquēs. Volo at̄ iuniores
 nubere, filios procreare, mattresfamilias eē, nullā occasionē da
 re aduersario, maledicti ḡfa. Liberoꝝ aut̄ ḡnatio atq̄ procrea
 tio, sine actu debiti cōiugalis, secūdū naturæ limites & ordinē
 fieri nō p̄t. Ergo si ille sp̄ eēt p̄ctm̄, ut hic cōtēdit Lutherus, p̄
 opus p̄cti promoueret mulier ad salutē æternā, & ap̄ls uolens
 uiduas adhuc integra & florēte ætate, liberos sustollere, id sa
 ne uellet, q̄d sine p̄ctō nunq̄ fieri posset. Vtrūq̄ aut̄ hoꝝ gra
 ue est incōmodū. ¶ Adde, q̄ idē ad Corin. scribēs, n̄s q̄ matri
 monio sunt obligati inq̄t. *VII. 1. Corin. 7.*
 Nolite fraudare inuicē, nisi forte ex
 cōsensu ad tēpus, ut uacētis orationi, & iteꝝ reuertimini in id
 ip̄m, ne tentet uos satanas propter innocētīā uestrā. Quibus
 plane uerbis insinuat, cōiuges nō debere sibi mutuo denegare
 debitū cōiugalis officiū, q̄d ubi ad tēpus inter dū intermiserint
 ut syncerius orōni insiſtāt, rursum ad idē p̄standū redeant, ne
 suggerēte satana incidāt in tentationē & lapsum fornicatiōis
 Itaq̄ hoc i loco designat ap̄lus, ad euitādā in cōiugibus forni
 cationē, actum connubialē ab ipsis citra noxā exerceri posse.
 Quomō

- Hebræ. 13.** Quo igitur ille semper peccatum, ut hic astruit Lutherus? **¶ Ad hæc VIII.** Ad Hebræos idem scribēs ait. Honorabile concubium in omnibus, & thorus immaculatus. At si officium nuptiale sepe esset annexum peccato, non dicendum esset honorabile concubium, sed despicabile & detestandum. Quo enim honorabile posset haberi, quod sine peccati labe nunquam exerceret, & cuius opus sepe fugiendum foret. Non enim tunc genitalis thorus & nuptialis, esset immaculatus, ut eum uocat apostolus, sed atra peccati macula sordidatus. **¶** Indicat igitur istis uerbis apostolus, actum matrimonialē non semper esse coniunctum peccato quod hodie hic potissimum astruere annitimur. **¶** Ad quod amplius asseuerandum & efficacius, plurimum etiam confert grauissima authoritas beati patris Augustini, dicentis in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Bonæ sunt nuptiæ, sed causa filiorum, & concupiscentiæ fornicationis obtentu. **¶** Vbi duas assignat causas paulo ante positas propter quas nuptiarum opus & officium fieri potest contra reprehensionem, peccati quoque labem, procreationem scilicet sobolis & deuitationem fornicationis. **¶** Quod etiam apte testatur idem probatissimus author, in libro de bono coniugali, hanc astruens sententiam, quæ & adducitur in libro decretorum, xxij. questione. ij. cap. quicquid, his uerbis. **¶** Debent sibi coniugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidei liberorum procreandorum causa, quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas, uerum etiam infirmitas inuicem excipiendæ, ad illicitos concubitus euitandos, mutuam quodammodo seruitutem, ut etiam si alteri eorum continentia perpetua placeat, nisi ex alterius consensu fieri non possit. **¶** Hæc ille. **¶** Atqui debita seruitus sibi, mutuo prestanda inter coniuges, nunquam peccati labem habet annexam, ut non possint quod debitum est inuicem sibi exhibere, citra culpæ reatum. **¶** Idem quoque in decimoquinto libri de ciuitate dei, cap. xviij. inquit. **¶** Quid concubitus coniugalis, qui secundum matrimonialium prescripta tabularum, procreandorum sit causa liberorum. **¶** Nonne & ipse, quando sit licitus & honestus, remotum ab arbitris cubile concubitus. **¶** Hæc ille. **¶** Quibus uerbis apte sentitur, coniugale concubitum qui sit procreandorum causa liberorum, esse licitum & honestum, quod & plurimi alij graues auctores (a quorum sententijs adducendis, consulto nunc suspedeo) etiam testantur. **¶** Neque illius oppositum efficaciter consocium geminarum rationes Lutheranae, in obiectione presentium adductarum quibus ostendere

ostendere nitit̄ omne officiū cōiugale semp esse pct̄m, **Nēpe** ^{psal. 50.}
 in illo psalmi. 50. uersu. **Ecce** em̄ in iniquitatibus cōcept⁹ sum
 & in pct̄is cōcepit me m̄r mea, propheta nō de suorū parentū
 iniquitatibus loquit̄, neq; de suā matris pct̄is, sed de proprijs
 solū iniquitatibus & peccatis, de labe scilicet originali, in qua
 more aliorū hoim conceptus fuit. **Quā** etiā numero multitu
 dinis iniquitates & pct̄a uocat, q̄ multorū peccatorū radix sit
 & origo, inde tanq̄ ex noxia & uirulenta stirpe suborientiū.
Perinde atq; unica secundū substantiā arboris radix, multifi
 dos & uarios ex se ramos progignit, multiplices etiā frondes
 flores & fructus. **Neq;** idē censendū est iudiciū de coniugali
 copula, sicut de fornicatiōe & adulterio, ut subindicat **Luthe**
rus, q̄uis ipsa, in nōnullis ut in illecebrosa uoluptate & ardo
 re libidinis, cōueniant. **Qm̄** in actu matrimoniali, hęc ipsa cō
 tingunt in ijs, qui adinuicē congregiunt secundū præscriptā
 a deo legē, & constitutos scederis nuptialis limites. **Et** ergo si
 nulla alia cōcurrit mala copulę maritalis circūstantia, ea ipsa,
 q̄ dicta sunt nō ingerunt maculā peccati, sed honestate matri
 monij exculant, nō quidē a pct̄o, qd̄ illis inlit, sed qd̄ adesset, si
 extra matrimonij limites illa cōtingerent. **In** fornicatione ue
 ro & adulterio, cæterisq; inconcessæ **Veneris** generibus, ar
 dor libidinosus & obscenę uoluptates cōsurgūt in ijs, q̄ cō
 ueniunt cōtra diuinę legis p̄scriptū, quiq; in sua cōgressione
 dei p̄ceptū præuaricant. **Quæ** qdē trāsgressio mādati diuini,
 p̄cipue est cā, q̄re fornicatores & adulteri grauiter delinquūt
Quippe fornicator tollēs mēbra dei, facit mēbra meretricis,
 & corpus suū (qd̄ nō fornicationi, sed deo debet esse addictū), **Corin. 6.**
 aufert q̄tū ad usum, deo, & fornicationi exponit. **In** adulterio
 uero p̄ter hęc mala, frangit̄ & uiolat̄ fides data cōforti thala
 mi nuptialis, illiq; eo ipso grauis irrogat̄ iniuria. **Et** ita in cæ
 teris uetitay libidinū gn̄ibus, aliquā est causam rōnabilē et ma
 nifestā inuenire, propter quā ardores libidinū & impurę car
 nis uoluptates, pct̄o sunt inseparabilr̄ annexę, q̄ tñ cā, in mari
 tali thoro neq; q̄ habet locū. **Et** ergo hic sine pct̄o sunt, qñ ob
 causam legitimā cōiuges cōueniūt, illic uero, nunq̄ sine pct̄o
 adiūcto. **Quocirca** p̄perā in hac sua rōcinatione colligit **Lud**
 dd therus,

therus, p̄ cōfortij nuptialis actū, uotū castitatis deo factū, citra
 XI. noxā uiolari posse, & in cōiugiū cōmutari. ¶ Porro hoc i lo-
 co ueniā mihi cōdonari uelim, q̄ de hac maritalis officij mate-
 ria nihil ad religiosos hoc uinculo absolutos attinente, tā late
 Hebrae. 13. differuerim. **V**erū id feci propemodū coactus ab aduersario,
 cui hoc in ope cōgredior, annitēte in hoc cauillo circa princij
 piū huius capituli proposito, ingerere eā labē tetra honorabili-
 bus nuptijs thoroq; imaculato, q̄ sp̄ habeat in cōgressu cōnu-
 biali annexā pcti maculā. **A** qua qdē ignominia ut uindicare
 tantū ecclīe sacramentū, pluribus ea de re differere profecto
 sum cōpulsus. **E**t factus sum (fateor) hoc in negotio insipies,
 sed ipse Lutherus ipse me coegit, quē, occurrendo cauillis ei
 me sequi oportuit, quo ratiocinatione sua me ipsum pertraxit

¶ Votū castitatis, ea de re fieri, q̄ in nra p̄tate est cōstitu-
 ta, suffragante dei auxilio. **Cap. XXVII.**

I.
 „ **D**ecima septima Lutheri obiectio. Prorsus recte
 „ rōni aduersum est, pariter & absurdū, id aliq̄ue
 „ uouere deo, qd nullo mō in sua est collocatū po-
 „ testate, sed oīno in aliterius arbitrio cōstitutum.
 „ **V**t ineptus is habere, q̄ uoueret deo se fore epi-
 „ scopū, ap̄lm, principē aut regē, cū sciat nihil horū esse in pote-
 „ state sua uouentis, sed in alterius, ut uocantis auctoritate. **A**t
 „ q̄ castitatē deo uouet, rē uouet q̄ prorsus non est nec p̄t esse in
 „ manibus suis, cū sit solius dei donū, qd accipere, nō offerre p̄t
 „ hō. **Q**uod sane uouendi genus, etiā cōtra totius **M**osaicæ legi-
 „ sis institutū, in q̄ iubet dñs ut q̄ uouet uel offert, de sua substā-
 „ tia & de donis sibi benedicente dño datis, offerat. **C**astitatis
 „ autē uotū sit de re nondū donata nobis, nec in nostra potesta-
 „ te sita, sed de eo tantū, qd in manibus dei positū est. **I**rrationa-
 „ bile igit̄ est huiusmodi uotū, nec minus ineptū, q̄ si quis uo-
 „ ueat se stellas nouas formaturū, se saluū fore in regno cœlesti
 „ aut futurū æqualē sanctitate beato **P**etro, uel se oīnia **T**urca-
 „ rū regna uastaturū, aut uicturū annos **M**athusalē. **R**epugnat
 „ igit̄ uotū castitatis, rectæ rōni. **H**æc Lutherus. ¶ **R**esponso.
 „ **A**ssidua propōne primo assumpta loco, abnegandū est qd de
 „ inceptis subijci. **N**ā nō solū illa, in nra dicunt esse potestate, q̄
 „ nos ipsi

nos ipsi ex nobis & naturæ adminiculo (cōcurrente quidē dei auxilio generali, rebus oībus naturales suas motiones semper administrante) facere possumus, qualia sunt, ambulatio, statio, curatio, & cætera idgenus, naturæ opa, sed & ea, q̄ uirtute dei adiuuante infirmitatē nostrā, & suā nobis largiēte grām possumus assequi, q̄ illa adiutrix hoīm dei grā, oībus eā petentibus, & q̄d in se est pro uirili præstātibus, sit paratissima. **S**i q̄ dē diuinū auxiliū, nulli illud enixius postulanti denegat unq̄. **C**astitatis autē donū, etsi solis naturæ uiribus obtineri nō potest a nobis, qm̄, teste Salomone, non potest quis esse cōtinens nisi deus det, diuino tñ adiutorio (quod postulātibus semper adest, neq̄ n̄s refutatur qui toto corde illud implorant) potest ab hoībus acquiri, illabefactūq̄ seruari. **E**t ergo puritas illa & sanctimonia uitæ, recte dicit esse in nostra potestate, q̄ suffragante diuina ope, eā possumus adipisci. Sane quē admodū beatus **I**acobus dicit. **S**i q̄s uestrū indiget sapientia, postulet a deo, qui dat oībus affluenter & nō improperat, & dabit ei. **H**aud aliter uere pronūciauerim⁹. **S**i q̄s indiget castitate, postulet a deo & dabit ei, cū etiā promiserit dñs. **A**men amē dico uobis si q̄d petieritis patrē in noīe meo, dabit uobis. **P**etite & accipietis. **E**t alio in loco. **O**ia quæcūq̄ orātes petitis, credite q̄ accipietis, & euenient uobis. **E**t rursum. **P**etite, & dabit uobis. **O**is em̄ q̄ petit, accipit. **E**nī uero si sola ea dicerent eē sita in n̄ra facultate, q̄ ex nobis & uirtute naturali p̄stare possumus, nō eēt impletio mādatoꝝ dei, i nobis collocata, q̄ illa solis nature uiribus innixi integre nō possum⁹ exeq̄, sc̄dm̄ illud n̄ri saluatoris uerbū. **S**ine me nihil potestis facere. **S**it & ea q̄ in baptismp̄ p̄mittunt deo, utpote fidei synceritas, obediētia i deū & abrenūciatio satanæ, nō essent in n̄ra ptate collocata, q̄ ex nobis ipsis illa cōplere nō possum⁹. **A**t tamē null⁹ eā dānat si dei professionē & promissionē, q̄ fit in lauacri baptismalis susceptiōe ab n̄s q̄ insigniunt dei signaculo, q̄ illā diuino freti auxilio faciūt. **E**adē igit̄ rōne neq̄ dānādū est castitatis uotū qd̄ q̄s opitulante dei grā confidit se illabefacte seruaturū. **E**t in eo quidē uoto, id q̄d suū est, uouens offert deo, nā & corpus suū & animam, a deo sibi indulta, ad opera iustitiæ consecrat, &

dd 2 dedicat

LIBER TERTIVS.

dedicat diuino obsequio p' immaculatā uitę deinceps agendę puritatē. Quę sane oblatio & corpis & aię proprię, ad dei ministeriū, tāto est sacrificijs antiquę legis prestātor, q̄to aia & corpus humanū, ouibus & bobus sunt pfectiora. Vñ non debuit Lutherus ex imperfectis illis ueteris legis, uotis & hostijs nequere argumentū, nos in hoc legis euāgelicę statu nō posse corpora nra exhibere deo hostiā sanctā, uiuētē & bñ placētē per uotū castitatis. ¶ Quocirca, nulla eorū q̄ pñs adducit obiectio tanq̄ absurda & ridicula ut uoueant, uerā hñt & aptā cōformitatē cū uoto castitatis, q̄ aut ex aliena pendeāt uoluntate q̄ uouētis, ut pōtificalis apex aut regia dignitas, ex arbitratu eligētū aut cōstituētū uel ex hęreditaria successione. Aut qm̄ simpliciter naturę creatę uires trāscendāt, & soli cōpetāt deo immēsa p̄tatis, ut nouarū stellarū creatio, aut mōtiū de uno loco in aliū reductio. Aut q̄ ordinatā dei legē & cōsuetā p̄tertergrediant, atq̄ ad salutē uihil faciāt, ut uastatio totius Turcarū principatus, p unū hoīem, aut ætatis prorogatio in mille annos, & talia id genus, q̄ a Luthero in hoc cauillo nequicq̄ afferūt. Neminē certe latet, nihil horū esse aptū uoti subiectū atq̄ materiā, q̄ aut simpliciter impossibilia sunt, aut saluti nre minime cōducētia, neq̄ quicq̄ eorū recte cōferri uoto castitatis, q̄ & nobis ē possibilis, & plurimū facit ad salutē. Neq̄ etiā id impedimēto est, q̄ minus fiat cōtinētia uotū, qm̄ illa (ut inquit Lutherus) solius dei est donū, qd accipe, non offerre p̄t hō. Quippe q̄cunq̄ deo uouemus, haud dubie ab eo primū habemus, ut largissimo bonorū oīm fonte, & a q̄ bona cūcta procedūt. Nihil autē deo, nisi qd bonū est, uouere recte possum⁹, cū malū, minime sit debita uoti materiā. Attestat autē id ipsum qd nūc proponimus, B. Augustinus, dicēs in. 17. libri de ciuitate dei, cap. 4. Non dño quisq̄, quicq̄ ratū uoueret, nisi q̄ ab illo acciperet qd uoueret. Porro ea q̄ dei accepimus dono, possum⁹ deinde uoto, sicut & sacrificio, eidē offerre. Et qd prius affectu pio sinceroq̄ corde deo est oblatū, ut cōtinētia in primis annis adolescētia, p̄t eiusdē munere & proprio studio cū effectu eidē integre exhiberi. ¶ Porro circa hūc libri sui de uotis monasticis inscripti locū, Lutherus tanq̄ alter Iouinianus iam re-

Augustinus

V.

iam re-

ia rediuuus, q̄ tū p̄t extenuat & deprimat excellentiā uirginitatis, eā cōtendens nō mō æquari, sed propemodū posthaberi debere nuptijs, cū ait. **C**astitas cōiugal̄is **A**brahę & **S**arg, multoꝝ uirginitati p̄feret, & **P**etri apl̄i cōiugiū, absq; dubio sanctę **A**gathę uirginitate sup̄ius erit. **S**ed vñ nouit **L**uther⁹ hęc ipsa, q̄ cū tanta cōstantia & assertione profert: Nunq̄ dei cōsiliarius fuit, aut accitus in cōsistoriū iudicioꝝ eius, in q̄ castitas cōiugal̄is **A**brahę, diuinę lancis libramine cū alioꝝ cōferret uirginitate? Nunq̄ & tū affuit euocatus ad dinoscēdā dei finiam, cū **B. Petri** castitas cōiugal̄is collata uirginitati sanctissimę martyris **A**gathę, inuēta est in statera diuinę æquitatis plus habere & sup̄excellere? Nunq̄ itē sp̄s dñi, illi itima reuelauit inspiratiōe, q̄d nā deus ipse in illis meritoꝝ discussionebus est definiturus? **C**eterę tācti utrūq; eoꝝ q̄ proposuit **L**utherus in uerbis supradictis, de collatiōe castitatis cōiugal̄is ad uirginitatē, admitteret, p̄pter excellētes aliq̄s & insignes fortasse circūstātiās, in **A**brahę & **B. Petri** cōiugio (ut p̄tendit) reptas, haud tñ ex illo cōficere queat simpliciter cōiugiū esse melius uirginitate, q̄d tñ colligere annitiē. **N**ā q̄uis huius aut illius cōnubiū, ob eminentiā aliquā singularē in eo relucētē esse posset aut equū dignitate aut etiā p̄stātius uirginitate huius aut istius, ipse tñ status cōiugal̄is absolute cōsiderat⁹, nunq̄ æquādus est, nedū p̄ferēdus statui uirginali, ob sublimē huius sup̄ illū ex ipsius rei qualitate p̄stātā & excellētiā. **N**ō itaq; ad discernēdū unius status propositi ab altero etiā proposito gradū & cōditionē, p̄sonā unā unius status, ad alterā p̄sonā alterius cōferre particulatim debemus, sed ḡnatim ac in uniuersum, totū unū statū ad alterę etiā totū, sine p̄ticulariū cōsideratione. **S**ed & hic op̄æpreciū est p̄spicere, q̄ sit prius dictoꝝ immemor **L**utherus, & q̄ ægre antecedētia eius uerba sequētibus quadrēt. In superioribus em̄ locis castitatē cōnubiale usq; adeo depressit & deiecit humi, ut cōtēderit ac astruxerit actū cōiugalē sp̄ esse p̄ctm̄. **N**ūc uero in tantā extollit sublimitatē p̄ticularia q̄rundā cōiugia, ut uelut ea uirginali puritati aliorū esse antefēda. **Q**uæ quidē duo eius placita, quomodo adinuicem cohæreant, ipse uiderit.

Quo status uirginalis, nuptiali cōferēdus.

LIBER TERTIVS.

¶ Nō expedire religiosorū statui, q̄ loco uoti cōtinētiæ foret eis imposta castitas cōiugalis. Cap. XXVIII.

” **D**ecimoctaua Lutheri obiectio. Longe magis
 ” cōsultū foret aīarū saluti, si loco cōtinētiæ mo-
 ” nasticæ fuisset religiosi imposta castitas cōiu-
 ” galis, quā in matrimonio seruarēt. Nūc autē cū
 ” ad p̄petuū astringunt cœlibatū, admodum rari
 ” sunt q̄ illū integre seruāt, sed secretis libidinibus cū religiosi
 ” mulieribus & interdū cū secularibus, oīa miscēt ac polluunt
 ” Quibus q̄dē immūditīs ipsi dant magnā occasionē, propter
 ” ociositatē, saturitatē, opulentiā & delitias, q̄bus abūdāt pleriq̄
 ” religiosi in monasteriis, ut eis oīno cōueniāt ea uerba **Ezechielis**
 ” **elis.** Hæc est iniquitas **Sodomę** sororis tuę, supbia, saturitas pa-
 ” nis, & abūdātia & ociū. Hęc **Lutherus.** ¶ **Rñsio.** Nequaquā
 ” fuisset recte prospectū religiosorū statui & cōditioni, si pro cō-
 ” tinētiæ p̄petuæ uoto fuissent alligati fœderi cōiugali. Nā mo-
 ” nasticæ professionis cultores ad idip̄m potissimū ordinant &
 ” tendūt, ut laqueis huius seculi expediti, libere sint in deū inten-
 ” ti. Cōfortiū autē connubiale, maxime illos reddidisset uinculis
 ” mūdi huius irretitos & implicatos, cū scribat sacer **Paul⁹** ad **Co-**
 ” **rin. 7.** Qui sine uxore est, sollicit⁹ est q̄ dñi sunt, q̄uo placeat deo
 ” Qui autē cum uxore est, sollicitus est q̄ sunt mūdi, q̄uo placeat
 ” uxori, & diuisus est. Et mulier innupta & uirgo, cogitat q̄ do-
 ” mini sunt, ut sit sc̄tā corpeet spū. Que autē nupta est, cogitat q̄
 ” sunt mūdi, q̄uo placeat uiro. Porro hoc ad utilitatē uestrā di-
 ” co, nō ut laqueū uobis iniiciā, sed ad id q̄d honestū est, & q̄d
 ” facultatē præbeat sine impedimēto dñm obsecrādi. Hęc **Paulus**.
 ” In q̄bus utiq̄ uerbis aperte testat, cœlibatū et cōtinētiā
 ” tā in uiro q̄ muliere, magnā præbere facultatē obsecrādi do-
 ” minū sine impedimento, totoq̄ mentis affectu adhærēdi deo
 ” Tota autē religiosorū uita potissimū ordinatur ad obsecratio-
 ” nes assiduas, statis & determinatis horis quotidie deo offeren-
 ” das, & ad animū ipsum curis seculi expeditū, sincere & inte-
 ” gre deo deuouendū. Quare cœlibatus, q̄ maxime cōgruit re-
 ” ligiosorū ordini & statui. Q̄ si loco p̄petuæ cōtinētiæ fo-
 ” rent deuincti religiosi ad castitatē cōiugalē in suis monasteriis
 ” obseruādā,

Ezec. 16

1. Corin. 7.

Cōtinētiā,
 nō cōiugii
 religiosi
 cōducere

obseruandā, tunc in domibus monasticis opus esset & obster-
 tricibus ad leuandas partu grauidas religiosorū uxores, & nutri-
 cibus ad infantes alendos, ubi matres ad id muneris præstan-
 dū minus essent idoneæ. Tunc itidē quātidianū infantū uagitus
 psalmodiæ loco resonarent, quietēq; monachorū nocturnā in-
 terrūperent, essetq; domus cœnobitica, uisitationib; puerperarū
 tolerādis obnoxia, & haud minus secularib; uiris & mu-
 lieribus parēs, q̄ domus aliq̄ plebeia in medio urbis foro cōs-
 stens. Et ut uerū fatear, pene ridiculū est huic assertiōi Luthes-
 ranę refellēde insistere, usq; adeo absurda est, atq; a recta rōne
 abhorrēs. Quod si rñdeat ad hęc i se obiecta Luther⁹, expedire
 uotū cōtinētē religiosorū cōmutari in castitatē cōiugalē, non
 qdē ipsi monachis i dom⁹ cœnobiticę septis claustroq; ma-
 nētibus, ut supponere uidei hęc incōmoda mō adducta, s; es-
 gressis monasterio & ad secularē statū reuersis, tūc ei nihil ac-
 cidet eorū incōueniētū, q̄ p̄dicta sunt. Occurrēdū sane illi ē, lō-
 ge graui⁹ malū eā assertiōne cōsecuturū, utpote uiolationē p̄-
 missionis deo factę, de p̄petua in domo monastica stabilitate,
 & ad finē usq; uitæ i ipsa religionis p̄fessiōe, p̄seuerātia. Quę
 utiq; p̄missio, idissolubilr annectit uotis monasticis, nō ad t̄ps
 sed pro toto reliq̄ uitæ curriculo obseruādis, quēadmodū i su-
 prioribus locis, p̄sertim q̄rto p̄ntis libri capite, abūde ē oñsum.
 Qui at id fiet, si religiosi uxores duxerint? Porro q̄ rati nūc
 sint monachalē professi obseruationē, q̄ uotū castitatis custo- III
 diūt inuiolatū, ut in hoc cauillo obiectat Luther⁹, nequaquā te-
 mere proferēdū aut putādū est, q̄ nō sit ex aliquorū incōtinen-
 tia, de aliorū oīm eiusdē status & professionis uita, sumēda cō-
 iectura, nec ferēdū iudiciū, sed locū hic habeat, qd̄ Heliq̄ dicē 3. Reg. 19
 ti se solū eē relicū dei cultorē in Israel, rñdit dñs. Reliq̄ mihi
 septē milia uirorū in Israel, q̄ nō curuauerūt genua sua añ Baal
 Ita sane credendū, q̄ lōge plures sunt cādorem cōtinētiae inte-
 meratū seruātes religiosi, ipsi deo cogniti, q̄ nra censeat opi-
 nio. Esto tñ pauci sint (ut ait) monasticę uitæ cultores, q̄ cœ-
 libatū integrū illabefactūq; custodiunt, ex hoc tñ, minime ua-
 lidū sumit argumentū, q̄ sit uotū castitatis abolendū in reli-
 giosis, rescindendaq; cōtinentiæ perpetuę regula. Eadē q̄ppe
 ratione

LIBER TERTIVS.

rōne, qm̄ pauci admodū sunt q mādata dei ad unguē custodi-
unt reijciēda essent dñi p̄cepta, ritūq; pecorū & ferarū eēt hoī-
bus sine lege uiuēdū. Et qm̄ plerūq; fides cōiugalī, in ijs qui
fœdere nuptiali sunt cōiuncti p̄ uiolationē thori frangit, con-
tingitq; interdum obstrictos uinculo cōnubiali adulterijs con-
taminari alienisq; irretiti amoribus, repudiandus eēt matrimo-
niū status, & sine cōiugij lege, p̄miscuo & uago cōcubitu mo-
re pecu. Jū eēt agēda hoibus uita. Et ita ad unū declinādū in-
cōmodū, inciderēt eodē cogēte rōcinio hoies in grauiora in-
cōmoda, & potissimū in id oīm deterrimū, q lex oīs quātū
libet iusta sit & recte lata, propter multitudinē p̄uaricantiū eā
eēt abrogāda, aut existimari deberet iniusta, noxia & p̄niciosa

III **¶** Quēadmodū Turcæ & Saraceni legē Ch̄riānā existimant
improbā & puerīam, qm̄ multi eā professi p̄ditissimis sunt mo-
ribus, fures, latrones, iniusti, fœdifragi, sacrilegi, adulteri, nō
secū reputātes, eos q ch̄riānismū professi, tales sunt, nō secū dū
Ch̄ri legē uiuere, sed p̄ter et cōtra illā, sed autumātes ex eo ma-
lā esse legē aliquam, qm̄ multi inueniunt illius trāsgressores.
¶ Quæ sane sn̄ia eorū, oīno erronea est & ueritati inimica. Nē-
pe lex Mosaica, suo tpe bona erat & salutaris, q̄uis multi fue-
rint eius p̄uaricatores p̄ totū illi⁹ instituti decursum, & eo etiā
tpe q̄ Ch̄rs dixit scribis & pharisæis. Nōne Moyses dedit uo-
bis legē? & nemo ex uobis facit legē. Nunqd̄ tūc noxia erat
Moysi lex, p̄sertim decalogū cōcernens, q̄a scribæ & pharisæi
inuidia stimulatī nō seruarūt eā, sed cōspirarūt in mortem in-
nocētis? Cōsimili q̄q; mō lex ch̄riāna, est lex dñi immaculata,
cōuertēs aīas, sc̄tā itidē & recta, t̄cti occurrāt cōplures, q̄ pra-
uis moribus suis eā uiolāt. Quinimo si nullus esset hoīm legē
illā obseruās (qd̄ tñ haud dubito nequaq; euenturū) nihilo mi-
nus sc̄tā & recta esset ea lex, q̄ si oēs eā adamūssim obseruarēt
qm̄ nō a multitudine aut frequētia eorū q̄ legē seruāt, ipsa suā
accipit bonitatē aut rectitudinē, sed a suis regulis & uiuēdi in-
stitutis q̄ obseruāda proponit. Vbi em̄ hæ regulæ, diuinę uo-
lūtati sunt cōformes, & rectæ rōni cōsonæ, hoīm q; saluti con-
ducētes, haud dubie recta est & sancta & bona ea lex, neq; illā
bonitatē tollere p̄t & adimere multitudo eorū, q̄ prætergre-
diuntur

**Turcæ ad
improban-
das legem
Ch̄riānā
argumētū,
profus in-
utile,**

Iohan. 7.

Psalm. 18.

diunt & soluūt legē. ¶ Hæc pluribus differui, ut semel occlu-
dant ora eorū q̄ cōtēdūt legē de obseruādīs ieiunijs, de cœliba-
tu sacerdotū, de cōtinētia religiosorū, & siles id genus, esse re-
scindendas, hæc solū ob causam, qm̄ q̄ plurimi (ut aiunt) inue-
niunt earū legū trāsgressores, & qbus illæ leges sunt in laqueū
pditionis & ruinæ. Verū q̄ futilis sit ea rō, iā plane cōstat ex p̄-
dictis, & id pariter est p̄spiciuū, nō leges ipsas esse hoibus in la-
queū dānationis, ut obiectāt aduersarij, sed suapte natura ī sa-
lute. Improbos autē eorū affectus & prauas cupiditates, qbus
impellunt in illarū legū præuaricationē, esse ipsis trāsgressori-
bus in laqueū pditionis & ruinæ. Proinde hm̄i trāsgressionis
culpā, nō legi esse imputādā q̄ eā uetat, sed puerilitati hūane &
prauitati mentis, q̄ obrudit & adegit hoiem in legis dissolu-
tionē. ¶ Demū si q̄ religiosam professi uitā, libidinibus inqui-
nēt, si uoluptatib⁹ defluāt, si diuitijs affluāt, & delictijs emolles-
cant, ut in p̄senti obiectione refert Lutherus, hæc oīa, particu-
laria & psonalia sunt uitia, nō ex ipsius religionis institutione
(q̄ sc̄ta est) pullulātia, sed ex prolapsione a recta monasticę re-
gulæ obseruatione. Huiusmodi igitur prolapsiones, reciden-
dæ sunt & extirpandæ ab ijs, qui autoritatem exercendi illi-
us muneris gerunt, non autem ipse religionis status, qui rect⁹
est & honestus, probro dandus.

¶ Virginitatē alijs stipatā uirtutibus, mira excellētia ef-
fulgere, nuptijsq; præferendā esse. Cap. XXIX.

¶ Aeterū hoc in loco libri sui de uotis monasticis
deprimit pro uiribus excellētiā uirginitatis Lu-
therus, extenuatq; illius preciū & decus, cū ait. Eph. 4.
Nō uirgo aut castus, sed christianus saluabit. In
Ch̄o aut neq; masculus neq; fœcia, ita neq; uirgo
neq; uxor, & filia. Vna aut fides, unū baptisma, un⁹ dñs. Hęc
Lut. In qbus uerbis, bonorū operū tollit discretionē, & nupti-
as æquat uirginitati. Quinimo & opa bona reijcit, & solā fidē
astruit esse necessariā ad salutē, ut & sæpe alias, in eo quē im-
probamus libro, sine ordine uaria inculcās, & eadē itē atque
iterū supflue reperens. Et potissimū, cū uno in loco dicit. Pri-
mū nihil inter opa discernamus, æqualia sunt apud deū, & in
ee ter se,

Leges ec-
clesiasticas
& monasti-
cas, eē oīs
bus in salu-
tē, & nō in
laqucum.

LIBER TERTIVS.

- Rom. 12** ter se, q̄ magna & parua sunt apud nos. Ad mensurā fidei, dicit Paul⁹ ad Rom̄. xij. capite oia donari. Ille em̄ probat, nō q̄ plura & maiora fecerit, sed q̄ maiore fide & charitate fecerit.
- II.** Et paulo post. Nō em̄ q̄ opatus fuerit, sed q̄ crediderit, saluus erit. Hæc Lutherus. ¶ **V**erū ut his in cādidā uirginitatē oblationibus, a capitali & infensissimo illius hoste prodeūtib⁹ paucis r̄ndeamus, ingenue qdē fatendū est, solā uirginitatem nullis alijs comitatā uirtutibus, salutē æternā nemini collaturā, ut neq̄ aliā quācūq̄ uirtutē solitariā, quātūlibet excellētē. Necesse est em̄ ipsam uirginitatē, fidei p̄ dilectionē operanti, humilitatēq̄ & cæteris p̄claris uirtutibus esse cōiunctā, ut hominē reddat saluū deoq̄ gratū. Sed ubi ipsa pudicitia socias, & comites habuerit reliq̄s uirtutes, ad animæ decorē ac ornātū faciētes, haud dubiū est, eā attollere hoīem ad excellentius præmiū & quādā gloriæ eminentioris p̄rogatiuā, quā aureolā uocat) supra nuptiarū cōditionē. ¶ **N**epe in Apocalypsi, sancti illi q̄ empti dicunt de terra primitiæ deo & agno, q̄ cum mulieribus nō sunt coingnati, sed permāserūt uirgines, describunt cātare cātīcū nouū añ thronū dei qd̄ nemo alius cantare p̄t, & sequi agnū quocunq̄ ierit. Quis hoc nō uidet, speciale quoddā & excellentius cæteris præmiū uirginibus designari.
- III.** ¶ **Q**uod & apte insinuat dñs p̄ **E**saia, cū promittit eunuchis spiritualibus se daturū locū in muris suis, & nomē melius præ filijs & filiabus, nomē inq̄ sempiternū, qd̄ nō peribit. ¶ **R**utsum & **B.** Paulus uirginitatē cōmendās, p̄hibet uirginē cogitare q̄ dei sunt, & quō placeat deo. Nonne igit̄ ampliore præmio est remunerāda (ubi cætera oia nullā inter se hñt disparitatē) q̄ nupta, cogitās quæ mundi sunt, & quō placeat uiros.
- VI** ¶ **N**onne & recta exposcit ratio, ubi acrius est certamē & clarior uictoria, insignius & magnificentius dari præmiū? **V**irginitas autē & difficilior habet certamē cōtra carnē & sanguinē, cui p̄petuo reluctat, & præclariorē de hoste refert uictoriā trophæūq̄ nobilior. Merito igit̄ & celebriorē digna est triumpho, & in atrijs coelestibus sublimiore munerāda præmio, q̄ castitas cōiugalis. ¶ **A**ccedit huic s̄n̄t̄ & **A**ugustin⁹, in libro de eccl̄iasticis dogmatib⁹ dicēs. **V**irginitas utroq̄ bono (nuptijs scz

tjs scilicet & cōtinētia uiduali, de qbus añ cōtexuit sermonē) pcellior est, q̄a & naturā uincit & pugnā. Naturā, corpis integritate, pugnā, castimonīæ pace. Et paulo post in eodē libro. Sacratē uo uirginitati nuptias cōæquare, aut pro amore castigādī corpis, abstīnētibus a uino uel carnibus nil credere meriti accrescere, nō hoc ch̄iani, sed Louiniani est. ¶ Idē etiā i eplā 128. ait. Beatius est in carne imitari uitā angelorū, q̄ ex carne augere numerū mortaliū. Hæc est uberior, sc̄cūdiōr q̄ felicitas, nō uentre grauescere, sed mente grādescere, nō lassescere pectore, nō uisceribus terrā, sed ofonibus ccelū parturire. In qbus uerbis, priores & potiores uirginitati tribuit partes Augustinus q̄ nuptijs, maiorēq̄ remuneratiōē & b̄itudinis æternæ sortē sublimiorē, of̄dit uirginibus q̄ nuptis a deo designatā. ¶ Rursus, in libro de cōtinētia uiduali, idē puritatē uirginalē & uidualē cōtinētiā cōserēs ad castitatē cōiugalē, inquit. In cōiugali uinculo si pudicitia cōseruat, dānatio nō timet. Sed in uirginali ac uiduali cōtinētia, excellētia muneris amplioris expetit. Qua expetita & electa, & uoti debito oblata, iam nō solū nuptias capessere, sed etiā si nō nubāt, nubere uelle, dānabile est. Hæc ibi. Quæ quidē uerba nō mō uirginalē cōtinētiā nuptijs dignitate p̄ferunt, uerū etiā astruunt neminem post oblatā uoto castitatē, & cōtinētiā, posse cōtrahere aut uelle cōtrahere matrimoniū. Quæ una assertio, ueritati maxime cōsona, sufficit ad elidēdā fundā Dauidicā Lutheri frontē referētis i piū Goliath, & toto circa p̄sentē locū, molimine cōtēdētis, religiosum post factā in p̄patulo æditionē uoti de seruāda p̄petuo cōtinētia, posse sc̄cedera cōnubialia inire. Sed hæc in re, poti⁹ Aug. q̄ Luthero credēdū. ¶ Præterea B. p̄ Ambrosi⁹ in eplā octogesimā prima, uirginitatē cōiugio p̄ferēdā docēs, inter cætera ait. Iure laudat bona uxor, sed melius pia uirgo p̄feret, dicēte ap̄lo Qui iūgit uirginē suā, b̄n̄ facit, & q̄ nō iūgit melius facit. Hæc em̄ cogitat q̄ dei sunt, illa, q̄ mundi. Illa cōiugalib⁹ uinculis colligata est, hæc libera uinculorū, illa sub lege, ista sub gr̄a. Bonū cōiugiū, p̄ q̄d inuenta est posteritas successiōis hūanæ, sed melius uirginitas, p̄ quā regni cœlestis hereditas acquisita, & cœlestiū meritorū reperta successio

VIII.
idem.IX
idem.

I. Regū. 17

X
Abrosius.
I. Cor. 7.

LIBER TERTIVS.

Per mulierē cura successit, p uirginē salus euenit. Deniq; speciale donū uirginitatis Ch̄s elegit, & integritatis munus exhibuit, atq; ipse representauit qd̄ elegit in matre. Hæc Ambrosius. In qbus, apte uirginitas nuptijs antefert. ¶ Sed qd̄ cōmendā dāe uirginitati, diutius immoror. Legat̄ totus primus liber Hieron̄, in Louinianū. ¶ Hieronymi in Louinianū, adæquātē coniugio uirginitatē, & cōspiciat̄ ibidē confossus multis & sacra; litera; & authorū seculariū telis ipse Louinianus. Cognoscei em̄ iisdē iaculis, in Louiniano cōfixus Lutherus, eiusdē impietatis assertor atq; astipulator, & cādida itidē uirginitas, eiusdē libri lectione, deprehēdet̄ longo dignitatis interstitio, nuptias anteire, & in sublimiore p̄fectionis culmine q̄ cōiugiū, collocari. ¶ Proinde quis in Ch̄o neq; masculus neq; foemina discrimē habeat̄ & discerniculū, q̄tū ad salutis cōsequendā priuilegiū, qm̄ sine sexuū discretione, illa æque est oibus proposita, uirgo tñ & uxor, apud Ch̄m magno dispeſcunt̄ interuallo, qm̄ inter hæc duo, ingēs est merito; operūq; bono; diuerſitas, aliaq; & alia uitæ q̄litas & cōditio. Nō ergo recte Luther⁹ duo prima masculū & foeminā, ad duo secunda uirginē & uxore, in uerbis suis circa initiū huius capit̄ adductis, tanq̄ oino inter se cōsimilia cōiunxit. Vna p̄terea est fides catholica & ch̄iana, ut phibet Paulus ad Ephesios scribens. Verū hæc opa bona nō excludit, sed suo cōcludit sinu & includit tanq̄ ad salutē necessaria, ut sine qbus ipsa fides, teste Iacobo, ociosa sit ac mortua, quē admodū latius in primi libri uicesimoſeptimo capite est discussum. Cū itaq; dñs n̄ apud Marcū dicit. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, de credēte & simul operatē (ut & in alijs euāgelij locis) locutus est. Qm̄ q̄ fidē habet opibus uacuā, p̄fecte & integre nō credit, quō credere debet, neq; apud deū habet de nūero credentiū, sed eorū, q̄ dicūt se nosse deū, factis aut̄ negāt, q̄uis Lutherus in uerbis suis credentē contra operatē distinguat, hunc scripturæ locū ex ultimo Marci capite depromptū p̄perā interpretās, ut pro more suo in cōpluribus alijs locis facere solet. ¶ Proinde de illorū uidei esse turba & cetera, de qbus scribit Clemēs papa (ut refert liber de reſcripto; distinctione tricesimaſeptima, cap. relatū) hoc modo.

XI
Hieron̄, in
Louinianū

Gala, 3.

Ephē, 4.

Iacobi, 2.

Marci, 16.

Titum, 1.

XII
Clemens.

mō. Relatū nobis est, q̄ quidā in uestris partibus cōmorantes aduersant sacris doctrinis, & prout eis uideat, nō secundū traditionē patrū, sed iuxta suū sensum, docere uident. **V**erū attendere debuit Lutherus salutare illud documentū, q̄d protinus subnectit eodē in loco. Diligēter obseruādū est, ut lex dei cū legiit, nō secundū propriā ingenij uirtutē uel intelligentiā legat uel doceat. Sūt em̄ mltā uerba in scripturis diuinis, q̄p̄nt trahi ad eū sensum, quē sibi unusquisq; sponte præsumpserit sed nō oportet. Nō em̄ sensum extrinsecus alienū & extraneū debetis q̄rere, ut q̄q; mō ip̄m ex scripturāz autoritate cōfitmetis, sed ex ipsis scripturis, sensum ueritatis capere oporet. Et ideo oportet scientiā ab eo discere scripturāz, q̄ eā a maioribus, secundū ueritatē sibi traditā seruat, ut & ipse possit eam quā recte susceperit, cōpetenter asserere. Hęc Clemēs. Quibus & ea r̄ndent, q̄ de sanctis **B**asilio & **G**regorio Nazianzeno, in monasterio simul diuersitatis, refert Eusebius in un. decimo libri historiae ecclesiasticae, cap. ix. De q̄bus, hęc ait. Ibi inquit, scilicet in cenobio, ad q̄d se contulerāt p̄ annos (ut aiūt) tredecim oibus Græcorū secularibus libris remotis, solis diuinæ scripturæ uoluminibus operā dabāt, earūq; intelligentiā nō ex propria p̄sumptione, sed ex maiorū scriptis & autoritate sequebant. q̄s & ipsos ex aplica successione, intelligendi regulā suscepisse cōstabat. Quorū p̄cipue in prophetas, cōmentarios discutientes, thesauros sapientiæ & scientiæ recōditos uasis fictilibus pquirebāt. Hęc ibi. Horū itaq; duorū illustriū uitōz exēplo edocti q̄ rectū exposcūt sacrarū literarū sensum, non eū ex propria animi inia, sed ex antiquorū patrū monumentis literarijs depromere debent, interrogareq; maiores ut enarent eis, neq; unq; uti pessimo (ut Hieronymus ait) magistro p̄sumptione sua. Sed neq; illud prætereundū hic est, q̄d p̄ne calamū effugerat, Lutherū in uerbis suis circa huius capituli principium propositis, nequaquā fidelit̄ citare uerba **B**. Pauli ex duodecimo capite epl̄e ad Romanos. Nō em̄ dicit inibi Paulus, ad mensurā fidei oīa donari, quēadmodū hoc in loco adducit Lutherus, sed salubre documentū humilitatis & modestiæ seruādæ tradens, admonet omēs nō plus sapere debere q̄

ee 3 oporet.

Rom. 12

oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē, & unicuique, sicut deus diuisit mensurā fidei. Quibus uerbis hortat Paulus, oēs debere ad mediocritatē quādā ea aggredi, tentare & agere, q̄ ad suum pertinent munus & officiū, secūdū distributionē gr̄e & donorum sibi a deo datorū. Supponit itaq; partitionē fidei & donorum dei factā esse cuique, secūdū certā aliquā mensurā, & scdm illā suadet B. Paulus esse operādū, exercendūq; cuique suū officiū. Lutherus uero suis uerbis ex Paulo (ut ait) citatis, innuit fidē qdē preexistere in hoībus ex susceptione baptismi & doctrinæ christianæ, & scdm illius fidei mensurā, a deo dona distribui fidelibus. Qui etsi falsus nō esset, oīno tñ assensu uerborū B. Pauli alienus est & extraneus, qd̄ sufficit ad ostendendū, eū p̄perā ea uerba ascripsisse Paulo, & tanq̄ ab eo dicta citasse, q̄ tñ nō habet Paulus. ¶ At uero q̄ de bonorū operū oīm equalitate scdm dignitatē & gradū hic affert Lutherus, iā improbata sunt aliquātulū in decimosexto huius libri capite, ubi & eadē improba eius assertio, alijs uerbis & in alio libri sui de uotis monasticis loco exp̄ssa, adducit̄ pariter & refellit̄. Quā pro more suo sine certo ordine eadē sepius inculcat snias, & sparsim in diuersis eiusdē libri locis eosdē disseminat errores, tanq̄ tetrū uirus. Vt si uno in loco lectorē nō capiāt aut cōtaminēt alio in loco eundē incautū intercipiāt & inquinēt. Quocirca necessariū fuit (ut trahentē sequeremur, & instaremus hosti) diuersis i locis eadē ferme repetere, q̄ ipse replicauerat. ¶ Porro nec indiscussum etiā p̄trāiri debet id Lutheri uerbū, qd̄ in ipsius q̄q; uirginitatis extenuationē scribit in eo quē excutim⁹ libro. Debet uirgo (inq̄) amplecti uirginitatē, nō q̄ p̄cepta, nō q̄ cōsulta, nō q̄ p̄ciosa & magna p̄ cæteris uirtutibus, sed q̄ ei sic uisum est uiuere, cū possit nubere, sicut alij uisum est agricolari. Hæc Lutherus. Sane nō est a q̄q; capessenda uirginitas, qm̄ sit p̄cepta, q̄ nullius euāgelij aut epl̄as applicaz locus habeat, p̄ceptā esse a deo uirginitatē. Veruntñ eadē merito est prosequēda, qm̄ cōsulta, & diuino aplicoq; consilio approbata atq; cōmēdata, & etiā qm̄ ipsa est p̄ciosa margarita, niueo cādore p̄fulgēs, eximiaq; p̄ cæteris, q̄ corpis cupiditates refrenā & cōpelcūt, uirtutib⁹, q̄ itē angelicā & propemodū celestē

ccelestē reddat hois uitā in terris, atq; supnæ illius puritatis, q̄
 in ciuitate sc̄ta Hierusalē sine macula enitet, admodū æmulā
 Neq; ita deñcere animū, humiliq; deprimere debet uirgo, ut
 posthabitis tædis iugalibus hāc amplectat tā p̄clarā uirtutem
 eā tātūmodo ob caulaz, q̄ sic ei uisum est uiuere, cū possit nu
 bere. Abiecta certe est & frigida, hāc mētis cōsideratio in tā
 arduo ope, q̄ nullū sibi aliū p̄stituit finē ac scopū, q̄ q̄ sit pro
 rōne uolūtas. Altius attollere debet oculos humo gnōsa uir
 go, atq; defigere in ccelestia tabnacula, ubi Ch̄s uirginū sp̄s
 sus est in dextera dei sedēs, quē uelit in uirginali puritate imita
 ri, ubi & regina uirginū sacratissima dei m̄i & uirgo p̄petua,
 uirginali corona adornata refulget, quā apud se constituat in
 genua uirgo, in uitæ sc̄timonia pro uiribus cōsectari. Hos du
 os Ch̄s & sanctā eius matrē Mariā, habeat sui p̄positi duces
 in q̄s idē flexū figat mētis oculū, illisq; ut pro mō & captu suo
 in cādore uirginali assimulet, nuptias ualere sinat, uirginitatē
 q; capeat. Ad hęc, & hūc sibi linē inclyta uirgo p̄ponat, q̄
 re id uite gen̄ ceteris p̄ferat, ut hac uia fiat deo (q̄ oisctūs est,
 & sup̄ctūs) propingor, & p̄p̄modū deiformis euadat, qm̄
 ut inq̄t Sapiēs, Incorruptio facit eē proximū deo. Vt etiā hu
 ius mūdi solitudine reiecta, ipsi deo liberi seruiat, & sine im
 pedimēto seculi, itegri p̄stet obsequiū. Neq; q̄d de agricola
 tione adducit exēplū Luther⁹, huic loco cōueniēs est, q̄ hāc
 ad corpis usum p̄sertim attineat, & p̄sentis uite neēitate, non
 animū adornet, aut spiritualē pficiat uitā, quē admodū uirgi
 nitas. Quis & agriculturā nemo amplectat, hac solū rōne im
 pulsus, q̄ sibi uisum est & placitū, ita uiuere, sed ob alias rōna
 biles causas inductus & p̄suasus, ut hāc ceteris artib⁹ uiuēdiq;
 rōnibus p̄ferat, & eā potius q̄ aliā quāuis exerceat.

¶ Paupertatē monasticā, recte etiā deo p̄ uotū promitti,
 illāq; sufficiētiæ rez & abūdātiæ in tota monasterij com
 munitate, nequaquā repugnare. Cap. XXX

Ecimano Lutheri obiectio. Paupertas mona
 stica cōsistit in abdicatiōe usus, p̄priū rez tpali
 um, aut q̄a q̄s nullas res administrat & curat,
 & id, puerorum est & infantium, aut quia nihil
 propriū

Ob quē fit
 nē expeten
 da est uirga
 nitas

Sapien. 6

LIBER TERTIVS.

Act. 4
 proprii possidet, & administrat cōmunia. **V**erū hæc reꝝ com-
 munitas nō est paupertas, q̄a in actibus ap̄loꝝ id nō habet no-
 men, neq; ita uocat, sed plenissima reꝝ abundantia, qm̄ scribit
 actū q̄tto capite, q̄ nullus erat egens inter eos. **Q**uare nri re-
 ligiosi nō uouēt corporale paupertatē, sed cōmunē illā abundā-
 tia, qua eis abūde administrat oim̄ reꝝ necessariaꝝ usus. **N**eq;
 ut egeant, sed ut abundēt, intrāt religiones, cōmoti q̄ in mo-
 nasterijs sunt prōptuaria plena, eruclātia ex gñe in gen°. **N**ā
 ubi paupertas regnat in monasterijs, aut nō illuc intrant, aut in-
 trasse p̄cēniter. **E**st ne igit̄ hæc insignis illusio dei & hoim̄, p̄-
 tendere uotū paupertatis, & tñ eo ip̄lo q̄rere securā & ociosam
 copiā & securitatē aliena manu partā & administratā: ubi ni-
 hil minus est, q̄ egere aut pauperē esse. **H**æc Lutherus.

II. **R**esponso. **M**onastica paupertas cōsistit in spontanea abdi-
 catione propriæ possessionis, ac administrationis propriæ re-
 rum, propter deū facta, nec nō in cōmuni reꝝ necessariaꝝ usu &
 distributione. **E**t hæc, tū in ijs est religiosi, q̄ nullā hñt rerū
 monasterij administrationē & curā, qm̄ nō est illis ea cōmissa
 prouincia, tū etiā in ijs, q̄ publicā gerunt reꝝ cōmuniū totius
 monasticæ domus administrationē, q̄ nullo mō aduersat uo-
 to paupertatis, qm̄ p̄ eā non sua, sed totius cōmunitatis curāt bo-
 na. **A**t uero primi gñis religiosi, longo interuallo a pueris &
 infantibus (q̄bus eos assimulat Lutherus) dispescunt. **N**ā in-
 fantilē & puerilē ætatē, nullas res administrāt & curā-
 rant, qm̄ rōnem & discretionē quippiā administrādi nō hñt,
 neq; etiā bona in ea ætate possident peculiaritā, q̄ curare que-
 ant. **R**eligiosi uero & peritiā hñt notionēq; sua bona admini-
 strādi, & bona obtinuerūt propria q̄ potuissent administrare,
 sed p̄pter deū, & illa reliquerūt bona, & a se abdicarūt ultro-
 nec illoꝝ administrationē. **Q**uare in his uera inuenit̄ monasti-
 cæ paupertatis rō, nō aut̄ in illis. **I**tem aut̄ reꝝ in monasterio
 cōmunitas, uere sibi nomē paupertatis uendicat & asciscit, si sin-
 gulos illius domus religiosos attendas, q̄z quisq; suarū pro-
 priarūq; rerū est nudus, ut ne minimū quidē habeat qd̄ sit suū
 ipsius, sed omnimodā rerū proprietatē a se abdicauit. **E**t q̄uis
 in actibus ap̄loꝝ, illo, scilicet paupertatis noīe nō apte nūcupet,
 sufficiet̄

sufficienter tñ & dilucide insinuat p hanc suã descriptionem. **Act. 4**
Nec quisq̃ aliqd suũ esse dicebat, sed erant eis oia coia. Non
 ne satis manifesta cuiq̃ uideri debet in his uerbis, monastica
 paupertatis explicatio. **E**t cũ **B. Petrus** rñdit paralytico, aug. et **Act. 3.**
 argentũ nõ est mecũ, nõne hoc dicto significauit, se uere, pau
 ptatis euãgelicæ tũ fuisse cultorẽ. ¶ **C**eterũ abũdãtia reũ oim
 ad totã cõmunitatẽ & singula eius mēbra necessariã, nullo **III**
 mō aduersat paupertati monasticæ, ut obtendit Lutherus, con
 tendens ex eo, q̃ nullus aplicã uitã tenentiũ erat egens inter
 eos, nõ fuisse in sc̃tã illa societate paupertatẽ euãgelicã monasti
 cã similẽ. Quinimo id, cœnobiticæ paupertatis cõmunitatisq̃
 reũ est propriũ, q̃ ubi illa adlunquẽ seruat, & in tota domo &
 singulis eius alũnis plena est rerũ oim ad eã uitã degendã ne
 cessariã, sufficientiã, nec indigentia locus est ullus, qm̃ diuina **Bñdictio**
 bñdictio sanctæ illius paupertatis comes, & affecla, affluenter, e
 largit & effundit illi domui, suæ bñficentiã munera, tanq̃ arca **mes.**
 illa Israelitica, in domo **Obededom** cũ magna bñdictionis ex **1. Reg. 8.**
 uberãtia, reposita. **E**t diuerso ubi paupertas illa monastica nõ ad
 amissimũ obseruat, sed illius loco proprietatẽ & peculiũ grassat
 in monasterio, a suæ institutionis rectitudine regulariq̃ disci
 plina prolapsa, grauis indigentia, egestas & inopia totã illã p
 mit domũ & habitatores eius, corruunt ædificia, negligũtur
 tẽpli ornamenta ad diuinũ ptinentia cultũ, & horrida q̃dam
 uastitas totã occupat domũ, agros & possessiones eius. **R**eli
 giosorũ uero illius domus, hic quidẽ esurit, alius uero ebrius est
 hic itẽ abũdat opulentia reũ, ille uero penuriã patit, ut uideat
 deus suæ bñdictionis manũ illi loco subduxisse, & tristẽ eidẽ
 intulisse maledictionẽ. ¶ **I**taq̃ hoc in loco hallucinatus ẽ **Lu. 11**
therus, q̃ existimauerit idẽ prorsus esse, indigentia & paup
 tẽ monasticã, cũ sint longe diuersa, & plerũq̃ ab inuicẽ disse
 parent. **N**ẽpe in aplis, cũ relictis oibus dñm sequebãt, fuit ue
 ra paupertas, monasticæ paupertatis exẽplar & speculũ, & tñ i ip
 sis nulla fuit indigentia, **S**iquidẽ instante passione dñica, cũ ita
 fuissent a **Ch̃o** interrogati. **Q**ũ misi uos sine sacculo & pera
 & calceamentis, nunqd aliqd defuit uobis? rñderunt uno ore **Luc. 22**
 nihil eis tũ defuisse. **N**ulla igit tũc premebãtur egestate, cum
 ff sanctam

Actuū, 4

sanctā illā paupertatē excolerent. Præterea, ut aduersarij telū
 in nos cōtortū, retorqueamus in eundē, fideles illi qui cū apo-
 stolis uersabant in schola sanctæ religionis, regulāq; tenebant
 actū quarto capite descriptā, seruabāt ad linguē paupertatis
 monasticæ integritatē, ut mō monstratū est. Attamē de hōidē
 dicit Lucas, q; null⁹ erat egēs iter eos, & q; distribuebat singu-
 lis prout cuiq; opus erat. Aliud igiū paupertas, & aliud egestas.
 Nec minus sua falsus est opinione Lutherus, & aberrauit a
 recta uia ueritatis, q; etiā putauerit rerū uitæ corporali agēdæ
 necessariarū affluentia in cōmunitate, aduersari paupertati. Iad
 quā se uoto cōstringunt religiosi, cū tñ illi nequaq; sit cōtraria
 sed frequenter cū eadē conspirās atq; conueniens. Enim uero
 affluentia rerū externarū ad cōmunitatē monasticā attinenti-
 um, nequaq; interimit aut destruit uotū paupertatis, ut hic au-
 tumat Lutherus, sed sola proprietas atq; peculiū, propriarūq;
 rerū a religiosi possessio & usus in monasterio, uenenū est &
 exitiū ueræ paupertatis cœnobiticæ. Et hāc uouentes paup-
 tatē, eo uoto solū promittunt se hmōi rerū proprietatē a se ab-
 dicaturos. Neq; ad indigentia inopiāq; sectandā, se rōne illi-
 us uoti astringunt monasterij cultores & alumni, quemad-
 modum hoc in loco sentit Lutherus, quandoquidem in opu-
 lētissimo monasterio integre possunt & commode uoto pau-
 pertatis a se facto satisfacere religiosi, si nihil asseruent sibi pro-
 priū. Quocirca qui recto & simplici animo monasteriū ingre-
 diunt, non id faciunt nec facere debent, ut illic egestate pre-
 mātur aut affluant delicijs, sed ut cōmuni uictu & amictu cō-
 tenti, deo liberius seruiant. Neq; indigentia rerū necessariarū
 exquirere in cœnobio, cuiq; opus est, ad paupertatē monasticā
 exacte tenendā. Cuius oppositū subindicare uidet Lutherus
 in præsentē obiectione, insimulans eos & cū cōtumelia incre-
 pitās, q; obtendāt uotū paupertatis & uere non teneant, quā
 inopiā & penuriam non quærunt.

Quærendā
 non esse in
 monasteri-
 is inopiā,
 sed rerū cō-
 munitate;

¶ Paupertatis monasticæ uinculo minime eos ab-
 solui, qui ex monasterijs ad prælationē ecclesiasti-
 cam assumuntur, sicut nec a uoto castitatis eos dē
 relaxati. Cap. XXXI.

Vicesima

Vicesima Lutheri obiectio. Nonnulli legunt etiā
 uiri sancti ex monasteriis assumpti in episcopas
 tū, in cardinalatū, & summū pōtificatū, ubi cer-
 te in res proprias e uoto paupertatis sunt translati.
 Neq; em̄ hic qs dicere p̄t, papā, epōs & cardina-
 les, atq; similes ecclesiasticos rectores, nō possidere res propri-
 as, cū eis pro arbitrio utant. **E**sto siquidē, q̄ monachos p̄po-
 siti curent res nō proprias, at illi certe p̄sules ecclesiastici p-
 prias curant res, q̄ de ecclesia acceptas, ut nihil sit qd̄ dicere
 quis possit, nō suas, sed ecclesie esse res eas, q̄s administrāt. **Q**
 si in p̄sulis propter obedientiā & statū perfectionis quē
 assumunt soluiſ uotū paupertatis, nā tunc sunt diuites propri-
 arūq; rerū possessores, cur propter eandē causam nō soluiſ in
 eis uotū castitatis. **H**æc Lutherus. ¶ **R**esponsio. Nō est quo-
 q̄ pacto admittendū, eos qui ex monasteriis assumunt ad pub-
 licā ecclīe moderationē, absolui a uoto paupertatis, & ad p̄pri-
 as res suas curādas traduci, sed oīno tenendum, eos, illius uoti
 uinculo semp̄ alligati. **Q**uod primū cōprobat ea sanctione ca-
 nonica Innocēti papæ, q̄ in libro decretorū, decimasexta, q̄
 stione prima, cap. de monachis, cōtinet his uerbis. **D**e mona-
 chis qui diu morātes in monasteriis, si postea ad clericatus or-
 dinē puenerint, statuimus, non debere eos a priori proposito
 discedere. **Q**uod postremū uerbum exponēs ibidē glossa, ait.
Discedere, q̄ tum ad ea q̄ sunt de substantia monachatus, ut de
 habitu seruādo, & cōtinentia, & de nō habēdo propriū. In his
 em̄ non absoluiſ, licet trāseat ad ecclīā secularē. **S**ed in ieiunio,
 silentio, & uigiliis absoluiſ, ut supra cap. proximo. **H**æc
 ibi. ¶ **A**ccedit eidē sententiæ & **B.** **T**homas **A**quinas, secun-
 da secūda, quæstione centesima octogesima quinta, articulo
 octauo, ubi sciscitat. **V**trū religiosi qui promouent in epōs, te-
 neant ad obseruātiās regulares? **Q**uā quidē quæstionē dissol-
 uens ibidē, ait. **S**iqua sunt in regularibus obseruātiis, quæ non
 impediāt pontificale officiū, sed magis ualeant ad p̄fectionis
 custodiā (sicut est continentia, paupertas, & alia hmōi) ad hæc
 remanet religiosus etiā factus epūs, obligatus, & p̄cōsequens
 ad portādū habitū suæ religionis, q̄ est obligationis signum.

Siqua uero sunt in obseruatijs regularibus q̄ officio p̄tificialit̄ repugnāt, sicut est solitudo, silentiū, & aliqua abstinētia uel uigiliae graues, ex q̄bus impotēs corpe redderet ad exequēdū p̄tificale officiū, ad hm̄i obseruanda nō tenet. **H**æc ille.

III **I**dem q̄q; in dissolutiōe tertiæ obiectionis eiusdē q̄stionis, respondēs ad sanctiōne canonicā in oppositæ partis approbationē, adductā, q̄ in decretis. 18. q̄st. 1. cap. statutū est, cōtextū hoc mō. Statutū est rōnabilr̄ sc̄dm sc̄tōs p̄res & a synodo cōfirmatū est, ut monachus quē electio canonica a iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho ep̄m facit, uelut legitimus hæres, paternā sibi hæreditatē postea iure uindicādi potestātē habeat. **A**d hāc inq̄ cōstitutionē synodālē, p̄dicto in loco respōdēs **B. Thomas** ait, de religiosis ep̄is loquēs. Propriū aut̄ nullo mō habere p̄nt, nō em̄ paternā

Decretum
synodale

S. Thomas hæreditatē sibi uendicat quasi propriā, sed q̄si eccl̄iæ debitam

Vn̄ ibidē subdit̄ (in supradicta sc̄z cōciliij determinatione) q̄ postq̄ ep̄s ordinat̄, ad altare ad q̄d sanctificat̄, q̄d acquirere potuit, restituat. **H**æc **Thomas**. **C**ū itaq; ordinatus ex monacho ep̄s, q̄d añ consecrationē habet, monasterio derelinquere debeat, q̄d uero post consecrationē acquisiuit, propriæ eccl̄iæ dimittere, sc̄dm illius synodi definitionē. **C**onstat utiq; talē in episcopatu nō habuisse administrationē propriā; res suat̄, sed dūtaxat rerū eccl̄iæ, quarū disp̄satio sibi est credita, & ex q̄bus legitime uictū sibi desumit & sumptū, sc̄dm sui stat⁹ de-

V.

Idem.

centiā, propter sp̄uale ministeriū atq; officiū q̄d impendit eccl̄iæ, dñicoq; gregi cui preest. **I**nsup in p̄dictæ dissolutionis ad tertiā obiectionē calce, subnectit **S. Thomas**, de religioso ad episcopatū prouecto differēs. **T**estamētū aut̄ nullo mō facere p̄t, q̄a sola ei dispositio cōmittit̄ res eccl̄iasticas, q̄ morte finit̄, ex q̄ incipit testamētū ualere, ut ap̄lus dicit ad **Hebr̄eos**. 9. cap. **S**i tñ ex cōcessione papæ, testamētū faciat, nō intelligit̄ ex proprio facere testamētū, sed ap̄lica autoritate intelligit̄ esse ampliata pt̄as suæ dispensationis, ut eius dispensatio possit ualere post mortē. **H**æc **Thomas** ibidē.

Hebr̄eos.

VI.

Possidoni⁹

Deniq; exemplo **B. Augustini** corroborat̄ q̄d hic postremo dictū est loco, de q̄ **Possidoni⁹** ep̄s **Chamalensis** (q̄ totā eius uitā & felici-

cem

cē obitū, elegāter & pie cōscripsit) ita dicit. Testamētū nullū fecit, q̄a unde faceret, paup̄ Ch̄i nō habuit. Quibus uerbis in sinuat Augustinū, paup̄tatē quā in monasterio añ episcopatū Augustin⁹ tenuerat, sp̄ in pōtificatu obseruasse, & toto illius tpe nihil habuisse propriū, unde testamentū cōderet, & proinde in extremo uitæ suę termino, Augustinū, nullū cōdidisse testamentū. Illud ergo tanti p̄ris a monasterio ad episcopatū Hipponensem a Valerio p̄cessore suo assumpti exēplū, solenni etiā ecclesie officio in annua eiusdē celebritate decātari solitū, nob̄ manifesto est argumēto, ep̄m religiosum nequaquā absolui a seruāda paup̄tate. ¶ Neq; itidē uotū castitatis q̄q̄ pacto discōuenit apici pontificali, neq; aliquā habet rationē refragantē nouo illi officio, ad q̄d aliq; ex religione monastica traduci. Imo ut exēplū sanctimonie & puritatis deriuet a rectore in subditos ualentiore rōne in gradu pontificali (cui sacerdotalis fere semper est annexus) cōtinentia & ccelibatus obseruari debet ab eo, q̄ religiosus est, sacerdos & pontifex. Et nulla certe assignari p̄t cā, ob quā absoluat q̄ ex monasterio suscipiē ad p̄sulatū, a uoto castitatis, quinimo arctiore uinculo (ut ita dixerim) cōstringit ad seruādā castitatē. ¶ Porro ex supradictis ligdo, cōstat, q̄ horrenda sit illa Lutheri blasphemā & prorsus execranda, quā circa hūc libri sui de uotis monasticis locū eructat & euomit, cū ait. Et ut in summa dicā, uotū paup̄tatis uidef a satana in hoc effectū, ut religiosi p̄textu eius liberi fiāt a iuuanda paup̄tate aliorū, & ab impēdendis opibus misericordie & charitatis, ut supra dictū est. Tenet em̄ eos clausos, ut nulli seruiāt, deinde ociosos ab opibus manū, & tm̄ sibi sināt ab alijs serui & hac occasione auertat uulgus a iuuādis uere paup̄ibus, cōiugibus, uiduis, orphanis, pegrinis, ad profundendā substātiā in hos fecte paupes, uere aut opulentos, pingues, ociosos & seruos hypocritas. Hęc Lutherus. Quæ certe nihil aliud, q̄ cōtumelias & cōuitia, ex rabie quadā maledicēdi uitæ monasticæ cultoribus obiecta, sonāt. Et profecto indigna sunt, q̄ piōrū auribus audienda aut oculis legēda ingerāt, nisi hęc tm̄ ob causam, ut qm̄ loquela hoīs manifestū eū facit, pariter & scriptura, ex ipsis ut tabula quadā atro depicta colore cognoscāt

VII
Religiosus
factū ep̄m
nō abso ui
a uoto cas
stitatis

VIII.

LIBER TERTIVS.

oēs, qualis rabula, obrectator & religionis Zoilus sit Lutherus. Insuper & eā ob rē eadē in p̄sentia sunt uerba adducta, ut re-
fellat acrius, & q̄ procul a ueritate distat, cōpertū oibus habe-
atur. ¶ **V**t igit̄ ordine quodā certo iisdē respondeamus, ab ip-

IX so capite sumentes exordiū, q̄s non execrabile uocet blasphemiam, opus spūs sancti attribuere satanæ: & q̄d a deo suggestū est pijs mentibus, & ap̄lico factū exēplo, dicere inuentū & cō-
mentū esse satanæ: Paupertas aut̄ monastica, a Ch̄so inter cō-

Matth. 12
Luca. 11.

Iohan. 7

filia euāgelica tradita est, & per regulā uiuendi apostolicā ap̄-
probata, atq; unctiōe sancti spūs, pijs mētibus etiā inspirata,
ut capite huius libri octauo affatim est mōstratū. Horrescere

igit̄ debuit Lutherus, tantā ore sacrilego euomere uesaniā, q̄
oblattret uotū paupertatis eē a satana effictū, ne oīno censeat esse

p̄similis scribis & pharisæis, q̄ de Christo, in potestate uirtute
q̄ dei, i peratē dēmonijs ut exiret ab obsessis (cuius impio pro-

tinus paruere spūs immūdi) dixerūt, calōniantes opa dei, q̄ in
Beelzebub principe dēmonior̄ eijciebat dēmonia, q̄ itē ha-

beret dēmoniū & insaniret. ¶ **Q**uā aut̄ subiicit̄ p̄ dictis in uerbis
Lutherus, monasticā paupertatis uotū eo tendere, ut eius p̄te-

xtu liberi fiant religiosi a iuuāda paupertate alior̄, & impendē
dis miscdiæ opibus in alios, satis sup̄q; refutatū est p̄cedētibus

locis, p̄sertim capite huius libri uicesimosecūdo & uicesimo-
tertio. Idē q̄q; ipsō rez̄ expimento dinoscit̄ eē falsum, cū mo-

nasteria regularē obseruātia disciplinam, quīdianas exhibeāt
paupibus eleemosynas pro sua facultate, & opa miscdiæ (q̄
uis tuba nō canāt) sedulo studio indigentibus impendāt, pro
sua domus q̄litate. ¶ **N**eq; satanas religiosos tenet septis clau-

X
Calūniarū
Lutheri in
religiosos,
refutatio
& elisio

stralibus oclusos, ut nulli seruiāt, quēadmodū calūniat aduer-

sarius, sed amor dei & zelus tenēdæ religionis eosdē claustris
monasticis detinet inclusos, ut liberiores a strepitu seculi, oī-
bus p̄ opa miscdiæ spūalia, orationē, disciplinā, ieiuniū, uigili-

as, ac cæterā pia studia, inseruiāt & opitulent̄. ¶ **Q**uis aut̄ a ma-
nuū opibus tēperent religiosi, ut uicesimū huius libri caput ab-

undē mōstrauit id eis licere, neq; iure in ip̄is dānari posse, haud
tū idcirco ociosi dicēdi sunt, q̄ spūalibus exercitijs sunt occu-
patissimi. Neq; hmōi uacatio a labore corpali, ad hūc referē ab
eis finē

eis finē, ut tantū sibi sinant ab alijs impēdi seruitiū, quādoquidē pro obsequio qd̄ ipsis impendūt, alijs longe maiorē referūt grām, pro tēporalib⁹ spūalia bñficia, ofones, hostiæ sacrosanctæ, oblationes, & alia id genus obsequia spūs, illis repēdentes. Quocirca non tm̄ ab alijs sibi seruitia uolunt impēdi, ut obiectat hic Lutherus, sed & ipsi potiora officia q̄ acceperint alijs exhibēt. ¶ Sed neq; illud ueritati quoq; pacto coheret, occasione eleemosynarū aut donationū q̄ fiunt religiosis, uulg⁹ auerti a iuuādis uere paupibus, uiduis, orphanis, senioq; cōfētis. Qm̄ larga dei manus atq; bñficia abunde subministrat fidelibus, ad opa misericordiæ propensis, unde & religiosi fratrib⁹ suppeditent pijs eleemosynas, & unde etiā reliquis mendicis atq; paupibus succurrāt. Neq; unq; uisi sunt paupes seculares cōtabuisse fame aut inedia disperisse, qm̄ fuerint domib⁹ monasticis erogatæ eleemosynæ. Charitas em̄, discreta est, non subleuās unū corporis mēbrū in alterius exitiū aut interitum, sed simul oīa opis indiga membra pijs uisceribus refouens, & cuiq; qd̄ sibi necessariū est & cōducibile, dispartiens. ¶ Verū hęc Lutheri in religiosos sugillato, pro zelo aliorū pauperū, (ut prædicit) facta, haud absimilis est mururationi ipsius Iudæ traditoris (quēadmodū supra iā dictū memini, & hic repetere nō piget) indignati grauit̄ ob effusionē unguētī super caput Iesu Chri recūbentis in cœna, a Maria Magdalena sorore Marthæ factā, cū ait. Vt qd̄ pditio hęc: Potuit em̄ hoc unguentū uendari plusq̄ trecētis denarijs, & dari paupib⁹. Sed quēadmodū ea uerba nō ptulit Iudas, qm̄ anxia pauperū cura teneret, sed q̄ fur erat & oculos hñs, ut ait euāgelista. Ita nec pauperū uulgariū cām hic agit Lutherus, inueniens in ipsos, q̄ religiosos potius collocādaesse piarū erogationū obsequia, qm̄ magna uere pauperū i seclō degētū solitudine angat, ut sub ministrē illis uite necēaria, sed qm̄ implacabili exulcerati animi odio fert̄ in quoslibet religiosos, qbus detractādi arripit occasionē, ex prætextu & umbra cæterorū pauperū. Hunc aut̄ atrū mentis liuorē perspicue produnt eius uerba deinceps consequētia, qbus religiosos ipsos uocat fictē paupes, uere opulētos pingues, ociosos & hypocritas. Quæ quoniam aliud nihil q̄ cōtumelias

XI

XII

Matth. 26

Marci. 14

Iohan. 12

Prover. 29 cōtumelias, probra & cōuitia sonāt ex ore maledico; protūpētia, indigna nimitū sunt qbus adhibeat respōsio, scđm illā Sapientis documentū. **Ne rñdeas stulto iuxta stultitiā suā, ne efficiaris ei similis.**

Obediētiā monasticā primū de cōsilio eē, & deinceps de p̄cepto, atq; p̄ eā, religiosos suis oibus sup̄ioribus rescto ordine subesse. **Cap. XXXII**

.I.

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

Roma. 13
1. Petri. 2.

Vicesima prima Lutheri obiectio. **C**irca obediētiā uotū bifariā peccāt religiosi, tū q̄ illā reponunt sub cōsilio, cū sit de p̄cepto, scilicet, q̄ inferior obediat sup̄iori, ut filius p̄ri, uxor uiro, & seruus dño, tū q̄ p̄ eā uni scilicet suo p̄sidentē se alligāt, & ab oibus alijs sup̄ioribus & æqualibus se subtrahūt, dicetes se soli suo sup̄iori eā debere. **E**st igit̄ illud obediētiā uotū, irrationabile & dānādū. **H**æc Lutherus. **¶ Rñsto. Diuini** uinū qd̄ p̄ceptū decernit, quēq; suo sup̄iori (quē iā habet designatū, natura, lege, aut electione p̄sidentē) obedire debere, ut filiū p̄ri, subditū principi, uxore uiro, seruū dño, monachū p̄posito monasterij. **N**ō tñ decernit, eū q̄ liber est, submittere se debere huic uel illi p̄ri monasterij particulatim in abdicatione uitæ secularis. **I**d em̄ solū relinquit̄ optioni & arbitrio illius, q̄ relicto seculo uult amplecti professionē monasticā, ut huic se subijciat p̄ri cœnobitico in hac domo, uel alteri in altera domo. **N**eq; idip̄m ex diuino pendet p̄cepto, sed solū est de cōsilio q̄ huic uel illi p̄posito monasterij q̄s se subijciat, p̄ obediētiā uotū. **A**t uero postq̄ submitit se quispiā ultro p̄ uotū obediētiā huic patri cœnobi, tū diuini est p̄cepti, ut illi tanq̄ suo sup̄iori, & quē sp̄ote sua delegit sibi p̄sidentē, obediat. **Q**uocirca nō simpliciter admittendū est, obediētiā uotū sp̄ esse de p̄cepto ut assumit Lutherus, sed distinctione utendū est supra declarata, capite huius libri undecimo, cū de uotis generatim fieret sermo, uidelicet, anteq̄ fiat & adat̄ deo obediētiā uotū, ip̄m esse de cōsilio, & libere, cū uero factū fuerit & aditū, ip̄m esse de p̄cepto, atq; necessariū. **Q**uēadmodū puella nubililis anteq̄ fœdus ineat matrimoniale cū aliq̄ uiro, optionem habet & libertatē ut hūc aut illū deligat sibi sponsum, cui fidē det cōiugalem

galem, & ab obedientia præstet uxoriã. Vbi uero uni se addixerit per uinculũ coniugij, diuino iã præcepto obuincit & obligat ad exhibendã illi societatem & obedientiã connubialem. ¶ **Q**uãt religioſus ſoli ſuo præpoſito debeat obedientiã obſeruari, & non cuiq; ſuorũ in altiore gradu ſuperiorũ, neq; ex regula, neq; uſu, neq; rone recta conuincit. Quandoquidẽ nulla monaſtica regula id continet ſtatutũ, q̃ ſoli patri monaſterij aſtringit religioſus obedientiã præſtare, & nullis illius ſuperioribus. Neq; uſus aliquis id habet, q̃ monachus ſuo præpoſito tãtũ ſit ſubiectus, & nõ ep̃iſcopo illius regionis aut archiepiſcopo, aut ſaltẽ ſummo pontifici. Deniq; recta ratio id depõſcit, q̃ quicq; ſubiecti inferiori, ſubiectiã & eius ſuperiori. Cũ igitur præpoſitus monaſterij alios habeat ſibi prælatos, ſaltẽ ſummũ pontificẽ, cur illis etiã non ſubiectiã religioſus? Illud igitur a Luthero uidet gratis aſſumptũ, nec ulla munitũ cõprobatione, q̃ religioſus ſoli ſuo patri atq; præpoſito, & nõ illius ſuperiori, debeat obedientiã. ¶ **V**iceſimã ſecũda obiectio

Plerũq; ex monaſterijs accipiunt aliqui & deligunt ad gerendũ ep̃iſcopatũ, cardinalatũ, & ſummũ pontificatũ, & tunc amplius nõ ſubiecti ſuis patribus in monaſterio, ſed ſunt eis plerũq; ſuperiores. Non eſt igitur illud uotũ ſubſtantiale, ut q̃d poſſit diſſolui. ¶ **Q**uãt ſi quis dixerit, eos qui ita prouehunt ad eccleſiã adminiſtrationẽ, aſſumi ad ſtatũ perfectionis, & ergo ipſos per illã promotionẽ relaxari ab obedientiã uinculo, poteſt huiusmodi reſponſio in promptu refelli per hoc q̃d ante dictũ eſt, & adductũ, ſtatũ religionis eſſe ſtatũ perfectionis. Ergo ſi ſtatũ prælationis & gubernationis eccleſiaſticae, quia etiã eſt perfectionis ſtatus, ſoluit ab obedientia monaſtica, unus ſtatus perfectionis eſt alteri etiã ſtatui perfectionis diſſentiẽs atq; contrariũ, q̃d eſt incõueniens. Hæc Lutherus. ¶ **R**eſponſio. Ad obedientiã ſuo patri monaſtico exhibendã tã diu aſtringit religioſus, q̃ diu in ea fratrum congregatione & ſub domus illius clauſtris degit, eidem patri ſubiectus. ¶ **Q**uãt ſi aſſumat quis ex monaſterio ad ſtatũ ſublimiorẽ, utpote ad publicã eccleſiã adminiſtrationẽ, iã amplius illi nõ debet obedientiã, quia ſegregatus ab eius conſortio, deinceps cõſtituit eo plerũq; ſuperior. Itaq; p̃uectio

LIBER TERTIVS.

Statū religio-
nis ne
quā repu-
gnare sta-
tui praelati-
onis eccle-
siasticæ.

proiectio illa religiosi ad excelsiore illū praelationis statū, ab-
soluit ipsum a priore obedientiæ uinculo, quoniā constituit
illū extra gregem cæterorū & subiectionē patris monastici.

Neq̄ idcirco probe subinferas, unū statum perfectionis esse
alteri aduersum. **T**um quia praelationis gradus, status est per-
fectionis iam acquisitæ, qua cæteros suæ curę directioniq; cō-
missos perficiat. **R**eligionis uero cōditio, status est perfectiōis
acquirendæ, ut añ iam dictū est, capite huius libri duodeci-
mo, & altero haud dubie inferior. **T**um etiā, quia praelationis sta-
tus nō aufert aut sustollit ab eo qui prius monasticā professus
est regulā, statū religionis ante susceptū. **D**ebet em̄ sublima-
tus ad pontificatū, ea quæ ad suæ religionis monachalis obser-
uationē attinent, adhuc in gradu illo praelationis implere, mo-
do illa nō repugnent statui moderationis ecclesiasticæ. **E**t quā-
uis aliqua unius officia status, deprehendant non posse exerce-
ri in altero statu, ex eo tamen nō apte collegeris unum statum
esse alteri repugnantē, cū possint ambo simul in uno & eodē
homine, secundū diuersas rationes, opera & officia coincide-
re. ¶ Cæterū ex dictis planū etiā est, quomodo dissoluenda sit

VI alia Lutheri obiectio, præcedenti ferme consimilis, quam hoc
mō subiicit. **I**mpossibile est quod monasteria nō habeant præposi-
tos suos, quod præsent, regant & pascant monachos. **N**ā congrega-
tio multo sine pastore, est quædā confusio. **H**omō autē præ-
positus, alijs obedire nō possunt in monasterio, quoniam sunt supre-
mi, & ipsis alijs debent obedire, secundū uerbū Pauli ad Hebræ-
os, **O**bedite præpositis uestris, & subiacete eis. **E**rgo illi præ-
positi nō possunt seruare uotū obedientiæ, quod deo præstitere-
runt. **Q**uod si quis dicat, illos præpositos debere obedire alijs su-
is maioribus, ut abbatibus, provincialibus, ministris generali-
bus, militat adhuc semp obiectio de summo pontifice, ad illū
dignitatis apicē assumpto ex monasterio, quod superiore nō habet
in terra cui obediat. **H**æc Lutherus. ¶ **S**ed facilis est ad hanc

Heb. 13.

VII cauillationē responsio, actū obedientiæ & usum, præsuppone-
re & añ requirere materiā circa quā exerceat, utpote præpositū
gradu eminentiore cui quis obteperet. **Q**uæ quidē materia
si desit, nō obligatur tunc religiosus ad eā actū exercendā, sed
uoluntate.

uoluntate, qua promptus sit ubi adesset sublimior autoritate
 cui subiretur, illi spontaneam prestare obedientiam. Hæc enim
 promptitudo uoluntatis, cum deest facultas operis exequen-
 di, sufficit in conspectu dei, & integre uoto facto satisfacit. Ita-
 que præpositi monasteriorum, suis in ordine monastico præposi-
 tis, ut abbatibus, prouincialibus, ministris generalibus, debent
 obedientiam. Hi uero si nullum in gradu cenobitico habent præ-
 positum episcopis eorum locorum quibus erecta sunt sua monasteria
 & archiepiscopis, aut saltem summo pontifici subiacere debent
 & obsequi. Episcopi uero ex monasteriis assumpti, suis archi-
 episcopis, & hi suis primatibus, & demum summo pontifici ob-
 temperent. Summus uero pontifex, ad apostolicam sedis gu-
 bernacula ex monasterio translatus, ipsi deo (cuius est in terris
 uicarius) obedientiam exhibeat. Et hoc pacto quisque suo uoto
 plene satisfaciat. ¶ Cæterum iam data responsio confirmationem acci-
 piet solidior ex uerbis B. Thomæ, secunda secunda, q. 185, artic.
 8. in capite præcedente, iam citato. Vbi cum tertio obijcit loco, quod
 maxime religiosi obligari uidentur ad obedientiam, sed religiosi,
 qui assumunt ad episcopatum, non tenentur obedire prælati su-
 arum religionum, quia sunt eis superiores, quare religiosi in epis-
 copos promoti non uidentur teneri ad obseruantias regulares.
 Dissoluit hanc obiectionem tertio loco, id esse per accidens, quod e-
 piscopi religiosi obedire prælati suarum religionum non tenentur
 quia scilicet subditi esse desierunt, sicut & ipsi prælati religio-
 num. Manet tamen adhuc obligatio uoti uirtualiter, ita scilicet
 quod si eis legitime aliquis præficiat, obedire teneant, in quantum te-
 nent obedire statutis regulæ per modum prædictum, & suis supe-
 rioribus, si quos habent. Hæc Thomas. Quæ etiam non parum
 conducunt ad ualidiorum obiectionis Lutheranae proxime præ-
 cedentis enerationem, de religioso ad episcopale culmen sub-
 uecto, propositæ. ¶ De præpositis autem religiosorum, quos præsens
 in medium affert cauillatio, & id præter dicta est adijciendum, ip-
 sos monasteriorum præpositos obedientiam semper debere parti-
 culari regulæ suæ monasticæ quam uouerunt, obseruatosque se-
 stabiliter, deo promiserunt quemadmodum in uerbis modo addu-
 ctis, satis itidem subindicat sanctus Thomas, similiter & beatus

VIII
 Thomas
 Aquinas

LIBER TERTIVS.

Bernardus Bernardus in libro de præcepto & dispensatione, ita dicens, Legō profecto in regula. Hæc cōsideratio penes abbatē sit, & hoc uel illud esse in prouidentia, uel arbitrio, seu dispositio-
Idem ne abbatis. **V**t autē pro sua uolūtate aliqd mutet, me ibi legisse nō recolo, quinimo in oibus (inqt) oēs magistrā sequant regu-
 lam, nec ab ea temere deuiet a quoq̄, ergo nec ab ipso abbate. **O**ēs (inquit) magistrā sequant regulā, nemo ergo suā uolūta-
 re. **V**bi sane, nec abbatē excipi puto. **V**idētis q̄tū necessitati tribuit, subtrahit uolūtati. Hæc Bernardus, & cetera cōtinuo
 ordine subsequētia, q̄ dilucide monstrāt, abbatē etiā regulæ subijci debere. **Q**d & in uerbis, paulo añ eodē loco præcedē-
 tibus, nō minus euidentē ostendit idē brūs pater, cū ait. **N**eq; abbas supra regulā ē, cui semel & ipse spōtanea se pfessione
 submisit. **D**einde paucis interiectis subnectit. **S**up fratru sane trāsgressiones, nō sup patrū traditiōes cōstituit, q̄ abbas eligi,
 mādatoꝝ cultor, & ultor uitioꝝ. **H**ec ibi. **V**idem⁹ itaq; nec ip-
 sis religiosoz p̄positis & patribus deesse etiā intra septa mona-
 sterij & claustra, debitā obedientiæ materiā. ¶ **P**ostremū nec
 X ipsi summo pontifici, ex monasterij solitudine ad supremum
 apicē moderationis ecclesiasticæ prouecto, deficit argumen-
 tū præstādæ obedientiæ. **O**btēperare siquidē semp debet deo
 (ut dictū est) diuinæq; legi, & omni etiā hūanæ, totā fideiū
 multitudinē concernēti, legi, ad pietatē religionis & honesta-
 tē uitæ potissimū spectāti. **Q**uis em̄ nemo in eū potestatem
 coercendi exequi possit, nihilo tñ minus legibus, totū christia-
 noꝝ coetū & suæ conditionē administrationis respicientibus
 etiā est obnoxius. **Q**uas si præuaricat, est qui querat & iudicet
 deus, & uniuersalis etiā ecclīa, de eo iudiciū ferre p̄t. **A**d quē-
 cunq; igit primatus gradū, ecclesiasticæq; dignitatis fastigiū
 prouehatur religiosi, legitimā semper habent obedientiæ præ-
 standæ materiā, & aliquid cui debet morigerari, nec unq̄ lim-
 pliciter & omnino absoluit ab obedientiæ uinculo.

Sūmus pō-
cifex, legis
bus ecclesi-
asticis des-
bet obedire
ut.

¶ **A**nnū, quē probationis uocant, in suscipiendis ad mo-
 nasteria religiosi recte institutū esse, ut eoz que
 subeunda sunt onerū, faciāt ante periculū.

Cap. XXXIII.

Vicē

Vicesima tertia Lutheri obiectio. Apud oia monasteria mos iste increbruit, quo ingressuris domum monasticam conceditur annus probationis, ad faciendum periculum, si caste uiuere possit qui est uoturus, & ubi toto eo anno probata est eius castitas atq; spectata tunc recipit in monasterio. Illud aut, friuolum est institutum, quia non sufficit annus ad illius rei experimentum sed tota uita necessaria est. Fieri nepe potest, ut uno anno, duobus aut tribus, quis caste uiuat, postea uero uel carne ebulliente in libidinem, aut igneo flatu satanae, qui ardere facit prunas (ut ait Iob) idem grauissimas carnis molestias patiet, & forte succubet tentationi. Ego ipse (ait Lutherus) in me & multis alijs exptus sum, q̄ pacatus & quietus soleat esse satan, in primo anno sacerdotij & monachatus, ut nihil iucundius esse uideatur castitate. Sed hoc facit insidiator & hostis in tentatione & laqueum, ut postea grauius impugnet & prosternat hominem. Huic aut hostis nostri machinationi, similis est annus probationis religiosorum. Merito igitur improbandus est & danandus. Hæc Lutherus. ¶ Responso. Falsæ inniti hypothesi hæc obiectio, proponens annum probationis concedi ingressuris religionem, dūtaxat ad sumendum de seruanda castitate experimentum, & non aliam ob causam, quod utiq; falsum est. Ille liquidem ad cæteras etiã uirtutum experienciã capiendam in neophito religionis alumno, ut patientiæ, humilitatis, mansuetudinis, ac diligentia, institutus est, & non tantum castitatis. Quinimo annus ille probationis, potissimum ad hunc ordinatus est finem ut ingressurus domum cœnobicam spectet mores, uictum, amictum, ieiunia, uigilias, stratoria, & alia cum ad corporis, tum ad animi exercitium pertinentia onera, atq; de ijs omnibus periculum faciat, an perferre ea ualuerit nec ne, anteq̄ se alliget illi uitæ instituto. At ubi toto anni curriculo uersauerit secum animo, quid ferre recusent, quid ualeant humeri, tum demum aut subeat iugum monasticum, aut detrectet illud pro suo arbitrio. Sane cum non minus aliarum uirtutum q̄ castitatis, in religioso exposcantur opera, cum item alia permulta præter castitatis integritatem ferenda sint onera in monasterio, oportet ea omnia

gg 3 etiam

Iob. 41.

Ad qd ordi-
natus annus
probationis
i religiosis.

LIBER TERTIVS.

etiã ante tentare, q̄ suscipiãtur ppetuo sustinẽda, ne quis incau-
III tũ irretiat laqueo inextricabili. ¶ Quod uero de serpentis anti-
 qui proponit insidijs Lutherus, in principio professiõis sacer-
 dotalis aut monasticæ desistentis ad tempus ab impugnatione
 castitatis, ut postea incautũ grauius opprimat, uerũ quidẽ ple-
 runq; esse cõspicitur. Sed hoc neminẽ deterrere, aut ad seruã-
 de continentia diffidentia debet inclinare, quin potius redde-
 re unumquẽq; cautiore, ut ad technas illas & dolos hostis ua-
 fri sedulus inuigilet. Nec in preterita castitate cõfidat, sed in
 dño deo spem suã reponat, ipm̄q; inuocet assidue in suũ adiu-
 toriũ, ut ipso auxiliatore possit omnia tela nequissimi ignea ex-
 ringuere. Preterea, ieiunia, sanctã animi occupationem in pijs
 moderationibus, sacra lectionẽ, & alia honesta studia exerci-
 tiaq; nõ intermittat unq; qbus hoc genus dæmoniorũ eiã so-
 let. Et ubi in his pseuerauerit diutius aut sacerdotio insignit^o
 quispiã, aut monasticę addictus disciplinẽ, incolumẽ ad obitũ
 usq; adiutore deo castitatẽ seruabit. Neq; huic tentatoris ma-
 chinationi similis est annus probationis, ut assumit Lutherus

Ephes. 6

Annus p-
 bationis,
 subdole
 machinati
 oni satanae
 nõ est con-
 ferendus

sed ad ueritatẽ agnoscendã, nõ aut ad simulationẽ, is est con-
 stitutus, & ad religionis obseruatã integriore summope ad-
 miniculari. Neq; laqueũ inicit idẽ pedibus nouitiorũ, sed pla-
 ne oculis eorũ corã obijcit pferenda onera, ne ea subeãt incau-
 ti anteq; habeãt ipsa explorata, annuoq; experimẽto p̄specta.
 ¶ Vicelimaquarta & ultima Lutheri obiectio. In domib⁹ eti-
III am monasticis annos professionis definiunt ipsi p̄ses, alijs q̄r-
 „ tũdecimũ, alijs aut decimũoctauũ ætatis annũ, cuius quidem
 „ definiẽdi nullũ habent ius. Nihilominus satis placet mihi (in-
 „ quit) modus aliquorũ, qui monachis añ decimũoctauum æta-
 „ tis annũ ingressis monasteriũ, faciunt copiã abeũdi. Sed & id
 „ mihi dolet (ait) q̄ ij & alij omnes nõ faciunt omnibus religio-
 „ sis facultatẽ abeũdi, qui ante sexagesimũ annũ sunt professi,
 „ ut B. Paulũ ex parte imitentẽ, qui uiduas minores annis sexa-
 „ ginta reicit, ne assumant alendã ecclesiarũ facultatibus. Nã
 „ uiros (inquit) cum sint robustiore ac uegiore corpore, tardũ
 „ usq; sceminis emoriantur, septuagesimo uel octogesimo añ-
 „ no demum recipi oportebit. Hæc Lutherus. ¶ Responso.
 Non

Non sunt quoquo pacto improbandi, qui decimū quartū de signāt aetatis annū faciendae professioni monasticā. q̄ is in uiris, pubertatis assignet annus, quo pullulare solent & insurgere aculei libidinum, qui per religionis austeritatem & arctitudinem reprimantur. Neq̄ etiam ij, qui decimum octauū aetatis annum determinant ad professionem monasticam suscipiendam, sunt uituperandi, quoniā circa hunc aetatis terminum efferuescere solet petulantia adolescentiā, ac prouere in libidinem, nisi lupatis frenisq̄ coerceatur. Ad quā frenandā, uitę monasticę institutio, abstinentia, fuga seculi & solitudo monasterij, maiorē in modū confert. Vtriq̄ autem patres monastici, & qui decimū quartū & qui decimum octauū aetatis annū determinant professioni monachali, nec nō ij qui eo suę aetatis cursu subeūt ipsam professionē monasticā, sequunt̄ in eo opere, salutare monitum Ecclesiasticis, ita dicentis. **Memento** creatoris tui, in diebus iuuentutis tuę. **Et id Hieremias** di Threno, 3. **Et id Hieremias** di Threno, 3. **Bonū est uiro,** cū portauerit iugū ab adolescentia sua. **Sedebit solitarius & tacebit,** quia leuauit se sup se. **Quandoquidē** scdm uulgatū id prouerbiū qd̄ proponit Salomon, adolescens iuxta uia suā, etiā cū senuerit, non recedet ab ea. **Sequunt̄ & illud salubre dñi uerbū ad eos qui increpabant** parentes, filios suos offerentes **Chro.** **Sinite paruulos uenire ad me,** taliū em̄ est regnū cęlorū. **Imitant̄ & exemplū B. Iohannis baptistę,** qui in puerilibus annis subijt desertū, & admirandā uitę austeritatē adhuc tenellus est aggressus. **Aemulant̄ & exēpla multorū sanctorū patrū,** q̄ in tenera adhuc etate cōstituti, uocāte eos deo, reliquerūt mundū cū suis cōcupiscētijs, & ad eremi solitudinē aut trāquilla monasterij claustra cōuolarūt. **¶ Q̄ autē obiectat Lutherus ipsos monasteriorū institutores nō habere ius definiēdi annos aetatis quibus inire debeat professio uitę monachicę,** nihil habet roboris & ueritatis. **¶ Qm̄ eadē autoritate a spū sancto accepta, & regulā illā monachalē instituerunt, & circumstantias ad eā amplectendam conferētes, ut locum, tempus, uictum, amictum, & cętera id genus regulę suę instituta, ordinarūt. Inrer q̄, tēpus assumēdę professionis etiā debuit certo quodam limite determinari.**

Nihil

Prouer. 22

Mac. 13

Luc. 14

VI

Presmon
sticos recte
instituisse
ips faciēdę
pfectionis

Nihil ergo præter officium egerunt uenerandi patres, monasticæ institutionis authores, quæ annos ætatis definiuerint, quibus subiri debeat disciplinæ regularis iugum & professio.

VII ¶ De his uero, qui monachis ante decimum octauum ætatis annum ingressis monasterium, faciunt abeundi copiam (si modo uspiam gentium sint tales monasteriorum patres, ut hic deinde proponit Lutherus) dicendum uidetur, quod si illis religiosus ante id ætatis tempus iam legitime professus eam uitam & uoto astrictis, dant facultatem abeundi, relictoque habitu monastico redeundi ad seculum, perperam faciunt illi cenobiorum præpositi, & maxime sunt improbandi, quia cogunt huiusmodi religiosos apostatare, post uota in propatulo rite edita, per quæ, se & reliquam uitam suam deo sponte deuouerunt, ac consecrarunt. Quippe non possunt illi monasteriorum rectores, uota iam recte nuncupata reddere irrita, ad quæ perficienda, diuino iam præcepto sunt astricti, quod nequeunt illi relaxare. Sin uero talibus nouitijs ante factam professionem, monastici patres ita faciunt abeundi copiam, ut non recipiant eos ad professionem faciendam ante decimum octauum ætatis annum, & ergo dant illis optionem (quæ adhuc liberi sunt & in tempore probationis constituti) aut relicta domo cenobitica redeundi ad seculum, aut expectandi in ipso monasterio id tempus ætatis quod professionem publicam subeant, non est illud usquequaque improbandum præsertim in his monasterijs ubi grauis est uitæ austeritas & tantus rigor abstinentiæ, ut minor quæ decem & octo annorum ætas, non foret par monastico labori atque oneri proferendo. In quibus autem

Quare in aliorum claustris & cenobijs, & illa habent (ut accepi) in quibus locum cæteras constitutione, quæ neminem admittunt ad suam institutionis monasticæ professionem, nisi decimum octauum ætatis annum fuerit ingressus. Quæ sane constitutio, admodum cõsentanea est illi decreto quod ex registro Gregorij adducit in epistolis decretalibus, titulo de regularibus & trãseuntibus ad religionem, cap. quæ in insulis, hoc modo. Quia in insulis dura est cõgregatio monachorum pueros in eorum monasterijs, ante decimum octauum annum suscipi prohibemus. Vbi glossa reddens rationem determinatiõis illius ætatis decem & octo annorum, ait. Hoc speciale est, propter asperitatem locorum

Alias

Alias regulare est, q̄ post tempus pubertatis, tam masculi q̄
fœminæ possunt profiteri. Hæc ibi. Tempus autem puberta
tis in masculis assignat̄ decimusquartus ætatis annus, & in fœ
minis, duodecimus. Regulari igit̄ obseruatione (ubi peculia
ris aliqua constitutio, illi generali non derogat) masculus ex
pleto decimoquarto anno, p̄t subire professionē monasticam
ut ex prædicto titulo epistolæ decretaliū, cap. ad nostrā, &
cap. significatū est, satis constat, et fœmina, cōlummato anno
duodecimo. Valeant igit̄ Lutherana placita, q̄ de ætate, qua
subeundū est monasterium, hic effutiunt, quoniam sanctioni
bus pontificijs & rectæ rationi, prorsus sunt aduersa.

¶ Non esse expectandā senilem & decrepitam
ætatem, ad subeundum monasticæ uitæ iugū,
ut uult Lutherus. Cap. XXXIIII.

T uero quod in postrema sua obiectione, circa
præcedentis capituli mediū posita proponit Lu
therus, de ijs omnibus religiosi sua quidē sen
tentia dimitte[n]dis, ut abeant liberi relicta cucul
la & reuertant̄ ad seculū, qui ante sexagesimū
ætatis suæ annū fuerint uitam cœnobicā professi, ridiculum
potius est & insanix proximū, q̄ serio consulendū. Id ipsum
em̄ esset, feruorē adolescentiæ despumantem in libidinem, de
dicare dæmoni & desiderijs huius seculi, ubi tamen uegetius
est naturæ robur, ad ieiunia & cætera monasterij onera feren
da. Senilem uero etatē, effcētā, & uiribus fractā, post expletas
fortasse libidines (quibus ea grandior ætas amplius non est ac
commoda, ob frigescentem ac languescētē naturæ calorē)
dedicare deo, cū ob debilitatem & imbecillitatē ætatis nulla
ferri possent amplius onera monasterij. Certe id ipsum nō est
set caput & caudā offerre deo in sacrificiū (quod tamen domi
nus in Leuitico fieri iubet) sed caput uitij & concupiscentijs
addicere, dedereq; flagitijs, caudā uero (cū florentior ætas in
peccatis est transacta) dedicare deo, & ita quod potissimū est
& optimū, consecrare satanæ, quod uero deterrimū & elan
guidū atq; debile, deo. Non est profecto hæc æqua, nec deo
grata partitio, a quo cū acceperimus omnia, illi nimis & oīa
hh debemus

Leuit. 3
Quid ē ca
put & cau
dā offerre
deo in sa
crificium

LIBER TERTIVS.

Chryso- **II** debemus. ¶ Sed & hoc loco audiat beatus Iohannes Chryso-
mus stomus, in tertio libro aduersus uituperatores uitæ monasti-
 cæ, hanc improbam sententiã de differenda in senectutem re-
 ligious susceptione confutãs, his uerbis. Quid ergo? Post ma-
 trimoniũ inquires & liberos, non licebit hanc philosophiam
 apprehendere, cū ad senectutem filius peruenerit? Et quis tã-
 dem ille erit, qui polliceat ad extremã nos peruehēdos esse se-
 nectutem? q̄q; cum ad illã peruenerimus, hac in uoluntate &
 snia perseverabimus? Neq; enim sumus dñi, præstituti ac des-
 finiti uitæ nostræ tēporis, atq; hoc Paulus nos docuit, cū dice-
1. Thessa. 5 ret. Dies dñi sicut fur in nocte, ita ueniet. Neq; rursus in eadē
 semper alacritate propositi, cogitationes nostræ perseverant
Eccle. 5 Quocirca sapiens quidã admonet dicens. Ne moreris conuer-
 ti ad dñm, neq; differas de die in diem, ne forte cum morã tra-
 his, conteraris, atq; in tempore ultionis pereas. Nempe si ni-
 hil hor; quoc; incertum esset, ne sic quidē liberos nostros dif-
 ferre deberemus, ne tanta detrimenta, q̄ta mox aperiemus, ex
 dilatione ista paterent. Esset profecto incredibilis amentię &
 fatuitatis, imo uero summæ immanitatis, si cum iuueni opus
 esset adiutorio, aduersariusq; uehementer immineret, tunc il-
 lum iuberemus quietem agere, mundanisq; immisceri nego-
 cijs, ut capi facilius posset. Cum uero uulneribus innumeris
 confossus iaceret, nullaq; ex parte esset integer, tunc illum ut
 se erigeret, atq; armaret, hortaremur, iacentem iã & saucium,
 atq; omnino debilem. Ita sane inquires. Tunc enim & lucta le-
 uior, & dimicatio facilior futura est, iã extinctis uoluptatibus.
Threno. 3 Quã nã tunc dimicatio, quæ pugna erit, cum nullus sit cõpat
 qui nos prouocet, nullus qui prælio lacestat? Ita profecto, ne
 coronis quidē illustrioribus donabimur. Beatus em̄ (inquit)
 qui tulit iugum graue ab adolescētia sua, sedebit solitarius &
 tacebit. Hic plane, hic miraculis innumeris est dignus, hic &
 laudari & beatissimus meretur dici, qui rebelles insanosq; nat-
 urales motus ratione frenare perrexerit, atq; in ipso impetu
 tempestatis & turbinis illesam seruarit nauē. Hæc Chryso-
 mus. Qui deinde continuo eiusdem loci progressũ latius ostē-
 dit, ab ineunte statim ætate potius arripiendam esse religionis
 monastie.

monasticæ uiam, cum necdum uitijs imbutus animus, læpese
sendis uirtutibus; habilis est & idoneus, atq; ab subeundum cū
hoste antiquo certamen, alacrior, q̄ differendam esse huius ui
tæ professionem usq; in extremā senectam, ubi totum studiū
& tempus consumi tum debeat ad diluenda prioris ætatis pec
cata, nullumq; ferme suppetat, ad uirtutes comparandas.

¶ Quod autem de uidua non minoris ætatis q̄ sexaginta an^{III}
norum, admittenda ut alatur facultatibus ecclesiæ, adducit ex ^{1. Timo. 5}
B. Paulo Lutherus in obiectione proximi capitis, nihil ad rem
suā facit. Nempe alia est ratio eius qui ingreditur religionem
monasticā ad ferenda illius onera, ieiunia, uigilias, officior; ec
clesiasticor; celebrationem, uictus parsimoniā, uestium aspe
ritatē & cætera consimilia, ad quæ perferenda, tā sera ætas om
nino est inepta & imbecillis, & alia profus ratio ipsius uiduę
alendæ opibus ecclesię, q̄ ad nulla deputat laboriosa officia ec
clesiæ præstāda, nisi forsā ad cōmunia & generalia obsequia
qualia sunt, crebra ad deū & quotidiana oratio, non intermis
sa templi frequentatio, officior; ecclesiastici assidua auditio, &
similia id genus. Cuiusmodi opera exercuisse legit apud Lu
cā Anna prophetissa, filia Phanuel, uere uiduarum memora
bile exēplū. Quinimo uidua illa, de qua Paulus agit apud ^{Lucæ, 2}
motheū, ut digna haberetur alimonia ecclesiæ, debuit priore
ætatis suæ tēpore opera laboriosa exercuisse, & pia in alios of
ficia, non autē post susceptā alimentor; grām, talia exercere.
¶ Vidua (inquit) eligat nō minus sexaginta annor;, q̄ fuerit u
nius uiri uxor, in operibus bonis testimoniū habens, si filios
educauit, si hospitio recepit, si sanctor; pedes lauit, si tribulati
onē patientibus subministravit, si omne opus bonū subsecuta
est. Ecce actiuosa prioris ætatis obsequia, q̄ p̄stitisse debuit ui
dua, anteq̄ facultatibus ecclesiæ aleret. De hīs uero q̄ post susce
ptā ab ecclesia alimoniā exhibere debuit officijs, ne unū qui
dem uerbū prolocutus est Paulus. In subeūdo uero monaste
rij iugo, cōtra res agitur, nec præteritor; opes; ibidem habet
ratio, quæ trāfacta sunt in seculo, sed futuro; quæ in cœno
bio non sine graui sarcina & onere sunt peragenda, & quibus
explendis ætas idonea atq; accommoda debet adaptari.

LIBER TERTIVS.

III **¶** Veruntamen animauertere non fuerit hic indignum, institutum illud apostoli de uidua minore natu q̄ sexagenaria, nō enutrienda emolumentis ecclesiae, temporarium fuisse, & pro eo quidem tempore sancitum, quo exiguae & permodicae erant facultates ecclesiasticae, & uiduae adolescentiores, propensiores crant ad petendam huiusmodi ab ecclesia sustentationē quae tamen promissam uoto castitatem non seruabāt, sed primam fidem (ut ait apostolus) irritā fecerunt. Quocirca cum postea ecclesia maiore afflueret rerum copia, & facta esset opulentior, spectataq; foret firmior uiduarum iuniorum in proposito castitatis constantia, non fuit incōueniens, uiduas ab ecclesia alendas assumi ante annum sexagesimum. **¶** Demum et id magis ridendum, quod eodem in loco postremae obiectio nis subiicit Lutherus, religiosos scilicet septuagesimo primū aetatis anno aut octogesimo, in monasteriū recipi debere. Et plane addubitandum est meo iudicio, serio ne illud proponat

an ioco. Nā si serio id astruere se dicat, profus delirare uidei, & hac esse pulsandus interrogatione, cuiam officio aut labori monastico idoneus esset septuagenarius aut grandiore aetate uir, defectus uiribus & inutilis annis (cui ob decrepitā aetatem potius ab alijs esset inseruiendum, q̄ ipse inseruiat officijs monasterij, cui item potius teriti opus esset bacillo ad senilia membra fulcienda, q̄ libro ad officium ecclesiasticum explendum, aut ieiunio ad castigandum corpus iam praemortuum.

V **¶** Porro ex hac dilutione haud difficile etiam fuerit respondere adhuc uni ratiunculae, quam tanq̄ appendicem annectit ante dictis Lutherus, hoc modo. Nonnulli ante decimum octauum aetatis annum professos absoluunt a uoto religionis, & liberos abire sinunt & id ratione imbecillitatis corporis, aut stimulantis libidinis. At nonnullos est inuenire, qui in tricesimo, quadragesimo aut quinquagesimo aetatis anno, tantā habent imbecillitatem aut libidinis feruorē, sicut alij in decimo octauo. Ergo eadem ratione & hos quantacunq; fuerint aetate, debent absoluere & dimittere liberos abire, neq; ullum de terminare annum quo eos constringent ad uota, sed permittere & statuere, q̄ omnia uota sint temporalia & libera. Alioqui sunt cru-

Pro q̄ tpe
& statu ec
clesiae, uis
dua sexa
gita anno
rum erat
eligenda
Idem

Septuages
nariū & o
ctogenari
um, nō esse
suscipiendae
uite mona
sticæ idon
eum.

sunt crudelissimi & cruentissimi animicidæ. Hæc Lutherus, VI.
 ¶ Cui paucis satisfaciendum est, ipsum eandem concinere cā-
 tilenam in calce sui operis, quā cecinerat in principio, & ad
 quam tota illius sui de uotis monasticis libri tendit elaboratio
 uota scilicet monastica nō debere esse perpetua, sed solum ad
 tempus, & cum ea libertate, q̄ liceret ab eis reuocare pedem
 cum libitum foret, animoq; uouentis sederet. Sed hoc neq; su-
 is rationibus adhuc effecit, neq; alijs quibuscūq; assequer̄ un-
 q̄. Firmum est enim monasticæ institutionis fundamentum,
 & inōccullum, quod uotorum perennitati & perpetuitati in-
 dimobiliter innititur. Quantum autem ad postremā hāc obie-
 ctiunculam attinet, respondendum est, ipsam debili fulcimē-
 to stabiliri & prorsus inualido, huic uidelicet, q̄ recte agant il-
 li (si qui uspiam locorum sint tales) qui professos debite uitam
 monachalem & solenni iam uoto astrictos, ante decimum oc-
 tauum ætatis annum propter imbecillitatem corporis aut in-
 festationem libidinis absoluunt a uoto religionis & liberos a
 se dimittunt ut redeant ad seculum. Nā neq; propter eas cau-
 sas geminas neq; aliā quamcūq; id attentare queunt patres
 monastici, ne id quod semel deo legitime dedicatum est, rur-
 sus ad prophanos conuertant usus. Quare nec in quacūq; ma-
 iore ætate propter easdem causas aut alias (quascūq;) potest
 a rectoribus monasteriorum fieri circa quempiam illa uotoꝝ
 relaxatio, qua postq̄ ipsa deo rite sunt facta, reuocētur ut irrita
 atq; soluantur. Quod enim semel deo consecratum est, non Leuit. 27
 potest humano arbitrio illi auferri, & mundanis actibus appli-
 cari. Et id quidem si locum habet in uasis, locis, & uestimētis,
 ecclesiastico usui semel accommodatis, quanto magis habere
 debet locum in templis dei animatis, & uiuis lapidibus & ua-
 sis, per solenne uotum diuino cultui perpetuo dedicatis: quē
 admodum circa libri huius principium, ut puta capite quarto
 latius est patefactum. ¶ Sed iam tempus adest ut uela compli VII.
 cemus, excussis pene omnibus locis, in libro Lutherano de uo-
 tis monasticis inscripto, trutinacionem & examen exposcenti-
 bus. Nā si q̄ reliqui sunt illius operis loci, discussionem exqui-
 rentes, quos hic non attigimus, illi sufficienter per ea quę pre-

LIBER TERTIVS.

Totius operis epilogo materiam triū librorū paucis cōstringēs, senti in libro adduximus, confutari possunt & elidi. Eniten-
dūq; nobis est summopere, ut repudiatis quibuslibet impuris
& pravis dogmatibus in synceritate fidei doctrinæq; catholi-
cæ, inconculli permaneamus, profitentes primū, ecclesiasti-
cas sanctiones eā habere uim obligatoriam, ut citra salutis ani-
mæ detrimentum infringi non queant, censentes itidem, ecc-
lesiasticum sacerdotium ab ordine laicorum esse omnino di-
rempum, & sacrosanctam eucharistiam in altaris officio con-
secratam, esse uerum & unicum nouæ legis sacrificium, deni-
q; sentiētes & uota monastica recte esse instituta, & in totum
uitæ reliquū tempus obligatoria. **V**t his & alijs ecclesiæ san-
ctæ traditionibus sacris firmiter inhaerentes, uia nobis pare-
mus ad subeundam demum sanctam ciuitatem Hierusalem,
quæ est sursum mater nostra, ubi est uera, seruitutis omnis ex-
pers, libertas, ubi & ecclesia sanctorum, sine fine triumphans
ubi etiam syncæra est religio & immaculata habitantium in
tabernaculo domini, ipsumq; perpetuo laudantium. Cui pro
consummato hoc opere, sit laus, honor, & gloria, atq; gratia-
rum actio, per æterna secula. Amen.

Expletum est hoc opus cōtra Lutherum, in tres libros dis-
sectum, atq; prælo excusum, apud florentissimum Co-
loniensi Academiæ gymnasium. In officina hos-
nesti ciuis **PETRI** Quentell. Anno ab
incarnatione domini (qui obedientiæ,
pietatis, et religionis est amator)
uicesimoquinto, supra mil-
lesimum & quingen-
tesimum, sexto
Kalendas
Mar-
tias.